LESKOV

Fantoma din Castelul Inginerilor

Editura Univers

CW

Clasicii

Literaturii universale

Nikolai Leskov

FANTOMA DIN CASTELUL INGINERILOR

Povestiri

Bucureşti, 1972
Editura Univers

Coperta colecţiei de *Vasile Socoliuc*

După :

Н. С. ЛЕСКОВ

СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ

Государственное издательство
Художественной Литературы
Москва 1958

Toate drepturile asupra acestei versiuni sînt rezervate Editurii **UNIVERS**

FANTOMA DIN CASTELUL INGINERILOR

(Din amintirile unor elevi-ofiţeri)

Capitolul întîi

Casele, ca şi oamenii, au reputaţia lor. Sînt unele case despre care se crede, îndeobşte, că sînt *bîntuite,* se observă adică în ele manifestări ale unei puteri necurate sau cel puţin de neînţeles. Spiritiştii au căutat să facă tot ce se poate pentru lămurirea unor astfel de fenomene, dar, pentru că teoriile lor nu prea se bucură de multă încredere, chestiunea caselor bîntuite de stafii a rămas neschimbată.

La Petersburg, o astfel de faimă proastă în ochii multora o avea clădirea fostului palat al împăratului Pavel, azi cunoscută sub denumirea de Palatul Inginerilor. Întîmplări ciudate, puse pe seama duhurilor şi a stafiilor, au fost observate aici chiar de la terminarea palatului. Încă din timpul vieţii împăratului Pavel, aici — zice-se — s-ar fi auzit glasul lui Petru cel Mare, iar împăratul Pavel însuşi ar fi văzut o dată umbra strămoşului său. Întîmplarea aceasta din urmă a fost consemnată ca sigură în·nişte culegeri din străinătate, în care au fost publicate amănunte asupra încetării fulgerătoare din viaţă a lui Pavel Petrovici, ca şi în cea mai nouă carte rusească a d-lui Kobeko.[1] Strămoşul, cică, şi-ar fi părăsit mormîntul pentru a-l preveni pe strănepotul său cum că zilele-i sînt numărate şi că i se apropie sfîrşitul. Prorocirea lui s-a adeverit.

De altfel, umbra lui Petru cel Mare a fost văzută între zidurile palatului nu numai de împăratul Pavel, ci şi de oamenii care-i erau cei mai apropiaţi. Într-un cuvînt casa îţi făcea frică pentru că în ea locuiau, ori cel puţin apăreau, umbre şi stafii, care spuneau lucruri de groază şi ale căror prevestiri se şi mai împlineau, pe deasupra ! Sfîrşitul atît de neaşteptat al împăratului Pavel, în urma căruia cei din înalta societate şi-au adus imediat aminte de stafiile ce i-au apărut în palat, a sporit şi mai mult faima tristă şi plină de taină a acestei clădiri mohorîte. Îndată după aceea clădirea şi-a pierdut menirea de palat al ţarilor şi, după cum se spunea în popor, „a fost dată pe mîna elevilor-ofiţeri".

[1] Cartea lui D. F. Kobeko : *Ţareviciul Pavel Petrovici,* SPb, 1881.

Azi, în fostul palat este sediul inginerilor genişti. Dar cei care i-au făcut „safteaua" în noua menire au fost elevii-ofiţeri genişti din clasele inferioare. Aceşti oameni atît de cruzi ca vîrstă, robiţi cu totul încă superstiţiilor copilăreşti, erau, în acelaşi timp, neastîmpăraţi şi jucăuşi, curioşi şi viteji. Toţi aceşti copii ştiau, bineînţeles, mai mult sau mai puţin, de grozăviile spuse pe seama palatului lor şi erau cît se poate de dornici să afle tot felul de amănunte ale poveştilor de groază cu care îşi umpleau sufletul ; aceia dintre ei care avuseseră timp să se obişnuiască îndeajuns cu aceste poveşti aveau o mare plăcere să-i sperie pe ceilalţi. Deprinderea asta proastă era foarte răspîndită printre elevii-genişti, şi superiorii lor zadarnic se străduiau să-i pună capăt, pînă cînd, într-o zi, s-a întîmplat ceva după care le-a pierit tuturor cheful de năzbîtii şi de jocul de-a stafiile.

Despre această întîmplare vă voi povesti în cele ce urmează.

Capitolul al doilea

Cel mai la modă era obiceiul de a-i speria pe elevii nou-veniţi, aşa-zişii „boboci", care, de îndată ce intrau în palat, aflau atîtea lucruri înspăimîntătoare despre el, încît deveneau pe loc superstiţioşi şi cît se poate de fricoşi. Mai mult ca orice îi speria odaia din capătul unuia dintre coridoare, fosta odaie de culcare a împăratului Pavel. Aici, într-o seară, împăratul s-a culcat bun sănătos, iar în dimineaţa următoare a fost scos de acolo mort. „Bătrînii" susţineau cu tărie că sufletul împăratului mai trăieşte şi acum în această odaie şi că în fiecare noapte iese de acolo pentru a-şi inspecta palatul iubit, iar „bobocii" dădeau crezare acestor poveşti. Odaia cu pricina era totdeauna bine ferecată, nu cu unul, ci cu mai multe lacăte, dar pentru o nălucă, după cum se ştie, nu există nici lacăte şi nici zăvoare. În afară de asta, se mai spunea că în încăperea oprită se poate pătrunde într-un fel oarecare. Se pare că asta era adevărat. Cel puţin umbla o poveste, care mai umblă şi acum, cum că unii dintre „elevii bătrîni" au izbutit s-o facă, pînă cînd unul din ei s-a apucat de o năzbîtie prea de tot, pentru care a plătit foarte scump. Băiatul a găsit o trecere neştiută de alţii spre odaia de culcare a răposatului împărat, a izbutit să ducă un cearşaf şi să-l dosească în odaie, iar seara se strecura acolo, se înfăşura din cap pînă-n picioare în acest cearşaf şi se aşeza în fereastra întunecată care dădea spre Sadovaia ; de aici

îl putea vedea foarte bine oricine trecea pe acolo, cu trăsura sau pe jos.

Jucînd în felul acesta rolul de năluca, elevul băgase cu adevărat spaima în sufletul multor locuitori ai palatului şi în trecătorii care zăreau năluca albă, luată de toţi drept umbra răposatului împărat.

Năzbîtia asta a durat timp de cîteva luni şi a făcut să se răspîndească zvonul stăruitor că Pavel Petrovici umblă noapte de noapte în jurul odăii sale de culcare şi priveşte Petersburgul. Unora li se părea cît se poate de limpede că năluca albă din fereastră dă din cap şi se înclină înspre ei ; elevul făcea într-adevăr astfel de semne. Toate acestea au stîrnit înlăuntrul palatului vorbe nesfîrşite şi răstălmăciri bogate în prevestiri, dar pînă la urmă elevul care îi băgase pe toţi în sperieţi a fost prins chiar asupra faptului şi, după ce a primit „o pedeapsă corporală exemplară", a dispărut din şcoală pentru totdeauna. Se spunea cum că nenorocitul a avut ghinionul să-l sperie, prin ivirea sa în fereastră, pe un mare demnitar care trecea în trăsură pe-acolo, şi că din pricina asta pedeapsa ce i s-a dat întrecea cu mult cele cuvenite copiilor. Mai pe scurt, elevii spuneau că nefericitul glumeţ „a murit în bătăi", şi pentru că în vremea aceea asemenea fapte nu erau imposibile, oamenii i-au dat crezare şi de atunci, acest elev a devenit el însuşi o nouă stafie a palatului. Colegii au început să-l vadă „cu trupul învineţit de bătaie" şi cu cununa mortuară în jurul frunţii, iar pe cunună puteai citi următoarele cuvinte : „Am gustat... puţină miere... şi iată, trebuie să mor" [1].

Dacă ne gîndim la acea povestire a Bibliei din care fac parte vorbele de mai sus, întîmplarea pare cît se poate de mişcătoare.

Curînd după moartea elevului, odaia de culcare a împăratului, izvorul cel mai de seamă al spaimelor din Palatul Inginerilor, a fost deschisă şi a primit o întrebuinţare care i-a schimbat cu totul caracterul de altădată ce-i îngrozea pe oameni, dar legenda fantomelor a mai dăinuit mult şi bine, deşi „taina" fusese dată în vileag. Elevii credeau şi mai departe că în palatul lor locuieşte, şi uneori noaptea chiar se arată, o fantomă. Această părere era generală şi dăinuia deopotrivă la cei mari, cît şi la cei mici, cu o singură diferenţă — cei mici credeau orbeşte în fantomă, pe cînd cei mari puneau uneori singuri la cale ivirea ei. Dar una n-o împiedica pe cealaltă, iar falsificatorii fantomei se cam temeau chiar şi ei de ea. Aşa se întîmplă

[1] Cartea regilor, I, XIV, 43.

cu unii „povestitori mincinoşi de minuni" care, cu toate că le născocesc chiar ei, li se închină şi chiar ajung să le creadă adevărate.

Cei mai mici dintre elevi nu cunoşteau în amănunt „toată povestea", deoarece, după întîmplarea cu elevul care a primit nemiloasa „pedeapsă corporală", orice vorbă adusă despre ea era aspru pedepsită. Dar ei credeau cu tărie că cei mari, printre care se mai aflau colegii băiatului bătut sau omorît în bătăi, ştiau toată taina fantomei. Acest lucru le dădea celor mari un prestigiu vădit, de care s-au şi folosit pînă în 1859 sau 1860, cînd patru dintre ei au simţit chiar pe pielea lor o spaimă grozavă, despre care vă voi povesti cu vorbele unuia dintre părtaşii glumei atît de nesăbuite, săvîrşită în preajma unui coşciug.

Capitolul al treilea

În anul 1859 sau 1860 a murit în Palatul Inginerilor şeful acestei instituţii, generalul Lamnovski. N-aş crede să fi fost el un superior iubit de elevi şi, cum s-ar zice, parcă nici la superiorii săi nu se bucura de un renume mai bun. Pricinile erau multe : era învinovăţit că e prea aspru şi nepăsător cu copiii, că nu caută să le înţeleagă trebuinţele ; că nu se îngrijeşte îndeajuns de întreţinerea lor, dar mai cu seamă că e pisălog, caută nod în papură şi se leagă prea mult de mărunţişuri. În şcoală se vorbea că generalul era chiar mai rău decît părea şi că nemărginita lui sălbăticie era domolită doar de generăleasă, o femeie blîndă ca un înger. Nimeni dintre elevi n-o văzuse vreodată, deoarece era mereu bolnavă, dar toţi o socoteau geniul bun al şcolii, care-i ocroteşte pe toţi de mînia cea mare a generalului.

În afară de faima asta de om mînios, generalul Lamnovski mai avea şi obiceiuri foarte neplăcute. Între acestea din urmă erau şi unele caraghioase, de care se legau copiii : cînd voiau „să-l facă" pe şeful lor cel neiubit, alegeau de obicei una din deprinderile lui caraghioase şi o îngroşau pînă la caricatură.

Cea mai comică dintre toate deprinderile lui Lamnovski era următoarea : cînd rostea vreo cuvîntare sau îi făcea morală cuiva, îşi mîngîia nasul cu toate cele cinci degete ale mîinii drepte. Conform părerii elevilor reieşea că generalul „îşi mulge cuvintele din nas". Răposatul nu prea avea darul vorbirii şi adesea, pur şi simplu, îi lip-

seau cuvintele potrivite unei morale vrednice de un şef, şi de aceea, la fiecare din aceste „poticneli", „mulsul" se înteţea, iar elevii îşi pierdeau aerul de seriozitate şi pufneau în rîs. Văzînd această încălcare a disciplinei, generalul îşi ieşea şi mai tare din sărite şi-i pedepsea. Astfel, relaţiile dintre general şi elevii săi se înrăutăţeau din ce în ce, iar vina, după părerea elevilor, o purta numai şi numai „nasul" lui.

Şi pentru că nu-l aveau la suflet pe Lamnovski, elevii nu scăpau nici un prilej să-i facă în ciudă sau să se răzbune, săpîndu-i într-un fel sau altul prestigiul în ochii noilor colegi. Urmărind acelaşi ţel, ei răspîndeau prin şcoală zvonul cum că Lamnovski se are bine cu necuratul şi că-i pune pe diavoli să-i care marmora pe care el, Lamnovski, o furniza pentru nu ştiu ce clădire, mi se pare că pentru catedrala Isaakievski. Şi din pricină că treaba asta i-ar fi plictisit, spuneau elevii cum că diavolii ar aştepta cu nerăbdare sfîrşitul izbăvitor al generalului. Iar ca povestirea lor să pară şi mai adevărată, într-o seară, chiar în ziua onomasticii generalului, elevii i-au pricinuit o mare neplăcere, organizîndu-i „înmormîntarea". Şi au făcut-o în aşa fel, încît în timp ce în locuinţa lui Lamnovski petrecerea cu musafirii era în toi, pe coridoarele şcolii s-a ivit deodată o procesiune funerară. Elevii, înfăşuraţi în cearşafuri, cu lumînări în mîini, purtau pe catafalc o momîie cu o mască, cu nasul lung, şi în acelaşi timp cîntau încetişor cîntece de prohod. Elevii care au pus la cale ceremonia au fost descoperiţi şi pedepsiţi, dar la onomastica următoare a lui Lamnovski urîcioasa glumă cu prohodul s-a repetat. Aşa au mers lucrurile pînă în anul 1859 sau 1860, cînd generalul Lamnovski murind de-a binelea, a urmat o înmormîntare adevărată. După obiceiurile vremii, elevii trebuiau să facă de gardă, cu rîndul, lîngă sicriul generalului. Şi atunci s-a petrecut ceva îngrozitor, ceva care i-a speriat tocmai pe eroii care vreme îndelungată îi speriaseră ei pe alţii.

Capitolul al patrulea

Generalul Lamnovski murise într-un sfîrşit de toamnă, în noiembrie, tocmai în luna în care Petersburgul îşi ia înfăţişarea lui cea mai vrăjmaşă : frig, umezeală pătrunzătoare, zloată... Mai cu seamă lumina tulbure şi înceţoşată apasă nervii omului, iar prin ei creierul, stîrnindu-i imaginaţia... Toate astea la un loc trezesc în su-

flet o neliniște și o tulburare bolnăvicioasă. Învățatul Moleschott [1] ar fi putut culege la noi, pe o asemenea vreme, cele mai interesante date în sprijinul concluziilor lui științifice despre influența luminii asupra vieții.

Cînd a murit Lamnovski, zilele erau deosebit de urîte. Mortul n-a fost dus la biserica palatului, pentru că era luteran, ci a fost așezat în marea sală, îndoliată, a locuinței sale. În jurul lui a fost instituită o gardă permanentă a elevilor, iar la biserică se slujeau slujbe pentru mort, după ritualul ortodox : una dimineața, una seara. Toți locuitorii palatului, atît elevii, cît și personalul administrativ, trebuiau să ia parte la slujbă și își respectau întocmai îndatorirea aceasta. Drept care, la vremea parastasului, toată populația palatului se aduna în biserică, în timp ce toate celelalte încăperi uriașe, precum și lungile coridoare, rămîneau cu desăvîrșire pustii. În locuința răposatului nu rămînea nimeni în afară de garda compusă din patru elevi așezeți în jurul sicriului, cu pușcă și cu casca pe braț...

În aceste zile a pornit să se urzească dintr-o dată un fel de spaimă nelămurită și tulburătoare : toți se simțeau neliniștiți și purtau în suflet un fel de frică, fără să știe de ce. Apoi a răsărit iar undeva o vorbă, cum că cineva „se ridică" și „umblă". Cuprins de un sentiment apăsător, fiecare locuitor al palatului îi oprea pe ceilalți spunînd : „Ajunge, isprăviți odată ! La naiba cu poveștile astea ! Nu fac altceva decît să ne zdruncine nervii !" Ca mai pe urmă să înceapă el însuși să spună același lucru de la care îi oprise pe alții, astfel încît la căderea nopții se simțeau toți cuprinși de groază. Sentimentul acesta a atins culmea din clipa în care „popa" adică preotul de atunci al palatului, i-a luat din scurt pe elevi.

El i-a rușinat pentru bucuria lor prilejuită de moartea generalului și, doar cu cîteva vorbe spuse cu măiestrie, a știut să-i miște și să le răscolească sufletele.

— *„Umblă"*, a spus preotul, repetînd cuvintele elevilor. Fără îndoială că umblă cineva pe care nu-l vedeți și nici nu-l puteți vedea ! El însă are o putere de nebiruit. Acest cineva este *omul cenușiu* și nu se ridică în miez de noapte, ci în amurg, cînd toate în jur sînt cenușii, și caută să-i spună fiecăruia tot ce are urît pe cugetul lui. Omul acesta cenușiu este *conștiința* și eu vă sfătuiesc să nu-l tulburați cu

[1] *Moleschott*, Jakob (1822—1893) fiziolog german, autor a numeroase opere de specialitate, printre care *Lumina și viața*, apărută la Moscova în traducere rusească în 1865.

o bucurie josnică în faţa morţii cuiva. Fiecare om e iubit de cineva care-l plînge ! Băgaţi de seamă să nu ia omul cenuşiu înfăţişarea acestuia şi să vă dea o învăţătură de minte, de s-o pomeniţi toată viaţa !

Elevilor, vorbele lui le-au ajuns pînă în fundul sufletului şi abia de s-a lăsat amurgul în acea zi, că ei au şi început să se uite peste umăr, să vadă dacă nu-i pe acolo omul cenuşiu şi ce anume înfăţişare o fi luat. După cum se ştie, odată cu căderea întunericului sufletul omului arată o sensibilitate deosebită : o lume nouă se ridică în jur, umbrind-o pe cea din timpul zilei, lucrurile cele mai obişnuite şi binecunoscute îmbracă forme ciudate, neînţelese, pot spune chiar înspăimîntătoare. În ceasul acela fiecare simţire caută parcă o exteriorizare, nelămurită, însă puternică. Sentimentele şi gîndurile se schimbă cu repeziciune şi în această disonanţă teribilă şi schimbătoare a întregii lumi a omului, începe să lucreze fantezia. Tot ce e aievea se preface în vis, iar visul în realitate... Asta te îmbie, te şi înspăimîntă, şi, cu cît te înspăimîntă mai mult, cu atît este mai îmbietor şi mai plin de vrajă...

Aceasta era starea de spirit a mai tuturor elevilor şcolii, mai cu seamă în preajma gărzilor din jurul raclei răposatului. În cea din urmă seară, dinaintea înmormîntării, erau aşteptate la parastas persoane foarte suspuse şi de aceea, în afara celor din palat, se strînseseră în biserică o sumedenie de vizitatori din oraş. Chiar şi din casa răposatului plecaseră toţi la biserica rusească, pentru a vedea înaltele personalităţi. Mortul rămăsese înconjurat doar de garda alcătuită din elevi, în care, de data asta intrau patru tineri : G-ton, V-nov, Z-ski şi K-din... Pînă în ziua de azi toţi sînt bine sănătoşi şi ocupă locuri de frunte atît în serviciu, cît şi în societate.

Capitolul al cincilea

Unul dintre cei patru tineri din gardă, şi anume K-din, cunoscut pentru năzbîtiile sale cele mai nesăbuite, îl supăra mai mult decît toţi pe răposatul Lamnovski, care — la rîndul său — îl supunea mai des decît pe toţi ceilalţi la pedepsele cele mai aspre. Lamnovski îl luase la ochi mai ales din pricină că K-din ştia mai bine decît toţi să-l maimuţărească „în chestiunea mulgerii nasului" şi pentru că lua partea cea mai activă la pregătirea procesiunilor funerare puse la cale de ziua generalului.

La ultima procesiune de acest fel, în timpul celei de pe urmă onomastici a lui Lamnovski, K-din jucase rolul mortului şi chiar rostise din sicriu o cuvîntare, pe un asemenea ton şi cu asemenea scălîmbăieli, încît stîrni rîsul tuturor, pînă şi pe al ofiţerului trimis să împrăştie această procesiune profanatoare.

Această întîmplare, după cum s-a aflat, îl adusese pe Lamnovski într-o stare de cruntă mînie şi printre elevi se răspîndise zvonul cum că generalul, scos din fire, „se jurase să-l pedepsească pe K-din pentru toată viaţa". Elevii erau încredinţaţi că asta se va întîmpla cu adevărat şi, ţinînd seama de unele trăsături bine cunoscute ale firii superiorului lor, nu se îndoiau cîtuşi de puţin că generalul se va ţine de cuvînt în ceea ce-l priveşte pe K-din. În tot cursul acelui an soarta lui K-din „atîrna de un fir de păr". Şi pentru că datorită firii sale neastîmpărate acest elev se stăpînea cu greu de la şotii îndrăzneţe, situaţia lui era într-adevăr primejduită ; elevii aşteptau ca neastîmpăratul de K-din să-şi dea în petec din zi în zi şi atunci Lamnovski n-o să mai umble cu mănuşi, ci o să aducă toate fracţiile purtării lui la acelaşi numitor şi o să-i facă una „să-l ţină minte toată viaţa".

Teama în faţa ameninţării superiorului său îl apăsa atît de tare pe K-din, încît acesta se stăpînea din răsputeri şi fugea de orice şotie, cum fuge de ispita vinului un beţiv înveterat, pînă i se iveşte prilejul de a încerca pe pielea lui zicala : „Beţivul se stăpîneşte un an, dar cînd îşi vîră dracul coada, bea pînă şi ultimul ban".

Iar dracul şi-a vîrît coada, în ceea ce-l priveşte pe K-din, chiar lîngă sicriul generalului, care răposase fără să-şi fi dus la îndeplinire ameninţarea. Acum generalul nu-l mai înspăimînta pe elev şi firea vioaie a acestuia, strunită prea multă vreme, răbufni ca un arc îndoit prea mult... K-din şi-a ieşit pur şi simplu din minţi.

Capitolul al şaselea

Cea din urmă slujbă, care-i adunase pe toţi cei din palat în biserica ortodoxă, fusese stabilită pentru ora opt. Dar de vreme ce se aştepta sosirea persoanelor suspuse, după intrarea cărora nu se cădea să intri în biserică, toţi ceilalţi se adunaseră acolo cu mult înainte. În odaia mortuară nu rămăseseră decît elevii de gardă. G-ton, V-nov, Z-ski şi K-din. În toate celelalte uriaşe încăperi din jurul celei mortuare, nu rămăsese nici ţipenie de om...

La şapte şi jumătate, uşa s-a întredeschis şi în cadrul ei s-a arătat adjutantul generalului, cu care în aceeaşi clipă s-a întîmplat ceva ; un simplu fleac, dar care a sporit starea de nelinişte încordată de pînă atunci. Apropiindu-se de uşă, ofiţerul, fie că s-a speriat de propriii lui paşi, fie că i s-a părut că-l ajunge cineva din urmă, fapt e că s-a oprit pentru a-l lăsa pe acel cineva să treacă, dar numaidecît după aceea a început să strige : „Stai, cine-i ? Cine ? Cine ?" — şi, vîrînd grăbit capul pe uşă, a tras după el celălalt canat al uşii ce s-a închis peste dînsul. Şi ofiţerul a scos din nou un strigăt, de parcă cineva l-ar fi apucat pe la spate.

Se-nţelege că asta n-a durat decît o clipă, după care ofiţerul şi-a venit în fire, a aruncat o singură ochire neliniştită spre odaia mortului, şi-a dat seama după pustietatea ei că toţi au plecat la biserică, a închis iar uşa şi, zăngănind din răsputeri cu sabia, a luat-o cu pas grăbit pe coridoarele ce duceau spre sfîntul lăcaş.

Elevii din jurul raclei îşi dădeau seama cît se poate de limpede că şi cei mari se tem, iar teama este întotdeauna molipsitoare.

Capitolul al şaptelea

Cei patru urmăreau, cu urechile ciulite, zgomotul paşilor ce se depărtau, şi după fiecare din aceştia se simţeau tot mai orfani ; ca şi cum i-ar fi adus cineva aici dinadins şi i-ar fi zidit împreună cu răposatul, pentru cine ştie ce jignire pe care acesta nu numai că n-o uitase şi nici n-o iertase, dar se şi pregătea să se ridice ca s-o plătească. Iar răzbunarea îi va fi îngrozitoare : o răzbunare de dincolo de mormînt... Trebuie doar să vină ora potrivită, miezul nopţii.

...cînd se aude al cocoşului cîntat
Şi-n bezna nopţii năluciri se zbat...

Bine, dar ei n-o să rămînă aici pînă în miez de noapte ! O să-i schimbe alţii ! Şi apoi nu nălucirile îi sperie, ci omul cenuşiu, al cărui ceas este în amurg...

La ora aceea amurgul era în toi... Un mort era în sicriu, în jur tăcerea cea mai desăvîrşită... Afară se dezlănţuise un vînt sălbatec ce împroşca ferestrele uriaşe ale încăperii cu adevărate şuvoaie tulburi de ploaie şi zăngănea tabla burlanelor. Coşurile sobelor dă-

deau şi ele glas în răstimpuri, de parcă ar fi oftat, ori s-ar fi ascuns în ele ceva ce-şi stăpînea năvala o clipă, ca pe urmă să împingă şi mai tare... Toate astea nu predispuneau nici la echilibru sufletesc şi nici la o judecată limpede. Starea asta apăsătoare era şi mai nesuferită pentru elevii care trebuiau să păstreze o tăcere dintre cele mai desăvîrşite. Toate li se învălmăşeau : sîngele le năvălea în cap şi le ciocănea astfel tîmplele încît li se părea că aud necontenit un uruit ca de moară. Cel ce a trecut printr-o asemenea stare cunoaşte ţăcănitul acesta ciudat şi neobişnuit al sîngelui, ca de rîşniţă care nu macină boabe, ci parcă se macină pe sine însuşi... Asta îl aduce foarte curînd pe om într-o stare de nelinişte apăsătoare, asemănătoare cu simţămîntul pe care-l încearcă cel ce coboară pentru prima oară într-o mină întunecată, unde lumina zilei atît de obişnuită pentru noi este înlocuită de opaiţul fumegător... Tăcerea devine insuportabilă. Te încearcă dorinţa să-ţi auzi măcar propriul tău glas, să te duci undeva, să faci un lucru cu totul şi cu totul nesăbuit.

Capitolul al optulea

Unul dintre cei patru elevi care străjuiau racla generalului, şi anume K-din, încerca din plin toate aceste sentimente şi, uitînd de disciplină, deşi stătea în poziţia de drepţi, şopti deodată :

— Duhurile vin aici după nasul lui papá.

Elevii îi spuneau uneori în glumă lui Lamnovski *„papá"* ; dar de data asta gluma nu numai că nu-i înveseli pe tovarăşii de gardă ai lui K-din, ci, dimpotrivă, le spori simţămîntul de spaimă nelămurită, şi doi dintre băieţi, dîndu-şi seama de acest lucru, îi răspunseră lui K-din :

— Taci... Sîntem şi aşa destul de speriaţi ! după care toate privirile se aţintiră cu nelinişte pe chipul răposatului, acoperit cu pînză.

— Păi, văd eu că vă e frică, de aia am şi zis-o, răspunse K-din. Mie, dimpotrivă, nu mi-e frică ! Acum el nu-mi mai poate face nimic ! Da : trebuie să fim mai presus de superstiţii şi să nu ne speriem de fleacuri. Iar un mort nu e altceva decît un fleac. Am să v-o dovedesc numaidecît !

— Ba te rugăm să nu ne dovedeşti nimic !

— Ba vă dovedesc ! O să vă dovedesc că papá nu-mi mai poate face nimic, chiar dacă eu, acum, în clipa asta, o să-l apuc de nas !

Şi, zicînd aşa, K-din îşi trecu arma la umăr şi, cu totul pe neaşteptate, urcă în fugă treptele catafalcului, îl apucă pe răposat de nas, şi strigă vesel, cu glas tare :

— Vezi, papá ? Tu ai murit, iar eu trăiesc şi te trag de nas ! Şi tu nu poţi să-mi faci nimic !

Înmărmuriţi de această ispravă, tovarăşii lui K-din stăteau muţi la locurile lor, cînd deodată li se păru tuturor că aud limpede un oftat adînc şi plin de durere, ca şi cum cineva s-ar fi aşezat pe o pernă de cauciuc umplută cu aer, cu dopul slab înfundat... Oftatul — aşa li se păru tuturor — ieşea, pesemne, chiar din sicriu...

K-din îşi trase cu iuţeală mîna înapoi şi, împiedicîndu-se de ceva, se rostogoli cu zgomot pe treptele catafalcului, tîrînd şi puşca după el. Ceilalţi trei, fără să-şi dea bine seama de ce fac, luară arma în cumpănire, ca pentru a se apăra împotriva mortului gata să se ridice din raclă.

Lucrurile însă nu s-au mărginit doar la atît : mortul nu numai că a oftat, dar s-a şi luat după elevul cel neastîmpărat care-l jignise, ori poate doar îl prinsese de mînă : în urma lui K-din venea tîrîş un val întreg de pînză, de care băiatul nu putea să se desfacă... Scoţînd un ţipăt îngrozitor, K-din căzu la pămînt... Valul de pînză care se tîra după băiat apărea într-adevăr ca o arătare cu neputinţă de explicat şi — bineînţeles — îngrozitoare, mai cu seamă că mortul, care pînă atunci fusese acoperit, se dezvelea acum treptat, cu mîinile lui încrucişate pe pieptul supt.

K-din zăcea la pămînt, cu puşca alături, acoperindu-şi faţa cu mîinile şi gemînd înfiorător de groază. Se vedea că nu-şi pierduse cunoştinţa şi că aştepta din clipă-n clipă să se răfuiască mortul cu dînsul după cum va crede de cuviinţă...

În timpul acesta se auzi un al doilea oftat, însoţit de un foşnet abia auzit. Părea că s-ar fi frecat una de alta, două mîneci de postav... Pesemne că mortul îşi desfăcea braţele... Apoi s-a auzit un alt zgomot uşor... o undă de aer mai rece a trecut peste flacăra lumînărilor şi în aceeaşi clipă, dintre draperiile grele ce ascundeau uşile de la încăperile generalului, se ivi o *nălucă*. Omul cenuşiu ! Da, în faţa ochilor înspăimîntaţi ai copiilor răsări deodată o nălucă bine conturată, în formă de om... Să fi fost ăsta chiar sufletul răposatului sub noua lui înfăţişare, căpătată pe lumea cealaltă, din care se întorsese o clipă ca să pedepsească îndrăzneala atît de jignitoare a băia-

tului... ori poate era un musafir şi mai de temut, şi anume însuşi *duhul palatului,* care ieşise din beciul clădirii prin podeaua odăii alăturate... ? !

Capitolul al nouălea

Năluca nu era o plăsmuire a închipuirii ! Ea nu pierea, şi aducea, prin înfăţişarea ei, cu „femeia tainică" văzută şi descrisă de Heine. La fel ca şi femeia aceea năluca părea „un mort în care sufletul e prins ca într-o închisoare". În faţa copiilor înspăimîntaţi se afla o arătare cît se poate de istovită, înveşmîntată toată în alb, dar care, din pricina luminii, părea cenuşie, Faţa ei era groaznic de descarnată, atît de gîlbejită, încît părea albăstruie şi cu desăvîrşire ofilită, iar pe cap avea o claie de păr des, bătucit şi răvăşit ca nişte cîlţi... De încărunţit ce era, părul arăta şi el cenuşiu, iar şuviţele lui răspîndite în neorînduială acopereau pieptul şi umerii năluci ! Ochii înroşiţi de veghe ardeau cu o lumină scînteietoare şi bolnăvicioasă... Scînteierile lor, pornite din adîncurile negre, păreau tăciuni aprinşi... Năluca avea braţe subţiri, sfrijite, ca de schelet, şi se ţinea cu amîndouă mîinile ei descărnate de faldurile grele ale draperiei...

Strînsoarea spasmodică a degetelor slabe peste stofa grea isca foşnetul acela pe care-l auziseră copiii.

Buzele năluci erau cu desăvîrşire negre şi întredeschise, lăsînd să-i scape din timp în timp acel sunet şuierat şi hîrîit, pe jumătate oftat, pe jumătate geamăt, pe care elevii l-au auzit pentru prima oară în clipa în care tovarăşul lor apucase mortul de nas.

Capitolul al zecelea

Dînd cu ochii de groaznica năluca, cei trei elevi rămaşi în picioare încremeniră în poziţia lor de apărare, mai ceva decît K-din, care zăcea întins la pămînt, cu linţoliul mortului agăţat de dînsul.

Năluca însă nu lua în seamă grupul de elevi : ochii ei erau aţintiţi numai şi numai asupra coşciugului în care zăcea mortul, acum dezvelit de tot... Arătarea se legăna încetişor, vrînd, pesemne, să înainteze. În cele din urmă izbuti. Ţinîndu-se cu mîinile de pereţi, porni foarte încet, cu paşi săltaţi şi întrerupţi, mai aproape, tot mai aproape, spre coşciug... Mişcările ei erau îngrozitoare. Tresărind spasmodic la fiecare pas şi prinzînd dureros aerul cu buzele între-

deschise, năluca scotea din pieptul ei pustiu acele gemete neomeneşti pe care băieţii le luaseră ca fiind ale mortului. Încă un pas... şi încă unul... în cele din urmă, stafia se apropie mult de tot de coşciug, dar înainte de a se ridica pe treptele catafalcului, se opri, apucă acea mînă a lui K-din de care sta agăţat capătul pînzei ce sălta răspunzînd tremurului nervos al trupului său, şi, cu degetele-i uscate şi subţiri, desprinse uşor vălul de nasturele manşetei băiatului... Apoi se uită drept în ochii lui cu o căutătură plină de o tristeţe de nedescris, îl ameninţă uşor cu degetul şi... făcu asupra lui semnul crucii...

Abia ţinîndu-se pe picioarele-i tremurătoare, năluca urcă treptele catafalcului, se apucă de marginea raclei şi, încolăcind cu braţele-i scheletice umerii mortului, porni să plîngă în hohote...

Părea că în coşciug se sărută doi morţi... Curînd însă şi asta luă sfîrşit. Din capătul celălalt al palatului străbătură pînă la ei zgomotele vieţii : slujba pentru mort se terminase şi din biserică se grăbeau spre locuinţa răposatului solii trimişi înainte, ca să fie acolo în caz că persoanele suspuse ar fi dorit să vadă mortul.

Capitolul al unsprezecelea

La urechile elevilor ajunseră zgomotul paşilor răsunători ce se apropiau pe coridoarele pustii şi crîmpeiele de „veşnică pomenire" ieşite în zbor pe uşa bisericii, deschisă o clipă.

Schimbarea înviorătoare a situaţiei îi ajută pe elevi să-şi mai vină în fire, iar datoria disciplinei cu care se obişnuiseră de mult îi sili să-şi ia poziţia şi locul cuvenit.

Adjutantul care-şi vîrîse cel din urmă capul în odaia mortuară înaintea parastasului fu acum cel dintîi care intră cu pas repede în încăpere şi... deodată exclamă :

— Dumnezeule, cum de-a ajuns dînsa aici ?

Trupul nemişcat, înveşmîntat în alb şi cu părul lung şi despletit, zăcea peste mortul din coşciug, îmbrăţişîndu-l şi părînd că încetase să mai răsufle. Acum lucrurile se limpezeau.

Năluca ce-i speriase atît pe elevi nu era alta decît văduva generalului, aflată mai demult pe moarte, dar care avusese nefericirea să-i supravieţuiască soţului. Fiind din cale afară de slăbită, femeia nu mai părăsea patul ; dar, cînd toată lumea se dusese la slujba din biserică, coborîse, mai mult tîrîş, de pe patul de moarte şi, sprijinindu-se cu mîinile de pereţi, venise la coşciugul soţului ei. Foşnetul uscat, pe care elevii îl luaseră drept foşnetul mînecilor ge-

neralului, era atingerea mîinilor ei de pereți. Acum zăcea într-un leșin adînc ; din porunca adjutantului, elevii o ridicară, o așezară într-un fotoliu și o scoaseră așa dincolo de draperie...

...Aceasta a fost ultima spaimă din Palatul Inginerilor, care, după spusele povestitorului, a lăsat în inimile tuturor o urmă adîncă.

— După întîmplarea aceasta, spunea el, eram cît se poate de revoltați dacă auzeam pe cineva că se bucură de moartea cuiva. Ne-a rămas pentru totdeauna întipărită în minte gluma aceea de neiertat și mîna ridicată pentru binecuvîntare a celei din urmă năluci din Palatul Inginerilor. Mîna aceea era singura în putere să ne ierte, datorită dreptului sfînt al iubirii. Tot din ziua aceea au luat sfîrșit și spaimele de fantome din palat. Cea pe care am văzut-o noi a fost ultima.

1889

CĂLĂTORIE CU UN NIHILIST

CÎN'ZBOARĂ PRIN VISCOL AŞA DE TÎRZIU ÎN NOAPTE ?

GOETHE

Capitolul întîi

Mi s-a întîmplat o dată să-mi petrec noaptea de ajun într-un vagon, iar pe deasupra să mai am şi peripeţii.

Era o linie mică de cale ferată, una — ca să zic aşa — cu totul ruptă de „lumea mare". Linia nu era încă pe „deplin terminată, trenul mergea cum da Dumnezeu, iar călătorii se aşezau la nimereală. Puteai lua bilet de orice clasă, că tot acolo ajungeai : claie peste grămadă.

Bufetele din gări nu fiinţau încă, aşa că mulţi dintre călători, pătrunşi de frig, se încălzeau din ploscă.

Băuturile care-ţi încălzesc sîngele îţi dau de obicei poftă de vorbă, şi aşa se leagă prieteniile. De cele mai multe ori se discută despre calea ferată şi oamenii o judecă cu îngăduinţă, ceea ce nu se întîmplă chiar aşa de des.

— E drept că nu prea ne duc bine dumnealor, a început vorba un militar, oricum însă, eu le mulţumesc : tot e mai bine decît cu caii de poştă. Cu caii nu ajungi nici în douăzeci şi patru de ore, pe cînd aşa, mîine în zori sîntem acasă şi tot mîine ne putem întoarce. Pentru slujbaşi asta-i tare bine : mîine-i văd pe ai lor, iar poimîine se întorc din nou la slujbă.

— Chiar aşa-i şi cu mine, întări un slujitor al bisericii, înalt şi uscăţiv, ridicîndu-se în picioare, cu mîinile proptite de speteaza băncii. În oraş, acolo, la dumnealor, un diacon şi-a cam dogit glasul şi „mulţi ani trăiască" îl zice cam cocoşeşte. De aceea m-au poftit pe mine pentru un zece ruble, acolo, să le cînt la liturghie. O să le trag un „mulţi ani", şi seara hai înapoi, în satul meu.

— Un singur lucru era bun, ziceau unii, la călătoriile cu caii de poştă ; puteai să-ţi alegi un grup de prieteni şi unde ţi-era voia opreai.

— Da'ce, parcă aici tovarăşii de drum sînt pe vecie ? Sînt pentru cît ţine drumul, şi-a dat cu părerea un negustor.

— Se mai găseşte şi cîte unul care, dacă eşti silit să mergi laolaltă şi numai un ceas, nu-l mai poţi uita o viaţă întreagă, îi întoarse vorba diaconul.

— Cum adică ?

— Păi, dacă dai, de pildă, de un nihilist cu toată muniţia lui, cu toate efectele şi chiar cu livorver !

— Treaba poliţiei !

— Treaba noastră a tuturor, fiindcă nu ştiu dacă binevoiţi a cunoaşte, că pînă şi dintr-o hurducătură... bum ! şi gata !

— Ia mai dă-o'ncolo de treabă ! Ce te-a apucat să umbli cu de astea în prag de noapte ! Ş-apoi, pe la noi pe-aici soiul ăsta lipseşte.

— Mai ştii ? Poate răsare din senin !

— Haideţi mai bine să dormim !

Călătorii i-au dat ascultare negustorului şi au adormit. Nu ştiu să vă spun cît om fi dormit noi aşa, cînd deodată o hurducătură straşnică ne-a trezit pe toţi şi, ce să vezi ? În vagonul nostru era acum şi un nihilist.

Capitolul al doilea

De unde o fi răsărit ? Nimeni dintre noi n-a băgat de seamă unde s-a urcat oaspetele acesta atît de nedorit, dar n-aveam nici cea mai mică îndoială că avem de-a face cu un nihilist adevărat, pursînge, şi de aceea parcă ne-ar fi luat cineva somnul cu mîna. Deocamdată nu-l puteam cerceta cu de-amănuntul, pentru că se aşezase într-un colţ întunecos lîngă fereastră, însă nici nu era nevoie să-l vedem prea bine : lucrul ăsta se simte.

De altfel, diaconul a încercat să stabilească identitatea persoanei : s-a dus pînă la uşa de ieşire, trecînd chiar pe lîngă nihilist şi, după ce s-a întors la locul lui, ne-a împărtăşit în şoaptă că a văzut limpede la noul-venit „manşete căptuşite", pe după care trebuie neapărat să fi băgat un *livorver* sau *binamidă*.

Diaconul ăsta se dovedea a fi un om cît se poate de întreprinzător şi, dacă stai să te gîndeşti că era de la ţară, foarte cult şi dornic de a şti cît mai multe, ba pe deasupra plin de idei. Aşa, de pildă, s-a apucat să-l înduplece pe militar să ia o ţigară şi să se ducă la nihilist ca să-i ceară voie s-o aprindă de la ţigara lui de foi.

— Dumneata, zice, nu eşti ţivil. Eşti împintenat ! Ai putea la o adică să baţi o dată din picior de se duce de-a dura dumnealui ca bila de biliard ! Un militar îşi îngăduie cîte şi mai cîte !

Ca să vorbim cu şeful de tren — era zadarnic : dumnealui ne încuiase în vagon şi ia-l de unde nu-i.

În cele din urmă, militarul a primit : s-a ridicat de la locul lui, a stat un răstimp la fereastră şi apoi s-a apropiat de nihilist şi i-a cerut voie să-şi aprindă ţigara.

Noi toţi urmăream cu sufletul la gură manevra lui şi ne-am dat seama că nihilistul umblă cu vicleşug : în loc să-i dea foc de la ţigara lui, a aprins un chibrit şi l-a întins ofiţerului.

Toate mişcările lui erau reci, scurte, precise, dar pline de nepăsare. Şi n-a scos o vorbă : i-a împins ofiţerului chibritul aprins şi şi-a întors numaidecît faţa.

Dar pentru noi, cei care urmăream cu atenţia încordată, şi clipa asta de lumină, pînă a pîlpîit flacăra chibritului, era îndestulătoare. Am văzut cu toţii că aveam de-a face cu o persoană dubioasă ; pînă şi vîrsta lui era cu neputinţă de ghicit. Ca o scrumbie de Don, despre care nu ştii să spui dacă-i de acum sau de anul trecut. Toate la el dădeau de bănuit : ochelarii cu rame rotunde, chipiul sfidător, ce nu şedea în felul ortodox obişnuit şi îndeobşte cunoscut, ca o clătită pravoslavnică, ci se lăsa eretic, mai pe ceafă, iar pe umeri, pledul acela tipic, care constituie un fel de „uniformă" la nihilişti. Dar ceea ce ne-a displăcut mai mult a fost înfăţişarea lui : nu era nici zbîrlit şi n-avea nici căutătura voievodală a nihiliştilor clasici din anii şaizeci, ci o înfăţişare „actuală", o mutră ca de ştiucă, adică o imagine falsificată, ca să zic aşa, un fel de corcitură între nihilist şi jandarm. Într-un cuvînt, ceva cam ca un ţap heraldic.

N-am spus *leu* heraldic, ci — repet — *ţap*. Vă amintiţi desigur cum este înfăţişat un blazon aristocratic : la mijloc o chivără şi un scut, la care se rînjesc un leu şi un ţap. Cel din urmă are o figură ascuţită şi neliniştită, de parcă „el fericirea n-o doreşte şi nu de dînsa fuge el". Pe deasupra şi culorile noului nostru tovarăş de drum nu prevesteau nimic bun : părul rar şi puţin avea culoarea havanei, obrajii verzui, iar ochii cenuşii se mişcau mereu neastîmpăraţi ca metronomul pus la tempoul *„allegro udirato"* [1] (un asemenea tempo nu există — bineînţeles — în muzică, dar există în jargonul nihiliştilor).

Arăta de parcă era urmărit de cineva sau el însuşi se ţinea pe urmele cuiva, naiba ştie !

---

[1] *Udirato* — în loc de *moderato*. *Udirat* (rus.) — a o şterge, a o tuli.

Capitolul al treilea

Întors la locul lui, ofiţerul ne-a spus că, după el, nihilistul e cam curăţel îmbrăcat şi că poartă mănuşi, iar pe banca din faţă are un coş cu rufe.

La toate astea, diaconul răspunse numaidecît că ele nu-s o dovadă şi, ca să-şi întărească spusele, povesti şi cîteva întîmplări interesante pe care le ştia de la fratele său, vameşul.

— Pe la ei, zicea, a trecut într-o bună zi unul, care nu numai că purta mănuşi, dar mănuşile lui erau chiar din „fil d'Ecosse", dar cînd s-au apucat să-l controleze au văzut că-i un pungaş. Au crezut, iarăşi, despre el, că-i unul paşnic şi l-au băgat într-o închisoare sub apă, dar el a fugit de sub apa aia !

Călătorii erau toţi curioşi să ştie cum de a fugit de sub apă ? !

— Foarte simplu ! i-a lămurit diaconul. Se tot prefăcea cum că a fost închis pe degeaba şi a cerut o lumînare. „Pe mine, zicea, mă doboară urîtul la întuneric. Binevoiţi a-mi îngădui o lumînare ca să scriu o jalbă la Comisia supremă, contelui Loris-Melikov, ca să-l lămuresc cine sînt şi pe ce bază de fundament cer cruţare şi un loc mai bun". Dar comandantul era vulpoi bătrîn, uns cu toate alifiile, şi se pricepea la vicleşugurile dumnealor, drept care n-a îngăduit. „Care, zicea, a nimerit la noi, s-a zis cu el". Şi uite-aşa îl tot canonea cu întunericul. Dar într-o zi a murit şi au pus pe un altul. Şi numai ce-a văzut pungaşul că ăsta-i cam nepriceput, s-a şi pornit să plîngă cu hohote înaintea lui şi să-l roage să-i dea măcar un muc de lumînare, cel mai amărît acolo, şi o carte sfîntă : „ca să citesc, zicea, dintr-însa cugetări şi să ajung a mă pocăi". Şi comandantul cel nou i-a dat şi mucul de lumînare şi o revistă dintr-alea pioase, de-i spune *Inventarul credincioşilor* [1] iar pungaşul a fugit.

— Şi cum a fugit ?

— Păi, cu mucul cela de lumînare.

Militarul s-a uitat la diacon şi i-a spus :

— Ceea ce povesteşti mata sînt nişte fleacuri.

— Cum să fie fleacuri ! Păi s-au făcut şi cercetări !

— Şi la ce i-a folosit mucul de lumînare ?

— Naiba ştie ! Numai că după ce a fugit, s-au apucat ei acolo să cerceteze totul : nici tu spărtură, nici tu crăpătură măcar, iar mucul — nicăieri. Din *Inventarul credincioşilor* n-a rămas decît cotorul.

[1] În loc de *Indreptarul credincioşilor.*

— Zău, naiba ştie ce tot îndrugi acolo, l-a întrerupt ofiţerul înciudat.

— Dacă vă spun că-i aşa ! A fost şi cercetare şi au aflat şi cine era cu adevărat dumnealui, dar ce folos : prea tîrziu !

— Şi cine era dumnealui ?

— Ia, un chirghiz-calmuc din Taşkent. Generalul Cerneaev îl trimisese călare pe un bidiviu să ducă colea, la bulgari, cinci sute de ruble din partea lui Kokorev, da'dumnealui dă-i cu teatru, dă-i cu bal şi uite-aşa a pierdut toţi bănişorii la cărţi şi a fugit. S-a uns cu seul de la mucul de lumînare şi s-a topit ca pîlpîirea lui.

Ofiţerul n-a mai zis nimic : dădu din mînă a lehamite şi îi întoarse spatele.

Dar pe ceilalţi călători, diaconul cel dezlegat la limbă nu-i plictisea de fel : ei ascultau cu cea mai mare tragere de inimă cum, de la chirghiz-calmucul cu pricina şi de la cotorul de mai înainte, trecu pe nesimţite la situaţia noastră de cînd cu nihilistul.

— Eu, zise diaconul, nu-mi fac iluzii că-i curăţel îmbrăcat ! Da' uite acuşica, la prima gară, este aici o paznică ce vinde răchie din sticlă de gaz ! O să cumpăr răchieşul, o să-l atenţionez pe conductor cu un *buterşaft* [1] şi o să mi ţi-l scuture pe dumnealui binişor de tot, iar noi o să vedem ce duce acolo, în coşul cela de rufe... ce aparatură are !

— Trebuie umblat cu mare băgare de seamă !

— Toată încrederea ! Cu rugăciune : Miluieşte-mă, Doamne...

Chiar în clipa aceea — altă hurducătură, cu scîrţîit şi scrîşnet. Mulţi dintre noi au tresărit şi şi-au făcut semnul crucii.

— Nu ziceam ? ! strigă diaconul. Uite şi gara !

Şi ieşi în fugă din vagon, iar în locul lui răsări conductorul.

Capitolul al patrulea

Conductorul se opri drept în faţa nihilistului şi-l luă cu blîndeţe :

— Nu binevoiţi, domnul meu, să daţi coşuleţul la bagaj ?

Nihilistul l-a măsurat din ochi şi nu i-a răspuns nimic.

Conductorul şi-a repetat propunerea.

Atunci am auzit pentru prima dată o vorbă din gura nesuferitului tovarăş de drum al nostru, care răspunse sfidător :

— *Nu binevoiesc !*

[1] Brüderschaft. (Germ.)

Conductorul i-a venit cu argumente : că, cică, „asemenea bagaje mari nu-i îngăduit de luat în vagoanele de pasageri".

— Foarte bine că nu-i îngăduit, i-a răspuns în silă, printre dinţi, nihilistul.

— Atunci, dacă binevoiţi, duc eu singur coşul la bagaj.

— *Nu binevoiesc !*

— Cum vine asta ? Chiar dumneavoastră aţi judecat acum, pe drept cuvînt, că una ca asta nu-i îngăduit şi tot dumneavoastră nu binevoiţi...

— *Nu binevoiesc !*

Diaconul, care tocmai picase, nu s-a mai putut stăpîni şi a strigat : „Păi, se poate una ca asta ! " dar de cum l-a auzit pe conductor că-l ameninţă pe nihilist cu „şeful" şi cu proces-verbal, s-a linşitit şi a consimţit să aştepte gara următoare.

— Acolo-i oraş, ne-a lămurit el, acolo o să-l strîngă cu uşa.

Ce e drept, era de o încăpăţînare omul ăsta ! Nimic nu puteai scoate de la dînsul în afară de un singur : „nu binevoiesc".

Să fi fost oare adevărată istoria aia cu cotorul ?

Acum ardeam cu toţii de nerăbdare să ştim ce o să se mai întîmple şi aşteptam cu sufletul la gură gara următoare.

Diaconul ne-a adus la cunoştinţă că în gara aceea un jandarm este chiar un cumătru de-al lui, om umblat, trecut prin ciur şi prin dîrmon.

— Ăla, zicea, o să ştie să-i pună sula-n coaste de o să-i sară toată scliviseala asta *modernă.*

Şeful s-a prezentat încă înainte de oprire şi a spus cu poruncă în glas :

— De cum sosim în gară, binevoiţi a duce de aici coşul !

Iar nihilistul i-a întors vorba, tot cu tonul de adineaori :

— Nu binevoiesc !

— Citiţi, vă rog, regulamentul !

— Nu vreau !

— Atunci poftim cu mine, la şeful de gară, să ne lămurim acolo ! Acuşi sosim !

Capitolul al cincilea

— Am ajuns în gară.

Clădirea era într-adevăr mai mare decît cele dinainte şi mai îngrijită. Se zăreau lumini, samovar, iar pe peron, dincolo de uşa

cu geam, era un bufet, se zăreau jandarmi. Într-un cuvînt, tot ce trebuie. Şi, ce credeţi ? Nihilistul nostru, care în tot timpul drumului arătase o împotrivire atît de grosolană, a dat să facă o mişcare, cunoscută la ei sub denumirea de „allegro udirato" : şi-a luat frumuşel în mînă sacul de voiaj şi s-a îndreptat spre uşă. Dar diaconul a prins la timp mişcarea şi i-a tăiat ieşirea printr-o manevră cît se poate de abilă. În aceeaşi clipă au intrat în vagon conductorul-şef, şeful gării şi un jandarm.

— Coşul e al dumneavoastră ? a întrebat şeful gării.

— Nu, a răspuns nihilistul.

— Cum adică, nu ? !

— Nu !

— Oricum, veniţi cu mine !

— Nu ţi-a mers, frăţioare, zise diaconul.

Nihilistul şi noi toţi, în calitate de martori, am fost poftiţi în biroul şefului gării, unde a fost adus şi coşul cu pricina.

— Ce aveţi în coş ? a întrebat şeful gării.

— Nu ştiu, a răspuns nihilistul.

Dar ceilalţi nu se mai sinchiseau de el. Coşul a fost deschis pe loc şi, ce să vezi ? O rochiţă nouă-nouţă de un albastru deschis. În aceeaşi clipă a dat buzna în birou, urlînd îngrozitor, un evreu, care striga în gura mare că acest coş este al lui şi că rochia din el e pentru o doamnă suspusă. Coşul, zicea dînsul, l-a pus în vagon el însuşi şi nimeni altul, şi-i cerea nihilistului să întărească spusele lui.

Acesta din urmă a întărit, spunînd că ei doi au intrat împreună în vagon, că evreul avea într-adevăr cu dînsul un coş pe care l-a pus pe bancă, după care singur s-a culcat sub bancă.

— Da' biletul dumitale ? l-au întrebat pe evreu.

— Ei, bilet, bilet... a răspuns dînsul. N-am ştiut de unde să-l cumpăr !

Evreul a fost oprit pînă una-alta, iar nihilistul a fost rugat să arate un act de identitate. El a întins fără nici o vorbă o foaie de hîrtie, şeful de gară şi-a aruncat o clipă ochii asupra ei şi şi-a schimbat imediat tonul : l-a rugat pe necunoscut să-l urmeze în biroul de alături şi a adăugat :

— Înălţimea-voastră sînteţi aşteptat.

Iar cînd necunoscutul a închis uşa în urma sa, şeful de gară şi-a pus mîinile pîlnie la gură şi ne-a lămurit, apăsînd pe fiecare vorbă :

— *Dumnealui e procuror la curtea de apel !*

Toți călătorii s-au simțit pe deplin mulțumiți, arătîndu-și această stare prin tăcere. Numai ofițerul a strigat :

— Și cînd te gîndești că toată povestea asta a stîrnit-o diaconul ăla cu mîncărime pe limbă ! Ia să-l vedem, unde-i ? Să ia-să-ncoace !

Dar degeaba ne roteam cu toții privirile ca să vedem unde-i diaconul, că diaconul nu era nicăieri : se făcuse nevăzut ca chirghizul-calmuc și chiar fără lumînare. De altfel, nici nu era nevoie de lumînare, deoarece o geană a cerului începuse să se lumineze și din oraș se auzea dangăt de clopot chemînd lumea la liturghia de Crăciun.

1889

COAFORUL ARTIST

Povestire pe un mormînt.

(În memoria sacră a binecuvîntatei zile de 19 februarie 1861)

SUFLETELE LOR SĂLĂȘLUI-VOR ÎNTRE CEI FERICIȚI

Cîntare de îngropăciune

Capitolul întîi

Multă lume crede la noi că numai un pictor sau un sculptor poate fi numit artist, ba chiar numai acela căruia Academia i-a decernat un titlu ; iar pe ceilalți nu-i socoate nimeni artiști. Pentru foarte mulți un Sazikov și un Ovcinnikov nu-s decît „iubitori de arginți". Dar se găsesc și oameni care privesc altfel lucrurile : Heine pomenește despre un croitor care „era un adevărat artist" și „avea idei", iar rochiile de la Worth și acum sînt denumite „opere de artă". Așa, de pildă, despre una din ele s-a scris de curînd că „numai simplitatea ei cuprinde o nesfîrșită fantezie".

În America, pare-se că tărîmul artei e și mai larg : cunoscutul scriitor american Bret Harte povestește că la ei și-a cîștigat o faimă neobișnuită un „artist" care „se îndeletnicea cu morții". Dădea fețelor acestora felurite „expresii senine", ce dovedeau starea mai mult sau mai puțin fericită a sufletelor care-și luaseră zborul.

Arta aceasta dispunea de mai multe trepte sau stări sufletești, dar eu țin minte numai trei : „1) liniște ; 2) contemplare înălțătoare și 3) fericirea de a fi în legătură nemijlocită cu Dumnezeu". Faima artistului era la înălțimea meșteșugului său desăvîrșit, cu alte cuvinte era uriașă ; spre marea noastră părere de rău însă, artistul a pierît, căzînd jertfă gloatei grosolane, care nu respectă libertatea creației artistice. A fost ucis cu pietre pentru vina că dăduse expresia „fericirii de a fi în legătură nemijlocită cu Dumnezeu" unui bancher falit, care jecmănise tot orașul. Norocoșii moștenitori ai pungașului voiseră să-și arate astfel recunoștința față de răposata lor rudă, iar artistul executant a plătit-o cu viața...

Dar și la noi, în Rusia, s-a găsit un maestru într-un gen artistic tot atît de neobisnuit.

Capitolul al doilea

Fratele meu cel mic a fost dădăcit de-o bătrînă înaltă şi tare subţirică, pe care-o chema Liubov Onisimovna. Făcuse parte dintre actriţele de la fostul teatru al contelui Kamenski din Orel, şi tot ce voi povesti acum s-a petrecut de asemenea la Orel, în zilele copilăriei mele.

Frate-meu e cu şapte ani mai mic decît mine ; aşa că pe cînd avea doi ani şi Liubov Onisimovna îl purta-n braţe, eu trecusem de nouă ani şi pricepeam cu uşurinţă povestirile dădacei.

Deşi nu prea bătrînă, Liubov Onisimovna avea pe atunci părul alb ca neaua şi faţa cu trăsături gingaşe ; era înaltă, dreaptă şi uimitor de zveltă, ca o fată.

Cînd se uitau la ea, mama şi mătuşica spuneau adeseori că, la vremea ei, trebuie să fi fost o frumuseţe.

Era de o cinste exemplară, blîndă şi sentimentală ; îi plăcea tragicul în viaţă şi... din cînd în cînd cădea pradă beţiei.

Ne ducea la plimbare la cimitirul Sfintei Treimi : acolo se aşeza totdeauna pe acelaşi mormînt simplu, cu o cruce veche, şi de multe ori îmi povestea cîte ceva.

Tot acolo am auzit de la ea povestea „coaforului artist".

Capitolul al treilea

Fusese colegul dădacei noastre, cu singura deosebire că ea juca şi dansa pe scenă, în timp ce el era „coaforul artist", adică frizerul şi machiorul care „pieptăna şi sulemenea" toate actriţele iobage ale contelui. Dar nu era un meşter obişnuit, cu pieptenele după ureche şi cu o tinichea de suliman frecat cu untură, ci un om *„cu idei"* — pe scurt, un adevărat *artist*.

După spusele Liubovei Onisimovna, nimeni nu se pricepea mai bine ca el „să întipărească o expresie" pe faţă.

Nu ştiu anume pe vremea căruia dintre conţii Kamenski erau în floare aceşti artişti. Au fost trei conţi Kamenski, şi pe tustrei băştinaşii din Orel îi numeau „tirani nemaipomeniţi". În 1809, iobagii l-au ucis pentru cruzimea lui pe feldmareşalul Mihail Fedotovici. El avea doi feciori : Nikolai, care a murit în 1811, şi Serghei, mort în 1835.

Îmi aduc aminte — cînd mai eram copil, pe la 1850 — de uriașa clădire cenușie de bîrne, cu geamuri oarbe, dată cu lutișor și cu funingine, și înconjurată cu un gard grozav de lung, pe jumătate dărăpănat. Era blestematul conac al contelui Kamenski ; tot aici fusese și teatrul. Nu-mi amintesc unde anume se afla, știu numai că se vedea foarte bine de la cimitirul de lîngă biserica Sfînta Treime, și de aceea, cînd Liubov Onisimovna avea chef de povestit ceva, mai totdeauna începea cu vorbele :

— Ian te uită într-acolo, drăguță... Vezi ce înspăimîntătoare-i ?

— Înspăimîntătoare, dădacă.

— Ei bine, ce-am să-ți istorisesc acuma e și mai înspăimîntător.

Iată o asemenea povestire despre coaforul Arkadi, un tînăr curajos și simțitor, pe care ea l-a iubit foarte mult.

Capitolul al patrulea

Arkadi „pieptăna și sulemenea" numai actrițele. Pentru actori era alt frizer și, chiar dacă Arkadi trecea uneori și în „jumătatea de casă a bărbaților", se ducea numai dacă însuși contele-i poruncea să „zugrăvească pe chipul vreunuia o înfățișare deosebit de nobilă". Dar meșteșugul acestui artist se deosebea prin bogăția de idei a pensulei sale, ce izbutea să întipărească pe fețe expresiile cele mai subtile și mai felurite.

— Îl chemau, de pildă, povestea Liubov Onisimovna, și-i hotărau : „Trebuie ca fața să aibă cutare sau cutare aer". Arkadi se trăgea la o parte, poftea actorul sau actrița să se așeze înaintea lui, iar el rămînea pe gînduri, cu brațele încrucișate. Sta și gîndea. Și atunci era mai frumos decît toți Feți-Frumoșii din lume, că era de statură potrivită și subțirel cum nici nu pot să-ți spun ; avea un năsuc mic și mîndru și ochi blînzi ca de înger, peste care i se lăsa o șuviță de păr des, de-ai fi zis că se uită printr-un nor de ceață.

Într-un cuvînt, meșterul nostru era băiat frumos și plăcea tuturor ; pînă și contele „îl îndrăgise și-l deosebea de ceilalți, îmbrăcîndu-l minunat, dar îl ținea din scurt cu strășnicie". Nu voia nicidecum ca Arkadi să tundă, să radă sau să pieptene pe altcineva, așa că meșterul era *totdeauna* în preajma cabinei sale și, în afară de teatru, n-avea voie să se ducă nicăieri.

Nu-i îngăduia să meargă nici la biserică să se spovăduiască ori să se împărtășească, fiindcă nici contele nu credea în Dumnezeu și nici nu voia s-audă de cei din tagma duhovnicească, ba chiar o

dată, de Paşti, a asmuţit ogarii împotriva preoţilor de la catedrala Sfinţilor Boris şi Gleb, ce veneau cu crucea [1].

Iar după spusele dădacei Liubov Onisimovna, contele se făcuse grozav de urît la faţă, că se înfuria mereu şi semăna cu toate sălbăticiunile din lume. Arkadi însă dădea pînă şi acestui chip de fiară un astfel de „aer" încît seara, în lojă, contele părea mai falnic decît mulţi alţii.

Or, ca un făcut şi spre marele lui necaz, tocmai asta-i lipsea contelui : înfăţişarea falnică şi „aerul milităresc".

Şi, uite aşa, pentru ca nimeni să nu se poată folosi de un artist fără seamăn ca Arkadi, l-a osîndit „să stea toată viaţa lui închis în casă şi, de cînd era pe lume, nu văzuse şi el un ban". Pe atunci, trecuse de douăzeci şi cinci de ani, iar Liubov Onisimovna împlinise optsprezece ani. Bineînţeles, se cunoşteau şi, cum se întîmplă la vîrsta aceasta, se îndrăgostiră unul de altul. Dar nu-şi puteau vorbi despre dragostea lor decît numai de departe, cu aluzii, în timp ce-o sulemenea, faţă de toată lumea.

Nici vorbă de întîlniri între patru ochi ; la asta nici măcar nu te puteai gîndi.

— Noi, actriţele, spunea Liubov Onisimovna, eram păzite ca doicile de la casele boiereşti ; ne slujeau femei mai în vîrstă, cu copii, şi dacă, ferească Dumnezeu, vreuneia din noi i se întîmpla ceva, toţi copiii acestor femei erau supuşi unei tiranii cumplite.

Jurămîntul de neprihănire putea să-l calce numai „el", cel care-l hotărîse.

Capitolul al cincilea

Pe vremea aceea, Liubov Onisimovna era nu numai în floarea frumuseţii ei feciorelnice, dar şi în epoca cea mai interesantă a dezvoltării talentului ei multilateral : „cînta în corul de potpuriuri",

[1] Întîmplarea era cunoscută multora din Orel. Am auzit-o de la bunică-mea Alferieva şi de la bătrînul negustor Ivan Ivanovici Androsov, mare iubitor de adevăr, care *văzuse cu ochii lui* „cum cîinii sfîşiau preoţii". El însuşi scăpase din mîna contelui numai „încărcîndu-şi sufletul cu un păcat". Într-adevăr, cînd contele a poruncit să fie adus şi l-a întrebat : „Îţi pare rău de ei ?" Androsov i-a răspuns : „Nicidecum, luminăţia-voastră, aşa le trebuie ; las' să nu mai colinde din casă în casă". Pentru vorba asta, Kamenski l-a iertat. (N. a.).

dansa „rolul principal din *Grădinăreasa chineză*" şi, simţind aplecare pentru tragedie, „ştia toate rolurile pe de rost".

N-aş putea spune în ce an s-a întîmplat asta, fapt este că ţarul, fiind în trecere la Orel (nu ştiu bine care anume dintre ei : Alexandr Pavlovici sau Nikolai Pavlovici), trebuia să rămînă o noapte acolo şi seara era aşteptat la teatrul contelui Kamenski.

Cu prilejul acesta, contele pofti toată nobilimea mai cu vază (locurile nu se vindeau) şi înjghebă unul din cele mai frumoase spectacole, Liubov Onisimovna avea să-şi cînte „potpuriul" şi să danseze în *Grădinăreasa chineză ;* tocmai în ziua aceea însă, la ultima repetiţie, căzuse un decor, strivind piciorul actriţei care juca în piesă rolul „ducesei de Burblean".

Niciodată şi nicăieri n-am auzit de rolul ăsta, dar Liubov Onisimovna rostea numele întocmai aşa.

Tîmplarii care scăpaseră decorul fură trimişi la grajd să-şi ia pedeapsa, iar betegita în odăiţa ei ; şi rolul ducesei de Burblean n-avea cine să-l mai joace.

— Atunci, istorisea Liubov Onisimovna, m-am oferit eu, fiindcă-mi plăcea tare mult cum ducesa îşi cerea iertare la picioarele tatălui ei, şi cum murea despletită. Aveam şi eu păr bălai şi lung de te minunai, iar cînd mi-l potrivea Arkadi, nu-ţi mai puteai lua ochii de la părul meu.

Contele se bucură tare mult de neaşteptata propunere şi, cum regizorul îl asigura că „Liuba n-o să strice rolul", răspunse :

— Dacă l-o strica, plăteşti tu cu spinarea, iar fetei să-i duci din partea mea cerceii ăştia de camarin [1].

Cerceii de *camarin* erau un dar măgulitor şi valoros totodată. Era cel dintîi semn al cinstei deosebite că, pentru scurtă vreme, voi fi ridicată la rangul de odaliscă a stăpînului. Curînd apoi, ba uneori chiar îndată, se poruncea lui Arkadi ca, după spectacol, să împodobească fata osîndită ca pe nevinovata sfîntă Cecilie. Toată în alb, cu o cunună pe cap şi un crin în mînă, simbolizînd *l'innocence* [2], era dusă apoi în odăile contelui.

— Asta n-o pricepi tu, că eşti încă prea mic — spunea dădaca — dar era ceva îngrozitor, mai ales pentru mine, care mă gîndeam numai la Arkadi. Şi m-am pus pe plîns. Azvîrlisem cerceii pe masă şi plîngeam, plîngeam fără să-mi pese cum o să mai joc seara.

---

[1] Acvamarin.

[2] Nevinovăţia.

Capitolul al şaselea

În ceasurile acestea fatale, altă încercare tot atît de fatală şi de ispititoare îl pîndea pe Arkadi.

Fratele contelui nostru, care era şi mai urît, venise de la ţară să se înfăţişeze ţarului şi, locuind de cîtăva vreme acolo, nu-şi mai pusese uniforma şi nici nu se mai răsese de mult, că „toată faţa-i era plină de umflături". Dar, cu prilejul ăsta nemaipomenit, trebuia să se îmbrace în uniformă, să fie bine pus la punct şi să aibă „un aer milităresc", aşa cum o cere uniforma.

Şi se cereau cam multe.

— Lumea nici măcar nu-şi poate închipui acuma ce asprime domnea pe atunci, zicea dădaca. Era mare străşnicie în toate, şi anumite obiceiuri pentru boierii cu vază, cît priveşte faţa şi pieptănătura ; unora nu le venea bine dacă se pieptănau la modă cu moţ în sus şi cu zulufi pe tîmple. Se întîmpla uneori ca obrazul lor s-arate întocmai ca o balalaică ţărănească fără strune, iar boierii se temeau grozav de aşa ceva. De aceea avea atîta însemnătate măiestria la bărbierit şi la pieptănat, cum făceai cărarea între mustăţi şi între favoriţi, cum întorceai zulufii şi cum îi pieptănai. Din toate acestea, adică din amănuntul cel mai mic, se ivea pe faţă cu totul altă *fantazie*. După spusele dădacei, civilii o duceau mai binişor, că nu le dădea nimeni prea mare *intenţie* — nu li se cerea decît să aibă o înfăţişare cît mai supusă, în timp ce militarii trebuiau să stea smirnă înaintea superiorilor, şi din purtarea lor faţă de ceilalţi să reiasă o vitejie fără seamăn.

Şi tocmai asta se pricepea Arkadi, cu arta lui nemaipomenită, să întipărească pe faţa ştearsă şi nearătoasă a contelui.

Capitolul al şaptelea

Iar fratele de la ţară al contelui era şi mai pocit decît el ; ba tot stînd în sat, ajunsese „lăţos" de-a binelea, şi „atîta grosolănie-i năpădise chipul", încît singur îşi dădea seama de lucrul ăsta. Dar n-avea cine să-l îngrijească, fiindcă mai era şi zgîrcit foc, şi-şi trimisese la Moscova frizerul, ca să poată lua răscumpărarea de pe urma lui ; apoi mai avea şi faţa plină de umflături, aşa că nici nu-l puteai bărbieri fără să-l tai.

Soseşte el la Orel, îi cheamă pe bărbieri şi le spune :

— Dacă vreunul din voi poate să-mi potrivească faţa după chipul lui frate-meu, contele Kamenski, am să-i dau doi galbeni, iar pentru cel care-o să mă taie la bărbierit, uite, pun pe masă două pistoale. Faci treabă de ispravă — ia-ţi galbenii şi şterge-o, iar dacă-mi tai măcar un singur coş cît de mic, sau dacă la favoriţi nu-mi potriveşti bine chiar numai un singur fir de păr, te ucid pe loc.

De fapt însă, voia numai să-i sperie, fiindcă pistoalele nu erau încărcate.

Pe atunci, erau puţini frizeri la Orel, dar şi aceia lucrau mai mult pe la feredeele turceşti, cu lighenaşul în braţe ; puneau ventuze sau lipitori, şi n-aveau nici gust, nici închipuire. Ştiau ei bine lucrul ăsta, aşa că nici unul nu îndrăzni să-l „prefacă" pe Kamenski. „Rămîi sănătos — şi-au zis — cu aurul tău cu tot."

— Noi, răspunseră frizerii, nu ne pricepem la treaba pe care-o cereţi, că nu sîntem vrednici nici măcar să ne-atingem de un boier ca dumneavoastră, şi apoi nici n-avem brice ca lumea, ci doar de cele proaste, ruseşti, iar pentru obrazul dumneavoastră-i nevoie de brice englezeşti. Numai Arkadi al contelui poate să se încumete la aşa ceva.

Contele porunci ca frizerii de la oraş să fie daţi afară-n brînci, iar ei se bucurau grozav c-au scăpat teferi şi sănătoşi. În răstimp, contele se duce la frate-su mai mare şi grăieşte :

— Uite, aşa şi aşa, frate. Vin la tine cu o mare rugăminte : spre seară, dă-i voie lui Arkadi să-mi potrivească barba cît mai bine. Nu m-am bărbierit de mult, şi frizerii de aici nu se pricep.

— De bună seamă, zise atunci contele, frizerii ăştia-s toţi nişte neghiobi. Nici nu ştiam de ei, că la mine pînă şi cîinii-s tunşi de frizerii de casă. Cît despre rugămintea ta, nu ţi-o pot îndeplini, fiindcă m-am jurat că atîta vreme cît voi fi în viaţă, Arkadi să nu ferchezuiască pe nimeni altul decît pe mine. Ei, spune şi tu, cum s-ar putea oare să-mi calc eu singur cuvîntul faţă de robul meu ?

— Şi adică de ce nu ? întrebă celălalt. Tu ai statornicit rînduiala asta, şi tot tu o schimbi.

Dar contele gazdă îi răspunde că i se pare ciudat s-audă asemenea păreri :

— Dacă săvîrşesc eu însumi astfel de fapte, ce pot să mai cer slugilor mele ? Arkaşka ştie că eu am poruncit aşa, toţi cunosc lucrul ăsta, datorită căruia el se bucură de un trai mai bun, şi că de-ar îndrăzni vreodată să-şi facă meseria pe altcareva, afară de mine, o să-l omor în bătaie şi-o să-l trimit la armată.

Iar frate-su i-o tăie :

— Una din două : ori îl omori în bătaie, ori îl trimiţi la armată, dar pe amîndouă deodată nu poţi să le faci.

— Bine, nu se lăsă contele, fie şi cum spui tu : nu-l omor chiar de tot, ci-l las gata-gata să moară, şi apoi îl trimit la oaste.

— Şi ăsta ţi-e cel din urmă cuvînt, măi frate ?

— Da, cel din urmă.

— Şi numai atîta-i toată pricina ?

— Da, numai atîta.

— Ei, atuncea-i minunat, fiindcă mă gîndisem că ţii mai mult la o slugă decît la frate-tu. Aşa că nu-ţi călca cuvîntul, dar trimite-l pe Arkaşka la mine să-mi tundă *pudelul*. După aceea, treaba mea ce-o să mai facă.

Contele n-avu încotro şi se învoi :

— Fie, ţi-l trimit să-ţi tundă cîinele.

— Bine, atîta-mi ajunge.

Şi strîngînd mîna contelui, plecă.

Capitolul al optulea

Toate acestea se-ntîmplau într-un amurg de iarnă, cînd s-aprind luminile prin case.

Contele îl chemă pe Arkadi la el şi-i hotărî :

— Du-te la frate-meu să-i tunzi pudelul.

— Asta-i toată porunca ? întrebă Arkadi.

— Alta n-am, răspunse contele, şi întoarce-te cît mai repede, să vezi de artiste. Astă-seară trebuie s-o sulemenşti pe Liuba în trei roluri, iar după spectacol să mi-o înfăţişezi sub chipul „sfintei Cecilia".

Arkadi Ilici simţi că i se taie picioarele.

— Ce-i cu tine ? făcu contele.

— Să mă iertaţi, m-am împiedicat de covor.

— Ia vezi, să nu fie cumva semn rău, strecură o vorbă contele.

Dar lui Arkadi i se lăsase ca o piatră pe inimă şi nu-i mai păsa dacă-i semn bun sau rău.

De cum primi porunca să mă îmbrace ca pe sfînta Cecilia, parcă nu mai auzea şi nu mai vedea nimic ; îşi luă cutia de piele cu scule şi-o porni.

Capitolul al nouălea

Ajunge el la casa fratelui contelui, unde lumînările erau gata aprinse şi aşezate în faţa oglinzii, iar pe masă se găseau două pistoale şi alături de ele galbenii, dar nu doi, ci zece ; de data aceasta însă, pistoalele erau încărcate cu gloanţe cerkeziene.

Şi fratele contelui îi spuse :

— N-am nici un pudel în casă ! În schimb, uite ce treabă am cu tine : ferchezuieşte-mă şi dă-mi înfăţişarea cea mai vitejească, şi-ai să primeşti zece galbeni, iar dacă mă tai, te omor.

Arkadi se uită cît se uită, şi deodată, Dumnezeu ştie ce-i veni, că începu să-l tundă şi să-l radă. Cît ai clipi, isprăvi tot cum nu se poate mai bine, şi-şi vîrî galbenii în buzunar, zicînd :

— Rămîneţi cu bine.

— Mergi sănătos, răspunse contele, dar aş vrea să ştiu de ce eşti atît de nesocotit şi te-ai hotărît la o faptă ca asta ?

— De ce m-am hotărît, ştie numai inimioara şi cămaşa mea ! i-o întoarse Arkadi.

— Te pomeneşti că-i fi solomonit, de nu te temi nici de gloanţele pistoalelor ?

— Pistoalele-s fleac, făcu Arkadi, nici nu m-am gîndit la ele.

— Cum aşa ? Cum de-ai cutezat să crezi că vorba stăpînului tău e mai neclintită decît a mea şi că, de m-ai fi tăiat, eu n-aş fi tras în tine ? Dacă n-aveai vreo vrajă asupra ta, puteai să-ţi iei rămas bun de la viaţă.

Auzind numele contelui, Arkadi tresări iar şi grăi ca-n vis :

— N-am nici o vrajă, dar şi mie mi-a dat Dumnezeu minte : numai de-aţi fi ridicat mîna cu pistolul să trageţi în mine, că v-aş fi tăiat îndată beregata cu briciul.

Cu vorba aceasta, se repezi afară şi ajunse tocmai la vreme la teatru, apoi, tremurînd ca varga, începu să mă gătească. Şi cum îmi făcea un zuluf şi se apleca să sufle asupra-i, îmi şoptea mereu acelaşi lucru :

— Nu te teme, c-am să te fur.

Capitolul al zecelea

Spectacolul mergea strună, că eram cu toţii ca de piatră, obişnuiţi cu frica şi cu chinul : puteai să ai orice în inimă, dar rolul ţi-l jucai de nici nu se cunoştea.

De pe scenă, îl vedeam şi pe conte şi pe frate-su : semănau ca două picături de apă. Cînd au venit în culise, abia i-am deosebit unul de altul. Atît numai că al nostru părea tare liniştit, ca îmbunat. Asta i se întîmpla totdeauna înaintea cruzimilor celor mai mari.

Şi cu toţii ne prăpădeam de groază şi ne făceam într-una cruce.

— Doamne, miluieşte-ne şi păzeşte-ne ! Oare asupra cui o să i se reverse furia ?

Noi n-aflasem încă nimic despre nebunească faptă a lui Arkaşka, dar el însuşi înţelegea prea bine că nu putea să se aştepte la îndurare, şi se îngălbeni ca ceara cînd fratele contelui se uită la el şi şopti ceva stăpînului nostru. Eu însă aveam auzul foarte ascuţit, aşa c-am prins cu urechea. Spunea :

— Te sfătuiesc ca un frate : fereşte-te de dînsul cînd umblă cu briciul.

Contele nostru zîmbi.

Pare-se că şi Arkaşka auzise vorbele acestea, fiindcă, începînd să mă gătească pentru rolul ducesei din ultima piesă, dădu cu atîta pudră — asta nu i se mai întîmplase niciodată — încît franţuzul care ne îmbrăca zise :

— *Trop beaucoup, trop beaucoup !* [1], şi scutură prisosul de pudră cu periuţa.

Capitolul al unsprezecelea

De cum s-a isprăvit reprezentaţia, mi-au scos rochia ducesei de Burblean şi m-au îmbrăcat ca pe sfînta Cecilia, un veşmînt alb, drept, fără mîneci, legat cu un nod la umăr, pe care cu toatele nu-l puteam suferi. Ei, şi pe urmă a venit Arkadi să-mi potrivească o pieptănătură nevinovată, ca-n tablourile cu sfînta Cecilia, şi să-mi prindă o cununiţă subţire pe cap. Şi numai ce vede el că la uşa odăiţei mele stau şase oameni.

Asta însemna că îndată ce va sfîrşi să mă pieptene şi va da să iasă afară, îl vor înşfăca să-l ducă la caznă. La noi caznele erau cumplite, aşa că era de-o mie de ori mai bine să fii sortit morţii. Nu lipsea nici furca, nici coarda, nici sucitul şi răsucitul capului, se găseau de toate, iar faţă de acestea, pedepsele din închisorile statului păreau fleacuri. Pe sub pămînt, cît era casa de mare, se întindeau beciuri tainice, unde oamenii vii erau ţinuţi în lanţ ca urşii.

[1] Stîlcit în limba franceză : prea mult.

Uneori, cînd se întîmpla să treci pe aproape, auzeai zăngănitul lanţurilor şi gemetele celor închişi. Pesemne că nenorociţii voiau ca autorităţile să afle despre soarta lor, sau poate chiar să-i audă. Dar nici gînd ca autorităţile să îndrăznească a le ţine partea. Şi multă vreme erau chinuiţi acolo, ba cîţiva chiar o viaţă întreagă. Unul a stat cît a stat, şi a făcut o poezie :

Se vor tîrî şerpii şi-ţi vor suge ochii,
Şi faţa ţi-or împroşca-o cu veninul lor scorpionii.

Ţin minte că poezioara asta o spuneai în gînd şi te-apuca groaza.

Alţi oameni erau legaţi cu lanţuri de cîte un urs, în aşa fel, că numai de-o palmă n-ajungea fiara la ei să-i sfîşie cu ghearele.

Arkadi Ilici însă a scăpat de toate acestea fiindcă, de cum s-a strecurat în odăiţa mea, în aceeaşi clipă a şi ridicat masa în braţe şi a spart cu ea fereastra de s-a făcut praf, iar pe urmă nu mai ţin minte nimic...

Am început să-mi vin în simţiri, că mi-era tare frig la picioare. M-am sucit, mi-am mişcat picioarele şi mi-am dat seama că eram învelită într-o şubă de lup sau de urs, iar în jur — întuneric beznă, şi o troică mă ducea nu ştiu unde, ca fulgerul de iute. Lîngă mine şedeau ghemuiţi doi oameni — unul mă ţinea în braţe, ăsta era Arkadi Ilici, iar celălalt mîna caii cît putea mai repede. „Zăpada ţîşnea de sub copite, şi-n fiecare clipă sania se lăsa cînd pe-o parte, cînd pe cealaltă. De n-am fi stat chiar în mijloc, şi nu ne-am fi ţinut tustrei unul de altul, am fi fost azvîrliţi din sanie.

Şi-i aud vorbind neliniştit, ca de obicei cînd te aştepţi la ceva. Nu pricep decît : „Ne urmăresc, ne urmăresc, dă-i înainte, mînă de zor !" Atîta tot.

Cînd Arkadi Ilici băgă de seamă că încep să-mi vin în fire, se plecă spre mine şi-mi şopti :

— Liubuşka, iubita mea ! Sîntem urmăriţi... Te învoieşti să murim împreună, de n-om putea scăpa ?

I-am răspuns că primesc cu bucurie.

Trăgea nădejde să ajungem la Hruşciucul turcesc, unde mulţi de-ai noştri fugiseră de urgia lui Kamenski.

Deodată, simt că zburăm ca pe aripi peste gheaţa unui rîu, iar în faţa noastră sclipeşte slab o căsuţă şi s-aude hămăit de cîini. Surugiul dă bici cailor şi, fără veste, apleacă sania într-o parte, aşa că Arkadi şi cu mine ne-am pomenit în zăpadă, iar el, adică surugiul, sania şi caii au şi pierit din ochii noştri.

— Nu-i nimic, nu te teme, c-aşa trebuie, fiindcă nu-l cunosc pe surugiul care ne-a adus şi nici el nu ne ştie. S-a tocmit cu trei galbeni să te răpim pe tine, dar aşa ca să nu-şi piardă sufletul. Acuma, facă-se voia Domnului ! Uite, ăsta-i satul Suhaia Orliţa ; aici trăieşte un preot curajos care-a cununat fără frică mulţi fugari, şi pe mulţi de-ai noştri i-a trecut dincolo. O să-i dăm ceva să ne cunune, şi-o să ne ascundă pînă mîine seară, cînd se-ntoarce şi surugiul nostru, şi-o să fugim de tot.

Capitolul al doisprezecelea

Am bătut la uşă şi-am intrat în tindă. Ne-a deschis chiar preotul, un bătrînel scund, fără nici un dinte în faţă, iar preoteasa, şi ea o bătrînică încovoiată de ani, aprinse focul în vatră. Atunci am căzut amîndoi la picioarele lor.

— Scăpaţi-ne, încălziţi-ne şi ascundeţi-ne pînă mîine seară.

— Da' ce-i cu voi, dragii mei, aveţi vreun furt pe suflet, sau numai sînteţi fugari ? întrebă preotul.

— N-am furat nimic nimănui — răspunse Arkadi — dar fugim de urgia contelui Kamenski, şi vrem să mergem la Hruşciucul turcesc, unde se află mulţi de-ai noştri. Acolo, au să ne piardă urma. Avem bani şi-o să-ţi plătim un galben pentru găzduirea de o noapte, şi trei galbeni pentru cununie. Dacă poţi să ne cununi, bine, dacă nu, ne-om cununa şi la Hruşciuc.

— De ce să nu pot ? Cum să nu pot ? La ce să vă cununaţi la Hruşciuc ? Dă-mi cinci galbeni cu totul, şi vă cunun aici.

Arkadi îi întinse cinci galbeni, iar eu mi-am scos cerceii de *camarin* şi i-am dat preotesei.

Preotul luă banii, spunînd :

— Of, dragii mei, toate-ar fi bune. Ehei, pe cîţi nu i-am cununat eu ! Rău îi numai un singur lucru, că sînteţi de-ai contelui. Cu toate că-s preot, tot mă tem de urgia lui. Ei, dar acuma, ce-o vrea Dumnezeu ; mai puneţi un galben şi hai să v-ascundeţi.

Arkadi îi mai dădu un galben — al şaselea — şi atunci părintele zise preotesei :

— Ce-mi stai, bătrîno ? Scoate şi dă-i fugarei măcar o fustă şi o cataveică de-a ta. N-o vezi că-i aproape goală, de ţi-i mai mare ruşinea să te uiţi la ea !

Pe urmă vru să ne ducă la biserică şi să ne ascundă în cufărul cu odăjdii. Dar n-apucă bine preoteasa să mă-mbrace după un perete despărţitor, cînd deodată auzim că bate cineva în uşă.

Capitolul al treisprezecelea

Am îngheţat amîndoi, iar popa-i suflă lui Arkadi :

— Eh, dragul meu, se vede treaba că nu mai ajungeţi voi la cufărul cu odăjdii, aşa că pînă una, alta, bagă-te iute sub pilotă.

Apoi mie :

— Iar tu, drăguţă, ascunde-te repede aici.

Şi mă vîrî în cutia pendulei, o încuie, îşi puse cheiţa-n buzunar, şi se duse să deschidă noilor veniţi. Se auzea bine că erau mulţi, şi-n timp ce unii mai stăteau la uşă, alţi doi se şi uitau pe ferestre.

Intrară şapte inşi — urmăritorii noştri — toţi din ceata de vînătoare a contelui, cu flinte şi cu harapnice, iar la brîu, cu frînghii de legat. Al optulea era vechilul contelui, într-o şubă lungă de lup, cu guler înalt.

Cutia în care m-ascunsese părintele era toată numai izvoade în faţă, acoperite pe dinăuntru cu o perdeluţă veche, subţire, aşa că puteam privi prin ea.

Iar popa cel bătrîn, parcă se sfii cînd văzu că treaba se îngroaşă ; tremura înaintea vechilului, făcîndu-şi mereu cruce, şi striga repezit :

— Of, dragii mei, of, scumpilor ! Ştiu, ştiu ce căutaţi, dar aflaţi că n-am nici o vină faţă de conte, zău că-s nevinovat !

Şi cum îşi făcea cruce, arăta cu degetul peste umărul stîng spre cutia pendulei unde eram eu ascunsă.

„S-a isprăvit cu mine", mi-am zis, văzînd ce minuni se întîmplau.

Vechilul văzu şi el şi-i spuse :

— Ştim tot. Dă-mi cheia de la ceas.

Şi popa începu să dea iar din mîini :

— Of, dragii mei, of, scumpilor ! Iertaţi-mă şi nu vă supăraţi dacă nu mai ştiu unde am pus cheiţa, zău c-am uitat, zău c-am uitat !

Şi-n vremea asta, se tot bătea peste buzunar.

Vechilul pricepu şi minunea aceasta, îi scoase cheia din buzunar şi deschise ceasul, strigînd :

— Ieşi afară, porumbiţo ! Cît despre porumbel, vine acuma singur la noi.

Într-adevăr, Arkaşka ieşise din ascunzătoare : îşi aruncase repede pilota popii de pe dînsul, şi sta în picioare cît era de înalt.

— Da, zice, se vede că nu-i nimic de făcut, aţi biruit, aşa că duceţi-mă la cazną ; dar să ştiţi că ea n-are nici o vină : am luat-o cu sila.

Apoi se întoarse către popă, şi numai ce-l scuipă drept în obraz.

Iar popa :

— Ei, vedeţi şi voi, dragii mei, cum îşi bate joc de rangul şi de credinţa mea ! S-aduceţi faptul la cunoştinţa luminăţiei-sale contele.

— Nu-i nimic, n-avea nici o grijă, preasfinte — răspunse atunci vechilul, c-o să dea el socoteală de toate. Şi porunci să ne scoată afară.

Ne-am urcat cu toţii în trei sănii : în cea dintîi l-au aşezat pe Arkadi, legat burduf şi păzit de vînători. Pe mine m-au dus cu sania de la urmă, păzită cu aceeaşi străşnicie, iar în cea din mijloc s-au suit ceilalţi cîţi mai erau.

Pe unde treceam, norodul se dădea în lături, crezînd că-i vreo nuntă.

Capitolul al paisprezecelea

Am ajuns foarte repede şi, de cum am cotit în curte, nici c-am mai văzut sania unde era Arkadi ; pe mine m-au lăsat în acelaşi serviciu, dar mă tot chemau la cercetare, şi mă-ntrebau cîtă vreme am rămas singură cu Arkadi.

Şi le răspundeam la toţi :

— Of, da' nici măcar o clipă !

Şi pe urmă, se vede c-aşa mi-a fost scris, să n-am parte de bărbatul iubit, ci de cel urît ; n-am scăpat de soarta amară şi, întorcîndu-mă în odăiţa mea, mi-am îngropat faţa în pernă să-mi plîng nenorocirea. Cînd, deodată, aud sub podele nişte gemete înfiorătoare.

În clădirea aceea de bîrne, sub odăiţa în care locuiam la catul de sus, era o încăpere mare şi înaltă, unde învăţam a cînta şi a juca. Şi sus se auzea tot. Iar tartorul, mai-marele iadului, dăduse în gînd călăilor să-l schingiuiască pe Arkadi tocmai sub odăiţa mea...

Cînd am auzit că-l chinuiesc acolo... m-am repezit la uşă... m-am izbit de ea, să fug la dînsul... dar uşa era încuiată... Nici eu singură nu ştiu ce-am vrut să mai fac... şi-am căzut. Iar de pe podea se auzea şi mai tare... Şi n-aveam nici un cuţit, nici măcar un cui,

nimic cu care să-mi pot face seama... Atunci mi-am apucat cosița și mi-am înfășurat-o în jurul gîtului... Am încolăcit-o, și-am strîns, am tot strîns pînă ce-mi sună ca un clopot în urechi, iar pe dinaintea ochilor îmi pluteau pete roșii... și-am amorțit... Mi-am venit în fire într-o izbă necunoscută, mare și luminoasă... Și erau acolo viței... mulți vițeluși, cred că mai mulți de zece, și toți tare blînzi ; venea cîte unul la tine și-ți lingea mîna cu limba lui rece — gîndind că suge la mamă-sa... Și m-am deșteptat, că mă gîdilase... Îmi rotesc ochii în jur și mă-ntreb : oare unde-s ? Mă uit și văd că intră o femeie mai în vîrstă, înaltă, îmbrăcată din cap pînă-n picioare în stambă albastră și legată la cap cu o basma de stambă curată. Fața-i era blîndă și prietenoasă !

Băgînd de seamă că mi-am venit în simțiri, femeia mă mîngîie și-mi spuse unde mă aflam. Cică tot la curtea contelui, în grajdul vitelor... „Uite, acolo era", mă lămuri Liubov Onisimovna, arătînd cu mîna spre colțul cel mai îndepărtat al grajdurilor cenușii, dărăpănate.

Capitolul al cincisprezecelea

Se pomenise la grajdul vitelor, fiindcă era bănuiala că s-ar fi țicnit. Aici se puneau la încercare ființele ajunse în rîndul dobitoacelor, socotindu-se că niște oameni mai în vîrstă și mai așezați, cum erau grăjdarii, puteau să „dea de rostul" smintelii.

Bătrîna cu rochie de stambă, la care se dezmeticise Liubov Onisimovna, era o femeie tare blîndă. O chema Drosida.

— Spre seară, cînd și-a isprăvit treaba, urmă dădaca, mi-a făcut cu mîna ei un așternut de paie proaspete de ovăz. Atîta ce le-a înfoiat, c-au ajuns ca o pernă de pat. Și mi-a zis : „Fetițo, am să-ți dezvălui tot. Fie ce-o fi, dacă tu m-ăi da de gol. Ca și tine, n-am purtat nici eu stambă toată viața mea ; am trăit și eu altfel, da' ferească Dumnezeu, să-mi mai aduc aminte de traiul acela. Un singur lucru îți spun : nu te amărî că ești urgisită, și-ai ajuns la grajdul vitelor, las' c-aici e mai bine, numai păzește-te de șipușorul ăsta blestemat...

Și din basmaua de la gît scoase o sticluță albă și mi-o arătă.

— Ce-i asta ? întreb eu.

— Ăsta-i șipușorul cel îngrozitor, răspunde femeia, într-însu-i otrava uitării.

Și-i spun :

— Dă-mi şi mie din otrava asta, că vreau să uit tot.

— Nu bea, că-i votcă. Numai o dată nu m-am putut stăpîni, şi-am tras o duşcă... Mi-au dat nişte oameni buni... Şi-acuma nu mai pot fără — am nevoie ! Dar cît mai poţi, tu să nu bei, iar pe mine să nu mă judeci că-i trag din şipuşor : tare mă mai doare ! Tu mai ai o mîngîiere pe lume că Dumnezeu ţi l-a scăpat de la caznă !

„A murit !" am strigat, apucîndu-mă de cosiţe. Cînd mă uit, cosiţele parcă n-ar fi fost ale mele — părul era alb de tot. Ce-i asta ?

Dar femeia îmi spuse :

— Nu, nu te speria : ţi-a albit părul încă de cînd ţi-au desfăcut coada din jurul gîtului, iar el trăieşte şi-a scăpat de orice prigoană : contele s-a arătat grozav de milostiv cu el, cum n-a mai fost cu nimeni altul. La noapte, am să-ţi spun tot, dar acuma să-i mai trag un pic... să mă satur... că tare mă mai frige la inimă...

Şi-a tras, a tot tras, pîn' ce-a adormit.

Noaptea, cînd toţi se culcaseră, tuşica Drosida s-a sculat tiptil, fără s-aprindă lumina, s-a dus la fereastră şi-am văzut-o cum a mai tras din şipuşor, apoi l-a ascuns la loc şi, deodată, m-a întrebat încetişor :

— Ei, doarme durerea sau încă nu ?

— Nu doarme, i-am răspuns.

Atunci s-a apropiat de aşternutul meu şi mi-a istorisit că, după ce-a îndurat cazna, Arkadi a fost chemat la conte, şi contele i-a zis :

— Trebuia să treci prin toate încercările, aşa cum poruncisem, dar fiindc-ai fost ocrotitul meu, voi fi mărinimos cu tine, şi chiar mîine te trimit fără osîndă la oaste ; iar pentru că l-ai înfrumuseţat pe fratele meu, un dvorean şi un conte, şi nu te-ai temut de pistoalele lui, îţi voi deschide calea onoarei. Nu vreau să rămîi mai prejos de tot ceea ce singur ai dovedit prin noblefea sufletului tău. Voi scrie să te trimită de-a dreptul în luptă, iar la regiment o să fii sergent, nu soldat prost. Vezi de-ţi arată vitejia ! Atunci, n-am să-ţi mai fiu eu stăpîn, ci ţarul.

— Acuma-i vine mai uşor, spunea bătrînica îmbrăcată-n cit, şi nu mai are de ce să se teamă ; nu-l mai pîndeşte decît primejdia de-a cădea pe cîmpul de bătaie, dar urgia stăpînului nu-l mai poate ajunge.

Aşa am crezut şi eu şi, trei ani de zile l-am visat în fiecare noapte pe Arkadi Ilici cum se lupta cu duşmanul.

Aşa au trecut trei ani, şi-n vremea asta Dumnezeu a fost bun cu mine, că nu m-au luat iar să joc la teatru, şi-am rămas tot în grajdul vitelor, pe lîngă mătuşa Drosida şi ajutoarele ei. Mă simţeam tare bine acolo ; mi-era milă de femeia aceea, şi uneori noaptea, cînd nu se-mbăta prea tare, îmi plăcea s-o ascult. Mai ţinea minte cum slugile noastre de la curte, în frunte chiar cu cameristul, l-au uciş pe bătrînul conte, că nu mai puteau răbda cruzimea lui diavolească. Încă nu începusem să beau şi trebăluiam în locul mătuşicăi Drosida, ba chiar munceam cu plăcere : dobitoacele acelea mici erau ca nişte copii. Mi-aduc aminte că mă obişnuisem aşa de tare cu viţeii, că atunci cînd îngrăşam vreunul şi-l duceam la tăiere pentru masa boierească, făceam o cruce în urma lui, şi apoi tot eu îl boceam trei zile de-a rîndul. Nu mai eram bună de teatru, că mă clătinam în mers. Înainte umblam de parcă nici n-atingeam pămîntul, dar după ce m-a furat Arkadi Ilici şi m-a dus leşinată pe ger, se vede c-am răcit la picioare, şi n-am mai avut nici o putere în vîrful degetelor, pentru dans. M-am îmbrăcat şi eu în stambă, ca mătuşa Drosida, şi Dumnezeu ştie cît aş mai fi dus viaţa asta tristă, cînd, deodată, într-o seară spre asfinţit, şedeam la fereastră în izba mea, cu tortul în mînă, şi numai ce cade pe prichici o pietricică învelită într-o hîrtiuţă.

Capitolul al şaisprezecelea

Mă uit într-o parte şi într-alta, mi-arunc privirea şi pe fereastră — nimeni.

„De bună seamă — îmi zic — a azvîrlit-o cineva peste gard, şi n-a nimerit unde trebuia, de-a picat pe fereastra noastră". Şi mă-ntreb : să desfac hîrtiuţa ori nu ? Parc-ar fi mai bine s-o desfac, poate c-o fi scriind ceva. Sau poate-i un bilețel trebuincios cuiva şi, dacă-l citesc, mă dumeresc despre ce-i vorba : taina o păstrez în inimă, iar bilețelul cu pietricica îl arunc tocmai unde trebuie.

Am desfăcut hîrtia şi-am început a citi... dar nu-mi credeam ochilor...

Capitolul al şaptesprezecelea

Scria :

„Credincioasa mea Liuba ! M-am luptat, l-am slujit pe ţar şi nu o dată mi-am vărsat sîngele ; pentru toate acestea, am fost înaintat

ofiţer şi mi s-a dat titlul de nobil. Ca tot omul liber, am venit acuma în concediu, să-mi tămăduiesc rănile, şi-am tras la un han din suburbia Puşkarskaia. Mîine îmi voi pune toate crucile şi decoraţiile, şi mă voi înfăţişa contelui, luînd cu mine şi toţi banii — cinci sute de ruble — ce mi s-au dat pentru îngrijirea rănilor, şi-am să-l rog să mi te vîndă, cu nădejdea că ne vom cununa în faţa tronului a toate Ziditorului."

Stăpînindu-şi anevoie tulburarea, Liubov Onisimovna adăugă :

— Şi mai departe, scria aşa : „Cît despre nenorocirea ce te-a lovit, o socot suferinţa ta, iar nu păcat sau slăbiciune, şi numai bunul Dumnezeu are dreptul să te judece ; eu însă îţi păstrez mereu acelaşi respect". Şi iscălea : „Arkadi Ilici".

Liubov Onisimovna arse îndată scrisoarea în gura sobei, şi nu pomeni nimănui de ea, nici măcar bătrînei îmbrăcate în stambă. Dar toată noaptea murmură rugăciuni, fără să se roage pentru dînsa, ci numai pentru el, fiindcă — spunea dădaca — „deşi-mi scrisese că-i ofiţer, cu cruci pe piept şi răni de război, nu-mi închipuiam nici în ruptul capului cum ar putea contele să se poarte altfel cu dînsul decît pînă atunci.

Pe scurt, mi-era teamă să nu-l snopească iar în bătaie."

Capitolul al optsprezecelea

Dis-de-dimineaţă, Liubov Onisimovna scoase viţeii la soare şi le dădu lapte din strachină, muind o cojiţă de pîine, cînd, deodată, auzi că după gard, „oamenii slobozi" alergau în grabă, vorbind între ei.

— N-am priceput nimic din ce-şi spuneau, povestea ea, dar fiecare cuvînt mi se înfigea ca un cuţit în inimă. Şi cum tocmai atunci Filip gunoierul intra cu căruţa pe poartă, l-am iscodit :

— Filipuşka, tătucule, n-ai auzit despre ce sporovăiesc aşa de ciudat oamenii ?

— Cum să nu fi auzit ! răspunde el. Se duc să-l vadă pe hangiul din Puşkarskaia, cel care-a omorît astă-noapte un ofiţer pe cînd dormea. Cică i-a tăiat beregata de tot, şi i-a luat cinci sute de ruble. L-au prins, e plin de sînge, şi banii îs la el.

Iar cînd a rostit vorba asta, am şi căzut leşinată la pămînt...

Chiar aşa se întîmplase : hangiul îl omorîse pe Arkadi Ilici... şi l-au îngropat uite aici, drept sub moviliţa asta pe care stăm noi...

Da, şi acuma-i aici, sub pămînt... Dar de ce credeai tu că tot vin aici cu voi, cînd ieşim la plimbare... Nu jinduiesc să mă uit acolo, şi arătă spre ruinele cenuşii şi mohorîte, ci să mai şed aici. Şi... să-i pomenesc sufletul cu un pic de votcă.

Capitolul al nouăsprezecelea

Liubov Onisimovna se opri şi, socotind că isprăvise de povestit, îşi scoase sticluţa din buzunar şi-l „pomeni", adică-i trase un gît. Eu însă nu mă lăsam :

— Da' cine l-a îngropat aici pe vestitul coafor artist ?

— Guvernatorul, drăguţă, chiar el a fost de faţă şi la înmormîntare. Păi cum ! Doar era ofiţer şi, în timpul slujbei, dascălul şi preotul i-au zis „boier" lui Arkadi, şi cînd s-a coborît sicriul, soldaţii au tras în sus salve cu gloanţe oarbe. Iar peste un an, călăul l-a bătut cu cnutul pe hangiu, în piaţa Ilinka. I-a tras patruzeci şi trei de lovituri pentru Arkadi Ilici, dar el a răbdat, a scăpat cu viaţă şi a înfundat ocna, după ce a fost însemnat cu fierul roşu. Oamenii noştri care aveau învoire s-au dus să privească, iar bătrînii mai ţineau minte cum fuseseră osîndiţi ucigaşii contelui cel crunt, şi spuneau că era cam puţin numai patruzeci şi trei de lovituri de cnut, asta fiindcă Arkaşka se trăgea din popor, pe cînd ucigaşii contelui primiseră cîte o sută şi una de lovituri. Niciodată osînda nu se poate opri la un număr cu soţ : cea din urmă lovitură trebuie totdeauna să fie fără soţ. Se zice că atunci au adus un călău anume de la Tula, iar înainte de execuţie i-au dat să bea trei pahare de rom. Apoi a bătut în aşa fel, încît cele o sută de lovituri au fost numai pentru chin, omul mai trăia ; cînd i-a tras însă lovitura din urmă, i-a sfărîmat dintr-o dată toată şira spinării. Atunci l-au ridicat de pe scîndură, dar el trăgea de moarte... L-au acoperit cu rogojina, pornindu-l spre temniţă ; şi-a dat sufletul pe drum. Iar călăul de la Tula cică tot răcnea înainte : „Mai aduceţi, mă', care mai e de bătut, că-i ucid pe toţi orlovenii !"

— Da' dumneata te-ai dus la înmormîntare ? am întrebat-o eu.

— M-am dus. Ne-am dus cu toţii împreună, că poruncise contele să meargă toţi cei de la teatru, să vadă şi ei cum a ieşit un om de ispravă din iobagii noştri.

— Şi ţi-ai luat rămas bun de la el ?

— Cum să nu ! Toţi şi-au luat... mi-am luat şi eu... Se schimbase aşa de mult, că nici nu l-aş mai fi cunoscut. Era slab şi tare

galben ; spuneau oamenii că i se scursese tot sîngele, fiindcă l-ar fi omorît încă de la miezul nopții... Cît sînge a mai pierdut...

Apoi tăcu și rămase pe gînduri.

— Și cum ai îndurat pe urmă ? am mai întrebat-o.

Dădaca parcă se dezmetici și-și trecu mîna peste frunte.

— Nu țin minte, răspunse ea, ce a fost la început, cînd m-am întors acasă... Eram doar cu toții împreună, așa că m-o fi adus cineva... Iar seara, Drosida Petrovna mi-a zis :

— Apăi așa nu mai merge, nu dormi și tot stai ca de piatră. Asta nu-i bine, plîngi, ca să-ți dai drumul durerii și să-ți ușurezi inima.

— Nu pot, mătușică, i-am spus, mi-e inima ca un bulgăre de cărbune, arde toată și nu-și mai poate alina durerea.

Și atunci mi-a zis :

— Ei, se vede că de acuma nu mai scapi tu de șipușor.

Îmi turnă din sticluța ei și urmă :

— Înainte, nu te lăsam eu, dar acuma n-ai ce-i face : toarnă rachiu peste cărbunele din inimă și trage-i.

I-am răspuns că n-am poftă.

— Prostuțo, mi-a tăiat-o, parcă cine vrea la început ? Cît îi de amară durerea, și tot mai amară-i otrava împotriva ei. Dacă torni însă otrava asta peste cărbunele din inimă, se stinge pe o vreme. Trage-i, trage-i repede !

Și atunci am dat dintr-o dată tot șipușorul pe gît. Mi-a fost scîrbă, dar altminteri n-aș fi adormit. Și-n noaptea următoare... am băut iar... și acuma nici nu mai pot dormi fără asta, așa că mi-am făcut și eu rost de-o sticluță și cumpăr rachiu... Dar tu ești un băiețel cuminte, și n-o să mă spui niciodată mămicăi ; niciodată să nu dai în vileag oamenii de jos ; trebuie să fie ocrotiți, că toți au suferit ca niște mucenici. Și, uite, cînd ne-om întoarce acasă, am să bat iar la ferestruica crîșmei de după colț... De intrat, nu intrăm, numai o să le dau sticluța mea goală, și-or să-mi aducă alta plină.

Eram mișcat. I-am făgăduit că niciodată n-o să spun nimănui nimic despre șipușorul ei.

— Îți mulțumesc, puiule, să nu spui nimic — așa trebuie.

Parc-o văd și-o aud ; și acuma țin minte că, în fiecare noapte, cînd toată casa dormea, se ridica încetișor din pat, atît de încet că nu-i trosnea nici o încheietură, ciulea urechea, se scula și, pe picioarele-i lungi, bolnave, se furișa pînă la fereastră... Stătea o clipă așa, se uita în jur cu teamă, pîndind dacă nu vine cumva mama din

iatac, apoi își potrivea între dinți șipușorul ce țăcănea ușurel, și-i trăgea o înghițitură, două, trei... Stingea bulgărele de cărbune, și-l pomenea și pe Arkașka ; apoi se îndrepta spre pat, se strecura sub plapumă, și peste puțin începea să fluiere încetișor — fiu-fiu, fiu-fiu. Dormea !

N-am văzut în viața mea o „pomenire" mai groaznică și mai sfîșietoare.

1889

FIARA

„Şi fiara pricepe cuvîntul sfînt"
Viaţa sfîntului Serafim.

1

La vremea lui, tata era un judecător de instrucţie foarte cunoscut. I se încredinţau multe cazuri însemnate, din care pricină lipsea adeseori, iar acasă rămînea numai mama, cu mine şi cu servitorii.

Pe atunci, mama era o femeie tînără de tot, iar eu un băieţel de-o şchioapă, şi cînd s-a petrecut întîmplarea pe care vreau să v-o povestesc acum, aveam numai cinci ani.

Era o iarnă cumplită. Se lăsase un ger năprasnic, de îngheţau oile noaptea prin coşare, iar vrăbiile şi ciorile se prăbuşeau din zbor, prefăcute în sloiuri de gheaţă. Tocmai pe timpul ăsta, îndatoririle serviciului îl chemară pe tata la Eleţ, şi nici măcar de Crăciun nu ne putea făgădui c-o să se întoarcă. Aşa că mama se gîndi să plece la el, ca să nu fie singur de sărbătoarea aceasta. Cum gerul era mare, mama nu mă luă şi pe mine, ci mă lăsă la sora ei şi mătuşă-mea, măritată cu un moşier cu nume rău, din gubernia Orel. Era bătrîn, foarte bogat, crud şi fără îndurare. Dar nici măcar nu-i părea rău de trăsăturile acestea, ba, dimpotrivă, se şi fălea cu ele, fiindcă, după părerea lui, erau dovada puterii, a bărbăţiei şi a unei firi neclintite.

Se străduia să dezvolte aceeaşi bărbăţie şi hotărîre la copiii lui, dintre care un băieţel era de-o vîrstă cu mine.

Toţi se temeau de unchiul, iar eu mai tare decît ceilalţi, că şi mie voise să-mi „dezvolte bărbăţia" : o dată, pe cînd aveam trei ani, se stîrnise o furtună îngrozitoare, cu ploaie şi trăsnete, care mă înspăimîntau, şi m-a lăsat singur pe balcon încuind uşa, ca să-mi dea o lecţie bună şi să mă lecuiască de frica trăsnetelor.

Se înţelege că mă duceam fără nici un chef şi cu inima cît un purice în casa unei asemenea gazde, dar, cum spuneam, pe atunci aveam numai cinci ani şi nu se ţinea seama de dorinţele mele, în anumite împrejurări.

2

La moşia unchiului meu era o casă uriaşă de piatră, ce semăna cu un castel. O clădire pretenţioasă, dar urîtă, ba chiar straşnic de pocită, cu două caturi, cu o cupolă rotundă şi cu un turn despre care se povesteau adevărate grozăvii. Odinioară, locuise acolo un nebun, tatăl moşierului de astăzi, iar mai tîrziu, în odăile lui a fost aşezată spiţeria. Nu ştiu de ce şi faptul ăsta îţi stîrnea spaima ; dar şi mai înfiorător era că în firida unei ferestre arcate din vîrful turnului se întinseseră nişte coarde, adică o aşa-zisă „harpă eoliană". Cînd bătea vîntul pe strunele acestui neobişnuit instrument muzical, răsunau sunete neaşteptate şi adeseori ciudate, care treceau de la un zgomot adînc şi înăbuşit, la gemete răzleţe şi supărătoare, sau chiar la un vuiet crîncen, de parcă un stol de duhuri speriate, urmărite de nu ştiu cine, ar fi zburat peste ele. Nimeni din casă nu putea suferi harpa aceasta ; se credea că spune ceva cumplitului stăpîn, care nu îndrăznea să i se împotrivească, dar în schimb se făcea şi mai crud, şi mai neîndurător... Oricum, băgaseră de seamă cu toţii că, de cîte ori se stîrnea furtună în timpul nopţii şi harpa din turn vuia atît de tare încît sunetele ei răzbăteau pînă în sat, trecînd peste parcul conacului şi peste iazuri, boierul nu dormea în noaptea aceea, iar dimineaţa se scula mohorît, aspru şi dădea cîte o poruncă plină de cruzime, de se cutremurau din adîncuri sufletele nenumăraţilor lui robi.

În casă era un obicei : niciodată nu se ierta nimănui nici o vină. Era o regulă statornicită cu desăvîrşire, nu numai pentru oameni, dar şi pentru fiare sau alte vietăţi. Unchiul nu voia să ştie de milă şi n-o putea suferi, socotind-o drept slăbiciune. Asprimea neclintită i se părea mai presus de orice îngăduinţă. Din care pricină atît în casa, cît şi în satele mari şi întinse de pe moşiile acestui bogătaş domnea totdeauna o tristeţe fără nădejde, care cuprinsese nu numai oamenii, ci şi fiarele.

3

Răposatul unchi-meu, vînător pătimaş, se ducea cu multă plăcere la goana cu cîini. Făcea vînători de vulpi, de lupi şi de iepuri, hăituindu-i cu ogarii. Afară de ogari, mai ţinea şi nişte cîini care atacau ursul şi erau porecliţi „lipitorile". Îşi înfigeau colţii în fiară, de nu puteai să-i mai descleştezi. Se întîmpla ca ursul încolţit să

ucidă „lipitoarea", ori s-o spintece în două cu o lovitură a cumplitei lui labe, dar niciodată nu s-a pomenit ca „lipitoarea", cît era vie, să-şi desprindă colţii.

Astăzi, cînd ursul se vînează numai cu gonaşi sau cu sulița, pare-se că rasa de cîini-lipitori a pierit aproape cu totul în Rusia, dar pe vremea despre care vă povestesc, „lipitorile" nu lipseau din nici o goană mare şi bine orînduită. Pe atunci, se mai găseau şi puzderie de urşi în ţinutul nostru, iar vînătoarea aceasta era una din cele mai alese desfătări.

Cînd vînătorii puneau mîna pe bîrlogul unui urs, scoteau puii şi-i duceau la conac. De obicei, erau ţinuţi într-o magazie mare de piatră, cu ferestruici sus, lîngă acoperiş, fără geamuri, ci numai cu gratii groase de fier. Puii de urs se căţărau unul pe spinarea altuia şi se prindeau de zăbrele cu labele lor puternice, cu gheare lungi. Numai aşa izbuteau să privească din temniţa lor spre lumea slobodă.

Noi, copiii, cînd eram scoşi la plimbare înainte de masă, n-aveam plăcere mai mare decît să trecem prin faţa acestei magazii şi să ne uităm la botişoarele caraghioase ale ursuleţilor, ce se iţeau de după gratii. Preceptorul nostru Kolberg, un neamţ, se pricepea să-i ospăteze, întinzîndu-le la capătul bastonului său bucăţelele de pîine, pe care noi le puneam anume deoparte la micul dejun.

Tînărul gonaş Ferapont avea grija urşilor şi-i hrănea ; dar oamenii simpli rosteau greu numele acesta neobişnuit, aşa că-i ziceau „Hrapon", ba şi mai adesea „Hrapoşka". Mi-l amintesc foarte bine : era un flăcău de vreo douăzeci şi cinci de ani, de statură mijlocie, foarte dibaci, puternic şi curajos. Alb şi rumen la faţă, cu părul negru cîrlionţat şi cu ochii tot negri şi cam bulbucaţi. Hrapon era socotit băiat frumos. Mai presus de toate însă, era foarte viteaz. Sora lui, Annuşka, slujea în casă ca ajutoare de dădacă, şi ne povestea lucruri tare interesante despre îndrăzneala curajosului ei frate şi neobişnuita lui prietenie cu urşii ; iarnă şi vară, dormea în magazie laolaltă cu urşii, care-l înconjurau din toate părţile, punîndu-şi capetele pe el, ca pe o pernă.

În faţa casei unchiului, dincolo de rondul de flori, împrejmuit cu un grilaj de toată frumuseţea, se deschidea poarta largă, iar înaintea porţii, în mijlocul curţii, era înfipt un trunchi înalt, drept, bine geluit sau, cum i se spunea acolo, „catargul". La vîrf, avea o mică platformă, aşa-zisul „boschet".

Dintre ursuleţii prinşi, se alegea totdeauna unul „cuminte", care se arăta mai isteţ şi mai blînd din fire. Era despărţit de fraţii lui şi trăia liber, adică i se îngăduia să umble prin curte şi prin parc, dar

mai ales trebuia să-şi facă slujba la postul de pază, lîngă stîlpul din faţa porţii. Aici îşi petrecea mai toată vremea, tolănindu-se pe paiele de lîngă stîlp, ori căţărîndu-se pînă la „boschet", unde se aşeza sau dormea, ca să nu-l mai sîcîie oamenii plicticoşi sau cîinii.

Nu toţi urşii puteau duce traiul ăsta slobod, ci numai unii dintre ei, deosebit de blînzi şi de ageri, dar nici aceştia toată viaţa lor, ci numai pînă nu-şi arătau poftele de fiară, nepotrivite în obşte, adică atîta vreme cît se purtau frumos şi nu se atingeau de găini, de gîşte, de viţei sau de vreun om.

Ursul care tulbura liniştea oamenilor era îndată osîndit la moarte şi nimic nu-l putea izbăvi de sentinţa aceasta.

4

Hrapon alegea „ursul cel cuminte". Mai mult ca oricare altul avea de-a face cu urşii, fiind socotit drept un mare cunoscător al firii lor, aşa că, se înţelege, era omul cel mai potrivit pentru treaba aceasta. Tot Hrapon răspundea pentru orice alegere neizbutită. Dar de la început, desemnase pentru rolul ăsta un urs uimitor de destoinic şi de isteţ, căruia i se dăduse un nume neobişnuit. În Rusia, mai toţi urşii se cheamă „Mişka", pe cînd acesta purta un nume spaniol, „Sganarel". De cinci ani trăia slobod şi nu făcuse încă nici o „poznă", adică nu-şi dăduse pe faţă firea de sălbăticiune, atacînd pe cineva.

Atunci „poznaşul" era dus pe un timp în groapa din poiana cea mare dintre arie şi pădure, iar apoi i se dădea drumul (ieşea singur, căţărîndu-se pe un trunchi) şi era hăituit cu „lipitori" tinere. Dar de nu se pricepeau cîinii să-l încolţească şi era primejdie să fugă ursul în pădure, doi dintre cei mai buni vînători care se aflau la „postul de pază" se năpusteau asupra lui cu o haită de cîini zdraveni, aleşi unul şi unul, şi-l doborau.

Iar dacă nici cîinii aceştia nu se arătau îndemînatici şi ursul era gata s-ajungă la „ostrov", adică la pădurea ce se prelungea cu întinsul lanţ păduros al Breanskului, atunci se ivea un trăgaci de nădejde, cu o puşcă grea Kuchenreiter şi, ochind de pe crăcană fiara, îi trimitea glontele ucigător.

Nici un urs însă nu ocolise vreodată toate primejdiile acestea. De altfel, te îngrozeai numai la gîndul că aşa ceva ar fi putut să se întîmple, fiindcă pe toţi vinovaţii de această împrejurare i-ar fi pîndit moartea.

5

Datorită agerimii și înțelepciunii lui Sganarel, desfătarea de mai sus nu mai avusese loc de cinci ani. În ăstimp, Sganarel crescuse și era acum un urs mare, de toată frumusețea, puternic și dibaci. Avea capul rotund, cu botul scurt și trupul destul de subțire, așa că semăna mai degrabă cu un grifon uriaș sau cu un pudel decît cu un urs. Partea dindărăt a trupului era cam osoasă și acoperită cu păr scurt și lucios, dar ceafa și pieptul foarte dezvoltate și lățoase. Sganarel era totodată deștept ca un pudel și mai știa și cîteva lucruri uimitoare pentru o fiară ca el : așa, de pildă, umbla cu ușurință în două labe, înainte și îndărăt, bătea toba, mergea în pas de marș, ținînd la umăr, ca pe o pușcă, o prăjină vopsită ; apoi, chiar tare bucuros, căra la moară, împreună cu mujicii, sacii cei mai grei, punîndu-și cu haz în cap o pălărie țărănească țuguiată, cu o pană de păun sau cu un smoc de paie drept penaj.

Dar veni și ceasul rău, cînd fiara se trezi și în Sganarel. Ceva mai înainte de sosirea mea în casa unchiului, ursul cel liniștit făcuse mai multe pozne deodată, una mai grozavă decît alta.

Nelegiuirile lui urmară la rînd, ca și ale celorlalți urși de mai înainte : la întîia încercare, rupse aripa unei gîște, apoi sfîșie cu laba spinarea unui mînz care alerga după mamă-sa și, în sfîrșit, nu-i plăcură un bătrîn orb și însoțitorul lui, așa că-i rostogoli în zăpadă, strivindu-le mîinile și picioarele.

Amîndoi fură duși la spital, și Hrapon primi poruncă să-l bage pe Sganarel în groapa din care nu era decît o singură ieșire — moartea...

Seara, pe cînd mă dezbrăca pe mine și pe vărul-meu cel de seama mea, Anna ne povesti că, în timp ce Sganarel era dus la groapa unde avea să-și aștepte osînda, se petrecuseră multe lucruri înduioșătoare. Hrapon nu-i trecuse lanțul sau belciugul de nas și nici nu-l ridicase cu sila, ci doar îi spusese :

— Hai cu mine, fiară.

Ursul se sculase și-o pornise, ba — amănunt hazliu — își luase pălăria cu penaj de paie și tot drumul pînă la groapă mersese îmbrățișat cu Hrapon, de parc-ar fi fost doi prieteni.

Și, într-adevăr, erau prieteni.

6

Hrapon se necăjea grozav din pricina lui Sganarel, dar n-avea cum să-l ajute. Vă mai aduc aminte că la conacul unde se întîmplau toate acestea nimeni nu fusese niciodată iertat de vreo vină, iar Sganarel, care se făcuse de ruşine, trebuia să-şi plătească neapărat trăsnaiele cu o moarte năprasnică.

Goana lui fusese pregătită ca o petrecere de după-amiază, pentru musafirii care, îndeobşte, veneau de Crăciun la unchiu-meu. Echipa de vînătoare primise ordinul acesta chiar în clipa cînd se poruncise lui Hrapon să-l ia pe vinovatul Sganarel şi să-l lase în groapă.

7

Urşii erau vîrîţi în groapă într-un chip destul de simplu. Îndeobşte, se aşezau deasupra ei nişte prăjini de lemn şubred, ce se acopereau cu vreascuri subţiri, iar capacul acesta se presăra cu zăpadă. Şi groapa era aşa de bine ascunsă, încît ursul nu putea să-şi dea seama de vicleana capcană ce i se pregătise. Fiara era mînată la locul cu pricina, apoi silită să înainteze. Ursul făcea un pas, doi şi, deodată, se prăbuşea în groapa adîncă, din care nu putea să mai iasă. Rămînea acolo pînă la goană. Atunci se cobora oblic în groapă un trunchi de vreo şapte arşini, iar ursul se căţăra pe el şi ieşea la lumină. Pe urmă, începea vînătoarea. Dacă se întîmpla ca fiara isteaţă, presimţind primejdia, să nu iasă de bunăvoie, o sileau, împingînd-o cu nişte prăjini lungi, cu vîrf ascuţit de metal, sau aruncau paie aprinse, ori trăgeau în ea cu puşti şi cu revolvere cu cartuşe oarbe.

Hrapon îl duse pe Sganarel şi-l băgă la închisoare în acelaşi chip, dar se întoarse acasă foarte amărît şi tulburat. Spre nenorocul lui, istorisi surorii lui ce duios fusese ursul cu el pe drum şi cum, după ce se prăbuşise în groapă printre vreascuri, se aşezase în fundul ei, încrucişîndu-şi labele din faţă ca două braţe şi începuse a geme, de parcă plîngea.

Hrapon mărturisi fetei că fugise de la groapă ca să nu-i mai audă gemetele jalnice, care-l chinuiau şi-i sfîşiau inima.

— Slavă Domnului, adăugase el, că nu mie, ci altora li s-a poruncit să tragă într-însul, dacă încearcă să fugă. Şi chiar de mi s-ar porunci, mai bine să mă schingiuiască decît să trag în el.

8

Anna ne-o povesti nouă, noi, preceptorului Kolberg, iar acesta, dorind să-l mai înveselească pe unchiu-meu, i-o istorisi şi lui. Unchiul ascultă pînă la capăt şi zise : „Bravo lui Hrapoşka !", apoi bătu de trei ori din palme.

Aşa îşi chema el valetul, pe Ustin Petrovici, un bătrînel dintre francezii căzuţi prizonieri în 1812.

Ustin Petrovici, pe nume Justin, se înfăţişă în fracul lui liliachiu, curat, cu nasturi de argint, iar unchiul îi porunci ca pentru goana de a doua zi, adică vînarea lui Sganarel, puşcaşi în postul de pază să fie puşi Flegont — ţintaş renumit care nu dădea greş niciodată — şi cu Hrapoşka. Pesemne că unchiul voia să se desfăteze, cercetînd lupta din sufletul bietului flăcău. Şi dacă Hrapoşka nu va trage în urs, ori înadins îl va scăpa, fără îndoială c-avea să primească o pedeapsă exemplară. Iar Sganarel va fi ucis de a două împuşcătură a lui Flegont, care nimerea totdeauna.

Ustin făcu o plecăciune şi porni să ducă ordinul, în timp ce noi, copii, ne dădeam seama c-am pricinuit o nenorocire şi că în toate acestea era ceva groaznic de apăsător, care numai Dumnezeu ştie cum putea să se isprăvească. După această întîmplare, nu ne mai încîntă, aşa cum s-ar fi cuvenit, nici masa gustoasă din ajun, „la cea dintîi stea", nici musafirii veniţi să petreacă noaptea Crăciunului, dintre care unii îşi aduseseră şi copiii.

Ne era milă de Sganarel şi de Ferapont şi, multă vreme, n-am putut să ne dumerim de care anume ne era mai milă.

Amîndoi, adică eu şi cu văru-meu cel de-o seamă cu mine, ne-am sucit multă vreme în aşternut, fără să putem închide ochii. Abia tîrziu ne-a prins somnul, am dormit rău şi-am ţipat, visînd ursul. Iar cînd dădaca încercă să ne liniştească, spunîndu-ne că n-avem de ce să ne mai temem de el, că acuma stă în groapă şi mîine o să fie ucis, m-am neliniştit şi mai tare.

Ba chiar i-am cerut dădacei să mă lămurească dacă n-aş putea să mă rog pentru Sganarel. Dar întrebarea depăşea cunoştinţele religioase ale bătrînei, care căscă, făcîndu-şi cruce peste gură, şi-mi răspunse că nu ştie nimic sigur, fiindcă niciodată n-a vorbit cu părintele despre una ca asta, dar că ursul e şi el făptura lui Dumnezeu, că doar şi el se afla pe corabia lui Noe.

Din faptul ăsta mi s-a părut că pot trage încheierea că mila Domnului se revarsă nu numai asupra oamenilor, ci şi asupra altor

vietăți, de aceea m-am așezat în genunchi în pătucul meu și, lipindu-mi fruntea de pernă, m-am închinat lui Dumnezeu, cerîndu-i să nu se supere de ruga mea fierbinte și să-l cruțe pe Sganarel.

9

Veni și Crăciunul. Ne-am îmbrăcat cu toții în haine de sărbătoare și, cu preceptori și cu dădace, ne-am dus la ceai. În sala cea mare, pe lîngă multe rude și musafiri, se mai aflau și fețele bisericești, adică un preot, un diacon și doi dascăli.

Cînd intră unchiul, corul intonă „Nașterea ta, Cristoase". Apoi se servi ceaiul și, peste puțin, gustarea de dimineață, iar la două — mai devreme ca de obicei — prînzul sărbătoresc. Îndată după masă, era hotărîtă plecarea la goana pentru vînarea lui Sganarel. Nu trebuia să se întîrzie, fiindcă în anotimpul acela noaptea se lăsa devreme, iar pe întuneric nu se mai vîna, ursul putînd scăpa cu ușurință.

Toate se împliniră la timp. De cum ne-am sculat de la masă, ne-au și dus să ne îmbrace pentru vînătoare — paltoane căptușite cu blană de iepure și cizmulițe mițoase cu talpă lată de păr de capră. Și am pornit-o spre sănii. La scară, de o parte și de alta a casei, ne și așteptau o mulțime de sănii mari cu trei cai, acoperite cu covoare pestrițe ; tot aici, doi grăjdari o țineau de dîrlogi pe Filfizoana, iapa englezească de călărie a unchiului.

Unchiul ieși din casă ; purta un arhaluk [1] de blană de vulpi și o căciulă țuguiată, tot de vulpi. Se urcă în șaua acoperită cu o blană neagră de urs și cu harnașamentul bătut cu peruzele și împodobit cu înfloriturі, ca niște capete de șerpi ; șirul de sănii porni, iar peste zece sau cincisprezece minute am ajuns la locul goanei, unde ne-am așezat în semicerc. Toate săniile se opriră pieziș spre cîmpia întinsă, netedă și acoperită cu zăpadă, înconjurată de un lanț de vînători călări, și care, în depărtare, se isprăvea cu pădurea.

Chiar la marginea pădurii se așezaseră posturi de pază sau ascunzători după tufe, și pe acolo trebuiau să fie Flegont și Hrapoșka. Ascunzătorile acestea nu se deslușeau, la unele se zăreau doar „crăcanele", de după care unul din țintași avea să ochească și să tragă în Sganarel.

[1] Un fel de caftan scurt ce se purta în Rusia din veacurile trecute.

Nu se vedea nici groapa unde şedea ursul, aşa că, fără voie, ne uitam la mîndrii călăreţi care purtau în spate arme frumoase de felurite mărci : Strabus — suedeze, Morgenraht — nemţeşti, Mortimet — englezeşti şi Kolet — poloneze.

În fruntea lanţului de călăreţi sta unchiul, pe iapa lui. Gonaşii îi dădură în mînă curelele cîinilor, odrasle a două lipitori din cele mai rele, iar în faţa lui, pe cioltar, puseră o batistă albă.

Erau foarte mulţi căţelandri, pentru dresarea cărora avea să piară vinovatul Sganarel, şi cu toţii se arătau peste măsură de îngîmfaţi, dovedind un neastîmpăr înflăcărat şi o desăvîrşită lipsă de stăpînire. Schelălăiau, lătrau, săreau şi se încurcau în curelele din jurul hăitaşilor călări, în uniformă, care pocneau mereu din harapnice, ca să mai astîmpere căţelandrii ce nu mai puteau de nerăbdare. Toată haita parcă ardea de dorinţa de a se năpusti asupra fiarei, pe care cîinii, cu mirosul lor ascuţit, o simţiseră desigur prin apropiere.

Veni şi vremea ca Sganarel să fie scos din groapă şi dat pradă cîinilor să-l sfîşie.

Unchiul flutură batista albă ce i se pusese pe cioltar, strigînd : „Începeţi !".

10

Din ceata de vînători care alcătuiau statul-major al unchiului se desprinseră vreo zece oameni şi-o luară peste cîmp.

Cam la zece paşi, se opriră locului şi prinseră a ridica din zăpadă un trunchi nu prea gros, pe care, pînă în clipa aceea, noi nici nu-l văzusem de departe.

Asta se petrecea chiar lîngă groapa unde se găsea Sganarel, dar nici ea nu se vedea din partea noastră.

Trunchiul fu ridicat şi apoi coborît cu un capăt în groapă. Era aplecat în aşa chip, încît fiara să se poată căţăra cu uşurinţă pe el, ca pe o scară.

Celălalt capăt al trunchiului se sprijinea de marginea gropii, ieşind în sus cam de un arşin.

Ochii tuturor erau aţintiţi într-acolo, urmărind lucrările acestea pregătitoare, care se apropiau de clipa cea mai interesantă. Toţi se aşteptau ca Sganarel să iasă îndată din groapă ; dar pesemne că ursul înţelesese despre ce era vorba şi nu se arăta de fel.

Atunci vînătorii azvîrliră într-însul cu bulgări de zăpadă şi-l înţepară cu prăjini cu vîrf de metal ascuţit. Se auziră urlete, fiara însă nu ieşi din groapă. Apoi răsunară cîteva împuşcături cu cartuşe oarbe îndreptate spre groapă ; Sganarel scoase doar un muget şi mai îndîrjit, dar de ieşit tot nu ieşi.

De după lanţul de vînători ţîşni în groapă un cal înhămat la o sanie de scos bălegarul, încărcată cu paie de secară uscate.

Calul, înalt şi slab, era din cei folosiţi pe lîngă curte la cărat nutreţul de la arie ; dar, cu toată bătrîneţea şi slăbiciunea lui, zbura, nu alta, cu coada bîrligată şi cu coama-n vînt. Nu te dumereai însă dacă puterea lui de acum era o urmă a voiniciei din tinereţe sau mai degrabă sporise din pricina deznădejdii şi a groazei bătrînei mîrţoage, care simţea că ursu-i aproape. Pare-se că bănuiala din urmă era cea adevărată ; afară de zăbala obişnuită, calul mai avea între dinţi şi o curea subţire, care-i şi rosese pînă la sînge buzele cenuşii. Gonea şi totodată zburda în ham, cînd într-o parte, cînd într-alta, încît grăjdarul vizitiu cu o mînă-i trăgea capul îndărăt, iar cu cealaltă îl biciuia fără milă cu o cravaşă groasă.

Pînă la urmă, paiele se împărţiră în trei grămezi, apoi li se dădu foc şi toate laolaltă fură aruncate din trei părţi în groapă. Un singur colţ al gropii, cel unde se găsea trunchiul, nu era cuprins de flăcări.

Se auzi un urlet turbat, asurzitor, şi totodată un geamăt, dar... ursul nici că se arăta...

Pînă la noi ajunse vestea că Sganarel s-a „pîrjolit" tot şi că, acoperindu-şi ochii cu labele, s-a culcat la pămînt într-un colţ, aşa că „n-aveai cum să-l urneşti din loc".

Calul de povară, cu buzele sfîşiate, o luă iar la goană înapoi... Toţi credeau că pornise după altă încărcătură de paie. Un murmur dojenitor se ridică din mulţime : cum de nu s-au gîndit cei care pregătiseră goana să aducă paie de ajuns, ca să mai şi rămînă. Unchiul se înfuriase şi striga nu ştiu ce, că nu-l puteam înţelege din pricina zarvei ce se iscase între oameni, cît şi a cîinilor ce schelălăiau tot mai tare şi a pocniturilor de harapnic.

Dar în toate acestea se simţea voie bună şi-o anumită rînduială ; calul de la sanie gonea acum înapoi spre groapa unde se culcase Sganarel. De data aceasta însă n-aducea paie, ci pe Feraponţ.

Unchiul poruncise mînios ca Hrapoşka să se coboare în groapă, şi *chiar el* să-şi scoată de acolo prietenul ce urma să fie hăituit.

11

Şi iată-l pe Ferapont la faţa locului. Părea foarte tulburat, dar lucra hotărît şi fără pic de şovăială. Supunîndu-se în totul poruncii boierului, luă din sanie frînghia cu care ceva mai înainte erau legate paiele, prinse un capăt al frînghiei de partea de sus a trunchiului, lîngă crestătură, apucă în mînă ce mai rămăsese din frînghie, apoi, ţinîndu-se de ea şi stînd în picioare pe trunchi, începu să coboare în groapă...

Mugetele înspăimîntătoare ale fiarei se potoliră, şi se auzi doar un mîrîit înăbuşit.

Ursul parcă se jeluia prietenului său de cruzimea cu care se purtau oamenii faţă de el, dar iată că şi mîrîitul încetă ; nu se mai deslușea nici un zgomot.

— Îl îmbrăţişează şi-l linge pe Hrapoşka ! strigă unul care se aplecase peste groapă.

Printre cei din sănii, cîţiva oftară, alţii făcură o strîmbătură.

Multora le era milă de urs şi pesemne că nu mai aşteptau cu cine ştie ce plăcere hăituirea lui. Dar impresiile fugare de mai sus pieriră fără veste în urma unei întîmplări şi mai neaşteptate, şi mai mişcătoare :

În gura gropii, parc-ar fi ieşit din iad, se arătă deodată capul lui Ferapont, cu căciula-i rotundă vînătorească. Hrapoşka urca aşa cum coborîse, adică în picioare pe trunchi şi ţinîndu-se de frînghia bine legată de capătul lui de sus. Dar nu ieşea *singur :* lîngă el, strîns lipit de vînător şi cu o labă mare şi păroasă pe umărul lui, venea şi Sganarel... Nu era în toane bune şi arăta rău. Istovit şi îndurerat, de bună seamă nu atît de schingiuire, cît mai ales de un greu zbucium sufletesc, îţi amintea grozav de regele Lear. Ochii lui, lăsaţi în fundul capului şi înroşiţi, scăpărau de mînie şi de indignare. Ca şi Lear, avea părul vîlvoi şi pîrlit pe alocuri, iar în blană i se încurcaseră, ici, colo, smocuri de paie. Pe lîngă toate, printr-o întîmplare uimitoare, mai avea şi el, ca şi nefericitul rege, ceva care semăna cu o coroană. Cine ştie, poate că din dragoste pentru Ferapont sau numai întîmplător ţinea subsuoară pălăria pe care i-o dăduse cîndva Hrapoşka. Ursul păstrase darul acesta prietenesc, iar acum... cînd inima lui îşi găsise mîngîiere de-o clipă în braţele prietenului său, îndată ce păşi pe pămînt, îşi trase de la subsuoară pălăria mototolită, punîndu-şi-o apoi pe vîrful capului...

Mulţi rîseră de lucrul ăsta, dar alţii se întristară : îi durea să vadă aşa ceva. Ba se mai găsiră şi cîţiva care-şi întoarseră ochii de la fiara ce avea să piară în curînd.

12

În ăstimp, cîinii prinseră a schelălăi şi a se frămînta, fără să mai ştie de vînători. Nici harapnicul nu-i mai putea potoli. Cînd îl zăriră pe Sganarel, căţelandrii şi „lipitorile" bătrîne se ridicară în două labe, urlînd răguşit, sforăind şi înăbuşindu-se în zgardele lor de piele ; iar Hrapoşka îşi fugărea din nou mîrţoaga spre postul lui de pază din pădure. Rămînînd singur, Sganarel îşi trăgea nerăbdător laba ce i se prinsese din întîmplare în laţul frînghiei pe care Hrapoşka o legase de trunchi. Pesemne că fiara voia s-o descurce ori s-o rupă cît mai repede, ca să-şi ajungă din urmă prietenul ; dar ursul cel mai isteţ e greoi ca tot ursul, aşa că Sganarel, în loc să dezlege laţul, şi-l strîngea tot mai tare de labă.

Văzînd că lucrurile nu mergeau cum ar fi vrut, ursul trase de frînghie s-o rupă, fără a izbuti însă, că era tare ; în schimb trunchiul se săltă, şi acum sta vertical în groapă. Sganarel se uită îndărăt şi, în aceeaşi clipă, două „lipitori" slobozite din haită îl ajunseră în fugă, iar una îşi înfipse colţii în grumazul lui.

Sganarel avusese numai grija frînghiei, aşa că nu se aşteptase la una ca asta şi, la început, parcă nici nu se înfurie, ci mai degrabă se miră de atîta obrăznicie ; dar după o frîntură de secundă, cînd „lipitoarea" voia să-şi înfigă mai adînc colţii şi să-l apuce mai zdravăn, ursul o lovi cu laba şi-o azvîrli cît colo, cu burta despicată. În timp ce trupul însîngerat se prăvălea în zăpadă, cu măruntaiele ieşite afară, Sganarel strivi şi celălalt cîine cu o labă de dinapoi... Dar lucrul cel mai neaşteptat şi mai înspăimîntător se întîmplă cu trunchiul. Cînd ursul făcu o mişcare grăbită ca să alunge „lipitoarea" ce-l încolţise, cu aceeaşi opintire smulse din groapă şi ridică în aer trunchiul, ce era strîns legat de frînghie. Întinzînd frînghia, trunchiul începu să se învîrtească în jurul lui Sganarel, ca în jurul unei osii ; cu un capăt răscolea zăpada şi, de la cea dintîi învîrtitură, zdrobi dintr-o dată, nu doi-trei, ci o haită întreagă de cîini ce se năpustiseră asupra lui. Unii mai mişcau şi mai scheunau, zvîrcolindu-se în zăpadă, dar cei mai mulţi zăceau nemişcaţi, ucişi pe loc.

13

Fie că fiara era prea isteață ca să nu înțeleagă ce armă îngrozitoare-i picase pe neașteptate, fie că frînghia ce-i prinsese laba îi intra în carne, dar deodată urlă și, apucînd funia cu o labă de dinainte, ridică orizontal trunchiul în prelungirea funiei, și-l roti în aer ; trunchiul vîjîi ca un titirez uriaș ce s-ar fi învîrtit cu mare iuțeală. Dacă frînghia n-ar fi fost destul de tare în toată lungimea ei și s-ar fi rupt, trunchiul avîntat în mișcarea lui centrifugă ar fi zburat hăt, departe și, fără îndoială, c-ar fi ucis orice vietate i-ar fi ieșit în cale.

Toți cei care ne aflam de-a lungul lanțului de hăitași — oameni, cai și cîini — eram în mare primejdie și, bineînțeles, fiecare dorea ca frînghia cu care Sganarel își rotea uriașa armă să nu se rupă. Oricum, ce sfîrșit puteau să aibă toate acestea ? De altfel, nimeni nu voia să-l mai aștepte, afară de cîțiva vînători și de cei doi țintași, ascunși la marginea pădurii, în șanțurile posturilor de pază ; cît despre ceilalți, rudele și oaspeții unchiului care veniseră să privească acest spectacol desfătător, nu mai găseau nici o plăcere în tot ce se întîmpla. Cuprinși de spaimă, porunciră vizitiilor să mîne cît mai repede și cît mai departe de locul primejdiei și, în mare neorînduială, înghesuindu-se și depășindu-se unii pe alții, o luară la goană spre casă.

În fuga aceasta grăbită și deșănțată se întîmplară pe drum cîteva ciocniri și căderi ce stîrniră puține rîsete și destulă groază. Cei care cădeau din sanie, parcă și vedeau cum s-a desprins trunchiul și zboară șuierînd peste capetele lor, în timp ce fiara îndîrjită îi fugărește din urmă.

Dar ajungînd acasă, oaspeții se liniștiră, venindu-și în fire ; în schimb, puținii care mai rămăseseră la locul vînătorii văzură ceva cu mult mai înfiorător.

14

Nu puteau fi sloboziți cîinii asupra lui Sganarel. Era limpede pentru oricine că, datorită cumplitei arme pe care-o avea la îndemînă, putea să biruie o haită cît de mare, fără să-și facă cel mai mic rău. În ăstimp, ursul se învîrtea cu trunchi cu tot, îndreptîndu-se spre pădure. Dar acolo îl aștepta moartea, lîngă postul de

pază, unde se aflau Ferapont și Flegont, țintașul care nu dădea greș niciodată.

Un glonte bine trimis putea isprăvi totul cu precizie.

Norocul însă ținea uimitor cu Sganarel și, după ce se mai amestecase o dată în soarta fiarei, parcă voia și acum s-o scape cu orice preț.

Chiar în clipa cînd Sganarel ajunse în dreptul valului din spatele căruia se zăreau crăcanele ce sprijineau țevile puștilor Kuchenreiter, pe care Hrapoșka și Flegont le îndreptau împotriva lui, frînghia se rupse fără veste și... trunchiul zbură ca o săgeată într-o parte, iar ursul nu se mai putu cumpăni pe picioare și căzu, dîndu-se peste cap, în cealaltă parte.

Cei rămași pe cîmp văzură altă priveliște și mai neașteptată, și mai înspăimîntătoare : trunchiul răsturnă crăcanele și mătură nămeții după care se ascundea Flegont în groapa lui, apoi, trecînd peste țintaș, se înfipse cu celălalt capăt în alt morman ceva mai departe ; dar nici Sganarel nu-și pierdea vremea zadarnic. După ce se dădu de vreo trei, patru ori de-a berbeleacul, nimeri drept în spatele grămezii de zăpadă, unde sta pitit Hrapoșka...

Sganarel îl recunoscu îndată și, învăluindu-l în răsuflarea lui fierbinte, vru să-l lingă ; în aceeași clipă însă, din partea unde se afla Flegont, răsună o împușcătură și... ursul fugi în pădure, iar Hrapoșka... își pierdu cunoștința.

Fu ridicat și cercetat : glontele-i intrase în braț, dar în rana lui se mai găsiră și cîteva fire de păr de-ale ursului.

Flegont nu-și pierdu renumele de cel mai bun țintaș, fiindcă trăsese în grabă, cu o armă grea și fără crăcană, de pe care ar fi putut să ochească mai bine. Apoi se mai lăsa și amurgul, iar ursul era prea strîns lipit de Hrapoșka...

În asemenea împrejurări puteai totuși socoti că împușcătura, căreia puțin îi lipsise ca să-și atingă ținta, era totuși măiastră în felul ei.

Dar *Sganarel scăpase*. Era cu neputință să mai fie urmărit în seara aceea, iar pînă a doua zi dimineața, o nouă lumină se aprinse în mintea celui a cărui voință era aici lege pentru toți.

15

După neizbutita goană descrisă mai sus, unchiul se întoarse acasă mai mînios și mai aspru ca de obicei. Înainte de a descăleca

în faţa cerdacului, porunci să se caute în zori urmele fiarei şi să fie împresurată, ca nu cumva să se facă nevăzută.

Firește că o vînătoare în toată regula avea să dea cu totul alt rezultat.

Se mai aşteptau ordine privitoare la Hrapoşka, ţintaşul rănit. Toţi credeau că-l păştea ceva cumplit. Era vinovat că nu-şi împlîntase cuţitul de vînătoare în pieptul lui Sganarel, cînd se pomenise cu el alături, ci-i dăduse drumul viu şi nevătămat din îmbrăţişarea lui. Dar, afară de asta, mi se pare că mai erau bănuieli pe deplin întemeiate că Hrapoşka făcuse pe şiretul şi, în clipa hotărîtoare, nu ridicase arma asupra lăţosului său prieten, îngăduindu-i astfel să-şi recapete libertatea.

Dat fiind binecunoscuta prietenie a lui Hrapoşka pentru Sganarel, orice presupunere era îndreptăţită.

Aşa gîndeau nu numai cei ce luaseră parte la vînătoare, ci chiar toţi musafirii.

Spre seară, se adunară cu toţii în salonul cel mare, unde, spre marea noastră bucurie, se aprinsese pomul de Crăciun, bogat împodobit ; trăgeam cu urechea la vorbele celor mari, împărtăşind şi noi, copiii, atît bănuielile, cît şi groaza tuturor pentru tot ce-l aştepta pe Ferapont.

Deocamdată, din antretul prin care trecuse unchiul, venind de afară şi îndreptîndu-se spre odăile lui, ajunse pînă la salon zvonul că nu dăduse nici o poruncă în privinţa lui Hrapoşka.

— Oare-i a bine sau a rău ? murmură cineva şi, în tristeţea apăsătoare care ne copleşea pe toţi, şoapta aceasta răsună în inima fiecăruia.

O auzi şi părintele Alexei, bătrînul preot din sat ; purta o cruce de bronz pe care-o avea din 1812. Moşneagul oftă, spunînd tot în şoaptă :

— Rugaţi-vă lui Cristos cel nou-născut.

La vorbele acestea, părintele şi după el toţi cei de faţă — mari şi mici, boieri şi slugi — ne-am făcut cruce. Era şi timpul. N-apucasem bine să lăsăm mîinile în jos, cînd uşa se deschise larg şi unchiul intră, sprijinindu-se în baston. Îl însoţeau cei doi ogari la care ţinea mai mult şi Justin. Valetul ducea pe o tavă de argint fularul lui cel alb şi tabachera-i rotundă cu chipul lui Pavel I.

16

Jilțul voltairian se găsea în mijlocul odăii, pe un covoraș persan din fața bradului. Unchiul se așează tăcut și tot tăcut își luă de la Justin fularul și tabachera. Cei doi cîini se culcară îndată la picioarele lui, întinzîndu-și pe jos boturile lungi.

Unchiul purta un arhaluk de mătase albastră, cu încheieturi frumos cusute și împodobite cu catarame de argint în filigran, bătute cu peruzele mari. Ținea în mînă un baston subțire, dar tare, de cireș caucazian.

Acum avea neapărată nevoie de baston, căci în cumplita învălmășeală de la vînătoare, Filfizoana, cît era ea de dresată, se pierduse totuși cu firea și, sărind în lături, prinsese pulpa călărețului între el și un copac.

Unchiul avea dureri mari și chiar șchiopăta ușor.

Bineînțeles că asta nu-i îmblînzea inima întărîtată și mînioasă. Se mai nimerise prost că toată lumea tăcuse deodată cînd intrase unchiul. Ca mai toți oamenii bănuitori, nu puteau să sufere asemenea clipe, iar părintele Alexei, care-l cunoștea, se grăbi să îndrepte lucrurile cît se pricepu mai bine, rupînd măcar tăcerea aceasta rău prevestitoare.

Avîndu-ne pe noi, copiii, în juru-i, preotul ne întrebă dacă noi pătrundem înțelesul cîntării „Nașterea ta, Hristoase". Ei bine, nu numai noi, dar și cei mari nu-l pătrundeau așa cum trebuie. Preotul se apucă să le lămurească cuvintele „slăviți", „căutați" și „înălțați-vă", și, ajungînd la semnificația acestui din urmă cuvînt, el însuși „se înălța" ușor cu mintea și cu inima. Apoi ne vorbi despre *darul* pe care și azi, ca și „în vremea aceea", orice sărman îl poate aduce la ieslea „pruncului născut", cu mai multă cutezanță și demnitate decît i-au adus aur, smirnă și tămîie magii din vechime. Darul nostru este inima noastră, îndreptată după învățătura *Lui*. Bătrînul vorbi despre dragoste, despre iertare, despre datoria fiecăruia de a-și mîngîia prietenul și dușmanul „în numele lui Hristos"... Și-mi vine să cred că vorbele lui răsunară convingător în ceasul acela. Înțelegeam cu toții la ce făcea aluzie, îl ascultam cu mare luare-aminte, parcă rugîndu-ne ca spusele lui să-și atingă ținta, și-n ochii multora dintre noi tremurau lacrimi de duioșie...

Deodată căzu ceva... Era bastonul unchiului... Cineva-l ridică, dar unchiul nu se atinse de el : ședea plecat într-o parte și-i atîrna

mîna în care ţinea uitată o peruzea mare de la cataramă. Dar iată că scăpă şi peruzeaua şi... nimeni nu sări să i-o ridice.

Toate privirile erau aţintite asupra lui. Lucru uluitor : *unchiul plîngea !*

Preotul dădu uşurel copiii la o parte şi, apropiindu-se de el, îl binecuvîntă.

Unchiul ridică fruntea, apucă mîna bătrînului şi, pe neaşteptate, i-o sărută faţă de toţi, spunîndu-i încetişor :

— Îţi mulţumesc.

În aceeaşi clipă, se întoarse către Justin şi-i porunci să-l cheme pe Feraport.

Hrapoşka se înfăţişă, galben la faţă şi cu mîna prinsă într-o faşă.

— Şezi colo, îi zise unchiul, arătîndu-i cu mîna covorul.

Hrapoşka se apropie şi căzu în genunchi.

— Scoală... ridică-te ! făcu unchiul. Te-am iertat.

Hrapoşka se aruncă din nou la picioarele lui. Iar unchiul îi vorbi cu glas tulburat :

— Ai iubit fiara cum nu ştie oricine să iubească un om. M-ai înduioşat şi m-ai depăşit în mărinimie. Află că ai parte de milostenia mea : îţi dăruiesc libertatea şi o sută de ruble pentru drum. Du-te unde vrei.

— Vă mulţumesc, dar nu plec nicăieri ! răspunse Ferapont.

— Cum ?

— Nu plec nicăieri, repetă el.

— Dar ce vrei ?

— Pentru milostenia dumneavoastră vreau să vă slujesc slobod şi de bună voie mai cinstit decît v-am slujit de teamă şi de nevoie.

Unchiul clipi şi, plecîndu-se, îşi duse cu o mînă fularul la ochi, iar cu cealaltă îl îmbrăţişă pe Ferapont şi atunci... am înţeles cu toţii că trebuie să ne ridicăm de pe locurile noastre şi am închis şi noi ochii... Era o desfătare să simţi că aici s-a adus slavă Celui-de-Sus şi că s-a răspîndit înmiresmata pace în numele lui Hristos în locul spaimei cumplite.

Asta a avut efect şi asupra satului, unde s-au trimis cazane cu bragă. S-au aprins focuri şi s-au veselit toţi, şi îşi spuneau, glumind, unii altora :

— Iacă aşa a fost la noi că şi o fiară s-a dus ca să-l slăvească pe Hristos în liniştea cea sfîntă.

Sganarel nu mai fu urmărit, iar Ferapont, după cum i se făgăduise, ajunse om liber şi, peste puţin, luă locul lui Justin pe lîngă unchiul meu şi-l sluji nu numai ca o slugă credincioasă, dar îi fu şi prieten credincios toată viaţa. Cu mîna lui închise ochii unchiului în ceasul morţii, şi tot el îl înmormîntă la Moscova, la cimitirul Vagankovo, unde şi astăzi se mai vede monumentul de pe mormîntul său. Tot acolo, la picioarele lui, odihneşte şi Ferapont.

Acum nu mai are cine să le ducă flori, dar în cocioabele şi mahernițele Moscovei se mai găsesc pînă în zilele noastre oameni care-şi aduc aminte de un bătrîn înalt, cu părul alb ; ca prin minune, afla unde era adevărata durere şi el însuşi pica acolo tocmai la vreme potrivită, sau îşi trimitea servitorul cel cu ochii bulbucaţi şi suflet bun, niciodată însă cu mîna goală.

Cei doi oameni buni, despre care se pot istorisi multe, erau unchiu-meu şi Ferapont al lui ; bătrînul îl poreclise, în glumă : *„îmblînzitorul fiarei"*.

1889

LOCŢIITORII

Povestire bucolică pe canava istorică

ACEST SOI DE DEMONI CU NIMIC
NU POATE FI STÎRPIT [1].

Obiceiul de a folosi locţiitori este un foarte vechi şi un foarte mare rău al nostru. Chiar şi atunci cînd pare că nu strică nimănui, e un mare rău, a spus odată un om de vază şi cinstit, istorisindu-ne cu acest prilej o hazlie întîmplare de demult, care, după părerea mea, nu-i de loc lipsită de interes. Este vorba de fostul ministru de finanţe, binecunoscutul conte Kankrin. Am notat această povestire degrabă, întocmai cum mi-a fost istorisită, şi o redau aici aidoma, aproape cu aceleaşi vorbe.

Capitolul întîi

Contele Kankrin [2] era un om deştept şi priceput în afaceri, dar mare fustangiu. De altfel, pe vremea aceea, tuturor le plăcea s-o facă pe craii. Chiar şi mai tîrziu lucrul acesta a constituit un fel de tradiţie în departamentul finanţelor. Răposatul Vroncenko a fost şi dînsul un mare crai, atît numai că n-avea nici eleganţa şi nici galanteria lui Kankrin. Aşa era spiritul vremii : omul pînă şi cu un picior în groapă se ţinea de jocuri galante.

Chiar şi aceia cărora nu le mai ardea nici atîtica de crailîc se sileau să ţină pasul totuşi cu contingentul lor. Fiecare avea cîte o doamnă în grija lui, dacă nu pentru alta, măcar ca să nu strice ordinea sau tradiţia. Cele mai la modă erau dansatoarele sau ţigăncile, uneori însă şi alte persoane de aceeaşi spiţă. Pe deasupra, nimeni nu-şi ascundea aceste mici păcate şi nu arareori, dimpotrivă, căutau să le dezvăluie cît mai pe larg. Asta dădea prilejul, în societate, să se glumească binevoitor pe socoteala „păcătoşilor bătrîni"; se po-

[1] Evanghelia de la Marcu, IX—29.

[2] Contele Egor Franţovici Kankrin s-a născut în anul 1774, a fost general de intendenţă în 1812, iar din 1823 ministru de finanţe. A murit în 1846. A fost un specialist remarcabil în finanţe, şi s-a făcut cunoscut şi ca scriitor de limbă germană. (N. a.).

vesteau despre ei tot felul de anecdote hazlii, care-i făceau cunoscuți, conferindu-li-se renumele de „*vieux-garçons*", drăguți și amuzanți.

Se întîmpla uneori ca numele unui asemenea crai mai bătrîior să fie pomenit în cîte o glumă veselă față de vreo persoană mai suspusă spre folosul celui în cauză ; din această pricină mulți prețuiau acest procedeu și știau, cu ajutorul lui, să-și tragă spuza pe turtă.

Erau și crai bătrîni care scorneau ei înșiși istorioare amoroase hazlii pe socoteala lor, ajungînd adevărați virtuoși în asta. Criticii de mai tîrziu, neștiind prea bine adevărul despre moravurile acelor timpuri, puneau fără temei pe socoteala nihiliștilor tendința de „a bea în trei ceaiul de dimineață". Toate acestea erau știute cu mult înaintea ivirii nihiliștilor și se practicau pe o scară mult mai largă, doar că pe atunci oamenii le priveau altfel și „ceaiul în trei" nu era astfel răstălmăcit.

Cît despre faptul că bătrîiorii crai, se dedau pe atunci cu mult zel la isprăvi galante și că isprăvile astea ale lor înveseleau societatea — o puteți afla și din repertoriul teatrelor. Pe atunci se întîmpla — și nu arareori — să apară cîte o piesă care avea la bază o întîmplare adevărată. Așa, de pildă : *Novici în dragoste, Excelența-sa* sau *Cum să placem* au fost scrise după natură. Azi în amintire nu s-au mai păstrat nici măcar titlurile multora din aceste piese, dar pe atunci personajele lor erau identificate după numele lor adevărate, făcîndu-se mult haz pe socoteala lor. Mulți dintre actori, și mai cu osebire Martînov, se grimau dintr-adins și imitau pe scenă personajul adevărat despre care era vorba în piesă. S-a întîmplat chiar odată ca cineva, care voia să se vorbească despre el, să aleagă el însuși pentru asta calea teatrului și să vină în persoană la Martînov ca să-l roage : „dacă n-ar putea să prezinte în așa fel personajul, încît spectatorii să-l recunoască pe dînsul". Iar Martînov, care și-a cam bătut joc de el, nu l-a refuzat, dar a mai adăugat cîte ceva de la dînsul ici-colo și era cît p-aci să-i facă un prost serviciu acelui domn de vază. De altfel, lucrurile s-au aranjat pînă la urmă : domnul cu pricina i-a amintit astfel cui trebuia de existența lui și a și primit o înaltă funcție...

Pe vremea aceea, la ministerul finanțelor se adunase o ceată de crai tot unul și unul, între care ministrul însuși nu era cel de pe urmă. Ca orice om foarte deștept și cu multă fantezie, contele Kankrin avusese la viața lui o mulțime de „mici păcate" amoroase ; dar în epoca de care vom vorbi, contele era în plină decădere a puterilor

lui fizice şi, dacă mai cultiva prietenia unei cuconiţe provenind pe jumătate din intendenţă, o făcea cam fără chef şi mai ales ca să nu strice buna rînduială.

De altfel, contele Kankrin era bine cunoscut în intendenţă datorită fostei sale slujbe sau poate şi prin asiduitatea cu care se ţinea pe timpuri de drăguţele cuconiţe de acolo, „joli-mutrişoare" cum le spunea el. Acestea sînt cu totul altceva decît acelea numite de Turgheniev în scrisorile sale „mutre îndopate cu cultură". Acestea din urmă sînt nişte greţoase, pe cînd „joli-mutrişoarele" sînt un deliciu.

Şi apoi, nu ştiu ce credeţi domniile voastre, dar mie mi se pare că în porecla asta se desluşeşte ceva plin de veselie, de tinereţe şi lipsă de griji. Iată de ce eu unul nu văd în porecla „joli-mutrişoare" nimic grosolan sau jignitor pentru sexul frumos.

Pe timpul acela îndepărtat cînd contele fusese la intendenţă, „joli-mutrişoarele" îl interesau grozav de mult şi-l costau bani mulţi ; dar pe vremea cînd se desfăşoară povestirea noastră, el „păstra doar bunul obicei al cercului" şi devenise calculat şi leneş în acordarea atenţiilor faţă de doamna inimii sale.

Întîmplarea face ca „joli-mutrişoara", care îi era pe atunci doamna inimii, să fi fost, parcă dinadins, o persoană cu oarecare cultură şi dotată cu o fire cam iute : îi cerea contelui mai multă atenţie, se supăra, făcea nazuri, scene, într-un cuvînt voia ca dînsul să-i acorde mai multă vreme şi s-o distreze mai bine. Contele însă era şi bătrîn, şi foarte ocupat, şi prin funcţia pe care o avea nu-i putea satisface dorinţele. De aceea, urmînd spiritul vremii, îşi dorea din tot sufletul ca o parte din grijile pentru distracţiile tinerei persoane să cadă în sarcina altcuiva. Acest lucru pe atunci nu numai că se admitea, dar se şi patrona. Eticheta cerea doar un singur lucru şi anume ca locţiitorul acceptat prin bună înţelegere să fie un om cu tact şi să nu înjosească într-un fel sau altul autoritatea titularului, adică a patronului.

Doamnele de inimă aveau voie să vină în cercurile unde erau îngăduite cu aghiotanţii lor, şi asta nu strica nimănui, deoarece bîrfa care se stîrnea era binevenită : „Uite, cică, prinţul X îi pune coarne contelui Y". În realitate însă nimeni nu punea coarne nimănui, ci totul se făcea prin bună înţelegere, iar pe deasupra un „aghiotant" de bună calitate ridica şi mai mult prestigiul patronului. Protectorul bătrîior venea de obicei cu trăsura, dimineaţa, lua o ceaşcă de cafea sau ciocolată şi pleca mai departe, la treburile lui, lăsîn-

du-i doamnei un teanc de bani, iar în urma lui venea şi locţiitorul ce asigura doamnei partea de petrecere.

Dar „joli-mutrişoara" de atunci a contelui era năzuroasă şi sălbatică : nu voia să cunoască pe nimeni şi-l stînjenea grozav pe conte cu nesfîrşitele ei pretenţii.

Kankrin ar fi dorit o legătură mult mai comodă, dar cuconiţa se plictisea şi-i tot dădea zor cu ce ştia dînsa.

— Eu, zicea cucoana, nu pot trăi dacă nu pun inimă în toate. Şi nu înţeleg altfel de legătură, decît numai una serioasă.

Contele a încercat să-i arate de cîteva ori că pentru el e cu neputinţă să zăbovească la dînsa şi să „pună inimă" în toate, dar cuconiţa îi întorcea vorba, spunînd :

— Ba da, trebuie ! Hai să mergem să ne plimbăm. Sau, dacă vrei, să-ţi citesc ceva, ori poate să-ţi cînt la pian.

Şi nu voia cu nici un chip să priceapă că pentru el, în calitatea lui de ministru, lucrurile acestea nu erau convenabile. Atunci contele începu să se gîndească s-o împace în alt fel şi a făcut, pentru asta, un pas pe cît de ingenios, pe atît de îndrăzneţ. Atîta doar, că din toată strădania lui a ieşit o poveste de tot hazul.

Capitolul al doilea

Contele locuia vara la Lesnoe, socotit pe atunci o minunată staţiune climaterică. Tot Kankrin, arătîndu-i mereu bunăvoinţa lui protectoare, a fost acela datorită căruia localitatea ajunsese căutată.

Poate de aceea directorii ministerelor de finanţe au continuat încă ani în şir să locuiască vara acolo, dar... nu mai era acelaşi lucru. Ei n-au ştiut să menţină faima localităţii Lesnoe, care a decăzut pentru totdeauna.

Pe doamna inimii sale, Kankrin a instalat-o ceva mai depărtişor, şi anume în localitatea Novaia Derevnea, care pe atunci era încă destul de curăţică, plină de lume bună. În vilele de acolo locuiau mai ales persoane gingaşe, cu protectori suspuşi. Căsuţele în care locuiau aceste persoane erau mai deosebite de celelalte şi un ochi mai ager le recunoştea numaidecît după perdelele lor scumpe şi groase şi după cupletele care răsunau foarte adesea pe acolo :

Parcă toate ar ți bune,
Dar, hai, zău, te rog de-mi spune :
Ai un crai tomnatic, da ?

și corul răspundea :

Îți dă mîna să spui ba ?
Îți dă mîna să spui ba ?

Ce viață era pe-atunci ! Și cînd te gîndești că totul s-a dus, totul a trecut de cînd s-au îmulțit slujbașii din păturile de mai jos ! De cum au început să cînte, zdrăngănind la ghitară : „Mîndra mea-i mîndră frumoasă, Stea-ntre toate luminoasă", s-a zis cu cupletul jucăuș, atît de cîntat altădată la petreceri.

Dar „nimic nu-i veșnic sub soare", nici chiar cupletul...

Tot așa o să treacă și opereta, pe care azi mulți se străduiesc fără folos s-o izgonească.

Toate or să treacă la vremea lor...

Kankrin își vizita pustnica întotdeauna călare și fără însoțitori. Dar treburile serioase ale slujbei îl împiedicau s-o viziteze pe „joli-mutrișoara" lui atît de des cît ar fi vrut această doamnă atît de incomodă prin seriozitatea pretențiilor sale. Și treburile mergeau prost : doamna se plictisea și făcea nazuri, iar contele, împovărat de treburi de stat și de literatură, nu izbutea să-i fie pe plac. Iar dumneaei se mai pricepea să facă și niște scene, încît pînă la urmă contele se cam temea să se ducă singur la dînsa.

În vara aceea, în vila vecină cu cea a contelui Kankrin s-a instalat un ofițer de cavalerie din gardă, pe nume P.N. K-șin, un tînăr inteligent, cu o creștere aleasă și cu o înfățișare grozav de chipeșă. Descindea din nobilii guberniei noastre Orel ; cunoșteam bine pe taică-său și pe tot neamul lor : toți erau cît se poate de deștepți și de chipeși la înfățișare, înalți, voinici, cu ochi negri, într-un cuvînt niște feți-frumoși !

Acest interesant vecin al contelui, cu toate că era tînăr și militar, funcție de care se leagă la noi noțiunea de petrecăreț, ducea o viață cît se poate de retrasă : ședea mereu acasă, citea cărți și cînta la vioară.

Cîntatul acela la vioară a atras atenția contelui, care era și el muzicant — și încă unul destul de bun. Contele cînta și el la vioară, în încăperea întunecoasă vecină cu biroul lui, întunecos și el, pentru

că acolo avea ferestrele umbrite de niște copaci și pe deasupra apărate cu tifon verde-închis, întins pe niște rame.

De cîte ori începea ofițerul să cînte la vioară, contele lăsa la o parte pana și asculta... Și pentru că tînărul începuse să-l intereseze, Kankrin l-a întrebat într-o zi pe valetul lui, leton :

— Cine-i vecinul nostru care cîntă atît de frumos la vioară, frățioare ?

— Ia, un ofițer acolo, îi răspunse valetul.

— Dar cine e și din ce regiment face parte ?

— Nu știu, veni răspunsul aceluia.

— Dacă-i așa, îți poruncesc să afli și să-mi raportezi.

Valetul află tot, și seara, cînd îl dezbrăca pe conte, i-a raportat că vecinul lor este un ofițer tînăr și singuratic, că face parte din cel mai strălucit regiment de cavalerie, că are avere mare, dar duce o viață cumpătată. Contele a rămas mulțumit. Un tînăr, pe deasupra și ofițer, dacă șade mereu acasă și citește, trebuie să fie neapărat un om interesant și cuminte. Un flușturatic și petrecăreț s-ar plictisi de un astfel de trai : s-ar fîțîi de colo-colo în văzul lumii. Înainte de a adormi, contele a și început să întrezărească ceva, iar dimineața, de cum a făcut ochi, l-a și auzit pe ofițer scoțînd pe cea mai subțire dintre strune cele mai înflorate motive din Paganini.

„Ca să vezi ce de timp liber are ofițeraşul ăsta !" și-a zis contele și îndată dori să-și vadă vecinul. Iar acesta, tocmai s-a apropiat de fereastră, oprindu-se în dreptul ei.

— Binevoiți a privi, excelență, a zis valetul, domnia-sa, ofițeraşul, este cu totul la vedere acum !

Contele s-a uitat și i-a răspuns valetului :

— Ești un prost frățioare ! Ce „ofițeraş" mai e și ăsta ? Ăsta-i un ofițer în toată firea și chiar un ofițeroi, aș putea spune !

Și a dorit din nou să-l cunoască.

Chiar a doua zi, cînd ofițerul se întorcea de la scaldă și trecea pe lîngă ulucile grădinii lui Kankrin, acesta, care stătea la poartă, a intrat cu el în vorbă.

— Iertare, locotenente, dumneata cînți atît de frumos la vioară ?

— Da, cînt, excelență ! Nu îndrăznesc să cred că o fac bine și vă cer iertare dacă vă supăr cumva cu cîntecul meu. De altfel, am căutat să aflu orele cînd aș putea să cînt fără să vă tulbur liniștea.

— Dar nu mă tulburi de fel ! Te rog chiar să cînți ! Și apoi, eu însumi cînt la vioară ! Dar hai, rogu-te, să facem cunoștință ! De

altfel, la nevastă-mea se organizează de asemenea *„Klimperei"* [1] Te rog să treci pe la mine într-o zi, aşa, fără nici o etichetă, şi o să facem un duet.

Tînărul făcu o plecăciune iar contele îi spuse la ce oră poate să vină pe la dînsul fără „etichetă", „ca între vecini", după care se despărţiră.

Cavaleristul îi mulţumi contelui şi se folosi cît se poate de elegant de invitaţia lui. Vizita avu loc nici prea curînd, nici prea tîrziu, ci tocmai aşa cum cerea eticheta şi stima faţă de persoana lui Kankrin, om cu adevărat remarcabil prin inteligenţa, activitatea şi talentul lui.

Numai după două vizite, locotenentul cel inteligent cîştigă pe deplin simpatia contelui : acesta îl admira cu plăcere pe minunatul tînăr şi în adîncul sufletului îi încolţiră gînduri tainice în legătură cu dînsul. Ofiţerul îi părea tocmai omul cu care ar putea să-şi cîştige, dacă nu o tihnă deplină, cel puţin o părticică din liniştea mult dorită. Mai pe scurt şi mai simplu, contele era încredinţat că zbuciumata doamnă a inimii lui, cu vederile şi cerinţele ei atît de serioase, n-o să rămînă nicidecum rece faţă de acest tînăr. Doar să i-l prezinte, şi ei or să înceapă să citească şi să cînte în doi, iar el, ca unul ce trecuse de vîrsta tinereţii, va avea pace. Astfel, cînd ofiţerul mai veni o dată să-l vadă, ministrul îi spuse :

— Ce zici, locotenente, ce zi frumoasă avem azi ! N-am nici un chef să stau acasă şi să-mi văd de hîrţoagele mele plicticoase ! Aş face cu plăcere o plimbare călare şi numai de dumneata depinde să-mi faci această plimbare mai plăcută.

— La dispoziţia dumneavoastră, i-a răspuns acesta, întrebîndu-l cum ar putea să-i facă această plăcere.

— Uite cum, i-a spus contele, porunceşte să ţi se înşeueze calul şi să fie adus aici ca să plecăm împreună la plimbare !

Ofiţerul acceptă cu plăcere. Porunca a fost dată şi îndeplinită fără întîrziere : caii de călărie au fost aduşi pînă în prag, iar contele şi tînărul au încălecat şi s-au dus...

Ziua era cu adevărat minunată şi te îmbia la bună dispoziţie şi flecăreală.

Kankrin era îmbrăcat cu obişnuitul lui surtuc cu poale lungi şi guler roşu, avea ochelari mari, întunecaţi, cu apărători laterale verzi şi... galoşii pe care-i purta întotdeauna indiferent de vreme şi pe

[1] *Klimperei* — zdrăngăneală. (germ.).

care, adesea, nu-i scotea nici în casă. Pe cap avea un chipiu militar cu un cozoroc mare, ce-i umbrea toată faţa. Kankrin se îmbrăca în general cam ciudat şi, în ciuda rigorilor de atunci cu privire la uniforma militară, îşi îngăduia abateri şi înlesniri foarte mari. Împăratul se prefăcea a nu băga de seamă acest lucru, iar ceilalţi nu îndrăzneau nici atît.

Cei doi călăreţi au mers multă vreme fără să-şi vorbească, dar cu toată această tăcere se vedea bine că ministrul se simte cît se poate de mulţumit. Zîmbea adesea şi-i arunca tovarăşului său de drum ocheade vesele, iar ceva mai tîrziu, la o cotitură spre dreapta ce ducea la marginea de atunci a pădurii, şi-a oprit calul şi i-a spus :

— Ştii ceva, locotenente ? Ce-ar fi să facem o vizită unei preafrumoase doamne ?

Tînărul se cam fîstîci la această propunere neaşteptată şi răspunse că nu ştie dacă se cade să se ducă nepoftit într-o casă necunoscută.

— De asta să n-ai grijă, îi răspunse contele. Lasă toate pe seama mea. Cred că îţi închipui că ştiu bine unde te-am poftit. Doamna este o tînără cît se poate de drăguţă şi nu ţine de loc la fandoseli simandicoase fără rost. Sîntem de multă vreme buni prieteni şi sînt încredinţat că ai să vrei şi dumneata neapărat să te împrieteneşti cu dînsa. Este destul de deşteaptă şi cît se poate de frumuşică. În ceea ce priveşte viaţa ei personală, trebuie să-ţi spun că locuieşte cu desăvîrşire singură, ca o călugăriţă, şi se plictiseşte adesea. Acesta este singurul, ca să zic aşa, neajuns al ei. Vom pica tocmai bine şi vei vedea cît se va bucura şi cum o să ne primească *à bras-ouverts*.

— În cazul acesta sînt la dispoziţia dumneavoastră, răspunse ofiţerul.

— Minunat ! exclamă contele. Drăgălaşa doamnă de care ţi-am vorbit stă pe aici, pe-aproape, în Novaia Derevnea. Căsuţa ei e chiar în partea asta şi ne vom apropia în aşa fel, încît nimeni nu ne va băga în seamă, iar dînsa o să fie şi uimită şi bucuroasă, întrucît abia ieri am trecut s-o văd şi m-a primit cu un potop de plîngeri împotriva singurătăţii şi plictiselii în care trăieşte... Acum să lăsăm caii la trap şi într-un sfert de ceas vom bea o ciocolată pregătită de cele mai fermecătoare mîini din lume.

Ofiţerul răspunse printr-o plecăciune.

— Da, da, urmă Kankrin. Să nu crezi cumva că sînt doar nişte vorbe. Mînuţe ca ale ei nu găseşti cu una cu două. M-elle de La Vallière ar fi dat mult să aibă asemenea mîini, pentru că tocmai ele îi lipseau ; pe cînd doamnei de care-ţi vorbesc graţiile îi prisosesc. Şi acum hai, lasă frîu liber şi ajungem numaidecît !

Caii porniră la trap şi călăreţii ajunseră atît de repede cum făgăduise Kankrin. Nici cealaltă povestire a lui nu se dezminţi : apropierea lor de căsuţa locuită de preafrumoasa doamnă n-a fost băgată în seamă de nimeni. Micuţa ogradă era cufundată în linişte, doar cîteva bibilici pestriţe umblau de colo-colo, mişcîndu-şi necontenit capul într-un fel anume, al lor, de parcă ar fi făcut plecăciuni cuiva. Storurile, frumos pictate cu păstori şi copaci, erau coborîte pînă jos şi doar de după unul din ele se zărea mutra sătulă a unui motan roşcovan. Cît despre drăgălaşa călugăriţă — dînsa rămînea cu totul ascunsă ochilor şi nu se grăbea nicidecum *„à bras ouverts"* înaintea contelui.

Capitolul al treilea

Totuşi, nu trecu mult şi sosirea oaspeţilor fu băgată în seamă, stîrnind chiar o oarecare agitaţie în mica locuinţă. Stăpîna casei, ce-i drept, nu se arătase, dar slujnica ei aruncase o privire pe fereastră şi se făcuse imediat nevăzută. Uşa, zăvorîtă pe dinăuntru, fu deschisă după o oarecare zăbavă, iar fata din casă care ieşi înaintea oaspeţilor îi lămuri printr-un vălmăşag de cuvinte că „domnişoara" nu se simte bine, şi că, dînsa, care veghease pînă atunci să fie linişte, se lăsase furată de somn.

— Dar ce are Maria Stepanovna ? o întrebă contele.

— O dor dinţişorii ! N-a închis ochii toată noaptea !

— Aaa, dinţişorii ! Las' c-o vrăjim noi şi o să uite ea de dinţişori.

Kankrin întră în casă, bocănind cu galoşii, iar însoţitorul său tănăr îl urmă cu paşi repezi şi uşori.

Fata se nelinişti şi mai mult şi îndrăzni să spună :

— Daţi-mi voie să vă aduc la cunoştinţă... Dumneaei o să iasă numaidecît... i-am spus că aţi binevoit a ne onora... îşi pune numaidecît hălaţelul...

Cultura, pe vremea aceea, era răspîndită atît de inegal, încît unele slujnice în loc să întrebuinţeze vorba străină *„peignoir"* spuneau pur şi simplu „hălaţel".

— Bine, o să aşteptăm pînă şi-l pune, răspunse contele şi nu se duse mai departe, ci se aşeză liniştit pe sofaua largă, poftindu-l alături şi pe ofiţer :

— Stai jos, locotenente ! Te încredinţez că vom fi bine primiţi !

Şi aplecîndu-se la urechea însoţitorului său, adăugă încet :

— E cam năbădăioasă dumneaei, ca toate femeile frumoase, dar nu face nimic : persoanelor drăgălaşe le poţi ierta orice. Şi apoi trebuie să arătăm înţelegere faţă de situaţia ei : oricum ai lua-o, este cam încurcată şi îi răneşte amorul propriu. Se-nţelege că nu duce lipsă de nimic, dar asta nu-i chiar ce şi-a visat dumneaei. Şi apoi e fiică de tată onorabil, a învăţat carte şi îi place să viseze. Ştie foarte bine să-ţi spună povestea vieţii şi cred că într-o zi chiar ţi-o va spune. O, e o persoană cît se poate de interesantă şi-i place să pună suflet în toate.

Şi contele îi istorisi cîte ceva despre amănuntele firii îndrăzneţe şi vioaie a Mariei Stepanovna. Stătuse întîi cu tatăl ei, care o răsfăţase şi-i dăduse toată libertatea, apoi la moşia bunicii sale... Călăreşte nebuneşte, ca o adevărată amazoană, trage cu pistolul de pe cal şi joacă minunat biliard. Are ceva sălbatec în ea. Petersburgul o apasă, mai ales că acolo nu este înconjurată de oameni de aceeaşi condiţie şi se plictiseşte îngrozitor din pricina asta.

— Dar trebuie să înţelegi, urmă contele, că după monotonia pe care ţi-o oferă doamnele noastre de lume, o asemenea fiinţă cu o fire atît de pătimaşă te mai înviorează, te tulbură şi te răscoleşte...

Maria Stepanovna nu se arăta încă.

Contele obosise să tot vorbească, mai ales că însoţitorul lui nu-l contrazicea de loc, mulţumindu-se doar să cerceteze din ochi locuinţa fermecătoarei doamne cu situaţie încurcată. Ca mai toate clădirile menite a fi locuite numai vara, căsuţa era destul de şubredă, cu pereţi subţiri de scînduri vopsiţi în ulei şi lipiţi cu hîrtie.

Pe atunci tapetele de hîrtie abia începuseră să fie la modă la oraş, în timp ce căsuţele de la ţară erau mai mult pictate în interior, cu tavanele zugrăvite cu flori şi amoraşi.

Asta costa mai puţin şi, la drept vorbind, nici nu arăta urît.

Încăperile erau mobilate nici sărăcăcios, dar nici bogat, avînd ceva deosebit, ceva de *campanie* sau oricum ceva militar. Dar parcă nici n-ar fi locuit o femeie tînără şi frumoasă ci, de pildă, un comandant de escadron la care vitejia şi cutezanţa se îmbinau cu oarecare gust şi înclinaţie pentru eleganţă. Covoare şi perdele destul de frumoase, sofale, o pianină, o citeră, dar mai ales covoare ! Orice colţişor era acoperit cu covoare, fie ele puse pe jos, fie atîrnate pe pereţi. Uşa iatacului era şi ea acoperită de sus pînă jos cu un uriaş covor persan, dincolo de care, în clipa aceea, se dichisea Maria Stepanovna.

Şi totuşi, de acolo nu se auzea nici o mişcare, nici un semn de viaţă.

— Cam mult durează îmbrăcatul hălăţelului ! făcu Kankrin şi strigă cu glas tare :

— Maria Stepanovna !

Din încăperea de alături îi răspunse un glas catifelat, foarte plăcut, adînc şi grav :

— Vin acum !

— La urma urmei, cînd se sfîrşeşte totuşi dichiseala dumitale ? Ne-am cam săturat să te aşteptăm !

— Cu atît mai bine !

— Să ştii însă că dacă mai durează mult, voi fi atît de îndrăzneţ încît să intru peste dumneata !

— N-o să îndrăzniţi !... De altfel, ies chiar acum, numaidecît !

— Îţi tot dichiseşti bucliţele, buclişoarele, glumi contele.

Ofiţerul se ridică de la locul lui şi se apucă să cerceteze planşeta din colţul odăii pe care era lipit un carton cu cercuri desenate de numeroase urme de gloanţe.

— Diana noastră binevoieşte să tragă la ţintă, îl lămuri contele.

— Destul de precis !

— O fi, dar aşa ceva nu prea se îngăduie în locuinţe şi am şi avut neplăceri din pricina ei... Ei, se cam întrece cu gluma, adăugă contele şi, dînd semne de nerăbdare urmă : Acest minunat ţintaş zăboveşte atît de mult, încît îmi voi îngădui să pornesc la atac.

Dar, de abia se ridică de pe sofa pentru a bate la uşă şi îndată covorul ce o acoperea se dădu la o parte, iar pe fondul lui întunecos se ivi Maria Stepanovna. Era într-adevăr foarte frumoasă, deşi puţin cam prea plinuţă, dar bine făcută, ca o adevărată statuie antică, avea chipul uşor oacheş cu trăsături minunat de fine ce aminteau o frumuseţe grecească. Aceste trăsături minunate erau foarte bine cunoscute la Petersburg, unde Maria Stepanovna izbuti mai tîrziu să cucerească multe minţi şi inimi, pentru că abia de la întîmplarea de care vă vorbesc începe adevărata ei carieră. Cu trecerea vremii, Maria Stepanovna deveni un adevărat as în tot felul de combinaţii şi de afaceri, încît afacerile cele mai de necrezut se încheiau prin mijlocirea ei. Dar să nu anticipăm !

Contele îi oferi Mariei Stepanovna braţul, iar cu mîna cealaltă o sprijini uşor de ceafă şi o sărută pe fruntea pe care frumoasa i-o întinse ca o adevărată lady.

Apoi Kankrin i-l prezentă gazdei pe musafirul căruia îi zise :

— Prietene, dumneaei e Maria Stepanovna : prietenii ei sînt şi ai mei, iar duşmani — nu avem !

Maria Stepanovna îi întinse musafirului o mînă prietenoasă, răspunzîndu-i în acelaşi timp contelui :

— În ce mă priveşte, nu-i chiar aşa ! Eu am duşmani şi cred că voi avea mai mulţi în viitor, dar mă fac că nu-i văd !

În tot acest timp, deşi părea plină de încredere în sine, înfăţişarea, statura, pînă şi mişcările ei destul de frumoase, însă cam smucite, vădeau o uşoară vulgaritate şi nelinişte ; o nelinişte — ca să zic aşa — „prevăzătoare", pentru orice întîmplare. Se ţinea minunat şi vorbea vioi şi cu tîlc, fără să-i pese cîtuşi de puţin de situaţia ei evidentă în legătură cu contele, fapt care ar fi pus în încurcătură pe orice femeie mai puţin deşteaptă. Totuşi, se vedea că este cam stînjenită, şi de aceea recurse la mijlocul îndeobşte cunoscut : se plînse de sănătate, cu care prilej făcu şi o greşeală destul de bătătoare la ochi : slujnica ei spusese că o dor dinţii, pe cînd însăşi Maria Stepanovna le vorbi de o migrenă urîcioasă.

Contele îi reproşă aceasta şi începu să rîdă, dar Maria Stepanovna se supără de-a binelea şi-i întoarse vorba cu năduf :

— Parcă nu-i totuna !

— Ei, chiar totuna n-ar fi !

— E absolut acelaşi lucru : cînd te dor grozav dinţii, te doare totul. Nu-i aşa ? se întoarse dînsa spre ofiţer.

Tînărul încuviinţă cu o plecăciune glumeaţă.

— Eşti foarte drăguţ ! spuse dumneaei şi se uită în jur cu o privire în care se citea dorinţa ca vizita celor doi musafiri să se isprăvească cît mai repede. Iar cînd contele îi preciză că doresc să bea doar o ceaşcă de şocolată după care vor pleca numaidecît, femeii i se lumină toată faţa şi, uitînd să-şi mai joace rolul de bolnavă, ieşi grăbită din odaie să dea porunci slujnicei ; în vremea aceasta contele îşi întrebă însoţitorul :

— Ei, ce zici ?

— Doamna e foarte frumoasă !

— Da, chipul ei e făcut pentru a fi pictat, dumneaei i-a şi pozat lui Maikov. E un pictor foarte simpatic. Îl cunosc de prin 1812, cînd era ofiţer. Pictează foarte delicat. Pînă şi împăratului îi place penelul lui. Eu am cîteva portrete ale Mariei Stepanovna pictate de el, dar are şi dînsa, chiar aici, un studiu, care reprezintă ceva mai mult decît capul. Nu face nimic că-i cam plinuţă. Maikov era fermecat de frumuseţea ei. Se zice că ar fi bisericos. Asta nu ştiu, dar ştiu că în maniera „fără perdea" pictează minunat. Ai văzut creaţiile lui de acest gen ?

— Nu, doar am auzit !

— În cazul acesta, ai prilejul să vezi acum : dă-mi mîna şi urmează-mă !

Şi Kankrin îl trase aproape cu sila în dormitorul frumoasei doamne, unde deasupra mesei de toaletă îmbrăcate în tul atîrna un portret destul de mare, drapat în catifea, al Mariei Stepanovna. Portretul era cu adevărat frumos pictat, cu vestitele, gingaşele trăsături de penel ale lui Maikov şi cu o mare sinceritate clasică, ce îngăduia să admiri formele şi culorile vii şi suculente ale minunatului trup de femeie. Tabloul era tot ce poate fi mai artistic şi mai vrednic de frumuseţea în carne şi oase care-i servise de model. Dar trăsăturile de penel ale lui Maikov erau din cale-afară de gingaşe, iar ofiţerul, grozav de miop din fire, trebui, pentru a privi în voie tabloul să se apropie foarte mult. De altfel, Kankrin însuşi îl împinse la asta, ducîndu-l aproape de tot de masa de toaletă îmbrăcată din belşug în văluri de tul.

Şi aici s-a petrecut ceva cu totul neaşteptat : din nebăgare de seamă, ofiţerul s-a încurcat, cu vîrful sabiei sau cu pintenii în volănaşele de tul ce împodobeau măsuţa de toaletă, iar cînd s-a aplecat să repare greşeala, a săvîrşit o alta, şi mai boacănă. Căutînd să se descotorosească de nesfîrşitele valuri de tul, tînărul ridică puţin poalele cuverturii şi... rămase trăsnit : în faţa ochilor lui, ca şi ai contelui răsăriră de sub masă două picioare ale unui posesor necunoscut încălţate cu cizme bărbăteşti şi două braţe încolăcite în jurul lor, pentru a le putea păstra acolo, în strîmtoarea stînjenitoare.

Capitolul al patrulea

Tînărul ofiţer era grozav de înciudat împotriva lui însuşi pentru neîndemînarea de care dăduse dovadă, şi-i părea rău deopotrivă de cucoană, de conte şi de nefericitul căruia îi aparţineau picioarele descoperite, dar în acelaşi timp îl pufnea şi rîsul.

Situaţia deveni însă şi mai încurcată cînd, întorcînd capul, ofiţerul văzu că Maria Stepanovna se întorsese şi stătea în pragul uşii deschise.

„Afurisită situaţie", îşi zise, şi în mintea lui trecură cu iuţeala fulgerului tot felul de soluţii în asemenea ocazii, la diferite popoare şi la diferite categorii de oameni... Dar nimic nu se potrivea aici ! Era doar în joc Kankrin însuşi ! Iar Kankrin trebuia să fie deştept pretutindeni, în orice împrejurare. Şi dacă în această întîmplare neplă-

cută şi totodată caraghioasă Maria Stepanovna trebuia să arate o prezenţă de spirit mai mare decît în şa şi cu arma în mînă, Kankrin trebuia să fie — prin purtarea lui — un exemplu de bun simţ !

Între timp tabloul nu putea rămîne mut multă vreme şi contele era, după cum se va vedea de aceeaşi părere.

Văzîndu-i pe toţi grozav de descumpăniţi de această scenă fără cuvinte, contele, fără să-şi piardă cîtuşi de puţin stăpînirea de sine, se aplecă spre măsuţa drapată în tul, de sub care ieşeau cele două picioare, şi spuse cu binevoitoare prietenie :

— Domnul meu !

Nici un răspuns.

— Tinere ! stărui contele.

Picioarele tresăriră uşor.

— *Mon enfant !* i se adresă atunci contele Mariei Stepanovna, n-ai putea să-mi spui cum se numeşte acest tînăr ciudat ?

— Ivan Pavlovici ! răspunse, roşind, dar cu sfidare în glas, stăpîna casei.

— Minunat ! Păcat însă că-i atît de timid ! De ce se ascunde de noi ?

— Aşa... din timiditate !

— Dar ce gust ciudat, să stai sub masă.

— Ştie să brodeze minunat ! Mă ajuta tocmai să brodez... o surpriză de ziua dumitale şi... s-a intimidat !

— O surpriză de ziua mea, va să zică !...

Contele îi trimise Mariei Stepanovna o bezea şi urmă :

— *Merci, mon enfant !* Ivan Pavlovici, ieşi de acolo ! Nu-i locul cel mai potrivit pentru brodat.

Musafirul de sub masă pufni în rîs şi răspunse cu cel mai vesel şi mai firesc glas din lume :

— Ce e drept, excelenţă, nu-i prea potrivit !

Şi îndată după asta, tocmai cum apare August prostul din hăul panoramelor de prin tîrguri, în faţa lor răsări un voinic, civil, într-un surtuc nu tocmai curat, dar cu nişte ochi veseli şi albaştri, cu o gură rumenă şi cu nişte plete atît de bălaie, de păreau că răspîndesc în jurul lor valuri de căldură, ca o sîrmă înroşită în foc...

Kankrin îi întinse un pieptene mare de baga, aflat pe un platou de argint de pe măsuţă, zicîndu-i :

— Piaptănă-ţi părul !

— N-are nici un rost, excelenţă !

— Ba da, e în neorînduială !

— Tot nu-l pot stăpîni, excelenţă.

— De ce ?
— Nu vrea să se aşeze !
— Cum asta ?
— Nu se aşază şi pace !
— Auzi ? îl întrebă contele pe ofiţer, care zîmbi.
— Dar dacă l-ar uda cineva cu apă ? Vorbesc de părul dumitale !
— Nici atunci nu stă !
— Ce mai soi ! spuse contele şi mai repetă o dată vorba, întorcîndu-se spre ofiţer, iar Mariei Stepanovna îi spuse în franţuzeşte : Nu prea văd să fie timid, cum mi-ai spus dumneata !
— Şi-a mai venit în fire cînd a văzut că te porţi atît de frumos cu dînsul !
— A-a-a, asta se poate, încuviinţă contele şi încheie, spunînd :
— Condu-ne, te rog, scumpă gazdă, la masă !
Şi, oferindu-i braţul Mariei Stepanovna, o conduse la masă unde îi aştepta şocolata.
Cît despre Ivan Pavlovici, spusele Mariei Stepanovna cu privire la timiditate n-aveau într-adevăr nici un temei ; totuşi el nu prea ştia încotro să se uite, şi ministrul, intrînd în pielea lui, începu să-i pună diferite întrebări.

Capitolul al cincilea

— Eşti în slujbă undeva, tinere ?
— Da, excelenţă !
— Şi cum îţi merge ?
— Nu ştiu cam ce aş putea să vă spun, excelenţă !
— De pildă, ce funcţie ai ?
— Slujbaş de cancelarie.
— Nu-i cine ştie ce ! Şi eşti slujbaş de multă vreme ?
— De cinci ani !
— De ce nu te-au avansat ?
— N-am protecţie excelenţă !
— Nu protecţie trebuie să ai, ci capacitate, străduinţă şi bună purtare. Asta-i ceva mult mai de nădejde !
— Nicidecum, excelenţă !
— Ce înseamnă „nicidecum" ? !
— Protecţia e mult mai de preţ decît toate astea.
— Prostii !
— Da' de unde ! E aşa cum spun !

— Încetează, te rog ! E ruşine s-o şi gîndeşti, necum s-o spui !

— De ce să fie ruşine, excelenţă ? Eu o ştiu din practică ?

— Ce practică ? Parcă multe ai văzut în viaţă ! Eşti încă prea tînăr !

— De tînăr sînt într-adevăr tînăr, excelenţă, dar toţi spun la fel şi am aflat-o şi eu pe pielea mea : sînt socotit capabil, îmi pun toată stăruinţa, nimeni nu mă poate învinui de purtare necorespunzătoare... Maria Stepanovna cred că-mi poate fi chezaş în asta, pentru că mă cunoaşte bine de trei ani...

— A, va să zică vă cunoaşteţi de trei ani ! îi tăie vorba contele. Chiar înaintea mea...

— Nu, ceva mai puţin, intră în vorbă Maria Stepanovna.

— Da, într-adevăr, ceva mai puţin, întări Ivan Pavlovici.

— Văd că dumnealui nu-i de loc timid, îi şopti contele Mariei Stepanovna.

— Ai fost bun cu dînsul !

— Da, da, ai dreptate !

— Ia spune, tinere, cine-i şeful dumitale cel mare care ţine atît de puţin seama de muncă şi aptitudini şi la care totul depinde numai de protecţie ?

— Cer iertare excelenţă, dar întrebarea dumneavoastră mă pune în încurcătură.

— Hai, nu te sfii ! Ne-am întîlnit doar neoficial, la o cunoştinţă comună, o doamnă drăguţă şi binevoitoare, şi putem vorbi deschis. Cine e şeful dumitale cel mare ?

— Dumneavoastră, excelenţă !

— Cum... eu ! ?

— Întocmai, excelenţă ! Sînt slujbaş la ministerul de finanţe !

— Dar bine, i se adresă contele în franţuzeşte Mariei Stepanovna, tînărul nu-i timid chiar de loc !

— Femeia făcu un semn de nerăbdare.

— Şi cum se face, Ivan Pavlovici, că nu te-am văzut pînă acum niciodată ? îl întrebă contele.

— Ba m-aţi văzut, dar n-aţi binevoit să mă luaţi în seamă. La toate sărbătorile îmi depun iscălitura omagială pe foaia dumneavoastră înaintea multor altora !

— Şi care e, la urma urmei numele dumitale de familie ?

— Mă numesc N-ov.

— N-ov ? Am pronunţat bine ?

— Întocmai excelenţă !

— Ei, *adieu, mon enfant,* i se adresă contele doamnei, *au revoir, monsieur N-ov !*

După ce îşi luară rămas bun, contele şi însoţitorul lui încălecară şi plecară.

Ofiţerul care privise cu luare-aminte toată scena aceea puţin obişnuită, îşi dădu seama că Maria Stepanovna observase diferenţa dintre *„adieu"* pe care i-l spusese ei la plecare contele şi *„au revoir"* pe care i-l spusese lui Ivan Pavlovici, dar nu era de loc tulburată. În ceea ce-l priveşte pe Ivan Pavlovici, acesta, la plecarea musafirilor se postase la fereastră şi avea un aer de adevărat învingător, în timp ce inelele părului său aspru ca de sîrmă păreau şi mai electrizaţi şi se îmbăţoşau în sus.

„Naiba să mă ia, în ce încurcătură am nimerit !" îşi zise ofiţerul şi simţi o dorinţă arzătoare de a se despărţi cît mai repede de conte.

Capitolul al şaselea

Kankrin, la rîndul său, simţea acelaşi lucru. Nu-i mai făcea acum nici o plăcere să călărească între patru ochi cu un ofiţer fercheş, aproape necunoscut, care-l văzuse într-o situaţie ridicolă.

Îndată ce trecură dincolo de Novaia Derevnea spre pajiştea ce ducea la Lesnoe, contele zise :

— Dumneata pe unde o iei de aici ?

Ofiţerul înţelese că ministrul căuta să scape de dînsul şi se folosi bucuros de acest prilej.

— Aş vrea să trec să-mi văd un prieten care stă în Staraia Derevnea, răspunse dînsul.

— Foarte bine, nu te jena ! Eu o să mă duc la Kamennîi, pe la contele Panin.

Drumurile lor se despărţeau.

Contele îşi opri calul şi strînse puternic şi prietenos mîna ofiţerului.

Acesta din urmă simţi în strînsoarea contelui o mare rugăminte mută şi printr-o plecăciune, tot mută, se arătă gata s-o îndeplinească.

— Mulţumesc, spuse contele, după care se despărţiră.

Kankrin îi spusese o minciună tînărului său prieten : el nu s-a dus la Panin, ci s-a întors acasă şi a trecut pe la soţia sa. Contesa Ekaterina Zaharovna (născută Muraviova) avea tocmai în vizită pe un pianist străin, pe care i-l adusese Jadovski, un arendaş cunoscut pe acea vreme, musafir obişnuit al contesei.

Contesa şi Jadovski îl ascultau pe pianist, care le arăta cu cel mai mare zel toată arta de care era în stare.

Contele nici nu intră în odaie, ci stătu în uşa deschisă, ţinîndu-se cu amîndouă mîinile de uşor, iar după ce pianistul îşi sfîrşi bucata şi contesa împreună cu Jadovski îl măguliră cu aplauzele lor, Kankrin dădu din mînă a lehamite, spunînd fără nici o jenă : *„miserable Klimperei"* şi, bocănind cu galoşii săi, se îndreptă înspre biroul întunecos.

Aici îşi îndesă pe frunte cozorocul de la şapcă, ce-i ţinea loc de umbrelă, şi se aşeză la lucru dinaintea unui sfeşnic în care ardeau şase lumînări aliniate sub un abajur de culoare închisă.

În odăile „doamnei Ekaterina" (cum o numea răposatul conte pe Ekaterina Zaharovna) au mai rămas multă vreme arendaşul şi artistul, şi au răsunat *„miserable Klimperei"*, iar contele tot şedea la masa lui de lucru : poate că medita îndelung asupra unuia dintre planurile sale financiare, poate că moţăia doar în urma plimbării călare... Cine ştie ? Fapt este că însoţitorul contelui, care se întorsese şi el acasă, văzu vreme îndelungată silueta lui Kankrin pe perdeaua de tifon, iar în dimineaţa următoare îl auzi cîntînd la vioară. Asta însemna că ministrul s-a şi sculat, s-a spălat şi, în loc de rugăciunea de dimineaţă, cîntă la vioară în odaia lui întunecoasă.

Aşadar starea lui sufletească era în deplină ordine.

Capitolul al şaptelea

A doua zi, cînd directorul de departament Alexandr Maximovici Kniajevici, veni la raport, contele îl întrebă dacă printre funcţionarii cancelariei lui se află cineva cu numele de N-ov.

Kniajevici se pare că nu prea ştia, dar îi răspunse că parcă s-ar afla unul cu acest nume.

Apoi l-a întrebat pe şeful personalului şi a aflat că există într-adevăr un funcţionar pe nume N-ov.

— E de mult în serviciu ? Ce studii are ?

S-au lămurit că era în serviciu de aproape cinci ani (exact chiar aşa spusese şi Ivan Pavlovici). Era de fel din Kursk, fiu al unor nobili săraci. Maică-sa era moaşă, iar el terminase liceul din Kursk, ajutat de un binefăcător.

După ce a ascultat toate astea, contele a spus :

— L-am văzut. Liceul din Kursk scoate tineri bine educaţi, iar noi nu avem prea mulţi dintre aceştia, cu carte : nu s-ar putea să-l încurajăm cumva... în serviciu ?

Alexandr Maximovici Kniajevici, care era uneori încăpăţînat şi cu ciudăţenii, îi răspunse :

— N-am posturi vacante.

Dar tocmai atunci se găsea acolo şi directorul unui alt departament, care era mai abil.

— Într-o secţie de a mea, excelenţă, a spus dînsul, este un loc de subşef de birou şi aş avea mare nevoie de un tînăr modest şi cu carte.

Kankrin i-a mulţumit acestui director şi Ivan Pavlovici primi numaidecît postul.

Cît de mare i-a fost bucuria, şi-o poate închipui oricine, numai că a doua zi după semnarea ordinului, directorul l-a chemat la dînsul şi i-a spus :

— Uniformă ai ?

— N-am înălţimea-voastră ! Am ocupat pînă acum un post mai mic şi nu mi-am făcut uniformă. De altfel, nici n-aş avea cu ce s-o fac.

— Acum însă eşti avansat, i-a răspunse directorul, şi în postul acesta trebuie să ai uniformă. O să dau ordin să ţi se înmîneze un ajutor de o sută cincizeci de ruble din fondurile cancelariei. Fii bun şi ridică această sumă şi comandă-ţi fără întîrziere o uniformă de bună calitate. Te sfătuiesc s-o faci la croitorul Doss, de pe Vasilievski Ostrov. E englez şi lucrează pentru englezi. Fracurile făcute de dînsul stau foarte bine, ceea ce se cere şi de la o uniformă. Poţi să-i spui că te-am trimis eu : îmi lucrează şi mie. Cînd vei avea uniformă te rog să vii la mine.

Doss i-a făcut lui Ivan Pavlovici o uniformă care i-a dat acestuia o înfăţişare de cel puţin tînăr senator.

— Minunat lucrată, şi-a spus cuvîntul directorul. Acum, binevoieşte, te rog, să te prezinţi în uniforma asta, chiar mîine, contelui şi să-i mulţumeşti, deoarece datorezi înaintarea dumitale în grad numai şi numai atenţiei pe care excelenţa-sa a acordat-o aptitudinilor şi studiilor dumitale.

„Ei, naiba s-o ia de treabă !" îşi zise Ivan Pavlovici.

Simţea şi el în sufletul său o mare dorinţă de a-i mulţumi contelui, dar de îndată ce îşi amintea de împrejurările premergătoare atenţiei şefului, gîndurile tînărului se cam învălmăşeau. Lui Ivan Pavlovici i se părea caraghios şi chiar puţin cam îndrăzneţ

să-i amintească lui Kankrin de existența sa, înfățișîndu-i-se în toată splendoarea. Ivan Pavlovici își spunea că dacă n-o să se ducă, o să fie mai bine : contele n-o să i-o ia în nume de rău ci, dimpotrivă, o să-i laude modestia ; directorul însă vedea altfel treaba și ținea morțiș ca Ivan Pavlovici să i se prezinte contelui și să-i mulțumească.

Ce era de făcut ? Ivan Pavlovici n-avea încotro ; trebuia să se supună.

Capitolul al șaptelea

În ziua cînd Kankrin primea funcționarii ministerului său, Ivan Pavlovici i s-a prezentat și el în rîndul solicitanților.

Timid din fire, Ivan Pavlovici s-a așezat cel din urmă, exact în coada șirului, atît din timiditate, cît și dintr-o socoteală foarte bine chibzuită. Prin asta, pe de o parte își arăta modestia față de ceilalți, iar pe de alta scotea și un folos pentru el și anume că, rămînînd cel din urmă, putea să-i mulțumească ministrului între patru ochi.

Și, într-adevăr, lucrurile s-au petrecut chiar așa : Kankrin le-a dat drumul rînd pe rînd tuturor celorlalți, iar la urmă s-a apropiat de Ivan Pavlovici și, fără să se uite la dînsul, a întins mîna ca să-i ia cererea.

Dar Ivan Pavlovici a făcut o plecăciune, spunîndu-i :

— N-am venit cu nici o cerere, excelență !

— Atunci, ce dorești ? l-a întrebat Kankrin, ridicîndu-și ochii asupra lui.

— Am venit din porunca directorului pentru a mulțumi excelenței-voastre !

— Pentru ce ?

— Am fost numit în postul...

— Foarte bine... mă bucur... Asta înseamnă că ai meritat-o.

— Domnul director mi-a comunicat că domnia-voastră în persoană mi-ați dat tot sprijinul în asta.

— Tot ce se poate ! Dumneata m-ai ajutat pe mine, iar eu pe dumneata. Așa se și cuvine. Îți doresc noroc și la mai mare.

Și după ce-l salută, contele ieși din încăpere, iar directorul îl chemă în biroul său pe Ivan Pavlovici și-l întrebă ce i-a spus ministrul.

— Contele a binevoit să fie cît se poate de bun față de mine și mi-a urat „noroc și la mai mare".

— Minunat, a răspuns directorul, însoţindu-şi vorbele de un gest cu mîna, poţi să te socoteşti un om făcut : contele ştie să preţuiască din ochi meritele unui om şi nu s-a înşelat cînd a văzut în dumneata un tînăr cu posibilităţi, care trebuie ajutat doar să facă primul pas. Pasul acesta l-ai şi făcut, iar viitorul dumitale nu depinde numai de sîrguinţa cu care vei lucra, ci şi de o bună chibzuială. Stai jos !

Ivan Pavlovici făcu o plecăciune şi rămase în picioare.

— Stai jos, stai jos, a repetat directorul, arătîndu-i scaunul.

Ivan Pavlovici se aşeză.

Capitolul al nouălea

— Slujba la finanţe, începu directorul, este cu totul altceva decît orice altă slujbă. Ea îşi are particularităţile ei. Aici nu-i vorba de fantezii juridice, ci de gospodărie. De toată, ca să zic aşa, avuţia Rusiei. Iată de ce oamenii primiţi în slujbă la finanţe sînt învestiţi cu o mare încredere a superiorilor lor şi de aceea trebuie să le fie oameni de nădejde... Ei trebuie, ca să zic aşa, să prezinte pentru superiorii lor o garanţie prin ei înşişi a faptului că, în afara conştiinţei propriei lor demnităţi — firească pentru orice om cinstit şi a datoriei lor sfinte, mai sînt legaţi şi prin alte legăminte, care în felul lor constituie tot un fel de jurămînt, pentru că sînt rostite în faţa altarului şi pecetluite în inimă...

Directorul era puţin poet, dar Ivan Pavlovici ştia să transpună în aceeaşi clipă oda lui în limbajul cel mai obişnuit şi mai prozaic.

— Vreau să spun, urmă directorul, că în ministerul finanţelor este cam greu să te bizui pe holtei. Holteii sînt aidoma fluturilor sau păsărilor : totdeauna gata să zboare din floare-n floare, din ramură-n ramură. A stat un pic, apoi şi-a luat zborul şi dus a fost... În armată, de pildă, asta chiar se obişnuieşte. Dar în finanţe aşa ceva este cu neputinţă. Un adevărat om de finanţe, dacă vrea să inspire încredere deplină faţă de persoana lui, trebuie să aibă pe lîngă el fiinţe dragi şi scumpe inimii sale... Înţelegi ce vreau să spun : să aibă pe cineva faţă de care să se simtă legat şi de dragul căruia să ţină la bunăstarea lui.

Dîndu-şi seama că o luase razna, directorul se grăbi să termine.

— Prin toate astea înţeleg că un om de finanţe trebuie să fie neapărat căsătorit şi să aibă o familie. Da, da, neapărat ! Şi nu înţeleg prin asta o familie oarecare, fluşturatică, înjghebată cumva

de un holtei, ci o familie onorabilă, bazată pe căsnicie. Un adevărat om de finanțe, dacă vrea să prezinte garanții sigure prin persoana lui, trebuie să fie neapărat însurat. O persoană pe care o stimez sincer și din toată inima — nu pot să-ți spun numele ei — mi-a mărturisit într-o zi pe șleau un gînd tainic, la care ținea foarte mult și anume că, după părerea ei, funcțiunile de răspundere în materie de finanțe trebuie să fie încredințate numai oamenilor căsătoriți. Și noi urmărim principiul ăsta, cu mici abateri, și în aceea ce privește prioritatea, o acordăm celor însurați. Aceasta este aproape lege pentru cei ce dețin funcții în finanțe, dacă finanțele sînt administrate cum se cuvine. Eu unul aș vrea să spun că legea asta e o lege cît se poate de bună, elaborată de practică și consfințită de vreme. Pentru cineva care nutrește o dorință nobilă de mărire și care nu scapă din vedere nici un prilej pentru a face o bună și rapidă carieră în serviciu, nădăjduiesc că vorbele mele nu au în ele nimic nou sau neobișnuit. Cineva care respectă religia și poruncile lui Dumnezeu trebuie să știe că „omului pe pămînt nu-i e dat să trăiască singur". Această învățătură n-o putem trece cu vederea, pentru că ea este veșnică și pentru că... asta... înțelegi...

Directorul se sculă de la locul lui, ridică mîna dreaptă cu două degete înălțate în sus și isprăvi, spunînd :

— Așa a spus despre om Dumnezeu însuși.

După care demnitarul îi încredință cele două degete lui Ivan Pavlovici și-l lăsă să plece, spunîndu-i :

— Asta-i un sfat pe care ți-l dau și-ți urez noroc și reușită. Șeful dumitale de birou este aproape tot atît de tînăr ca și dumneata și are o cultură și o inimă minunată. O să-ți facă plăcere să lucrezi cu dînsul. Este foarte orgolios și n-o să rămînă multă vreme în postul lui de azi. Nu-mi place să las fără încurajare oamenii capabili, cu care mă înțeleg. Nu face să-i lași pe oameni să lîncezească și deviza mea este să nu las să lîncezească pe nici unul dintre subalternii mei.

Se despărțiră făcîndu-și cîte o plecăciune dintre cele mai cuviincioase și mai grăitoare.

Capitolul al zecelea

După o trecere de vreme, exact atît cît i se păru lui Ivan Pavlovici de ajuns pentru ca totul să aibă o înfățișare firească, el îi înaintă directorului său o cerere în vederea căsătoriei sale legale cu Maria Stepanovna.

Iar contele Kankrin, deşi lucrul nu-i făcea nici cea mai mică plăcere, n-a refuzat rugămintea Mariei Stepanovna şi a primit să le fie naş.

Cu acest prilej, Ivan Pavlovici a dat în vileag toată subtilitatea minţii sale practice : a făcut o nuntă „în stil englezesc", adică fără nici un tărăboi, într-o bisericuţă de casă, care se bucura de drepturi mai aparte. Astfel ministrul n-a avut nici cel mai mic prilej de părere de rău pentru că primise să împlinească *ultima* dorinţă a drăguţei sale cunoştinţe, căreia îi spusese mai demult „adio".

De altfel, frumoasa doamnă i-a amintit de acest „adio" la întoarcerea din biserică, într-o clipă cînd a rămas între patru ochi cu contele.

— „Adieu, i-a spus dînsa, îi poate spune o femeie unui bărbat, nicidecum un bărbat unei femei. M-ai jignit şi asta nu-ţi stă în fire.

Contele şi-a cerut iertare, spunînd că nu şi-a dat seama.

— Îmi pare foarte bine ! Începusem să cred că eşti în stare să dai uitării cele mai bune principii filozofice pe care le ai.

— Şi care, de pildă ?

— De a nu spune niciodată „niciodată". Tot dumneata m-ai învăţat-o şi eu n-o uit.

Contele rîse, de parcă i s-ar fi adus aminte de ceva foarte caraghios şi în acelaşi timp plăcut.

— Ei, vezi acum că nu m-ai măgulit de fel cînd mi-ai spus că am „o vînă filozofică".

— O, nu te-am măgulit de fel ! Dumneata nu numai că ai „o vînă filozofică", dar eşti cu adevărat un mare filozof practic.

— Aşadar, trebuie oare să-ţi spun acum „adieu" ?

— Mon ange, poţi să-mi spui, ca de obicei, au revoir.

Şi contele îi sărută mîna, iar ea îi atinse fruntea cu vîrful buzelor, îngînînd uşurel :

— Ca de obicei !

Capitolul al unsprezecelea

Îndată după asta, Ivan Pavlovici a primit postul de şef de birou şi era cît se poate de fericit în căsnicie. Maria Stepanovna era o soţie minunată ; şi nu-i era greu să fie aşa, pentru că îl iubea cu

adevărat pe Ivan Pavlovici, iar din invitația „ca de obicei" făcută de dînsa contelui, nu se năștea nici o primejdie pentru fericirea de soț a lui Ivan Pavlovici. Maria Stepanovna nu era o femeie fluturatică, în stare să cocheteze numai de dragul acestei arte. Nu ! Maria Stepanovna era o femeie deșteaptă, și anume o rusoaică deșteaptă, cu mult simț practic. Ochii ei cuprindeau pînă hăt departe cîmpul vieții ce se deschidea înainte-i și ea știa să deosebească ceea ce pare, de ceea ce este cu adevărat. Însăși înfățișarea ei frumoasă cu trăsături fine de tip neogrecesc, îți sugera — dacă te uitai bine — vechea artă bizantină combinată cu deșteptăciunea slavă. Avea în ea ceva din trăsăturile „crîncenei văduve Mamelefa Timofeevna" [1], în fața căreia bătrîni de seamă izbeau, duși pe gînduri, cu toiegele în țărînă, clătinîndu-și bărbile, cuprinși fiind de simțămîntul că în fața unei asemenea muieri nu se cade să-ți bați joc de neamul muieresc. Felul cum adusese vorba Maria Stepanovna ca să-i aducă aminte contelui de trecut era o manevră bine chibzuită nu pentru a reînvia vechile „nimicuri", din care Maria Stepanovna se descurcase nu pentru a se întoarce la ele precum „cîinele la scîrnăvia lui", ci pentru a păstra decorul. Ea știa dictonul francez cum că „nici ibovnica regelui nu face cît o nevastă cinstită de păstor" și nu se măritase numai ca să se mărite sau ca să-și facă cheful. Dar nici nu voia să scape din mînă ceva oricînd folositor. Dacă-l stima sau nu pe Ivan Pavlovici al ei, asta-i altă chestiune : femeile deștepte și practice rar stimează pe cineva ; de altfel nici n-au nevoie de asta. Dar *îl iubea,* și asta era de ajuns pentru a face din unirea lor o legătură ușor de suportat, plăcută și imperturbabilă pentru Ivan Pavlovici.

Ca cele mai multe dintre femeile înzestrate cu simț practic, ea îl iubea pe Ivan Pavlovici mai întîi pentru că era chipeș și pe deasupra descurcăreț, ager la minte și ascultător față de dînsa. El o să-i dea deplină crezare în toate, iar dînsa n-o să-l înșele cu nimic, tocmai pentru că el îi place atît de mult, și astfel vor trăi uniți, în bună înțelegere, fără nici o falsă stimă, și vor ști să-i smulgă vieții partea leului în folosul lor.

Cît despre cele ce se vor trăncăni pe socoteala lor și o să se creadă despre ei, Maria Stepanovna prețuia toate astea la adevărata lor valoare.

---

[1] *Mamelefa Timofeevna* — mama eroului de legendă Vasili Buslaev.

„Poți fi curată ca omătul și limpede ca gheața, clevetirea oamenilor tot te va întina".

Reluînd cu contele cîntecul „de altădată", ea știa că acordul o să răsune așa cum vrea dînsa.

Tăciunele pe care căuta să-l înteţească în aparenţă necugetat, îi era bine cunoscut ; știa foarte bine că el păstrează o urmă de căldură, dar că văpaia primejdioasă s-a stins de mult, fără urmă.

Dar tocmai urma aceasta de căldură molcomă, fără primejdii, slujea cît se poate de bine ţelurilor ei. Tocmai de ea ducea lipsă cuibușorul lor, încă abia încropit și neîncălzit. Ministrul le era de folos, iar Ivan Pavlovici o știa tot atît de bine ca și soția. Iată de ce, în clipa cînd Kankrin, crezînd că este cu desăvîrșire singur cu Maria Stepanovna, îi săruta degetele în semn că totul va fi „ca altădată", Ivan Pavlovici stătea în spatele ușii cu sticla de șampanie, priponind cu degetul dopul pe jumătate scos, ca să nu pocnească înainte de a-și isprăvi cei doi tot ce aveau de spus.

El răsări cu sticla tocmai la momentul potrivit, cînd fusese spus totul.

Capitolul al doisprezecelea

Ivan Pavlovici, așa de mititel și neînsemnat în fața unui om atît de netăgăduit de mare cum era contele Kankrin ajunsese acum ca duhul acela, de altfel îndoielnic, chemat din beznă de cuvîntul unui ascet din cale-afară de neprevăzător.

Răsărise în fața contelui cu totul pe neașteptate, de sub o măsuță de toaletă, cum răsare un colț de mazăre din buricul unui derviș indian descris de Jacquoliot, franțuzul cel flecar, și acum era cu neputință să-l faci iar nevăzut.

Toate astea s-au întîmplat în primul rînd din pricina manierelor elegante ale contelui, care nu obișnuia să lase nerăsplătite pe acele doamne cărora le arătase cîndva bunăvoință, iar în al doilea rînd din pricină că mînuțele antice ale Mariei Stepanovna (pe care le-ar fi putut invidia însăși M-lle De Lavallière, s-au dovedit înzestrate cu ghearele ascuțite ale „crîncenei Mamelefa Timofeevna".

Contele fusese lovit, ca întemeietorul seminției lui Iuda, de înșiși urmașii săi ; nu se mai putea descotorosi de dorința celor din jur de a-i fi întru totul pe plac, ridicîndu-l pe Ivan Pavlovici. Chiar la începutul anului următor, acest tînăr fericit a fost propus

pentru avansare la gradul de şef de secţie. Şi Kankrin l-a confirmat, deşi trebuie să spunem că a întrebat mai întîi :

— E într-adevar atît de capabil ?

— O, cît se poate de capabil, fu răspunsul.

Ministrul nu avea nici un motiv să nu dea crezare părerii şefului direct al lui Ivan Pavlovici, şi acesta din urmă ajunse şef de secţie.

Asta-i o funcţie de seamă în ierarhia departamentală. De la ea începe o plăcută prestanţă nu numai în departament, dar şi în lume. Un şef de secţie nu mai poate fi zvîrlit din slujbă ca un fitecine ! De el se ţine seama, şi, chiar în cazul cînd i se descopăr nişte păcate mai măricele, este coborît cu eleganţă. Un şef de secţie capătă greutate : poate să-şi facă drum spre calitatea de membru într-o societate de binefacere, de unde începe „să pătrundă în case". Drumul lui se netezeşte şi urcă mereu.

Pentru o soţie de slujbaş, obţinerea de către bărbatul ei a postului de şef de secţie era şi mai importantă. Acum lucrurile s-au schimbat mult, deoarece ierarhia a mai slăbit şi şi-a pierdut din prestigiu. Pe atunci însă, ea era bine cunoscută, păstrată cu grijă şi de femei. Soţiile celor de rang mai mic nu erau calificate altfel decît „funcţionăresele noastre". Mai jos decît ele erau doar soţiile de curieri. Pe cînd cu soţiile şefilor de secţii începeau „doamnele noastre din minister". Acestea din urmă nu se mai duceau la înviere în biserica parohială, ci veneau în trăsuri la „biserica ministerului nostru", unde erau conduse, şi aşezate pe fotoliul bărbatului adus anume din cancelarie, de un slujbaş respectuos ; diaconul le afuma cu mişcări graţioase din cădelniţa în care sfîrîia tămîia aromitoare, iar preotul le spunea : „să înfloriţi şi să răspîndiţi miresme" !

După slujba Învierii se întîmpla adesea ca înşişi directorii să sărute mînuşiţele soţiilor şefilor de secţii, iar bărbaţii acestora, în schimb, felicitau pe soţiile directorilor...

De aici începea „cercul ministerial, care rivaliza cu „cabinetul", iar nicidecum cancelaria, care se învecinează cu odaia curierilor.

Ivan Pavlovici şi Maria Stepanovna izbutiră să treacă de aceste trepte, dar nici nu se gîndeau să se oprească. La drept vorbind acest lucru nici n-ar fi fost cu putinţă, deoarece, deşi partea oficială a situaţiei lor era acum în ordine, cea neoficială mai avea încă multe neajunsuri : doamnele o numeau pe Maria Stepanovna „ci-devant", adică „fosta" şi se cam fereau de dînsa.

Trebuia deci făcut ceva pentru a înjgheba un cerc propriu şi pentru a-i face pe ceilalţi să recunoască capacităţile, într-adevăr demne de luare aminte, ale Mariei Stepanovna.

Şi Maria Stepanovna se gîndi la ceva : găsi prilejul să se întîlnească cu Skobelev, care odinioară îl cunoscuse pe de loc ilustrul ei tată. Bătrînul demnitar era şi el puţin cam muieratic şi se purtă drăguţ cu frumoasa doamnă, iar ea la rîndul ei păru interesată de povestirile lui. Maria Pavlovna încercă şi dînsa să spună o vorbă-două despre literatură şi îşi dădu seama că în Rusia nu este nimic mai uşor decît asta. De atunci Skobelev îşi luă obiceiul să ia din cînd în cînd ceaiul la dînsa şi-i povestea uneori istorioare care nu fuseseră publicate.

Maria Stepanovna îşi arăta gustul pentru tot ce venea din popor : acolo era atîta inimă, minte şi umor...

Skobelev găsea că toate astea le are şi dînsa.

Într-adevăr : oare felul cum fusese descoperit la dînsa cel ce i-a devenit mai tîrziu soţ nu era într-un fel oarecare o scenă de spectacol popular ? Oare nu semăna ea cu *Soldatul vrăjitor ?* [1]. Cît de frumoasă este într-adevăr viaţa cea vie a poporului ! Maria Stepanovna se simţi indignată de atacurile împotriva lui Bielinski. Skobelev îi dezvălui ceva mai mult, iar dînsa făcu ce făcu şi izbuti să-l vadă o dată pe vestitul critic. Apoi veni să ia ceaiul în casa ei Nikolai Polevoi [2], care mai şi citi ceva cu prilejul acesta, iar cineva intră în discuţie contradictorie cu altcineva asupra slavofililor şi a inteligenţei cu totul neobişnuite a tînărului Homeakov [3].

Toate acestea avură efectul lor : „doamnele ministeriale îşi schimbară atitudinea de neglijenţă şi ignorare dispreţuitoare cu cea de atenţie plină de răceală, în care se simţea dispreţul, dar şi invidia totodată.

Cu această duşmănie din partea celor sinceri parcă se mai putea trăi !

Şi Maria Stepanovna începu să culeagă roadele unei recolte pregătite cu multă răbdare şi deşteptăciune.

---

[1] *Soldatul vrăjitor* — comedie de autorul clasic ucrainean I. P. Kotlearevski (1769—1838), scrisă în 1819 şi tipărită abia în 1841.

[2] *Polevoi,* Nikolai Alexeevici, ziarist şi scriitor (1796—1838).

[3] *Homeakov,* Alexei Stepanovici (1804—1860), teoretician al slavofilismului.

Capitolul al treisprezecelea

Maria Stepanovna nu se prăpădea — bineînțeles — după literatură, ci o întrebuința în scopuri practice. Căci literatura prezintă un mare avantaj cînd vrei să vorbești despre ceva și nu despre cineva în așa fel ca asta să-ți aducă un folos. Frumoasa doamnă deprinse două-trei cuvinte de-ale lui Bielinski, cunoștea nu știu ce teză înverșunată de-a lui Homeakov și ținea partea lui Innokenti împotriva lui Filaret. Într-un cuvînt, se cufundase cum s-ar zice — în sfera problemelor înalte.

Lucrul acesta îi dădea prestanță și-i făcea pe mulți să dea din cap a îndoială, chipurile : „să vedem cum o să se termine toate astea ?"

Iar Ivan Pavlovici ajunsese în vremea asta subdirector. Se spunea că ajunsese acolo prin nevastă, care avea niște cunoștințe atît de minunate, deși, poate cam primejdioase.

Totuși, frumoasa risca nițel cam mult. Avea el, contele Kankrin, principii destul de liberale, dar se zice că, în clipa cînd semnase numirea lui Ivan Pavlovici ca subdirector, se cam strîmbase.

Dar soarta era de partea lui Ivan Pavlovici cu o fidelitate nemaiauzită : se iveau ca dintr-adins ici și colo niște chestiuni care cereau trimiterea la fața locului a unor persoane capabile și demne de încredere, și de fiecare dată, invariabil, omul propus ministrului pentru astfel de treburi era Ivan Pavlovici.

Kankrin era cît se poate de nemulțumit de situație și chiar a pus deoparte una din aceste propuneri de care se simțea jenat. Dar peste cîteva zile, ducîndu-se la o *„soirée intime"* muzical-literară, unde invitații nu ajungeau decît după ce treceau printr-un filtru, nu mică i-a fost mirarea cînd, într-un colțișor mai retras, a dat cu ochii de o siluetă de femeie ce se ținea modest și care-i făcu o plecăciune adîncă, cu o nuanță de supunere și ironie, pronunțînd doar un singur cuvînt !

— *Excellence !*

Contele, care nu se așteptase s-o întîlnească acolo, se simți tulburat și, luîndu-i mîna, spuse :

— Ah, draga mea, cred că am făcut destul de multe pentru el ! Ce mai vrei de la mine ?

— Doar atît : să nu-i pui bețe-n roate !

Contele zîmbi şi-i răspunse :

— Asta îmi aminteşte de comedia : „Doar o vorbă ministrului !" Mă rog, fie ! Am să iscălesc.

Şi iscăli o nouă avansare pentru Ivan Pavlovici.

Astfel, puterea Mariei Stepanovna asupra contelui a fost din nou dovedită. Poate că se strîmba cînd i se propunea o avansare pentru Ivan Pavlovici, dar dacă stăteai să judeci lucrurile în totalitatea lor, îi făcea chiar plăcere. Nu trecu mult şi oameni străini începură să caute sprijinul Mariei Stepanovna cînd aveau nevoie de ministru şi, lucru ciudat, ieşea bine...

Dacă era numai o simplă şi întîmplătoare potrivire de împrejurări, ori ba — e greu de spus.

Se stîrnise un fel de zumzet general, în care se amestecau de toate : Innokenti, Homeakov şi, te miri de unde, chiar o vorbă despre mită !...

Într-un cuvînt, se crease o situaţie pe muchie de cuţit, în care era nevoie — cum zic jucătorii de cărţi — „fie de pas, fie de miză dublă".

Şi Maria Stepanovna o întoarse pe „miză dublă" : cînd contele se aştepta mai puţin, îi fu prezentată o nouă propunere de avansare pentru Ivan Pavlovici.

Contele sări în sus :

— Asta ce mai e ? Încă o avansare ! ? ! Şi pe deasupra am mai auzit unele lucruri...

Dar cel care făcea propunerea ştia foarte bine cu cine are de-a face şi se descurcă de minune :

— Da, răspunse dînsul. Ştiu ce se vorbeşte : într-adevăr e păcat, dar nu e vina lui, ci vina neveste-si, care e înnebunită de ideile slavofile ale lui Homeakov...

Contele nu putea să audă de slavofilism.

— Cum ? Ce fel de idei de-ale lui Homeakov ? Ceva în legătură cu cei patruzeci de mucenici... Nu înţeleg o iotă din toată povestea asta. Lasă, te rog, hîrtiile la mine.

Dar din nou, de undeva şi cumva apare „ea, divină, şi de candoare minunată plină" şi, chiar fără nici un *„excellence"*, ci numai cu o simplă plecăciune, dă lucrurilor întorsătura dorită.

Văzînd-o în cercurile cele mai înalte, contele simţi deodată dorinţa de a se descotorosi cu orice preţ şi de dînsa şi de bărbatul ei cu mijloacele cele mai drastice.

De aceea, văzînd-o, el se opri cel dintîi, o luă el cel dintîi de mînă şi-i zise :

— O să fac totul, dar într-alt fel.

— Niciodată nu m-am îndoit de cuvîntul dumitale de cavaler, îi răspunse Maria Stepanovna.

Capitolul al paisprezecelea

Contele n-avea altceva de făcut decît să desăvîrşească cariera lui Ivan Pavlovici, numai şi numai pentru a scăpa de dînsul.

Şi atunci recurse la o combinaţie. O altă personalitate marcantă, contele Panin, avea nevoie de un serviciu din partea ministrului finanţelor.

Kankrin i-l făcu repede şi cu plăcere, iar peste cîtva timp veni el la Panin pentru a-i cere ceva în legătură cu subalternul său, ale cărui merite el nu le putea răsplăti, pentru că depăşeau cu foarte mult pe cele limitate ale restului personalului din ministerul său.

Contele Panin morfoli din buze şi răspunse apoi că e într-adevăr foarte greu „să răsplăteşti" prea multe şi că persoana cea mai nimerită pentru a face acest serviciu este Perovski, în puterea căruia se află atîtea funcţii bune, încît nu le mai ştii nici numărul.

Şi într-adevăr Perovski îi şi făcu acest serviciu, iar Kankrin, iscălind hîrtia prin care îşi arăta consimţămîntul la transferarea lui Ivan Pavlovici într-un alt minister, îşi făcu deodată, cu totul pe neaşteptate, spre uimirea celor de faţă, semnul crucii, ruseşte, precum Homeakov însuşi, zicînd :

— Hai să zic şi eu cum zic dumnealor, acolo : „acum slobozeşte-mă". În sfîrşit n-o să-mi mai fie teamă că într-o bună zi o să mi se propună să-l confirm şef peste mine însumi.

În asemenea hal fuseseră toţi induşi în eroare şi crezuseră cum că propunîndu-l pe Ivan Pavlovici spre avansare, îi făceau contelui o plăcere de nedescris, pe cînd în realitate era cu totul dimpotrivă.

Cu toate acestea, pentru conte, n-a ieşit din asta o adevărată „slobozire". Cei de la Petersburg şi-au dat seama pînă la urmă că au greşit în dorinţa lor de a-l servi prin persoana lui Ivan Pavlovici. Dar în provincie, unde carieristul acesta fusese transferat în calitate de mare ştab şi unde locul de frunte pentru Maria Stepanovna era asigurat acum de drept, cei doi au fost întîmpinaţi cu totul altfel. Era ca şi cum, într-un aluat care începuse a se aşeza, cineva ar fi adăugat nişte drojdie proaspătă, de pe urma căreia aluatul a început să crească din nou.

Maria Stepanovna, care era socotită atotputernică datorită vechii sale situații, mai adăuga acum la asta și avantajele noii sale situații : era acum mai presus de vreo bănuială că ar căuta să se dea bine pe lîngă cineva ! Vorbea cu cuvintele lui Bielinski despre „omul dezvoltat din punct de vedere al moralității", nu scăpa din ochi activitatea lui Homeakov, stătea de vorbă cu Innokenti și... lua cea mai grozavă mită cu putință chiar și pentru departamentele care nu țineau de loc de influența nemijlocită a soțului ei. Toată lumea credea că în persoana ei stă cel mai de nădejde „cumul de putere".

Cu cine împărțea mita pe care o lua — asta era taina ei. Dar contele își închipuise degeaba că măsura cea drastică prin care îi îndepărta pe acești „cumularzi de putere" din ministerul său îl eliberase cu adevărat de influența lor.

Dorința de a parveni, ca și lingușirea, poate îmbrăca forme diferite : acolo unde nu poate pătrunde în chip de fiară ce aleargă și adulmecă, intră tîrîș ca un șarpe sau în zbor ușor ca o păsărică. Ar trebui schimbată lumea sau, cu alte cuvinte învățați oamenii să caute în orice slujbă să servească cauza și nu omul. Asta-i cu adevărat o menire minunată și numele aceluia care va ști s-o împlinească va fi pomenit cu toată lauda.

Cu aceste vorbe și-a isprăvit povestirea omul înțelept și iubitor de dreptate după spusele căruia am și redat povestirea de mai sus.

1889

SPERIETOAREA

„FRICA ARE OCHI MARI"

1

Mi-am petrecut copilăria la Orel. Locuiam în casa lui Nemcinov, aproape de „catedrala cea mică". Acum nu pot să-mi dau bine seama unde anume era casa aceea înaltă de bîrne, dar îmi aduc aminte că din grădina ei se deschidea priveliştea largă a întinderilor de dincolo de rîpa adîncă şi cu maluri povîrnite, brăzdate cu straturi de humă roşcată. De cealaltă parte a rîpei era un izlaz mare, pe care se ridicau hambare de-ale statului, iar lîngă ele soldaţii făceau toată vara instrucţie. În fiecare zi mă uitam cum îi muştruluiau şi-i băteau. Pe atunci, era ceva foarte obişnuit, eu însă nu mă puteam deprinde nici în ruptul capului cu lucrul ăsta şi totdeauna plîngeam. Pentru ca povestea să nu se întîmple prea des, dădaca mea, Marina Borisovna, bătrîna văduvă a unui ostaş, de felul ei din Moscova, mă ducea la plimbare în grădina publică. Aici ne aşezam pe malul Okăi, cu apa mică, şi ne uitam cum se scăldau şi se zbenguiau copiii ; pe vremea aceea, mult mai jinduiam la libertatea lor.

În ochii mei, cel mai mare folos al acestei libertăţi era că nu purtau nici încălţări, nici rufe ; pînă şi cămăşuica şi-o scoteau şi, legînd-o la guler şi la mîneci, făceau un fel de saci, pe care-i aşezau împotriva curentului şi prindeau cu ei nişte peştişori argintii. Peştişorii aceştia erau atît de mărunţei, încît nu puteau fi curăţaţi de solzi, destulă pricină pentru a-i fierbe şi ai mînca necurăţaţi.

Niciodată n-am îndrăznit să gust din ei, dar îndeletnicirea micilor pescari mi se părea cea mai mare fericire pe care libertatea o poate da unui băiat de vîrsta mea, pe atunci.

De altminteri, dădaca se pricepea să-mi înşire o grămadă de dovezi, în măsură să mă încredinţeze că pentru mine libertatea aceasta ar fi cu totul nelalocul ei. Doar eram fecior de neam, spunea ea, şi tot oraşul îl cunoştea pe tata. „Ehei, cu totul altfel ar fi — urma bătrîna — dacă ne-am afla la ţară."

Acolo, în mijlocul ţăranilor simpli şi neluminaţi, pesemne că şi mie mi s-ar fi îngăduit să mă bucur de cîteva libertăţi de felul ăsta.

Mi se pare că tocmai argumentele acestea, menite să mă domolească, îmi sădiră în inimă dorul puternic şi chinuitor de a merge la ţară. Şi încîntarea mea n-avu margini, cînd părinţii mei cumpărară o moşioară în judeţul Kromî. În aceeaşi vară, ne-am mutat din arătoasa casă boierească de la oraş într-un conac foarte primitor, dar mic, cu cerdac în faţă şi acoperiş de paie.

Şi pe atunci pădurea era scumpă şi rară în judeţul Kromî, ţinut de stepă, bogat în cereale şi brăzdat din belşug de pîraie mici, însă limpezi.

2

Chiar din primele zile, după ce ne-am stabilit la ţară, am făcut multe şi interesante cunoştinţe printre ţăranii localnici. În timp ce tata şi mama erau prinşi cu orînduirea noii lor gospodării, eu nu-mi pierdeam vremea şi mă sileam să leg strînse prietenii cu flăcăii şi cu copiii care se duceau cu caii la păscut prin luminişuri. Dar dintre toţi, mai drag mi-era moş Ilia, morarul, un bătrîn cu păr alb ca neaua şi mustăţi negre, uriaşe. Cu el intrai mai uşor în vorbă decît cu ceilalţi, fiindcă nu mergea la munca cîmpului, ci numai umbla de colo pînă colo cu furca în mînă, de-a lungul iezăturii, ori şedea pe podeţul şubred al morii şi, dus pe gînduri, asculta dacă roţile nu băteau cumva neregulat, ori dacă apa nu fîşîia sub podeţ. Apoi, sătul de atîta trîndăveală, meşterea ciuturi de arţar pentru roată sau cîte un prîsnel nou. Dar ori cu ce s-ar fi îndeletnicit, moş Ilia se lăsa cu uşurinţă de treabă şi sta bucuros la taifas. Grăia în fraze hăcuite, fără nici o legătură între ele ; în schimb, îi plăcea să vorbească pe ocolite, şi atunci nu-ţi mai dădeai seama dacă rîdea de cei care-l ascultau, sau chiar de el însuşi.

Fiindcă era morar, moş Ilia, după cum spune şi zicătoarea din bătrîni, era în strînse legături cu duhul apelor ce se îngrijea de curăţirea iazurilor noastre — iazul de sus şi cel de jos — ba şi de cele două mlaştini. Diavolul îşi avea cartierul general chiar sub podul morii noastre.

Moş Ilia ştia tot despre el şi zicea :

— Ţine la mine. Nu mă obijduieşte, cînd se întîmplă să se-ntoarcă supărat acasă, după ce a găsit neorînduieli pe undeva. De s-ar culca altul aici pe saci, l-ar azvîrli cît colo, da' de mine nici gînd să se agaţe.

Toți tinerii mă încredințau că, într-adevăr, așa stăteau lucrurile între moș Ilia și „moșul apelor", nu doar că duhul apelor ar fi prins dragoste de moș Ilia, ci din cu totul altă pricină : morar priceput ce era, știa o vorbă anumită, cunoscută numai de meșterii morari, și de care, atît duhul apelor cît și toți drăcușorii lui ascultau fără să crîcnească, întocmai ca șerpii de casă ori ca broaștele rîioase ce-și făceau cuiburile sub podețul morii și la iezătură.

Cu băieții pescuiam porcușori și ghigorți ce mișunau în Gostomlea, pîrîul nostru nu prea lat, dar limpede ; dat fiind însă firea mea gravă, îmi plăcea mai mult tovărășia lui moș Ilia. Mintea lui încercată îmi dezvăluia o lume plină de un farmec tainic, pe care eu, băiat de la oraș, n-o cunoșteam de loc. Tot de la moș Ilia am auzit și de spiridușul ce obișnuia să doarmă pe valț, și de duhul apelor, care-și avea sălașul — un adevărat palat — pe sub roata morii, și de momîia, atît de rușinoasă și de nestatornică, încît se ascundea de privirile iscoditoare prin tot felul de unghere colbăite — ba în șură, ba în pătul sau în hambarul unde toamna se bătea cînepa... Dar moș Ilia știa prea puține despre știma pădurilor, fiindcă-și făcea culculșul departe, tocmai pe lîngă curtea lui Selivan, și numai arareori dădea pe la răchitișul nostru des, ca să-și ticluiască un fluier nou de răchită, și să mai cînte un pic la umbră.

De altfel, în toată viața lui plină de peripeții, moș Ilia nu se întîlnise decît o singură dată față în față cu duhul pădurii, și asta cînd ? Tocmai de un Sînt' Nicolae, în timp ce era hram în sat. Duhul pădurii, prefăcîndu-se într-un biet mujic, se apropiase de moș Ilia și-i ceruse puțin tutun de tras pe nas. Iar cînd moșu' își deschise tabachera, spunîndu-i : „Na, miroase — naiba să te ia !" duhul pădurii nu se mai putuse stăpîni și, întocmai ca un școlar, îi făcuse o șotie : bătuse atît de tare cu palma în tabacheră, de împroșcase cu tutun pînă și-n ochii morarului cel milos.

Pe atunci, toate povestirile acestea vii și interesante mi se păreau adevărate, iar cuprinsul lor pitoresc îmi stăpînea pînă-ntr-atîta închipuirea, încît mai că ajunsesem să am și eu tot felul de vedenii. Ba chiar într-o zi, cînd, după deplină chibzuire și îndelungată șovăială, mi-am băgat capul pe ușa hambarului, ochiul meu se dovedi atît de ager și de pătrunzător, c-am văzut momîia, care se ghemuia acolo într-un colț plin de praf. Era nespălată, legată la cap cu un tulpan colbăit și avea ochii urduroși. Speriat de această arătare, am luat-o la goană, și atunci auzul meu îl descoperi pe duhul pădurilor. N-aș fi putut jura că șezuse ici sau colo — de bună seamă se cățărase pe o salcie înaltă — dar sigur este că, pe cînd fugeam de

momîie duhul pădurilor fluieră cît putu mai tare din fluierul său verde, şi apoi mă apucă de un picior cu atîta putere, că-mi rupse tocul de la gheată.

De cum mi-a venit inima la loc, am şi istorisit tot celor de acasă şi, pentru vina aceasta, am fost închis pe loc în odaie, cu porunca să citesc Sfînta Scriptură, pînă ce un băieţaş desculţ — servitorul — avea să dea o fugă în satul vecin la un soldat, care putea să dreagă stricăciunea pe care arătarea o pricinuise ghetei mele. Dar acum nici Sfînta Scriptură nu izbutea să mă apere de credinţa în fiinţe supranaturale, cu care pot spune că mă împrietenisem datorită lui moş Ilia. Cunoşteam Sfînta Scriptură — aş reciti-o cu plăcere şi astăzi — dar simţeam o adevărată nevoie de lumea copilărească, atît de dragă, a fiinţelor de basm, despre care-mi vorbise moş Ilia. Izvoarele pădurii ar fi rămas pustii şi părăsite, dacă le-aş fi răpit duhurile pe care închipuirea poporului le plăsmuise.

De pe urma fluierului ştimei, am îndurat multe neplăceri ; printre altele, moş Ilia, după ce căpătase o săpuneală zdravănă de la maică-mea pentru lecţiile de „diavologie" pe care mi le dăduse, s-a ferit o vreme de mine, ca şi cum n-ar mai fi vrut să se îngrijească de educaţia mea. Ba se mai şi prefăcea că m-alungă.

— Hai, du-te, şterge-o la dădacă-ta, spunea bătrînul, întorcîndu-mă cu spatele spre el şi trăgîndu-mi vreo două mai jos de spinare, cu palma-i lată şi bătătorită.

Acum însă puteam fi mîndru de vîrsta mea şi socoteam purtarea această nepotrivită cu mine. Doar împlinisem opt ani şi n-aveam ce mai căuta la dădacă. Tocmai asta i-am şi dat a-nţelege lui moş Ilia, aducîndu-i o strachină plină cu vişine scoase din vişinată.

Moş Ilia se prăpădea după fructele acestea, aşa că le luă şi se-ndură de mine, mîngîindu-mă pe creştet cu palma-i bătucită, şi între noi se statorniciră iar cele mai strînse şi mai bune legături de prietenie.

— Ascultă, îmi zise moş Ilia, pe mujic să-l respecţi mai mult ca pe oricine, şi să-l asculţi cu drag ; da' ce auzi de la el să nu mai spui la nimenea. Altminteri, te alung.

De atunci am început a tăinui în suflet tot ce-mi povestea mo-rarul. În schimb, aflam atîtea lucruri pline de' farmec, încît am început să mă tem, nu numai noaptea, cînd duhurile apei, chichimorele, ştima pădurii şi spiriduşii se făceau foarte îndrăzneţi, ba chiar şi obraznici, dar şi ziua-n amiaza mare se întîmpla să-mi stea inima în loc de frică. Frica pusese stăpînire pe mine, mai cu seamă după ce am aflat că atît casa noastră cît şi tot ţinutul din jur erau în

puterea unui oarecare Selivan, tîlhar de temut, care mai era şi vrăjitor însetat de sînge. Vrăjitorul ăsta locuia numai la şase verste de noi, „la răscruce", adică acolo unde drumul poştalioanelor se despărţea în două : cel nou o lua spre Kiev, iar cel vechi, adumbrit de răchite scorburoase „sădite încă de pe vremea Ecaterinei", apuca spre Fatej. Drumul din urmă era acum neumblat şi părăsit.

La o verstă de răscruce, se ridica o pădure frumoasă de stejari, iar lîngă pădure era un han, cel mai prăpădit din cîte s-au pomenit pe lume — descoperit şi dărăpănat, ca vai de el, la care spuneau oamenii că nu trage nimeni niciodată. Lucru lesne de înţeles, fiindcă hanul nu era bine orînduit pentru cei care-ar fi mas acolo şi, totodată, se afla numai la doi paşi de Kromî, oraş unde şi-n vremurile trecute, mai puţin civilizate, puteai găsi o cameră încălzită, un samovar şi colaci de mîna doua.

Tocmai în hanul acesta pustiu, unde nu trăgea *nimeni* niciodată, sălăşluia Selivan, „hangiul cel necurat", om fioros, pe care toţi îl ocoleau.

3

După spusele lui moş Ilia, povestea lui Selivan, „hangiul cel necurat", suna cam aşa :

De felul lui, Selivan era din Kromî ; părinţii îi muriseră devreme, iar el se aciuase la un brutar, şi-i vindea colacii lîngă o crîşmă de la bariera Orelului. Era un băieţaş bun, cuminte şi înimos, dar toată lumea-i zicea brutarului să fie cu ochii în patru la Selivan, fiindcă era însemnat — avea pe faţă o pată roşie ca focul şi doar se ştie că semnul ăsta-şi are rostul lui. Se găseau şi oameni care, în asemenea împrejurare, mai spuneau şi o vorbă : „Dumnezeu anume-l înseamnă pe pungaş". Jupînul brutar grozav îl mai lăuda pe băieţandru pentru rîvna lui şi credinţa lui, dar toţi ceilalţi, voind numai binele brutarului, îl sfătuiau că, dacă-i cu adevărat om cuminte, trebuie să se păzească şi să n-aibă prea mare încredere în băiat, că doar „nu degeaba-l înseamnă Dumnezeu pe pungaş". Semnul anume i-a fost pus pentru ca oamenii prea încrezători să se ferească de el. Brutarul ar fi vrut să ţină seama de sfatul celor cu scaun la cap, dar Selivan era un lucrător tare de ispravă. Zilnic, vindea colacii şi, în fiecare seară, vărsa dintr-o pungă mare de piele în mîna jupînului toate grivnele şi pitacii pe care izbutise să-i scoată de la mujicii în trecere pe acolo. Oricum, nu degeaba

avea un semn. Toate merseră strună, pînă într-o zi. (Aşa se întîmplă totdeauna.)

O dată veni la Kromî un călău din Orel, care-şi împlinise osînda. Îl chema Borka şi i se spusese : „Borka, tu ai fost călău, şi-acum vai de traiul tău !" Care mai de care se străduia ca vorbele acestea să nu fi fost zadarnic rostite călăului în retragere. Or, călăul sosise de la Orel împreună cu fiică-sa, în vîrstă de vreo cincisprezece ani, care se născuse pe cînd el mai era la închisoare, iar mulţi gîndeau că mai bine nici nu s-ar fi născut.

Veniseră amîndoi să locuiască la Kromî, şi fură înscrişi în registre, după rînduială. Lucru de neînţeles astăzi. Dar pe vremea aceea se îngăduia călăilor care-şi împliniseră sorocul să se înscrie în vreun orăşel, fără altă încuviinţare şi fără a mai cerceta dacă noul cetăţean va fi bine văzut. Astfel se întîmplă şi cu Borka : un guvernator oarecare poruncise ca bătrînul gîde să fie înscris la Kromî, aşa că fu înscris, şi călăul se înfăţişă acolo, aducînd-o şi pe fiică-sa cu el. Numai că la Kromî, cum se înţelege de la sine, nimeni nu se bucură de noul oaspete, ba dimpotrivă, toţi îl priviră cu dispreţ, ca nişte oameni cinstiţi ce erau, şi nimeni nu voi să-l primească în casa lui, nici pe el, nici pe fiică-sa. Iar la sosirea lor, vremea era foarte friguroasă.

Călăul se rugă la o casă de oameni să-l găzduiască, se rugă la alta, dar pe urmă nu mai stărui. Vedea că nimeni n-avea cîtuşi de puţină milă de el, dar ştia că aşa i se cuvenea din plin.

„Bine, dar copila ! îşi zicea el. Copila nu-i vinovată de păcatele mele. Trebuie să se îndure cineva de ea."

Şi iar porni Borka să bată pe la porţile tuturor, milogindu-se să-i ia cel puţin fetiţa, dacă nu vor să-l primească şi pe el.... Se jura că niciodată n-o să vină nici măcar s-o vadă.

Dar zadarnică-i fu şi ruga aceasta.

Nimeni nu voia să aibă de-a face cu un călău !

Aşa că, după ce colindară tot oraşul, veneticii fără noroc se întoarseră la închisoare, rugîndu-se să intre înapoi. Cel puţin acolo se puteau încălzi la foc, rebegiţi cum erau de umezeală şi de vîntul rece de toamnă. Dar nici la închisoare nu fură primiţi. Li se răspunse că Borka îşi împlinise sorocul şi că acum erau slobozi. Slobozi să moară sub vreun zaplaz sau într-un şanţ.

Uneori, oamenii dădeau de pomană călăului şi fiică-si ; fireşte că nu de mila lor, ci în numele lui Cristos, dar niciodată nu-i lăsau să le calce pragul. Bătrînul şi copila lui n-aveau nici un adăpost şi înnoptau cînd sub un mal din gropile de lut, cînd prin corturile

părăsite de paznici, în grădinile de zarzavat din vale. Soarta amară şi-o împărţeau cu un cîine slăbănog, care se ţinuse de ei tocmai de la Orel.

Era un dulău mare şi lăţos, cu blana încîlcită. Nu ştia nimeni cu ce se hrănea la stăpînii lui cerşetori, dar, pînă la urmă, lumea-şi dădu seama că nici n-avea nevoie să mănînce, fiindcă era un cîine „fără măruntaie", adică numai piele şi os, cu nişte ochi galbeni, lihniţi. Pe „dinăuntru" n-avea nimic, şi de aceea nici nu cerea de mîncare.

Moş Ilia îmi povestise de-a fir-a-păr că lucrul ăsta poţi foarte uşor să-l dobîndeşti, dacă torni cositor sau plumb topit pe gura unui cîine, cît îi încă pui : rămîne atunci *fără măruntaie* şi n-are nevoie să mai mănînce. Dar bineînţeles că la treaba asta trebuie să mai ştii şi o „anumită vorbă" de vrăjitorie. Or, gîdele o cunoştea pesemne, şi, tocmai de aceea, oamenii cu principii morale aspre îi uciseră cîinele. Firește, aşa trebuia, ca să nu se arate prea multă îngăduinţă faţă de vrăjitori. Pentru cei doi cerşetori, însă moartea dulăului a fost o mare nenorocire, fiindcă fata dormea cu cîinele, care-i dăruia o parte din căldura blănii lui. Dar pentru asemenea fleacuri nu se cădea să rabzi vrăjitoria, şi toţi găsiră că bine a făcut cine a ucis cîinele : să nu-i mai păcălească vrăjitorii pe pravoslavnici.

4

După moartea cîinelui, chiar călăul îşi încălzea copila cînd dormeau amîndoi prin colibe. Era însă bătrîn şi, spre norocul lui, nu-i fu dat să ducă prea multă vreme grija aceasta care-i depăşea puterile. Într-o noapte geroasă, fata simţi că taică-su era şi mai îngheţat decît ea, şi de tare ce se înspăimîntă, se trase mai departe de dînsul, ba chiar leşină de groază. Pînă dimineaţă, copila se zbătu în ghearele morţii. Cînd se lumină de ziuă şi oamenii care mergeau la utrenie îşi băgară capetele prin deschizătura colibei, numai aşa ca să vadă, crezură că amîndoi muriseră îngheţaţi. Totuşi izbutiră să readucă fata la viaţă ; văzînd ochii ciudat încremeniţi ai tatălui ei şi dinţii lui rînjiţi fioros, ea pricepu ce se-ntîmplase şi izbucni în hohote de plîns.

Străinul fu îngropat lîngă zidul cimitirului. Ce să-i faci, trăise rău şi murise fără să se pocăiască. Iar fata fu dată uitării... Ce-i drept, nu timp îndelungat, cel mult o lună ; dar cînd oamenii îşi aduseră aminte de ea, n-o mai găsiră nicăieri.

Puteai crede că orfana fugise în alt oraş, sau că pornise la cerşit prin sate. Mai ciudat era însă că de pieirea orfanei era legată altă împrejurare neobişnuită : înainte de a căuta fata, lumea băgase de seamă că şi Selivan franzelarul pierise fără veste.

Pierise pe neaşteptate şi atît de nechibzuit, ca nici un alt fugar. Selivan nu furase nimănui nimic, ba mai mult, pînă şi o parte din colacii pe care-i primise pentru vînzare se găseau pe tarabă şi tot acolo, neatinşi, erau şi banii încasaţi pe cei vînduţi ; el însă nu se mai întorsese acasă.

Trei ani şi mai bine, amîndoi orfanii au fost buni duşi.

Dar într-o zi, numai ce soseşte de la iarmaroc un negustor — al lui era hanul părăginit de la „răscruce" — şi istoriseşte că i s-a întîmplat o nenorocire : pe drum, la podeţul de peste mlaştină, n-a mînat bine calul, s-a răsturnat căruţa şi l-a prins dedesubt. L-a scăpat un hoinar venit cine ştie de unde.

Pînă la urmă, negustorul recunoscuse în el pe Selivan şi pe nimeni altul.

Negustorul pe care Selivan îl scăpase din primejdie nu era dintre oamenii cu totul nesimţitori faţă de un bine ce i se făcuse ; şi ca să nu aibă a răspunde la judecata de apoi pentru nerecunoştinţa lui, se arătă dornic să-l răsplătească pe hoinar.

— Trebuie să-ţi fac şi eu un mare bine, îi zise el lui Selivan. Am un han părăginit la răscrucea drumurilor ; du-te şi stai acolo, fă-te hangiu, vinde ovăz şi fîn, iar mie să-mi plăteşti chirie numai o sută de ruble pe an.

Selivan ştia că n-are căutare un han aşezat la şase verste de oraş, şi că acolo nu putea fi nici vad bun, dar se-nvoi, fiindcă acesta era cel dintîi prilej pe care-l avea să-şi dureze un cămin.

Şi negustorul îl lăsă să se statornicească.

5

Selivan veni la han doar cu o cotigă, în care-şi îngrămădise sărăcăciosul lui avut, iar peste boccele şedea culcată o femeie bolnavă, cu capul lăsat pe spate şi-nvelită în zdrenţe ponosite ca vai de lume.

— Cine-i femeia asta ? întrebară oamenii.

— Nevastă-mea, răspunse el.

— Din ce loc e de felul ei ?

Şi Selivan le zise cu blîndeţe :

— Din locul lui Dumnezeu.
— Ce are de-i bolnavă ?
— Zace de picioare.
— Şi de ce boleşte ?
— A tras-o de la pămîntul îngheţat, mormăi el, încruntîndu-se.

Şi, fără să mai spună o vorbă, îşi luă-n braţe schiloada neputincioasă şi o duse în casă.

Selivan nu era vorbăreţ şi, îndeobşte, avea o fire cam închisă : se ferea de oameni, ba parcă se şi temea de ei, nu se arăta la oraş, iar pe nevastă-sa n-o mai văzu nimeni, din ziua cînd o adusese în cotiga de cărat gunoi. De atunci se scursese destulă vreme — tinerii apucaseră a îmbătrîni, iar hanul de la răscruce se dărăpănase şi se învechise şi mai tare ; dar Selivan tot mai locuia acolo cu nenorocita lui de schiloadă şi, spre mirarea tuturor, plătea chirie pentru han moştenitorilor negustorului.

Oare de unde scotea caraghiosul ăsta bani pentru nevoile lui, cît şi chiria hanului aproape dărîmat ? Toată lumea ştia că *nici un* drumeţ nu trăgea vreodată acolo, şi *nici un* convoi de căruţe nu se oprea să dea nutreţ cailor ; dar Selivan, deşi trăia în mare sărăcie, totuşi nu murea de foame.

Tocmai asta era întrebarea şi de aceea se frămîntară — de altfel, nu prea multă vreme — ţăranii din împrejurimi. Curînd înţeleseră cu toţii că au de-a face cu necuratul... Necuratul îi ticluia rosturi mănoase, de care oamenii obişnuiţi nu puteau să aibă şi ei parte.

Se ştie că diavolul şi ajutoarele lui au o deosebită plăcere să pricinuiască tot felul de necazuri oamenilor, dar mai cu seamă să le scoată sufletul cu totul pe neaşteptate, ca ei să nu mai apuce a se curăţi de păcate prin pocăinţă. Aşa că orice putere necurată, adică duhurile apelor, ştimele pădurilor, chichimorele şi ielele fac bucuros nenumărate îndatoriri acelora care le ajută la asemenea fapte, deşi le cer în schimb un lucru foarte greu. Cel care-i sprijină pe draci trebuie, mai devreme sau mai tîrziu, dar neapărat, să-i urmeze şi el în iad. Şi Selivan se găsea tocmai în halul ăsta nenorocit. Ca s-o poată duce, de bine de rău, în căsuţa lui dărăpănată, de mult îşi vînduse sufletul cîtorva diavoli laolaltă, care de atunci începură cu toată sîrguinţa să mîne drumeţii la hanul lui. Cît priveşte plecarea drumeţilor, cine intra în curte, nu mai ieşea pe poartă. Şi iată cum anume : duhurile pădurii se înţelegeau cu chichimorele şi, cînd se lăsa noaptea, stîrneau fără veste viscol şi ninsoare ; atunci drumeţul îşi pierdea cumpătul şi se grăbea să

se adăpostească oriunde o fi, de frica stihiilor dezlănțuite. Selivan pîndea cu șiretlicul gata. Punea la fereastră lumină, spre care se-ndreptau negustori cu chimire grele, dvoreni ce aveau lădițe cu ascunzători tainice, și popi cu căciuli de blană, căptușite de jur împrejur cu bumăști ; toți nimereau pe rînd la hanul lui — o adevărată capcană. Pe poarta lui Selivan nu mai pleca nici unul din cei care trăgeau la han. Ce făcea Selivan cu ei ? Nimeni nu putea să știe.

Cînd ajungea aici cu povestitul, moș Ilia numai ce-și flutura mîna în aer și spunea povățuitor :

— Buha zboară, șoimul plutește — nu vezi o geană de lumină, furtună, viscol și... noaptea, draga noapte, le înghite pe toate, de nu le mai dai de urmă.

Ca să nu mă fac de rușine față de moș Ilia, m-arătam că pricep ce-nseamnă : „buha zboară, șoimul plutește". Dar pricepeam numai că Selivan era un fel de sperietoare pentru toți și că era tare primejdios să te-ntîlnești cu el... Ferească-l Dumnezeu pe oricine !

De altminteri, mă străduiam să mai cercetez și la alții înspăimîntătoarele povestiri despre Selivan. Toți însă spuneau același lucru. Îl priveau ca pe o sperietoare groaznică și, ca moș Ilia, toți îmi hotărau cu strășnicie ca nu cumva să pomenesc acasă despre Selivan. Urmînd sfatul morarului, am îndeplinit porunca mujicilor, pînă la înfiorătoarea întîmplare, cînd eu însumi am căzut în ghearele lui Selivan.

6

Iarna, după ce se puse al doilea rînd de ferestre, nu puteam să mă mai întîlnesc așa de des cu moș Ilia și cu ceilalți mujici. Părinții mă păzeau de frig, în timp ce mujicii lucrau acuma pe ger, și trebuie să amintesc că unul din ei chiar a pățit-o rău de tot, iar cu prilejul ăsta, Selivan s-a ivit din nou pe scenă.

Cam pe la începutul iernii, Nikolai, nepotul lui moș Ilia, se duse de onomastica lui la Kromî și nu se mai întoarse. Două săptămîni mai tîrziu, fu găsit mort la marginea pădurii lui Selivan. Nikolai ședea pe o cioată, cu barba-n toiag și, pesemne că se așezase să se odihnească după atîta oboseală, încît nu băgase de seamă că viscolul îl troienise pînă peste genunchi ; vulpile îi mîncaseră apoi nasul și obrajii.

Se vede că Nikolai se rătăcise şi îngheţase după un drum atît de lung ; dar toată lumea ştia că la mijloc nu era lucru curat şi că-n treaba asta nici Selivan nu era basma curată. Mi-au spus-o fetele din casă. Erau multe la număr şi mai pe toate le chema Annuşka ; Annuşka mare, Annuşka mică, Annuşka ciupita de vărsat, Annuşka durdulia şi Annuşka, aşa-zisa „gazetară". Ea era un fel de „cronicar" la noi. De altfel, porecla asta sprinţară o datora firii ei vioaie şi ştrengăreşti.

Numai două fete aveau alte nume : Neonila şi Nastenka, iar situaţia lor era oarecum deosebită, fiindcă primiseră altă educaţie la magazinul de mode al doamnei Morozova din Orel. În casă mai erau şi trei fetişcane de alergătură — Oska, Moska şi Roska. Uneia îi zicea din botez Matreona şi celeilalte Raisa, iar cum o chema cu adevărat pe Oska, asta chiar că nu mai ştiu. Moska, Oska şi Roska erau încă nişte copile, din care pricină toată lumea le privea cu oarecare dispreţ. Mai umblau desculţe şi n-aveau voie să stea pe scaune, ci se aşezau doar pe scăunelele ce se pun sub picioare, şi în seama lor cădeau tot felul de treburi înjositoare : frecau tingirile, vărsau apa din ciuberele de lături, plimbau căţeii de casă şi mai făceau şi pe curierele cînd trebuia să chemi vreun om de la bucătărie sau să trimiţi pe cineva în sat. În casele boiereşti de azi nu mai sînt atîtea slugi de prisos, pe atunci însă lucrul acesta părea să fie de mare trebuinţă.

Bineînţeles, toate fetele şi fetişcanele noastre ştiau multe despre înspăimîntătorul Selivan, lîngă hanul căruia îngheţase mujicul Nikolai. Cu prilejul ăsta, se mai pomeniră şi toate isprăvile mai vechi ale hangiului, despre care eu habar n-aveam. Acum se află că Konstantin vizitiul, ducîndu-se o dată la oraş după carne de vacă, auzise gemete şi strigăte jalnice, care răzbeau pe fereastra casei lui Selivan : „Valeu, mă doare mînuţa, valeu, îmi taie degeţelul !"

Annuşka mare, fata în casă, ne lămuri astfel vorbele acestea : în timpul unui viscol, Selivan adusese la el o trăsură cu o familie întreagă de dvoreni şi, pe îndelete, tăiase copiilor deget după deget. Barbaria aceasta cumplită m-a înspăimîntat groaznic. Afară de asta, Ivan cizmarul păţi ceva şi mai înfiorător, ba chiar şi de neînţeles. O dată, fiind trimis după pielărie şi alte mărfuri trebuincioase meşteşugului său, întîrzie la oraş şi porni spre casă după ce se întunecase. Pe drum începu să viscolească. Or, asta era cea mai mare bucurie a lui Selivan. Îndată se ridica din pat şi ieşea pe cîmp, să se zbenguie prin viscol, laolaltă cu vidma, cu ştima pădurii şi cu alte duhuri rele. Cizmarul ştia lucrul ăsta, dar oricît se strădui,

nu izbuti să se ferească din calea lui. Pe neașteptate, Selivan îi ieși drept în față și-i tăie calea... Calul se opri îndată, dar, spre norocul lui, cizmarul era curajos și isteț din fire. Se apropie de Selivan și-i spuse cu prefăcută blîndețe : „Bună ziua, mă rog dumitale", și-n același timp, ținîndu-și mîna în mînecă, îl împunse drept în burtă cu sula cea mai mare și mai ascuțită din cîte le avea. Numai în burtă poate fi rănit de moarte un vrăjitor. Dar Selivan scăpă cu viață, prefăcîndu-se pe loc într-un stîlpișor din cei care arată numărul verstelor. Unealta se înfipsese atît de adînc, încît cizmarul nu putut s-o mai scoată și fu nevoit s-o lase acolo, deși avea nepărat nevoie de ea.

Întîmplarea aceasta parcă sfida oamenii cinstiți, și cu toții se-ncredințară că, într-adevăr, Selivan nu era numai un mare tîlhar și un vrăjitor viclean, ci și un obraznic, care nu mai trebuia să fie răbdat. Atunci oamenii hotărîră să-i dea o lecție bună, dar nici Selivan nu era prost și la repezeală învăță alt șiretlic : prinse a se „preface", adică la cea mai mică primejdie, ba chiar îndeobște la orice întîlnire și în văzul tuturor, își schimba înfățișarea lui de om și se prefăcea în ființe și lucruri deosebite. Nu-i vorbă că, toată lumea fiind îndîrjită împotriva lui, tot mai pătimea el, oricît de dibaci s-ar fi arătat ; oamenii însă nu izbutiră să-l doboare cu totul, iar lupta împotriva lui era uneori caraghioasă, ceea ce-i jignea și-i întărîta și mai mult. Așa, de pildă, după ce cizmarul îl străpunsese din răsputeri cu sula, iar Selivan scăpase numai prefăcîndu-se într-un stîlpișor, cîțiva oameni văzură sula aceasta înfiptă într-un stîlp de lemn adevărat. Ba chiar încercară s-o smulgă, dar sula se rupse, așa că-i aduseră cizmarului doar mînerul, care însă nu era bun la nimic.

Dar și după această întîmplare, Selivan umbla prin pădure ca și cum nici nu l-ar fi împuns nimeni și se prefăcea în mistreț : să fi văzut cu ce poftă mînca ghindă, de parcă i-ar fi plăcut cu adevărat. De cele mai multe ori, însă, lua înfățișarea unui cocoș roșu zbîrlit, și se urca pe acoperișul negru al hanului, de unde cînta : „Cu-cu-ri-gu !" Toată lumea știa că nu-i era de cîntat, și că numai pîndea dacă nu cumva se-arată vreun călător, împotriva căruia făcea să atîți vidmele sau pe știma pădurii, ca să stîrnească un viscol cumplit și să-l doboare : într-un cuvînt, oamenii din împrejurimi prindeau atît de bine firul oricărei viclenii, încît nimeni nu mai cădea vreodată în mrejele răufăcătorului, ba chiar se și răzbunau grozav pentru ticăloșiile lui. O dată, pe cînd Selivan se prefăcuse în mistreț, se-ntîlni cu Saveli, fierarul, care venea pe jos de la

Kromî, unde fusese la o nuntă ; amîndoi se încăierară de-a binelea, şi fierarul ieşi biruitor, fiindcă, spre norocul lui, avea din întîmplare coşcogeamite ciomag în mînă. La început, vîrcolacul se făcu că nici nu-l bagă în seamă pe fierar şi, grohăind din greu, molfăia ghinda mai departe : dar fierarul, cu minte ageră, pătrunse planul vrăjitorului de a-l lăsa să treacă înainte, ca să sară apoi la el din spate, să-l trîntească la pămînt şi să-l mănînce în loc de ghindă. Saveli luă toate măsurile împotriva acestei nenorociri : îşi ridică ciomagul deasupra capului şi lovi cu atîta putere porcul peste rît, de căzu la pămînt sălbăticiunea, guiţînd jalnic, şi nu se mai ridică. Mai tîrziu, tocmai cînd fierarul se grăbea să plece, Selivan îşi luă iar înfăţişarea de om şi, stînd în cerdacul său, se uită lung în urma lui. Pesemne c-avea gînduri rele faţă de el.

După această groaznică întîlnire, fierarul se îmbolnăvi de friguri, şi scăpă numai cînd împrăştie-n vînt pe fereastră praful de chinină pe care-l primise de la conac să-l înghită.

Fierarul trecea drept un om tare chibzuit, şi doar ştia că atît chinina cît şi alte doctorii de la spiţerie n-ajută la nimic dacă-s vrăji la mijloc. Aşa că răbdă el cît răbdă, apoi făcu un nod pe un fir de aţă de cizmărie şi-l aruncă să putrezească într-un morman de bălegar. Şi cu asta totul se sfîrşi, fiindcă îndată ce nodul şi aţa vor fi putrezit, trebuia să înceteze şi puterea lui Selivan asupra sa. Aşa se şi întîmplă. După aceea, Selivan nu se mai prefăcu niciodată în mistreţ, sau cel puţin de atunci nimeni nu-l mai întîlni sub înfăţişarea aceea nearătoasă.

Cît despre isprăvile lui Selivan în chip de cocoş roşu, lucrurile se brodiră şi mai grozav : împotriva lui prinsese mare ciudă morarul Savka-chiorul, un flăcău tare curajos, care ştia să se poarte mai dibaci şi cu mai multă prevedere decît toţi ceilalţi.

O dată fu trimis la oraş, în ajunul tîrgului, şi porni călare pe un cal încăpăţînat şi leneş. Cunoscîndu-i năravul, Savka îşi luase, pentru orice întîmplare, un băţ gros de mesteacăn cu care avea de gînd să lase niscaiva amintiri pe coastele melancolicului său Bucefal. Chiar îi şi trase vreo două, venindu-i de hac, iar calul îşi pierdu răbdarea şi prinse a zvîrli cu picioarele.

Selivan nu se aşteptase ca Savka să fie atît de bine înarmat, şi, tocmai cînd omul trecea pe acolo, se căţără-n chip de cocoş pe streaşina acoperişului, tot învîrtindu-se încoace şi-ncolo şi cîntînd din răsputeri „cucurigu", Dar Savka nu se sperie de vrăjitor, ba dimpotrivă-i spuse : „Ehei, măi frate, de rîndul ăsta nu-mi mai scapi tu din mînă", şi, fără să mai stea la gînduri, azvîrli-n el băţul cu

atîta dibăcie, încît cocoşul nici nu mai isprăvi de cîntat şi căzu mort. Din păcate însă, nu pică în uliţă, ci în curte, unde-i venea uşor să-şi reia înfăţişarea obişnuită de om, de cum atinse pămîntul. Se prefăcu dar în Selivan, şi alergă în goană după Savka, ţinînd în mînă tocmai bățul cu care acesta-l croise mai adineauri, în timp ce cînta „cucurigu" pe acoperiş.

După spusele flăcăului, Selivan se înfuriase acum atît de grozav, încît Savka ar fi păţit-o rău de tot cu el ; era însă băiat isteţ, şi mai ştia un lucru tare folositor. Ştia că mîrţoaga lui cea leneşă uita de năravi, îndată ce-o întorceai spre casă şi spre grajd. Aşa şi făcu. De cum se aruncă Selivan cu bățul asupra lui, Savka întoarse pe loc gloaba îndărăt şi pieri din ochii lui. Ajunse în galop acasă, cu faţa pierdută de groază, şi abia a doua zi povesti tot ce păţise. Dar, slavă Domnului că putea să vorbească, fiindcă oamenii se temuseră să nu-şi fi prăpădit graiul pe veci.

7

În locul lui Savka, în care intrase frica, fu trimis la oraş un sol mai curajos ; omul ajunse la Kromî şi se-ntoarse cu bine înapoi. Dar şi el spunea că mai bine-ar fi intrat în pămînt decît să treacă pe lîngă hanul lui Selivan. Acelaşi lucru îl mai simţiră şi alţii : teama-i cuprinsese pe toţi ; în schimb însă, cu toţii laolaltă începură să-l urmărească pe Selivan cu străşnicie. Oriunde şi-n orice s-ar fi prefăcut, pretutindeni şi totdeauna era descoperit, iar oamenii căutau în fel şi chip să pună capăt vieţii lui vătămătoare. Dacă Selivan se prefăcea într-o oaie sau într-un viţel ce rătăcea pe lîngă hanul lui, toţi îl recunoşteau şi-i trăgeau o ciomăgeală bună ; orice înfăţişare ar fi luat, nu izbutea să scape din mîna lor. Chiar şi cînd se prefăcu într-o roată de car nou-nouţă, proaspăt unsă cu smoală, şi se rostogoli în drum, rămînînd acolo să se usuce la soare, şi viclenia asta i-a fost dejucată, iar oamenii cu scaun la cap au făcut roata praf, de-au zburat cît colo spiţele şi butucul.

Cît despre mine, aflam îndată la vreme şi de-a fir-a-păr toate veştile sigure despre întîmplările acestea care alcătuiră epopeea eroică a copilăriei mele. Eram înştiinţat repede şi datorită faptului că la moara noastră venea zilnic lume aleasă, de-şi măcina grîul. În timp ce pietrele măcinau grăunţele, gurile lor îndrugau şi mai dihai verzi şi uscate, şi de aici, Moska şi Roska aduceau toate povestirile interesante în odaia servitorilor, unde se ticluiau şi mai bine,

iar apoi mi se împărtăşeau şi mie. Nopţi întregi mă gîndeam la istoriile acestea şi născoceam împrejurări din cele mai hazlii pentru mine şi pentru Selivan, căruia-n adîncul sufletului îi purtam multă simpatie, cu toate că auzisem atîtea despre el. Eram bine încredinţat că va suna ceasul cînd o să ne întîlnim amîndoi, într-un chip cu totul neobişnuit, ba chiar c-o să ne iubim mult mai mult decît îl iubeam pe moş Ilia, la care nu-mi plăcea mai cu seamă cum îi rîdea într-una ochiul stîng.

Nici în ruptul capului nu puteam crede prea multă vreme că Selivan făcea toate năzdrăvăniile acestea fermecate cu gînd rău faţă de lume, şi mă gîndeam cu grozavă plăcere la el ; de obicei, îndată ce adormeam, îl şi visam sub chipul unui om bun, domol, ba chiar obijduit. Nu-l văzusem niciodată, aşa că nu puteam să-mi închipui cum arăta la faţă, după descrierile schimonosite ale povestitorilor ; dar de cum închideam ochii, totdeauna-i vedeam pe ai lui. Doi ochi mari, tare albaştri şi atît de buni ! Iar în vis, eu şi cu Selivan ne-nţelegeam foarte bine, amîndoi descopeream în pădure tot felul de vizuini tainice, unde erau ascunse multe pîini, unt şi cojocele călduroase de copii ; le scoteam şi le duceam fuga la izbele de prin satele pe care le ştiam, le aşezam pe prichiciul ferestrei şi băteam să ne deschidă, apoi o luam la goană.

Cred că acestea au fost cele mai frumoase visuri din viaţa mea, şi totdeauna-mi părea rău că, îndată ce mă trezeam, Selivan era pentru mine acelaşi tîlhar de care orice om cumsecade trebuia să se păzească. Drept vă spun că nici eu nu voiam să rămîn mai prejos decît ceilalţi şi, cu toate că-n vis eram bun prieten cu Selivan, socoteam că nu era de prisos să m-asigur împotriva lui, chiar de departe.

Ca să izbutesc, pe calea linguşirii şi-a altor umilinţi şi rugi, am smuls cămăraşiţei pumnalul tatei, un pumnal caucazian vechi şi foarte mare, dat ei la păstrare. L-am prins de un şnur pe care-l desfăcusem de la chivăra de husar a unchiului meu şi l-am ascuns bine sub saltea, la căpătîiul pătuţului meu. Dacă Selivan s-ar fi ivit noaptea la noi, fără îndoială că m-aş fi luptat cu el.

Nici tata, nici mama nu trebuiau să afle cumva de tainicul meu arsenal, că mi-ar fi luat cu siguranţă pumnalul ; şi atunci Selivan nu m-ar fi lăsat să dorm liniştit, fiindcă, oricum, mă temeam cumplit de el. În timpul ăsta, el ne dădea tîrcoale, dar fetele noastre, isteţe, îl recunoscură îndată. Selivan îndrăzni să se arate în casa noastră, prefăcîndu-se într-un şobolan mare şi roşcat. La început,

numai făcea zarvă în cămară, apoi, într-o zi, se vîrî în ciubărul de tei, pe fundul căruia se păstrau, sub un ciur, cîrnați și alte gustări pentru musafiri. Selivan își pusese-n gînd să ne pricinuiască o mare pagubă în gospodărie, pesemne drept răzbunare pentru toate năpăstuirile pe care le-ndurase de la țăranii noștri. În chip de șobolan roșcat, sări în fundul ciubărului, dădu la o parte piatra de pe ciur și mîncă toți cîrnații, dar în schimb nu izbuti să mai iasă din butia înaltă. Pe cît se părea, Selivan nu putea să mai scape de cuvenita pedeapsă, pe care Annuşka „gazetara", cea mai iute dintre fete, se hotărîse să i-o dea. Pentru a se răfui cu el, fata se înfățișă cu un ceaun plin cu uncrop și cu o furculiță veche. Își făcuse planul să opărească întîi vîrcolacul cu apă clocotită, iar pe urmă să-l străpungă cu furculița și, cînd o fi mort, să-l arunce în buruieni — las' să-l ciugulească corbii ! Dar, la execuție, Annuşka cea durdulie se arătă neîndemînatică și, în locul șobolanului, opări mîna Annuşkăi „gazetara", care, de durere, scăpă jos furculița. Iar jivina o muşcă de deget, se cățără pe mîneca ei, strecurîndu-se afară cu o repeziciune uimitoare și, în spaima tuturor, se făcu nevăzută.

Părinții mei, care priveau întîmplarea cu ochi obișnuiți, puneau pe seama stîngăciei celor două Annuşti deznodămîntul prostesc al vînătorii ; noi însă, cunoscînd dedesubturile tainice ale împrejurării, știam altceva, și anume că n-ai fi putut face treabă mai bună, că doar nu era vorba de un șobolan ca toți șobolanii, ci de vîrcolacul Selivan. Dar n-am îndrăznit să mai pomenim ceva și celor mari. Ca toți oamenii simpli, cu inima deschisă, ne temeam de zeflemele și de defăimarea lucrurilor pe care noi le socoteam neîndoielnice și vădite.

După cît mi se părea, Selivan nu îndrăznea să calce pragul odăilor noastre sub nici o înfățișare, că, pesemne, aflase ceva de pumnalul meu. Așa că eram măgulit și totodată mînios : la drept vorbind, mă săturasem de atîtea zvonuri și-n suflet mi se aprindea apriga dorință de a mă întîlni față în față cu Selivan.

Pînă la urmă, dorința aceasta ajunse o așteptare chinuitoare, care mă stăpîni toată iarna, cu seri nesfîrșit de lungi. Dar iată că, odată cu apele de primăvară ce se năpusteau șuvoaie de pe dealuri, o întîmplare răsturnă toată rînduiala vieții noastre obișnuite și descătuşă patimi de neînvins.

8

Întîmplarea era pe cît de tristă, tot pe atît de neașteptată. În toiul dezghețului, cînd, după o vorbă din bătrîni, „și taurul se-neacă în băltoacă", veni un sol călare de la îndepărtata moșie a mătușii mele, cu dureroasa veste că bunicul era greu bolnav.

Pe o vreme ca aceea, cu drumurile desfundate, călătoriile lungi erau legate de mari primejdii ; dar nici asta nu-i opri pe părinți, care porniră îndată. Aveau de mers o sută de verste, numai într-o simplă telegă, fiindcă nici un fel de trăsură nu putea străbate asemenea drumuri. Doi călăreți, cu prăjini lungi în mînă, însoțeau telega. Mergeau înainte și cercetau cu prăjinile adîncimea gropilor din cale. Casa, cu mine cu tot, a fost lăsată în grija unui comitet vremelnic, anume înființat, din care făceau parte mai multe persoane cu sarcini deosebite. Tot personalul feminin, pînă la Oska și Roska, trecuse sub ordinele Annușkăi mari, dar înalta răspundere se încredințase Dementihei, nevasta starostelui. Cît privește îndrumarea noastră intelectuală pentru respectarea sărbătorilor și a duminicilor, ea rămăsese în seama lui Apollinari Ivanovici, feciorul dascălului, poet eliminat din seminar și preceptorul meu. Mă învăța declinările latinești și, îndeobște, mă pregătea din toate punctele de vedere pentru ca, la anul, să fiu primit în clasa întîi la liceul din Orel, fără s-arăt chiar ca un sălbatic, pe care-ar putea să-l dea gata gramatica latină a lui Beliustin și cea franceză a lui Lomonde.

Apollinari era un tînăr cu porniri pentru viața laică și urmărea să se facă „zapciu" — sau cum se zice astăzi conțopist la administrația gubernială Orel, unde și unchiu-su avea o slujbă cum nu se poate mai caraghioasă. Cînd un pristav sau vreun ispravnic nu executa o dispoziție, unchiul lui Apollinari era trimis „în delegație", pe socoteala vinovatului. Călătorea fără să plătească poștalionul, ba pe deasupra mai primea și daruri și răsplată de la pîrîți, și, cu prilejul ăsta, vedea nenumărate orașe și mulți oameni cu cinuri și obiceiuri deosebite. Cu timpul, Apollinari al meu rîvnea să pună și el mîna pe asemenea noroc, ba chiar trăgea nădejde să-l întreacă mult pe unchiu-su, că doar avea două mari talente ce puteau fi foarte plăcute în societate : cînta din chitară două cîntece *Fata secera urzici* și altul mai greu, *Amurg de toamnă mohorîtă,* iar lucru mult mai rar pe atunci în provincie — scria minunate versuri pentru doamne, din care pricină chiar și fusese dat afară de la seminar.

Cu toată deosebirea de vîrstă, eram prieten cu Apollinari și, așa cum se cuvine între prieteni credincioși, fiecare păstra cu străș-

nicie tainele celuilalt. Cît ne privea pe noi amîndoi, în seama lui căzuseră mai puține decît într-a mea : singurul meu secret era pumnalul ascuns sub saltea, pe cînd eu trebuia să păstrez în adîncul sufletului meu două taine mari ce-mi fuseseră încredințate : cea dintîi era luleaua dosită-n dulap, din care, seara, la gura sobei, Apollinari pufăia tabac tare, dulce-acrișor, de Nejin, iar a doua taină, și mai însemnată, versurile pe care le închinase unui oarecare „Pulheria cu pas ușor".

Versurile erau, pare-se, foarte proaste, dar Apollinari susținea că, pentru a-ți da seama de adevărata lor valoare, trebuia să vezi ce impresie făceau asupra unei femei simțitoare și gingașe, dacă i le declamai frumos și cu căldură.

Lucru foarte greu, ba chiar cu neputință de împlinit, fiindcă în casa noastră n-aveam domnișoare mai tinere, iar pe cele în toată firea, care veneau uneori să ne vadă, Apollinari nu îndrăznea să le roage să-l asculte, că era sfios din fire, iar multe din cunoscutele noastre grozav și-ar mai fi bătut joc de el.

Nevoia-l învăță să recurgă la un compromis și să declame oda închinată „Pulheriei cu pas ușor" în fața Neonilei, fata în casă, care, la magazinul de mode al doamnei Morozova, căpătase o șlefuială orășenească și, după cum bănuia Apollinari, trebuia să aibă și simțăminte gingașe ca să-i poată prețui poezia.

Fiind încă la o vîrstă fragedă, mă temeam să dau vreun sfat dascălului meu pentru experiențele lui poetice, dar socoteam că era foarte primejdios să declami versuri în fața Neonilei. Bineînțeles, judecam după mine și, deși țineam seamă că tînăra Neonila luase unele deprinderi de oraș, nu-mi venea să cred c-ar putea înțelege limba înaltei poezii, în care Apollinari se adresa Pulheriei, mult cîntată în versurile lui. Afară de asta, în oda către „cea cu pas ușor" se găseau și exclamații ca „O, tu crudelo !" sau „Piei din ochii mei !" și altele. Neonila era sfioasă din născare, așa că mă temeam să nu-și închipuie cumva că-i sînt adresate ei și să nu se pună pe plîns, dînd apoi bir cu fugiții.

Dar cel mai rău era că în viața noastră de toate zilele, rînduită cu strășnicie, nu putea să aibă loc această repetiție poetică pe care-o plănuise iscusitul talent. Nici locul, nici timpul și nici chiar celelalte împrejurări nu erau prielnice ca Neonila să asculte versurile lui Apollinari și să le prețuiască cea dintîi. În lipsa stăpînilor însă, după plecarea părinților mei, totul se schimbă, și poetul meu voi să folosească prilejul. Uitînd acum de toate deosebirile de rang, jucam în fiecare seară „concina" și Apollinari îndrăznea

să fumeze chiar prin odăi tabacul lui de Nejin, iar în sufragerie se aşeza în jilţul tatei, ceea ce mă jignea întrucîtva. Apoi, la stăruinţa lui, se mai înjghebară de cîteva ori jocul „de-a prinselea", de pe urma cărora eu şi cu frate-meu ne-am ales cu cîte o vînătaie zdravănă. Ne-am mai jucat şi „de-a v-aţi ascunselea", iar într-un rînd se puse la cale un adevărat festival împreună cu un ospăţ. Pare-se că toate acestea se făceau „pe socoteala lui Şeremetiev" [1] şi-n vremea aceea, aşa benchetuiau mulţi cheflii chilipirgii, iar pe a lor cale de pierzanie apucasem şi noi, îmbiaţi de dascălul meu. Nici pînă astăzi nu ştiu cine dădu adunării un săculeţ plin de alune, din cele mai coapte, strînse din ascunzătorile şoarecilor de cîmp (unde găseşti de obicei numai alune de cea mai bună calitate). Afară de alune, se mai serviră trei pachete învelite în hîrtie cenuşie, pline cu ciupercuţe galbene de melasă, pălării de floarea-soarelui şi pere zaharisite. Cele din urmă erau grozav de lipicioase şi petele de pe mîini ieşeau anevoie.

Dar, bucurîndu-se de-o preţuire deosebită, perele zaharisite se înmînau numai la licitaţia jocului „de-a gajurile". Moska, Oska şi Roska nu căpătară nici una, dat fiind lipsa lor de însemnătate.

La jocurile „de-a gajurile", am luat parte eu, Annuşka şi preceptorul meu, care, cu prilejul ăsta, se dovedi foarte isteţ la născociri. Toate se petreceau în salon, unde şedeau de obicei doar musafirii cei mai simandicoşi. Aici, în beţia ghiduşiilor pătimaşe, parcă se dezlănţuise un duh rău în Apollinari, care plănui ceva şi mai îndrăzneţ. Se gîndi să-şi declame oda în atmosfera măreaţă, ba chiar înspăimîntătoare a pădurii lui Selivan, care ţinea încordaţi pînă şi nervii cei mai tari. Stărui ca duminica următoare să ne ducem cu toţii acolo să culegem lăcrămioare. Dar seara, la culcare, îmi mărturisi că, sub cuvîntul ăsta, urmărea să-şi citească versurile în atmosfera cea mai înfiorătoare.

Pe de o parte, frica de Selivan, iar pe de alta — frica de versurile tari... Ce-o să iasă şi cum au să poată îndura ?

Şi totuşi, închipuiţi-vă că, luîndu-ne inima-n dinţi, ne-am hotărît. În marea însufleţire care ne cuprinsese pe toţi în acea neuitată seară de primăvară, ne închipuiam că eram curajoşi şi puteam face, fără primejdie, gluma asta deznădăjduită. Într-adevăr, eram mulţi şi eu aveam să iau cu mine şi uriaşul pumnal caucazian.

Drept vă spun, tare-aş fi vrut ca şi ceilalţi să se înarmeze, după puterile lor, dar n-am găsit la nimeni nici dorinţa şi nici grija cuvenită. Apollinari nu-şi luă decît luleaua şi chitara, iar

[1] Pe socoteala vestiţilor bogătaşi Şeremetiev — adică pe socoteala altuia.

fetele din casă se încărcară cu pirostrii, căzănele cu ouă, tigăi, tingiri şi un ceaun. În ceaun aveau să fiarbă terci de mei cu slănină, iar în tigăi să prăjească jumări ; pentru treaba asta, vasele erau binevenite, dar nu puteau fi folosite drept arme de apărare, dacă Selivan ar pune la cale vreo trăsnaie de-a lui.

De altfel, mai eram nemulţumit de tovarăşii mei fiindcă simţeam că n-aveau aceeaşi grijă ca mine faţă de Selivan. E adevărat că se temeau de el, dar oarecum uşuratic, ba îndrăzneau chiar să-l defăimeze şi să-l batjocorească. Numai una dintre Annuşti spunea c-o să-şi ia făcăleţul cel gros de aluat şi-o să-l ucidă, iar „gazetara" rîdea, susţinînd c-ar putea să-l sfîşie şi, drept dovadă, rupea cu dinţii ei albi ca zăpada o bucată de sîrmă subţire. Toate acestea arătau oarecare lipsă de seriozitate, iar dascălul meu întrecuse orice măsură. Tăgăduia cu desăvîrşire c-ar fi vreun Selivan, ba chiar spunea că nici n-a fost vreodată, şi că el nu-i decît rodul închipuirii, ca şi Piton, Cerber şi alţii de felul lor.

Atunci am văzut pentru întîia oară pînă unde poate să meargă omul cu tăgăduirea. La ce bun toată retorica, dacă-ţi îngăduie să pui pe aceeaşi treaptă fiinţa îndoielnică a unui Piton din mitologie, cu cea adevărată a lui Selivan, dovedită de nenumărate fapte vădite !

Nu m-am lăsat ispitit şi mi-am păstrat credinţa în Selivan. Ba mai mult, eram sigur că poetul avea neapărat să fie pedepsit pentru neîncrederea lui.

De altminteri, dacă nu priveai cu prea mare asprime teoriile acestea filozofice, excursia pe care-o puneam la cale în pădure făgăduia să fie tare plăcută, aşa că nimeni nu voia sau nu era în stare să se mai gîndească şi la altfel de întîmplări. Or, prevederea cerea să te păzeşti grozav în pădurea aceea blestemată, unde aveam să ne găsim, cum s-ar zice, chiar în gura lupului.

Toţi ceilalţi se bucurau numai de o plimbare veselă, cînd se vor împrăştia în pădurea prin care lumea trecea cu mare frică, în timp ce lor nu le păsa de nimic. Îşi închipuiau cum vor străbate toată pădurea aceea plină de primejdii, hăuind, strigîndu-se unii pe alţii şi sărind peste gropi şi peste văgăunile în care mai zăboveau rămăşiţe de zăpadă, şi nici măcar nu se întrebau dacă toate acestea vor fi încuviinţate la întoarcerea maimarilor noştri. În schimb, voiam să pregătim, pentru a împodobi masa de toaletă a mamei, două buchete mari din cele mai frumoase lăcrămioare, iar cu ce-o mai rămînea să facem o esenţă aromată, care, la vară, să fie întrebuinţată drept o minunată apă pentru albirea obrazului.

9

În sfîrşit, sosi şi mult aşteptata duminică; lăsînd acasă pe Dementievna, nevasta starostelui, să vadă de gospodărie, ne-am îndreptat spre pădurea lui Selivan. Toţi mergeau pe jos, cît mai aproape de marginea mai zvîntată a cărărilor, unde şi răsărise cea dintîi iarbă, verde ca smaraldul, iar prin mijlocul drumului venea din urmă caravana, adică o căruţă cu un cal şarg bătrîn. În căruţă erau chitara lui Apollinari cît şi scurtele fetelor, dacă ar da o ploaie. Eu mînam calul, iar în spatele meu se aşezaseră Roska şi fetele ; una din ele ţinea grijulie un coşuleţ cu ouă, iar alta avea în seama ei felurite lucruri, şi mai ales sprijinea cu o mînă uriaşul meu pumnal, pe care-l purtam la umăr, pe un şnur vechi de la chivăria de husar a unchiului meu. Pumnalul se bălăbănea cînd la dreapta, cînd la stînga, stingherindu-mi mişcările, şi-mi împrăştia atenţia.

Treceam pe cărare, fetele cîntau : *Şi-am să ar o arătură, In şi cînep-am să samăn,* iar poetul le însoţea cu glasul lui de bas.

Mujicii pe care-i întîlneam în cale ne salutau, întrebîndu-ne :

— Încotro aţi pornit-o ?

Şi fetele răspundeau :

— Ne ducem să-l prindem pe Selivanka.

Clătinînd din cap, mujicii spuneau :

— Ce mai zurbagii !

— Aţi căpiat de-a binelea !

Într-adevăr, parcă eram ameţiţi : ne cuprinsese o dorinţă copilărească, nestăvilită, să ne zbenguim, să cîntăm, să rîdem şi toate să le facem fără pic de chibzuială.

Trebuie să vă spun, însă, că un ceas de drum cu căruţa îmi cam stricase cheful — mă plictisisem de bătrînul cal şarg şi-mi pierise pofta să mai ţin în mînă hăţurile de frînghie : dar, mă rog, tocmai atunci se ivi în zare, la o palmă de loc, dunga albastră a pădurii lui Selivan, şi toată lumea se însufleţi. Inima începu să-mi bată, strîngîndu-se ca inima comandantului roman Varus, cînd pătrundea cu oştile lui în desişurile Teutoburgului. În aceeaşi clipă, de sub hatul acoperit cu zăpadă pe jumătate topită ţîşni un iepure care ne tăie drumul şi apoi o zbughi peste cîmp.

— Ptiu ! Ducă-se pe pustii ! strigară fetele în urma lui.

Ştiau că, dacă-ţi iese-n cale un iepure, nu-i semn bun şi-ţi aduce nenoroc. Am băgat-o şi eu pe mînecă, şi-am pus mîna pe pumnal, dar, de îngrijat ce eram să-l scot din teaca-i ruginită, nici n-am băgat de seamă cum am scăpat hăţurile şi, deodată, numai

ce ne-am pomenit sub telega întoarsă cu roţile-n sus. Şargul se întinsese spre iarba de pe hat, şi răsturnase căruţa cu cele patru roţi în sus, după toate regulile artei, iar Roska şi cu mine, precum şi merindele noastre, ne-am trezit dedesubt...

Nenorocirea se întîmplase într-o clipă, dar nenumărate i-au fost urmările : chitara lui Apollinari se făcuse praf, iar ouăle sparte curgeau, încleindu-se pe feţele noastre. Şi, colac peste pupăză, Roska mai şi bocea în gura mare.

Eram nespus de ruşinat şi de abătut şi pînă într-atîta mă pierdusem cu firea, încît doream nici să nu ne mai scoată de sub telegă. Auzeam însă glasurile fetelor care, muncindu-se să ne scape, tălmăceau totodată foarte prielnic pentru mine pricina groaznicei nenorociri. Eu şi cu şargul n-aveam nici o vină în povestea asta ; în toate se simţea mîna lui Selivan.

Era cea dintîi viclenie, pentru a ne împiedica să pătrundem în pădurea lui, dar nimeni nu se sperie prea mult de întîmplare, ba, dimpotrivă, ea ne mai aţîţă indignarea şi ne spori dîrzenia de a îndeplini, cu orice preţ, tot programul hotărît.

Trebuia numai să întoarcem telega, să ne punem pe picioare, să ne spălăm de ouăle vîscoase la vreun pîrîiaş, şi să vedem ce-a mai scăpat teafăr, după nenorocirea asta, din merindele pe care le luasem ca să hrănim o zi întreagă marea noastră ceată.

Pînă la urmă, se făcură toate. Pe mine şi pe Roska ne-au spălat la pîrîul ce curgea chiar la marginea pădurii lui Selivan, şi cînd ochii mei izbutiră să se deschidă, lumea nu mi s-a părut frumoasă de loc. Rochiţele trandafirii ale fetelor şi beşmetul meu de caşmir albăstrui nu mai erau bune de nimic : noroiul şi ouăle le stricaseră cu totul — nu se puteau spăla fără săpun, pe care noi uitasem să-l luăm. Ceaunul şi tigaia se spărseseră, iar din pirostrii rămăseseră numai nişte picioare răzleţe, şi din chitara lui Apollinari doar gîtul cu coardele răsucite. Pîinea şi alte merinde uscate erau amestecate cu noroi. Ne aştepta cel puţin o zi întreagă de foame, fără să mai punem la socoteală şi celelalte grozăvii care se simţeau în tot ce ne înconjura. Vîntul şuiera deasupra pîrîului din vale, iar pădurea neagră, încă neînverzită, vuia şi ne ameninţa înfiorător cu cioatele ei.

Moralul tuturor scăzuse vădit şi mai cu seamă al Roskăi : rebegită de frig, fata plîngea fără încetare. Totuşi, ne-am hotărît să pătrundem în împărăţia lui Selivan, iar pe urmă, fie ce-o fi.

Oricum, aceeaşi întîmplare nu putea să se mai repete întocmai.

10

Toți ne făcurăm cruce și intrarăm în pădure. Înaintam cu sfială, nesiguri, ascunzîndu-ne unii de alții teama. Atîta doar că ne înțelesesem să ne strigăm cît mai des. De altfel, nici nu prea era nevoie de așa ceva, fiindcă nimeni nu se ducea departe-n desiș ; ca din întîmplare, ne îngrămădeam cu toții la marginea pădurii, ori ne înșiram lanț de-a lungul ei. Numai Apollinari se arătă mai curajos decît ceilalți și se mai afundă puțin în pădure : căuta locul cel mai neumblat și mai înspăimîntător, unde versurile lui ar produce o impresie cît mai înfiorătoare asupra ascultătorilor. În schimb, de cum pieri din ochii noștri, toată pădurea răsună de țipetele lui ascuțite, sălbatice. Nimeni nu-și putea închipui peste ce primejdie dăduse Apollinari, dar toți îl părăsiră și-o luară la goană să iasă din pădure, și apoi, fără să se mai uite îndărăt, drept înainte pe drumul spre casă. Așa fugiră toate fetele, iar după ele, răcnind mereu de groază, zbură ca o săgeată și preceptorul în persoană, iar eu și cu frate-meu mai mic ne-am pomenit singuri.

Din toată ceata noastră nu mai rămăsese nimeni : ne părăsiseră nu numai oamenii, dar pilda lor neomenoasă o urmase pînă și calul. Speriat de strigătele lor, începu să dea din cap și, întorcîndu-se cu coada la pădure, porni la trap spre casă, aruncînd prin gropi și prin văgăuni, tot ce mai rămăsese în telegă.

Nu mai era o retragere, ci o adevărată fugă rușinoasă, în care, pe lîngă merinde, toți își pierduseră capul, iar noi, copiii, am fost lăsați la voia întîmplării.

Dumnezeu știe ce-am mai fi tras, părăsiți și lipsiți de apărare ! Primejdia era cu atît mai mare cu cît singuri nu puteam găsi drumul spre casă, iar încălțămintea noastră — niște ghetuțe ușoare de piele de capră cu talpă subțire — era nepotrivită pentru o cale de patru verste, de poteci umede, presărate adesea cu băltoace de apă rece ca gheața. Și, culmea nenorocirii, înainte ca eu și cu frate-meu să ne dăm seama de toată grozăvia situației, am auzit bubuind deasupra pădurii, apoi răbufni un vîrtej de dincolo de pîrîu, și o pală de vînt umedă și rece ne învălui.

Ne-am uitat în vale și-am văzut că și pe cealaltă parte, unde era drumul pe care fugise rușinos alaiul nostru, alerga pe cer un nor uriaș de ploaie primăvăratică, urmat de cel dintîi tunet ; de obicei, cînd îl aud fetele, se spală pe ochi cu apă de ploaie strînsă într-o linguriță de argint, ca să fie și ele mai albe ca argintul.

Văzîndu-ne în halul ăsta deznădăjduit, eram gata să izbucnesc în plîns, iar frate-meu mai mic se şi pusese pe bocit. Se învineţise tot, tremura de teamă şi de frig şi, plecîndu-şi capul sub o tufă, se-nchina din tot sufletul.

Pare-se că Dumnezeu îi ascultă ruga de copil şi ne trimise o scăpare nevăzută. Chiar în clipa cînd bubuia tunetul şi ne pierdusem şi cea din urmă fărîmă de curaj am auzit trosnind vreascurile din pădure, printre tufani, şi după perdeaua deasă a crengilor unui alun arătos se ivi faţa lată a unui mujic necunoscut. Ni se păru atît de înspăimîntător la vedere, încît am ţipat amîndoi şi-am luat-o la goană orbeşte spre pîrîu.

Fără să ne mai dăm seama ce facem, am trecut viroaga, ne-am rostogolit de-a berbeleacul pe malul jilav, surpat şi, cît ai clipi, ne-am pomenit afundaţi pînă la brîu în apa tulbure ; picioarele ni se împotmoliră în mîl, pînă la genunchi.

Nu era chip să fugim mai departe. Mai încolo, pîrîul era prea adînc pentru făpturile noastre mărunte, şi nu puteam nădăjdui să-l trecem ; iar în timp ce stam aşa, pe undele lui sclipeau înfiorător zigzagurile fulgerelor, şerpuiau şi zvîcneau ca nişte zmei de foc, parcă s-ar fi pitulat în desişul ierburilor rămase de anul trecut.

Cînd ne-am pomenit în apă, ne-am luat amîndoi de mînă, şi-am încremenit pe loc, sub ploaia repede, cu stropi grei, ce cădea peste capetele noastre. Şi tocmai încremeneala asta ne-a scăpat de-o primejdie şi mai mare, pe care oricum n-am fi putut-o înlătura, dac-am fi făcut măcar un singur pas înainte prin apă.

Puteam aluneca uşor şi am fi căzut, dar, spre norocul nostru, două braţe negricioase, puternice ne cuprinseră, şi mujicul, care se ţîşise atît de înspăimîntător printre crengile de alun, ne zise cu blîndeţe :

— Ian te uită, unde s-au băgat prostănacii de copilaşi !

Şi, spunînd acestea, omul ne şi ridică şi ne trecu peste pîrîu.

Ieşind pe malul celălalt, ne lăsă jos, îşi scoase sumanul scurt pe care-l purta încheiat la gît cu un nasture neted de aramă, şi ne şterse cu el picioarele ude.

În vremea asta, noi îl priveam, pierduţi cu desăvîrşire, şi ne simţeam fără scăpare în puterea lui, dar — lucru ciudat — sub ochii noştri, trăsăturile feţei lui se schimbau repede. Nu numai că nu-l găseam înspăimîntător, ba dimpotrivă, chipul omului ni se părea plăcut şi plin de bunătate.

Era un mujic vînjos și îndesat, cu șuvițe cărunte-n cap și-n mustăți, cu barba încîlcită, presărată și ea cu fire argintii, cu ochi vioi, pătrunzători și gravi, dar buzele, nu știu cum, parcă erau gata să zîmbească.

După ce, cu poala sumanului, ne șterse cît putu mai bine picioarele pline de noroi și de mîl, omul chiar zîmbi cu adevărat și grăi :

— Lasă... nu-i nimic... nu vă speriați...

Rostind acestea, se întoarse și se uită împrejur, apoi urmă :

— Nu-i nimic, acuși vine o ploaie mare ! De fapt, ploua și cînd vorbea. Voi, copii, n-o să puteți ajunge acasă pe jos.

Drept răspuns, plîngeam amîndoi în tăcere.

— Lasă, lasă, nu mai bociți, că vă duc eu în spate ! mai zise el, și șterse cu palma fața udă de lacrimi a fratelui meu, lăsîndu-i niște dîre negre. Ian te uită, ce mîini murdare are mujicul, făcu mîntuitorul nostru, mai trecîndu-și o dată palma și de-a latul pe obrazul frățiorului meu, așa că murdăria nu se duse, ci doar se încrucișară dîrele. N-o să puteți ajunge singuri... Eu v-aș însoți, dar n-ajungeți voi, și apoi papucii or să vi se umple de noroi ș-or să vă cadă din picioare... Știți voi să călăriți ? ne-ntrebă mujicul.

Am îndrăznit să scot și eu o vorbă și i-am răspuns :

— Știu.

— Ei, dacă știi, atuncea-i bine ! și într-o clipă mă săltă pe un umăr, iar pe celălalt, pe frate-meu, și ne hotărî să ne ținem cu mîinile de ceafa lui. Apoi ne acoperi cu sumanul, își lipi de trup picioarele noastre, și porni cu noi la drum, cu pas larg și grăbit, prin noroiul care se muia de ploaie și clefăia sub opincile lui mari ce călcau apăsat.

Acoperiți cu sumanul, ședeam călare pe umerii omului. De departe, om fi arătat destul de caraghios, coșcogeamite arătare, dar ne simțeam bine : sumanul se scorojise de ploaie, așa că pe dinăuntru era uscat și călduros. Ne legănam ca pe o cămilă pe umerii celui care ne ducea, iar peste puțin ne-a doborît o toropeală vecină cu leșinul și ne-am dezmeticit abia lîngă izvorul de pe moșia noastră. Parc-aș fi dormit adînc și nu mă puteam trezi dintr-o dată. Mi-aduc aminte că tot mujicul acela ne desfăcu din suman. Acuma îl înconjuraseră Anuștile noastre și ne smulgeau din brațele lui, în timp ce-l ocărau fără milă pentru cine știe ce vină ; sumanul care ne apărase atît de bine de ploaie fu aruncat pe jos cu cel mai mare dispreț. Iar pe mujic îl amenințau — las' că vine el boieru' ! — și mai strigau că acuși or să tragă o fugă în sat să cheme femeile și țăranii cu îmblăciele, sau c-or să dea drumul dulăilor.

Nu înțelegeam de loc pricina acestei nedreptăți atît de crunte. De altfel, nici nu era de mirare, fiindcă toată conducerea vremelnică a casei făcuse un adevărat complot : nu cumva să ni se spună cine-i omul căruia-i datoram scăparea noastră.

— Ba nu-i datorați nimic, ziceau gărzile noastre personale, dimpotrivă, el îi vinovat de toată pozna asta.

Din vorbele acestea am înțeles îndată că Selivan ne scăpase.

11

Chiar așa era. A doua zi, dat fiind că se întorceau părinții noștri, ni s-a mărturisit lucrul ăsta și ni s-a cerut să jurăm că nu vom pomeni nimic nici mamei, nici tatei, de pățania noastră.

Pe vremea aceea, cînd mai erau șerbi, se-ntîmpla ca uneori copiii să poarte slugilor iobage simțămintele cele mai duioase și să le păstreze tainele cu strășnicie. Așa se obișnuia și la noi. Ba mai mult ascundeam de părinți, cum ne pricepeam mai bine, greșelile și păcatele „oamenilor noștri". Asemenea legături se-ntîlnesc în multe opere literare care descriu viața moșierilor de atunci. Cît mă privește, prietenia din copilărie cu foștii noștri iobagi mi-a rămas pînă astăzi cea mai frumoasă și mai caldă amintire. Prin ei aflam toate nevoile și grijile traiului sărăcăcios al rudelor și al prietenilor lor din sat și *prindeam milă de popor*. Dar, spre marea mea părere de rău, oamenii ăștia buni la suflet nu erau totdeauna drepți și uneori erau în stare s-arunce o vină grea asupra aproapelui, fără să le pese de urmările dăunătoare pe care-ar putea să le aibă. Așa s-au purtat ei și cu Selivan : nu voiau nici măcar să-i cunoască temeinic firea și purtările, ci, cu îndrăzneală și fără să se teamă că fac o strîmbătate, răspîndeau despre el zvonuri care-l prefăcuseră într-o adevărată *sperietoare*. Și, lucru de mirare, tot ce se vorbea nu numai că părea cu putință, dar mai cuprindea și unele amănunte doveditoare, care te încredințau pe deplin că Selivan era într-adevăr un om rău și că-n preajma sălașului său singuratic se făceau tîlhării cumplite.

Același lucru se petrecea și acuma, cînd îl ocărau tocmai cei ce aveau îndatorirea să ne păzească. Nu numai că dădură toată vina pe Selivan, care ne scăpase din furtună, dar mai născociră și altă pacoste. Apollinari și toate fetele ne povesteau că dascălul meu a văzut în pădure un dîmb de pe care i se părea potrivit să-și declame versurile, și a pornit la goană într-acolo, trecînd printr-o viroagă

mică, plină cu frunze uscate de anul trecut. Dar aici s-a împiedicat de ceva moale, care s-a rostogolit sub picioarele lui, aşa că Apollinari a căzut, iar cînd să se scoale, s-a dumerit că era cadavrul unei ţărănci tinere. Dascălul meu apucase a-şi da seama că femeia era îmbrăcată cu un sarafan alb, curat, cusut cu mătase roşie, iar... din gîtul tăiat, sîngele-i curgea şiroaie...

O întîmplare atît de îngrozitoare şi de neaşteptată putea, într-adevăr, să te bage-n sperieţi, încît să răcneşti cum răcnise Apollinari. Uite însă că era uimitor şi de neînţeles : după cum am mai spus, Apollinari era la oarecare depărtare de ceilalţi, şi se împiedicase de cadavrul femeii ucise cînd era singur ; dar fetele noastre pînă la una, fie că le chema Annuşka sau Roska, se jurau pe toţi sfinţii că şi ele *văzuseră* ţăranca ucisă...

— Doar altfel, spuneau ele, cum ne-am fi speriat în aşa hal ?

Şi pînă astăzi sînt sigur că nu minţeau şi erau bine încredinţate că văzuseră în pădurea lui Selivan o femeie ucisă, îmbrăcată cu un sarafan alb, curat, cusut cu mătase roşie şi că din gîtul tăiat îi curgea sînge... Cum de s-a putut întîmpla una ca asta ?

Întrucît tot ce aştern pe hîrtie nu-i o născocire, ci s-a petrecut într-adevăr, trebuie să mă opresc şi să mai spun că, pînă la urmă, întîmplarea aceasta a rămas nelămurită în casa noastră. Afară de Apollinari, nimeni n-a putut vedea femeia ucisă care, după cum istorisea preceptorul, zăcea acoperită de frunze căzute, într-o mică adîncitură, fiindcă nimeni, afară de el, nu se aflase acolo... Dar ceilalţi jurau c-o văzuseră cu toţii, ca şi cum în aceeaşi clipă moarta s-ar fi arătat pretutindeni, sub ochii fiecăruia. Afară de asta, mă întreb dacă şi Apollinari a văzut-o cu adevărat. Nu prea cred, fiindcă întîmplarea s-a petrecut tocmai pe vremea dezgheţului, cînd prin multe locuri zăpada nu se topise încă, şi *din toamnă* acoperea frunzele căzute. Iar cadavrul pe care-l văzuse Apollinari era îmbrăcat cu un sarafan alb, curat, frumos cusut, iar sîngele mai gîlgîia din rană... Aşa ceva era cu neputinţă, totuşi, după cum am spus mai sus, ceilalţi se jurau, făcîndu-şi cruce, c-au văzut cu ochii lor femeia. Şi după aceea toţi nu mai dormeau noaptea de frică şi erau îngroziţi de parc-ar fi făcut o crimă. Peste puţin, m-am încredinţat că şi eu şi frate-meu văzuserăm femeia cu gîtul tăiat. Atunci am început să ne temem cu toţii. Pînă la urmă, părinţii mei au aflat tot, iar tata scrise ispravnicului, care veni la noi. Avea o sabie nemaipomenit de lungă şi ne descusu pe fiecare în parte, în cancelaria tatei. Ba pe Apollinari îl mai chemă o dată şi atunci îl mustră

atît de aspru, încît preceptorul ieşi cu amîndouă urechile roşii ca focul, iar dintr-una-i curgea şi sînge.

Şi asta *am văzut-o* cu toţii.

Oricum, mare supărare i-am mai pricinuit noi lui Selivan cu născocirile noastre : casa i-a fost percheziţionată, pădurea cercetată cu de-amănuntul, iar el închis multă vreme. Dar autorităţile nu găsiră la dînsul nimic ce-ar fi putut da de bănuit, şi nici nu se descoperiră urmele femeii ucise pe care o văzuserăm noi. Selivan se-ntoarse acasă, cît priveşte însă opinia publică, asta nu-i folosi la nimic ; de atunci, toată lumea se încredinţase că era cu siguranţă un tîlhar, deşi tare greu de prins, şi nimeni nu mai voia să aibă de-a face cu el. Iar ca să nu fiu prea înrîurit de elementul poetic, eu am fost dus la un liceu-internat pentru nobili, unde am început să învăţ în linişte toate ştiinţele menite să-mi dea o cultură generală. Asta ţinu drept pînă în ajunul Crăciunului, cînd veni timpul să mă-ntorc acasă şi să trec iar pe lîngă hanul lui Selivan, unde, cu prilejul acesta, mi-a fost dat să văd cu ochii mei mari grozăvii.

12

Faima rea a lui Selivan îmi asigura o deosebită însemnătate şi popularitate printre colegii de liceu, cărora le împărtăşisem tot ce ştiam despre omul acela înspăimîntător. Nici unul nu mai trăise senzaţii groaznice ca acelea cu care mă puteam lăuda eu, şi acuma cînd aveam să trec din nou pe lîngă hanul lui Selivan, nimeni nu se arăta nepăsător sau lipsit de interes faţă de această împrejurare. Ba dimpotrivă, celor mai mulţi le părea rău de mine şi-mi spuneau deschis că n-ar vrea să fie în pielea mea, iar trei mai viteji mă pizmuiau şi se făleau că mult ar da să se poată întîlni faţă în faţă cu Selivan. Dar doi dintre ei erau nişte lăudăroşi vestiţi, iar al treilea chiar că putea să nu se teamă de nimic, fiindcă, după spusele lui, bunică-sa avea o *piatră scumpă,* un *„tausen"* [1], montată *într-un vechi inel veneţian,* datorită căreia „nici o nenorocire nu putea să dea peste om". Familia noastră însă n-avea un asemenea giuvaer, şi apoi urma să plec în vacanţa de Crăciun nu cu trăsura noastră, ci împreună cu o mătuşă. Chiar în ajunul sărbătorilor, îşi vînduse casa la Orel şi, încasînd treizeci de mii de ruble pe ea, venea la noi să

[1] *Tausen* — safir de culoarea penei de păun. Era socotit drept un talisman salvator.

cumpere o moşie, pe care tata i-o tocmise demult, prin meleagurile noastre.

Spre necazul meu, treburi însemnate întîrziară două zile încheiate pregătirile de drum ale mătuşicăi, aşa c-am pornit din Orel tocmai în dimineaţa din ajunul Crăciunului.

Călătoream într-o chibitcă largă, cu trei cai, acoperită cu rogojini ; vizitiu era Spiridon, şi-l mai aveam cu noi pe Boriska, un tînăr fecior. Ne-am aşezat mătuşica, eu, văru-meu, verişoarele cele mici şi Liubov Timofeevna, dădaca lor.

Cu cai buni şi pe un drum ca lumea, puteai să faci numai în cinci-şase ore drumul de la Orel la sătucul nostru. Am ajuns la Kromî la două, şi-am tras la un negustor cunoscut, să bem cîte un pahar de ceai şi să dăm nutreţ cailor. Obişnuiam să ne oprim aici, de altfel. era şi nevoie pentru toaleta micii mele verişoare, care mai era încă în faşă.

Timpul se arăta frumos, aproape primăvăratic, dar, pînă să se hrănească şi caii, se lăsă ger, iar pe urmă, prinse „a fumega", adică a viscoli mărunt.

Mătuşica sta la gînduri : s-aştepte pînă ce-o trece, sau dimpotrivă, să se grăbească la drum, ca s-ajungă acasă înainte de a începe vremuiala.

Mai aveam cel mult douăzeci de verste. Vizitiul şi feciorul, care ţineau s-apuce sărbătorile în mijlocul rudelor şi al prietenilor, o încredinţau c-o s-ajungem cu bine, numai să nu întîrzie şi să plece cît mai degrabă.

Mătuşă-mea şi cu mine aveam aceeaşi dorinţă ca Spiridon şi Boriska. Nimeni nu voia să-l prindă sărbătorile în casă străină, la Kromî. Pe lîngă asta, mătuşica era bănuitoare şi fricoasă din fire, iar acum mai avea şi o mare sumă de bani în lădiţa de mahon cu învelitoare de barhet verde.

Găsea că-i tare primejdios să-nnopteze cu atîta bănet într-o casă străină, aşa că se hotărî să urmeze sfatul slugilor noastre credincioase.

Pe la trei şi ceva, se puseră caii la chibitca noastră şi am ieşit din Kromî, îndreptîndu-ne spre Kolceva, un sătuc de rascolnici ; dar abia trecuserăm pe gheaţă rîul Kromî, c-am şi simţit că n-aveam destul aer să răsuflăm din plin. Caii alergau de zor, fornăiau şi dădeau din cap, semn neîndoios că şi ei simţeau lipsa de aer. În răstimp, chibitca noastră înainta deosebit de uşor, ca şi cum ar fi împins-o cineva dindărăt. Vîntul bătea din spate şi ne mîna cu şi mai mare iuţeală spre un loc parcă dinainte hotărît. Curînd însă, urmele

făgaşelor, care pînă atunci se desluşeau foarte limpede, începură să se „împleticească" ; acum întîlneam în cale troiene moi ce tot sporeau cu încetul, şi peste puţin nici nu se mai zăreau făgaşele de adineauri.

Mătuşă-mea scoase capul afară şi se uită neliniştită, vrînd pesemne să-l întrebe pe vizitiu dacă nu cumva ne-am rătăcit ; dar îndată se trase înapoi, că zăpada măruntă ca pulberea o bătuse drept în obraz. Înainte de-a fi apucat să strigăm slugile de pe capră, începu a ninge cu fulgi mari ; cît ai clipi, cerul se întunecă şi ne-am pomenit pradă unui adevărat vîrtej de zăpadă.

13

Era tot atît de primejdios să te-ntorci la Kromî, ori să-ţi vezi de drum înainte. Parcă întoarcerea era şi mai primejdioasă, fiindcă lăsasem în urmă rîul îngheţat, cu cîteva copci mari lîngă oraş, şi, din pricina viscolului, s-ar fi putut să nu le vedem şi să nimerim drept sub gheaţă ; iar înaintea noastră, drumul se întindea printr-o stepă netedă, tocmai pînă în satul nostru şi, numai la şapte verste, era pădurea lui Selivan. Pe viscol ea nu mărea primejdia, vîntul fiind cu siguranţă mai puţin sălbatic acolo. Apoi drumul nu trecea chiar prin inima pădurii, ci mai mult şerpuia pe la marginea ei. Pădurea ne putea sluji drept un semn de preţ c-am făcut jumătate de cale pînă acasă, aşa că Spiridon dădu bici cailor să-i iuţească.

Mersul era tot mai anevoios, drumul tot mai troienit ; nici pomeneală ca tălpicile să mai trăncănească vesel ca înainte ; dimpotrivă, chibitca se tîra pe zăpada pufoasă şi curînd începu să lunece cînd într-o parte, cînd într-alta.

Noi ne pierduserăm voioşia şi tot mai des îi întrebam pe fecior şi pe vizitiu de soarta noastră ; ei însă ne răspundeau cam în doi peri. Încercau să ne sădească-n suflet încrederea că eram în siguranţă, dar de bună seamă că nici ei n-o mai aveau.

După ce am gonit o jumătate de ceas, în timp ce biciul lui Spiridon şfichiuia tot mai des caii, am auzit cu bucurie :

— Uite-n zare şi pădurea lui Selivan...

— E departe ? întrebă mătuşa.

— Nu, mai c-am şi ajuns.

Chiar aşa ar fi trebuit, că doar plecasem de vreun ceas de la Kromî, dar mai trecu altă jumătate de oră, şi tot mai mergeam, biciul se lăsa şi mai des pe spinările cailor, iar pădurea nicăieri.

— Ce să fie asta ? Unde-i pădurea lui Selivan ?

— Nici un răspuns de pe capră.

— Unde-i pădurea ? Spune ! repetă mătușica. Am trecut sau nu de ea ?

— Nu, încă n-am trecut, răspunse Spiridon cu glas înăbușit, ca de sub pernă.

— Dar ce-nseamnă asta ?

Tăcere.

— Ia veniți încoace ! Opriți ! Opriți, vă spun !

Mătușica scoase capul de sub apărătoare și strigă cu deznădejde : „Opriți !" Iar cînd se prăbuși din nou în chibitcă, năvăli totodată înăuntru și un stol întreg de fulgi mari, care, supunîndu-se vîntului, nu se așezau îndată, ci se mai învîrteau ca muștele-n zbor.

Vizitiul opri caii, lucru tare nimerit, că se mișcau anevoie, clătinîndu-se pe picioare de oboseală. De nu le-ar fi dat răgazul ăsta, bietele dobitoace poate c-ar fi căzut istovite.

— Unde ești ? îl strigă mătușica pe fecior, care coborîse de pe capră.

Boriska nu mai semăna a om. În fața noastră parcă era un stîlp de zăpadă. Își ridicase gulerul șubei de lup, legîndu-l cu nu mai știu ce zdreanță. Toate erau pline de zăpadă și se lipiseră între ele.

Boris nu prea cunoștea drumul și răspunse cu sfială că, pare-se, ne-am rătăcit.

— Cheamă-l încoace pe Spiridon.

Era cu neputință să strigi : viscolul îți astupa gura, în schimb el urla și scheuna nestingherit, cu o cumplită îndîrjire.

Boriska se urcă pe capră să-l tragă de mînecă pe Spiridon, dar... zăbovi multă vreme, pînă se arătă iar lîngă sanie, să ne lămurească :

— Spiridon nu-i pe capră !

— Cum „nu-i" ? Oare unde să fie ?

— Nu știu. Pesemne că s-a dat jos să caute drumul. Dați-mi voie să mă duc și eu.

— Of, Doamne ! Nu, nu trebuie, nu te duce, c-o să vă rătăciți amîndoi și noi toți o să-nghețăm.

Cînd am auzit vorba asta, eu și cu vărul-meu ne-am pus pe plîns, dar, în aceeași clipă, lîngă Boriska se mai arătă un stîlp de zăpadă, mai înalt și mai înspăimîntător.

Era Spiridon, acoperit cu un sac de coajă de tei topită, care acuma, înghețat și plin de zăpadă, se umflase în jurul capului său.

— Unde-ai văzut pădurea, Spiridoane ?

— Am văzut-o, duducă.

— Şi unde-i acuma ?

— Şi acuma se vede.

Mătuşica încercă să se uite, dar nu zări nimic — în jur era beznă. Spiridon ţinea morţiş că „nu vede, fiindcă nu s-a deprins cu întunericul", el însă de mult vede geana neagră a pădurii, dar... pacostea-i că noi ne apropiem de ea, în timp ce pădurea se tot îndepărtează.

— Dumnevoastră credeţi cum aţi pofti, da' să ştiţi de la mine că la mijloc e mîna lui Selivaşka. El ne poartă nu ştiu unde.

Auzind că pe vremea asta îngrozitoare am căzut în mîna lui Selivaşka tîlharul, eu şi cu văru-meu am izbucnit în hohote şi mai zgomotoase. Mătuşica însă, crescută la ţară, iar mai tîrziu nevastă de ofiţer, nu se pierdea chiar atît de uşor cu firea ca cucoanele de la oraş, care cunosc mult mai puţin greutăţile vieţii. Avea experienţă şi agerime, şi numai aceste două trăsături ale ei ne-au scăpat dintr-o împrejurare într-adevăr foarte primejdioasă.

14

Nu ştiu dacă mătuşă-mea credea sau nu în vrăjile lui Selivan, dar îşi dădea bine seama că, pentru scăparea noastră, mai însemnat decît orice era acum să nu se istovească telegarii. Dacă se opreau sleiţi de puteri, iar gerul se-ntetea, pieream cu toţii. Ne-ar fi înăbuşit viscolul şi gerul ne-ar fi prefăcut în sloiuri de gheaţă. Dacă însă dobitoacele-şi păstrau puterea şi se tîrau înainte, chiar la pas, puteam trage nădejde că, după miros, vor găsi cît de cît un drum şi ne vor duce la vreo aşezare omenească. Fie şi o căsuţă dărăpănată, fără foc, în vreo rîpă, unde tot vom fi mai apăraţi de viscol şi nu vom mai îndura hurducăturile de acum, cînd caii trudiţi se tot opinteau să-şi ridice picioarele... Acolo, ai putea să şi dormi... Eu şi cu văru-meu picam de somn. În privinţa asta, cea mai norocoasă era micuţa verişoară, care, învelită într-o blană de iepure, dormea dusă în braţele dădacei ; pe noi amîndoi nu ne lăsau să aţipim. Mătuşica ştia că era primejdios să dormi, c-atunci îngheţai mai uşor. Cu fiecare clipă, starea noastră se tot înrăutăţea. Caii abia se mai mişcau, iar vizitiul şi feciorul de pe capră începeau să-ngheţe de frig şi vorbeau de nu-i mai înţelegeai. De la o vreme, mătuşica nu ne mai băgă în seamă, pe mine şi pe văru-meu, aşa că ne-am lipit unul de altul şi-am adormit într-o clipă. Ba eu am şi visat ceva tare vesel : vara, grădina, slugile noastre, Apollinari şi, deodată, toate se schimbau şi parcă eram iar în plimbare după lăcrămioare în pădu-

rea lui Selivan şi parcă auzeam ceva despre el, şi-mi aduceam aminte. Pînă la urmă, toate se încurcară... aşa că nu mai înţelegeam ce se-ntîmpla în vis şi ce anume aievea. Mi-era frig, auzeam urletul vîntului şi, pe acoperişul chibitcăi, loviturile grele ale rogojinii, pe care o flutura vijelia, iar drept în faţa mea se afla Selivan, cu sumanul aruncat pe umăr, şi cu un felinar în mîna întinsă spre noi... Să fie o arătare, vis sau o născocire a închipuirii ?

Dar nu era nici vis, nici închipuire : soarta hotărîse, într-adevăr, să ne arunce în noaptea aceea de groază la înfiorătorul han al lui Selivan, şi nici nu puteam să ne căutăm scăpare aiurea, că de jur împrejur nu mai era nici o aşezare omenească. Iar pe lîngă toate, să nu uităm c-aveam cu noi şi lădiţa mătuşi-mi, cu treizeci de mii de ruble, toată averea ei. Cum să tragi cu o sumă atît de ispititoare la un om atît de deocheat ca Selivan ?

Firește, eram pierduţi ! De altfel, n-aveam de ales decît între a îngheţa în viscol sau a cădea sub cuţitul lui Selivan şi al fioroşilor lui complici.

15

După cum în scurta clipă cît scînteiază un fulger, ochiul, învăluit de întuneric, desluşeşte dintr-o dată o mulţime de lucruri deosebite, tot aşa şi la ivirea felinarului lui Selivan, care ne luminase pe neaşteptate chibitca, am văzut groaza întipărită pe feţele tuturor. Vizitiul şi feciorul parcă erau gata să-i cadă la picioare, şi încremeniră într-o plecăciune adîncă, iar mătuşă-mea se trase îndărăt, ca şi cum ar fi vrut să iasă prin spatele chibitcăi. Cît despre dădacă, îşi lipi obrazul de fetiţă şi se ghemui, făcîndu-se mică şi ea, ca un copil.

Selivan sta şi tăcea. Dar... pe chipul lui nu prea frumos nu se vedea nici urmă de răutate. Părea doar mai închis, mai îngrijorat decît în ziua cînd mă dusese-n cîrcă. După ce ne cercetă cu privirea, întrebă cu glas scăzut :

— Vreţi să vă-ncălziţi oleacă ?

Mătuşica îşi veni în fire mai repede decît ceilalţi şi-i răspunse :

— Da, îngheţăm... Scapă-ne !

— Dumnezeu să vă scape ! Trageţi în ogradă, izba-i încălzită !

Şi coborî din cerdac, luminînd cu felinarul chibitca pe dinăuntru.

Servitorii, mătuşă-mea şi Selivan schimbară cîteva vorbe scurte şi întretăiate, care, din partea noastră, arătau neîncredere şi teamă

față de gazdă, iar dintr-a lui Selivan, abia simțita zeflemea țărănească, ba poate și un fel de neîncredere.

— Ai nutreț pentru cai ? întrebă vizitiul.

— Om căuta, răspunse Selivan.

Boriska, feciorul, voia să știe dacă mai sînt și *alți* călători la han.

— Intră și-ai să vezi făcu hangiul.

Dădaca rosti :

— Da' nu-i primejdios să tragem la tine ?

— Dacă ți-e frică, nu trage.

Mătușă-mea îi opri, șoptind fiecăruia, cît putu mai încet :

— Lăsați, nu vă mai ciorovăiți cu el, că tot n-ajută la nimic. Nu putem merge mai departe, așa că tragem aici și ne lăsăm în voia Domnului.

În răstimp, ne-am și pomenit într-o încăpere despărțită cu un perete de scînduri de izba încăpătoare. Înaintea tuturor, mergea mătușă-mea, urmată de Boris, care-i ducea lădița. Apoi am intrat și noi, vară-mea, eu și dădaca.

Lădița a fost așezată pe masă, iar pe ea — sfeșnicul, de tablă plin de ceară care se prelinsese și cu un muc de lumînare la mijloc, ce putea să ne ajungă cel mult pe un ceas.

Simțul practic al mătușii-mi se îngriji îndată de lucrul ăsta, adică de lumînare.

— Înainte de toate, frate dragă, zise ea lui Selivan, adă-mi o lumînare nouă.

— Uite lumînare.

— Nu, dă-mi alta nouă, întreagă !

— Nouă, întreagă ? repetă Selivan, sprijinindu-se cu o mînă de masă, iar cu cealaltă de lădiță.

— Adă repede o lumînare nouă, una întreagă.

— La ce vă trebuie una întreagă ?

— Nu-i treaba ta, nu mă culc acuma. Poate că stă viscolul și plecăm.

— Viscolul nu stă.

— Totuna-i, o să-ți plătesc lumînarea.

— Știu c-o să-mi plătiți, numai că n-am lumînare.

— Ia caută, frate dragă !

— Cum să caut ce n-am avut ?

Pe neașteptate, se amestecă în vorbă un glas subțirel, foarte slab, ce venea de după peretele de scînduri.

— N-avem lumînare, maică.

— Cine vorbește ? întrebă mătușica.

— Nevastă-mea.

Mătușica și dădaca se mai luminară la față. Văzînd că alături era o femeie, parcă prinseră curaj.

— Da' ce-i cu dînsa ? E bolnavă ?

— Bolnavă.

— Și ce are ?

— Boleşte. Culcați-vă, c-am nevoie de muc pentru felinar. Trebuie să băgăm caii în grajd.

Și orice-i spuneau, Selivan o ținea una și bună : avea nevoie de muc, și pace. Făgăduia să-l aducă înapoi, dar, deocamdată, îl luă și ieși din izbă.

N-am apucat să văd dacă s-a ținut de cuvînt și l-a adus, fiindcă eu și văru-meu am adormit din nou ; cît despre mine — simțeam și prin somn o neliniște în suflet. Așa toropit cum eram, auzeam totuși că mătușă-mea șopotea cu dădaca și, din șoapta lor, deslușeam mai des cuvîntul „lădiță".

Fără îndoială, dădaca și celelalte slugi ale noastre știau că-n ea se afla mult bănet și cu toții băgaseră de seamă că, din clipa întîi, asupra lădiței se oprise atenția prădalnică a hangiului cel necurat.

Cu marea ei experiență de viață, mătușă-mea vedea că n-avea încotro și trebuia să se supună împrejurărilor : în schimb, dădu îndată poruncile cuvenite în situația noastră primejdioasă.

Pentru ca Selivan să nu ne spintece, hotărîră cu toții ca nimeni să nu doarmă. Caii să fie deshămați, fără să se scoată însă hamurile de pe ei, amîndoi servitorii — atît vizitiul, cît și feciorul — să șadă în chibitcă : nu trebuiau să se despartă, ca nu cumva hangiul să-i ucidă pe rînd, iar noi să rămînem fără ajutor. Ne-ar omorî, desigur, și pe noi și ne-ar îngropa pe toți sub podele, lîngă nenumăratele victime ale cruzimii lui. Vizitiul și feciorul nu trebuiau să stea cu noi în casă, fiindcă Selivan ar tăia hamurile, ca să nu se mai poată înhăma caii, ori ar da chibitca și caii bandei lui, care acum se ascundea pe undeva. Atunci n-ar fi fost chip să mai scăpăm. Pe cînd așa, dacă viscolul se potolea curînd, vizitiul urma să pună caii la sanie, Boriska ar fi bătut de trei ori în perete, iar noi cu toții am fi dat buzna în curte, urcîndu-ne în chibitcă și... mînă vizitiu ! Ca să fim gata oricînd, nimeni nu trebuia să se dezbrace.

Nu știu cum se scurse vremea pentru ceilalți ; pentru noi, băieții, care adormiserăm, zbură ca o clipă.

Dar ne-a fost dat să ne deșteptăm într-o spaimă groaznică.

16

M-am trezit, simţind că mă înăbuş. Cînd am deschis ochii, n-am văzut nimic în jur, că era beznă ; numai fereastra se zărea ceva mai departe, ca o pată cenuşie. În schimb, după cum la lumina felinarului lui Selivan, văzusem într-o clipă chipurile tuturor celor de faţă la întîmplarea aceea înspăimîntătoare, tot aşa şi acum, într-o frîntură de secundă, mi-am amintit tot — cine-s, unde şi de ce mă aflu acolo, de toţi cei dragi din casa părintească, şi mi s-a făcut mare milă de ei, m-am îndurerat şi mi-a fost atît de frică, încît am vrut să strig, dar n-am putut. O mînă-mi astupa gura, iar la ureche un glas tremurător îmi şoptea :

— Taci, să nu scoţi o vorbă ! S-a sfîrşit cu noi : cineva încearcă să spargă uşa.

Am recunoscut glasul mătuşicăi, şi i-am strîns mîna, în semn c-am înţeles.

După uşa care dădea în tindă se auzea fîşîind... cineva se lăsa cu tot trupul de pe un picior pe altul şi pipăia peretele cu mîinile... Se vede că tîlharul dibuia uşa şi n-o mai găsea...

Mătuşica ne strînse pe amîndoi la piept şi ne mai şopti că poate ne-o ajuta Dumnezeu, fiindcă ea ridicase o adevărată întăritură la uşă. Dar, în aceeaşi clipă — se vede că ne dăduseră de gol şoaptele şi clănţănitul dinţilor — de după peretele de scînduri, dinspre izbă, de unde răsunase glasul nevestei lui Selivan, cînd fusese vorba despre lumînare, cineva dădu buzna în tindă şi se încăieră cu cel care se furişase la uşa noastră. Amîndoi laolaltă se opinteau s-o deschidă ; uşa scîrţîi, în timp ce la picioarele noastre se rostogoleau masa, laviţa şi geamantanele cu care mătuşica o proptise, iar canaturile se dădură în lături şi în mijlocul lor se arătă capul lui Boriska, pe care Selivan îl apucase de gît cu mîinile lui puternice...

Văzînd aceasta, mătuşica răcni la Selivan şi se repezi la Boris.

— Maică, Dumnezeu ne-a scăpat !... horcăi el.

Selivan îşi trase mîinile şi rămase locului.

— Repede, repede, să ieşim de aici ! zise mătuşă-mea. Unde-s caii ?

— Sînt traşi la cerdac,. duducă, tocmai voiam să vă strig... Numai Dumnezeu ne-a scăpat... de tîlharul ăsta... îndruga repezit Boriska, apucîndu-ne de mînă pe văru-meu şi pe mine şi luînd la întîmplare bagajele.

Care mai de care am țîșnit pe ușă afară, ne-am urcat în chibitcă și-am pornit în goana cailor. Pare-se că Selivan era tare rușinat și se uita lung în urma noastră. Știa desigur că, de rîndul ăsta, n-o să mai scape nepedepsit.

Se lumina de ziuă și înaintea noastră, la răsărit, zorile geroase ale Crăciunului ardeau ca purpura.

17

Într-o jumătate de ceas am și ajuns acasă, vorbind într-una pe drum de spaima pe care-o trăsesem. Mătușica, dădaca, vizitiul și Boris istoriseau de zor, luîndu-și unul altuia vorba din gură, și se-nchinau, mulțumind lui Dumnezeu pentru minunata noastră scăpare. Mătușica spunea că, stînd de veghe toată noaptea, auzise de cîteva ori cum cineva se apropia într-una de ușă sau o încerca. De aceea o proptise cu tot ce-i căzuse sub mînă. De după peretele de scînduri mai auzise și șoapte ce-i dăduseră de bănuit, și se părea că Selivan mereu deschidea încetișor ușa, ieșea în tindă și cerca clanța ușii noastre. Toate acestea le auzise și dădaca, deși ea însăși mărturisea c-o mai furase somnul în răstimp. Vizitiul și Boris văzuseră mai multe decît toți. Temîndu-se pentru cai, vizitiul nu-i părăsise nici o clipă ; în schimb, Boriska venise de mai multe ori pînă la ușa noastră, și tot atunci se ivea și Selivan în ușa lui. Spre ziuă, cînd viscolul mai contenise, vizitiul și Boris înhămară tiptil caii, și tot așa traseră și chibitca, după ce singuri deschiseseră poarta ; dar cînd Boris se mai furișă o dată la ușa noastră să ne scoată și pe noi din casă, Selivan îl văzu și, dîndu-și seama că prada-i scăpa din mînă, se repezi la el să-l gîtuie. Slavă Domnului că nu izbutise ; de data aceasta, n-o să se aleagă numai cu bănuieli, ca pînă acuma ; gîndurile lui criminale erau prea vădite, și toate nu se mai petrecuseră între patru ochi, ci față de șase martori, dintre care numai mătușica făcea cît mai mulți oameni la un loc. Într-adevăr, tot orașul o știa de femeie deșteaptă și, cu toate că nu era cine știe ce bogătașă, pînă și guvernatorul venea la ea în casă, iar ispravnicul nostru îi datora fericirea în căsnicie. Numai o vorbă să spună, și îndată s-ar porni o anchetă pe urmele proaspete, iar Selivan n-ar mai putea scăpa din lațul cu care voia să ne sugrume.

Parcă toate împrejurările se orînduiau să ne răzbune împotriva lui și să-l pedepsească pentru fiorosul atentat la viața și la averea noastră.

Cînd ne apropiam de casă — tocmai trecuserăm de izvorul din deal — am zărit un flăcău călare, care se bucură straşnic văzîndu-ne, dădu pinteni calului şi, încă de departe, îşi scoase căciula din cap, alergînd la trap să ne întîmpine. Cu faţa strălucind de mulţumire, spuse mătuşicăi ce durdură au tras cei de acasă pentru noi.

Aşa am aflat că mama, tata şi toţi ceilalţi n-au dormit nici ei toată noaptea. Ne aşteptau să venim şi, din clipa cînd, spre seară, se stîrnise viscolul, toată lumea s-a neliniştit grozav — nu cumva să fi rătăcit drumul sau să ni se fi întîmplat altă nenorocire : putea să ni se rupă o hulubă la vreun hîrtop sau să ne atace lupii... Intru întîmpinarea noastră, tata a trimis cîţiva călăreţi cu felinare, dar vijelia le smulgea din mîna lor, stingîndu-le ; de altfel, atît oamenii cît şi caii nu izbuteau cu nici un chip să se îndepărteze de casă. Tropăia omul vreme îndelungată, i se părea că merge împotriva viforniţei, şi numai ce se oprea, că nu i se mai urnea calul din loc... Călăreţul îl tot îndemna, cu toate că şi el abia mai răsufla de vînt, dar calul nici că se clintea... Atunci omul descăleca să-l ia de dîrlogi şi, deodată, spre marea lui uimire, descoperea că dobitocul speriat sta cu capul proptit în zidul grajdului sau al hambarului... Numai una din iscoade, Prohor curelarul, a răzbătut ceva mai departe şi-a avut o întîlnire curat ca la drumul mare. I se dăduse un cal care-şi strîngea zăbala între dinţi, aşa că nu-l ajungea la buze, şi nu simţea nimic, oricît l-ai fi strunit. Tocmai calul ăsta-l duse pe Prohor drept în iadul viforniţei şi goni multă vreme : cînd dădea cu picioarele de dinapoi, cînd îşi sucea grumazul sau ridica picioarele de dinainte, iar pînă la urmă, la o figură din asta, curelarul zbură peste capul dobitocului şi căzu cît era de lung drept peste o ciudată grămadă de oameni care, de altfel, nu-i făcură o primire tocmai prietenoasă. Ba dimpotrivă, n-apucase bine s-ajungă la pămînt, că unul dintre ei îl şi cinsti cu o scaltoacă, altul îi trase un pumn în spate, iar al treilea începu să-l calce cu picioarele împingîndu-l totodată şi cu ceva rece de metal, foarte neplăcut la pipăit.

Prohor însă era băiat isteţ şi, înţelegînd că are de-a face cu fiinţe neobişnuite, prinse a ţipa ca-n gură de şarpe.

Groaza care-l cuprinsese dădu pesemne glasului său o putere deosebită, aşa că fu auzit îndată. În aceeaşi clipă, la trei paşi de el se arătă „o zare de foc" ce avea să-l scape. Era lampa aşezată pe prichiciul ferestrei de la bucătăria noastră, sub peretele căreia se adăpostiseră ispravnicul, secretarul lui, curierul şi vizitiul cu troica lui înzăpezită.

Se rătăciseră şi ei, nimerind lîngă bucătăria noastră, dar credeau că se află pe cîmp, lîngă un stog de fîn.

Fură scoşi din zăpadă şi poftiţi care în casă, care la bucătărie, şi acuma-şi beau ceaiul, pregătindu-se de plecare ca s-ajungă în oraş, la ai lor, înainte ca aceştia să se scoale din somn dimineaţa şi să se neliniştească de atîta întîrziere, după o noapte de viscol aşa de cumplit.

— Minunat, zise mătuşica, tocmai de ispravnic aveam mai mare nevoie.

— Ehei, ăsta-i meşter mare ! O să-i arate el lui Selivaşka ! îi ţinură hangul servitorii, dînd bici cailor, ca să tragem drept la vreme la scară, unde se mai găsea troica ispravnicului.

Îndată ispravnicul va afla tot şi, pînă într-o jumătate de ceas, tîlharul de Selivan va fi în mîinile lui.

18

Tata şi ispravnicul rămaseră uluiţi de toate cîte le înduraserăm pe drum, şi mai cu seamă în cuibul de hoţi al lui Selivan, care voia să ne ucidă şi să ne fure lucrurile şi banii.

Şi, fiindcă venise vorba de bani... mătuşica strigă îndată :

— Dumnezeule ! Unde mi-e lădiţa ?

Într-adevăr, unde era lădiţa cu toate miişoarele din ea ?

Închipuiţi-vă că nu se mai găsea nicăieri ! Da, da, tocmai lădiţa nu se afla în odăi, printre lucrurile descărcate, nici în chibitcă — într-un cuvînt, nicăieri !.... Fără îndoială că rămăsese acolo şi căzuse în mîinile lui Selivan. Sau... poate c-o furase chiar peste noapte ? Doar era cu putinţă : ca stăpîn al casei, cunoştea toate crăpăturile locuinţei lui dărăpănate, şi de bună seamă că erau destule... O fi fost şi-n podea vreo scîndură ce se ridica, şi-o uşiţă tainică în peretele de scînduri.

Îndată ce ispravnicul, om cu multă experienţă în urmărirea tîlharilor, îşi exprimă bănuiala cu privire la uşiţa tainică din peretele de scînduri, pe care Selivan putea s-o fi deschis noaptea pe furiş, ca să fure lădiţa, mătuşica îşi acoperi faţa cu mîinile şi se prăbuşi în jilţ.

Temîndu-se pentru lădiţă, o ascunsese cu mîna ei tocmai sub laviţa de la peretele ce despărţea hanul de acea parte a izbei în care locuia Selivan cu nevastă-sa.

— Ei, vedeţi, asta-i ! făcu ispravnicul, bucurîndu-se că bănuielile lui, întemeiate pe experienţă, se dovediseră îndreptăţite. Singură i-ai pus la îndemînă lădiţa ! Totuşi, mă mir cum de, la plecare, n-aţi căutat-o nici dumneata, nici servitorii.

— Of, Doamne ! Eram atît de înspăimîntaţi ! gemu mătuşica.

— Şi asta-i adevărat, cum să nu, vă cred, răspunse ispravnicul. Aveţi şi de ce să vă speriaţi, dar oricum, o sumă atît de mare... atîta bănet... Plec în goană acolo... Pesemne c-a şi şters-o, dar nu-mi scapă el din mînă ! Noroc că toată lumea îl ştie de hoţ şi nimeni nu-l are la inimă ; nimeni n-o să-l tăinuiască... Totuşi, acum a pus mîna pe bani... i-o fi împărţind... Să ne grăbim.... că oamenii sînt pungaşi... Rămîneţi cu bine, am plecat. Iar dumneata, stăpîneşte-te, ia nişte picături să te mai linişteşti. Cunosc apucăturile lor de tîlhari şi te asigur că-i vin eu de hac.

Ispravnicul tocmai se încingea cu sabia, cînd deodată, se auzi zarvă printre oamenii din antret şi... Selivan, gîfîind din greu, păşi pragul salonului unde ne aflam cu toţii. Ţinea în braţe lădiţa mătuşicăi.

Toată lumea sări în picioare şi încremeni locului....

— V-aţi uitat cutiuţa, luaţi-v-o... zise Selivan cu glas înăbuşit.

Nu mai putea scoate o vorbă, că se înăbuşea cu adevărat de atîta alergătură, sau poate şi de tulburat de era.

Puse lădiţa pe masă şi, fără să-l fi poftit nimeni, se aşeză pe un scaun ; braţele-i căzură, iar capul i se lăsă în piept.

19

Lădiţa era întreagă şi neatinsă. Mătuşica îşi luă cheiţa de la gît şi o deschise.

— Totu-i la loc, aşa cum era ! strigă ea.

— V-am păstrat-o bine ! zise încet Selivan. Am tot fugit după chibitcă... să v-ajung... da' n-am izbutit... Iertaţi-mă că şed în faţa dumneavoastră... mi s-a tăiat răsuflarea.

Tata se apropie cel dintîi de el şi-l îmbrăţişă, sărutîndu-l pe frunte.

Selivan nici nu se mişcă.

Mătuşica scoase din lădiţă două hîrtii de cîte o sută de ruble şi încercă să i le vîre în mînă.

Hangiul tot mai şedea jos şi se uita, ca şi cum n-ar fi înţeles nimic.

— Ia ce-ţi dă, rosti ispravnicul.

— De ce ? N-am nevoie.

— Fiindcă ai păstrat cinstit şi-ai adus înapoi banii uitaţi la tine.

— Păi, cum altfel ? Ce, nu trebuia să-i păstrez cinstit ?

— Eşti un om de treabă... Tu nu te-ai gîndit să ascunzi lucrul altuia.

— Să ascund lucrul altuia !... Selivan clătină din cap şi adăugă : N-am nevoie de lucrul altuia.

— Dar eşti sărac, ia banii ăştia, să-ţi mai pui pe picioare gospodăria ! îl îndemnă mătuşica.

— Ia-i, îţi spun, că ai tot dreptul, stăruia tata.

— Care drept ?

— Atunci i se lămuri legea după care oricine găseşte şi înapoiază un lucru pierdut are dreptul la a treia parte din valoarea lui.

— Ce fel de lege-i asta, răspunse el, îndepărtînd din nou mîna în care mătuşica ţinea banii. Nu poţi avea spor din necazul altuia... Nu-mi trebuie ! Rămîneţi sănătoşi !

Şi se ridică de pe scaun, să se întoarcă la ponegritul său han, dar tata-l opri ; îl luă în cancelaria lui, unde se încuie cu el, iar după un ceas porunci să se pună caii la sanie şi să-l ducă pînă acasă.

A doua zi, tot oraşul şi împrejurimile aflară de întîmplarea aceasta, iar peste două zile, tata şi cu mătuşica, mergînd la Kromî, poposiră la Selivan, băură un ceai în izba lui şi-i lăsară nevesti-si o şubă călduroasă. La înapoiere, se opriră din nou la el, aducîndu-i în dar ceai, zahăr şi făină.

Ca să nu-i supere, Selivan primi tot, dar fără prea mare bucurie.

— De ce mi le daţi ? zicea el. Uite, de trei zile oamenii au prins a trage la mine... am început să cîştig... a trebuit să facem şi borş... nu se mai tem de noi, ca mai înainte.

După sărbători, cînd m-am întors la şcoală, aveam şi eu un pachet pentru Selivan şi, luîndu-mi ceaiul la el, îl priveam într-una.

„Ce minunat chip are ! Plin de bunătate ! Oare de ce atîta vreme, şi mie şi celorlalţi, ni s-a părut o *sperietoare ?*

Gîndul ăsta mă urmărea şi nu-mi da pace. Era doar acelaşi om, pe care toţi îl socotiseră înfricoşător, socotindu-l drept un vrăjitor blestemat, şi atîta vreme toate se brodiseră de parcă singura lui grijă ar fi fost să născocească şi să pună la cale crime şi nelegiuiri ! Cum de se făcuse dintr-o dată atît de bun şi de plăcut ?

20

În copilărie, am avut norocul ca cele dintîi lecţii de religie să-mi fie predate de un foarte bun profesor, preotul Ostromîslenski din Orel, bun prieten cu tata, dar şi prietenul nostru al tuturor copiilor, care ne-a învăţat să iubim adevărul şi să fim miloşi. N-am spus o vorbă colegilor despre cele întîmplate în noaptea de Crăciun la Selivan, fiindcă în toată povestea asta nu era nimic cu care să mă pot lăuda ori să m-arăt viteaz. Dimpotrivă, te pomeneşti c-ar mai fi şi rîs de frica mea. În schimb, am mărturisit părintelui Efim păţaniile şi îndoielile mele.

M-a mîngîiat pe creştet, zicîndu-mi :

— Eşti foarte fericit ; sufletul tău a fost în ziua de Crăciun precum ieslea pentru pruncul sfînt venit pe pămînt să sufere pentru cei nefericiţi. Hristos a luminat pentru tine întunericul ce-ţi învăluia închipuirea, adică pălăvrăgeala oamenilor proşti. Nu Selivan, ci voi eraţi nişte sperietori, iar purtarea voastră bănuitoare vă împiedica pe toţi să vă daţi seama că Selivan avea cugetul curat. Chipul lui vi se părea posomorît, fiindcă ochii voştri nu vedeau. Ia bine aminte la toate acestea, pentru ca altă dată să nu mai fii atît de orb.

Era sfat înţelept şi bun. În anii ce urmară m-am împrietenit cu Selivan şi-am avut fericirea să văd că ajunsese un om iubit şi respectat de toţi.

Pe moşia cea nouă pe care-o cumpărase mătuşica era un han bun şi cu vad, pe un drum tare umblat. Mătuşă-mea îl oferi în condiţii lesnicioase lui Selivan, care primi, trăind acolo pînă la sfîrşitul zilelor lui. Atunci mi se împliniră visurile din fragedă copilărie : nu numai că l-am cunoscut pe Selivan, dar ne-am împrietenit amîndoi, avînd deplină încredere unul într-altul. Mi-a fost dat să văd cum starea i se îmbunătăţea : în casa lui era viaţă tihnită şi, încetul cu încetul, gospodarul nostru prinse cheag, iar oamenii cînd îl întîlneau, nu se mai încruntau ca odinioară, ci se uitau cu tot dragul la el. Şi, într-adevăr, îndată ce se luminară ochii celor din jurul lui, se lumină şi faţa lui Selivan.

Dintre slugile mătuşicăi, numai Borisuşka, pe care hangiul era cît pe ce să-l sugrume în noaptea aceea de Crăciun, nu-l prea avea la inimă.

Adeseori lumea glumea pe socoteala păţaniei lui. Iată cum s-a tălmăcit întîmplarea aceea : după cum se temeau toţi ca nu cumva hangiul s-o jefuiască pe mătuşica, tot astfel bănuia şi Selivan că vi-

zitiul şi feciorul o aduseseră înadins la hanul lui, ca să-i fure banii peste noapte, şi apoi să dea foarte uşor vina pe el, care era bănuit.

Neîncrederea şi bănuiala dintr-o parte stîrniseră neîncrederea şi bănuiala celeilalte, şi li se părea că sînt în duşmănie şi au tot dreptul să se socoată unii pe alţii oameni porniţi pe rele.

Aşa e întotdeauna : un rău dă naştere altui rău, şi e biruit numai de binele, care, aşa cum spune Evanghelia, face ochiul şi inima noastră curate.

21

Rămîne să mai arăt de ce, din clipa cînd Selivan a plecat de la franzelar, s-a făcut un om posac şi închis. Ce l-a mîhnit atunci şi l-a îndepărtat de oameni ?

Tata, deşi avea mare bunăvoinţă pentru omul ăsta de treabă, îşi închipuia totuşi c-avea o taină pe care o păstra cu străşnicie.

Şi avea dreptate. Selivan i-o mărturisi numai mătuşicăi, şi abia după ce trăise cîţiva ani pe moşia ei, şi după ce-şi pierduse nevasta, veşnic bolnavă.

O dată m-am dus să-mi văd mătuşa — pe atunci eram flăcău — şi, stînd de vorbă cu amîndoi, ne-am amintit de Selivan, care şi el murise de curînd. Şi mătuşica mi-a spus taina lui :

Selivan, om cu suflet bun şi plin de gingăşie, fusese mişcat de soarta amară a fiicei fostului călău care se sfîrşise în oraşul lor. Copila era lipsită de orice sprijin. Nimeni nu voia să dea adăpost odraslei unui om dispreţuit. Selivan era sărac, şi apoi nici nu se putea hotărî să ţină fata călăului în oraşul unde toată lumea o cunoştea şi unde şi el era cunoscut. Trebuia să tăinuiască tuturor obîrşia ei, de care fata n-avea nici o vină. Altfel ea n-ar fi putut scăpa de asprele mustrări ale oamenilor, care nu erau în stare să fie nici miloşi, nici drepţi. Selivan o ţinea ascunsă, fiindcă se temea că, de-ar fi recunoscută, s-ar porni prigoană împotriva ei. Dar neliniştea aceasta şi nevoia de a se ascunde îi pecetluiră toată făptura.

Aşa că orice om care-l numea „sperietoare", în mult mai mare măsură, era el însuşi o „sperietoare" pentru Selivan.

1889

TÎLHĂRIE

Capitolul întîi

Se vorbea despre furtul de la banca din Orel, al cărui proces se judecase în toamna anului 1887.

Se zicea de cutare că a fost om de treabă, de altul că părea şi el cumsecade şi totuşi toţi furaseră.

Printre cei ce vorbeau, se nimerise a fi şi un negustor bătrîn din Orel, care zise :

— Ehei, domnilor, să ştiţi una : cînd dă peste om ceasul tîlhăriei, poate el să fie cît de cinstit, că tot tîlhăreşte.

— Glumeşti, nu ?

— De fel ! Că nu degeaba-i zis : „cu cei aleşi — ales vei fi, iar cu cei răi — te vei deda la rele". Ştiu o întîmplare cu un om cinstit care a jefuit pe cineva în stradă.

— Nu se poate !

— Vă dau cuvîntul meu de cinste că l-a jefuit şi, dacă doriţi, vă voi istorisi cum s-au petrecut lucrurile.

— Fii bun, te rog.

Şi negustorul ne-a istorisit întîmplarea de mai jos petrecută cu vreo cincizeci de ani în urmă chiar în oraşul Orel, nu cu mult înaintea vestitului incendiu ce a mistuit oraşul. Era pe vremea răposatului guvernator al guberniei Orel, prinţul Piotr Ivanovici Trubeţkoi.

Iată întîmplarea, aşa cum a fost ea istorisită.

Capitolul al doilea

Sînt de fel din Orel. Toţi din neamul meu au fost oameni oarecum de vază. Aveam o casă pe strada Nijneaia, lîngă Puţul Plautin, silozuri şi şlepuri. Ţineam un artel de meliţători şi făceam negoţ cu fire de cînepă şi cu grîne. Cine ştie ce avere n-am avut, dar nici n-am stat să drămuim banul şi eram cunoscuţi pentru cinstea noastră.

Tătuca a murit cînd eu mergeam pe şaisprezece ani. Frînele întregii gospodării le-a luat în mînă mămuca, Arina Leontievna, ajutată de un vechil bătrîn, iar eu, pe vremea aceea, doar deprindeam meseria. Supus voinţei părinteşti, nu-i ieşeam întru nimic din vorbă mămucăi. Nu săvîrşeam nici un fel de pozne ori năzbîtii, iar faţă de lăcaşul Domnului arătam osîrdie şi teamă. Mai locuia cu noi şi sora mămucăi, mătuşica mea, preacinstita văduvă Katerina Leontievna. Asta chiar că era pioasă ca o sfîntă. Mămuca şi cu mine eram de credinţă nouă, ca şi tătuca, şi ţineam de biserica Adormirii Maicii Domnului, enoria precuviosului părinte Efimie, pe cînd mătuşămea, Katerina Leontievna, era de credinţă veche : bea numai dintr-un singur pahar, al ei anume, şi se ducea să se roage în piaţa de peşte, la cei de o credinţă cu dînsa. Mămuca şi mătuşica erau de fel din Eleţ şi aveau acolo cît şi la Livnî neamuri de vază, cu care însă nu se prea întîlneau, deoarece negustorii din Eleţ obişnuiesc să se fălească şi să se ţină mari în faţa celor din Orel, iar la cîte o sindrofie mai sar şi la bătaie.

Casa noastră de lîngă Puţul Plautin nu era prea mare, dar avea de toate, cum le şade bine unor negustori, iar traiul pe care-l duceam era cît se poate de cumpătat. La nouăsprezece ani nu cunoşteam alte drumuri decît cel de-acasă, la silozuri, ori la şlepuri, la chei, în zilele cînd încărcam grîne, iar în zilele de sărbătoare, la utrenie, în biserica Adormirii, şi de acolo drept acasă. Iar pentru ca mămuca să fie pe deplin încredinţată unde am fost, trebuia să-i spun ce Evanghelie s-a citit şi ce predică a rostit părintele Efimie. Acest părinte Efimie era un maestru în arta preoţiei şi, dacă se apuca să spună o predică, apoi o spunea de nu pricepeai o iotă. Pe vremea aceea aveam şi un teatru, pe care îl ţinea Turceaninov, după Kamenski, iar după aceea l-a ţinut Molotkovski, însă mămuca nu mă lăsa pentru nimic în lume, nu numai la teatru, dar nici la hanul „Viena", ca să beau şi eu un ceai acolo. „N-ai ce învăţa de folos acolo, la Viena ceea, zicea dînsa, ci stai mai bine acasă şi mănîncă mere murate". Doar o dată sau de două ori pe iarnă aveam şi eu îngăduinţa să petrec după pofta inimii, plimbîndu-mă şi privind la vardistul Bogdanov şi la protodiaconul nostru cum îşi puneau gînsacii să se bată, ori la bătaia cu pumnii dintre mahalagii şi seminarişti.

Pe atunci, la noi, mulţi creşteau gînsaci de luptă şi-i lăsau apoi să se bată în piaţa Kromskaia. Dar gînsacul vardistului Bogdanov n-avea pereche : ştia să-i smulgă duşmanului său o aripă întreagă. Şi pentru ca nimeni să nu-i dea pe furiş mazăre muiată în apă sau să nu-l vatăme în vreun alt fel, vardistul obişnuia să-l poarte asupra

lui, într-un coşuleţ de paie, prins la spate, într-atît de tare ţinea la el. Gînsacul protodiaconului era de culoarea lutului şi cînd se bătea, gîgîia şi sîsîia de mama focului. Se strîngea puzderie de lume să-i vadă. Iar luptele cu pumnii dintre mahalagii şi seminarişti se făceau fie pe gheaţă, pe Oka, sub zidurile mănăstirii de călugări, fie la bariera Navugorskaia. Acolo se adunau şi porneau unii spre alţii, ca un zid, cît era strada de largă. Se băteau uneori cu sălbăticie. Orînduiala zice să loveşti la lingurică şi nu în obraz şi să nu pui în mănuşă bani mari de aramă. Dar nimeni nu ţinea seama de asta. Se întîmpla adesea să-l aducă pe cîte unul acasă pe braţe şi să-şi dea duhul pînă să apuce să-l spovedească. Alţii scăpau cu viaţă, dar tînjeau tot restul zilelor. Eu aveam voie de la mămuca să mă uit numai, dar să nu mă aşed în rîndul luptătorilor. Dar păcătos cum eram, ieşeam şi în asta din voia mămucăi : puterea şi voinicia mea nu-mi dădeau astîmpăr şi dacă vedeam că zidul mahalagiilor se clatină, iar cel al seminariştilor îi apasă rău de tot şi-i pune pe fugă, nu mă mai răbda inima şi intram în rînd. De timpuriu aveam o putere atît de mare, încît de îndată ce mă aşezam în rîndul celor puşi pe fugă şi începeam să strig : „Doamne ajută ! Pe ei, băieţi !" şi să dau, seminariştii din faţa mea începeau să cadă ca seceraţi. Dar slavă pentru mine nu căutam, ci dimpotrivă, uneori îi şi rugam pe toţi ceilalţi : „Fraţilor, fiţi buni, şi nu care cumva să-mi ziceţi pe nume", că tare mă mai temeam să nu mă afle mămuca.

Aşa mi-am dus văleatul pînă pe la nousăprezece ani, avînd o sănătate atît de înspăimîntătoare, că mă apuca uneori leşinul şi-mi dădea sîngele pe nas. Văzînd asta, mămuca s-a gîndit să mă însoare, ca să nu-mi dea cumva în minte să mă duc pe la fabrica Sekerenski sau să-mi fac de cap cu alea de au trecut de la credinţa noastră...

Capitolul al treilea

Şi au început, cu acest prilej, să vină la noi peţitoare în haine îngălbenite şi din Uliţele de Jos, şi de pe Kromskaia, şi de pe Karacevskaia, ca să-i spună mămucăi de cîte o mireasă care ar fi de mine. Toate treburile astea mi-erau ţinute în taină, astfel încît toţi din jurul meu ştiau mai multe decît mine. Chiar şi meliţatorii noştri, care lucrau sub un şopron, şi ăia îmi spuneau uneori :

— Pe matale, Mihailo Mihailîci, mămuca şi-a pus de gînd să te însoare. Da mata însuţi ce gîndeşti de una ca asta ? Aşa să ştii, că după cununie nevasta o să se apuce să te gîdile. Dar să nu-ţi

pierzi cumpătul, ci s-o gîdili matale binişor de tot, pe la coaste, că altminteri te dă gata dînsa cu gîdilătura.

Iar eu tăceam şi mă roşeam. Mă dumirisem, se-nţelege, că se urzeşte ceva în legătură cu mine, dar de auzit n-auzisem niciodată despre ce fel de mirese tot vorbeşte mămuca cu peţitoarele. De îndată ce venea vreuna din ele, mămuca o lua şi se închideau amîndouă în odaia cu icoane, se aşezau acolo, sub ele, cereau să li se aducă samovarul şi tăinuiau între patru ochi ; mai pe urmă peţitoarea ieşea din odaie, mă mîngîia pe cap şi-mi spunea vorbe de încurajare :

— Nu te mai amărî, Mişenka, flăcăiaşule ! Nu mai trece mult şi n-ai să mai fii singur. Curînd, curînd, o să-ţi facem o bucurie.

Iar mămuca, dacă auzea, se supăra chiar şi pentru atîta lucru şi-i spunea :

— El n-are de ce să ştie toate astea ! Ce-oi hotărî eu, aia o să facă. Aşa spune şi în Scriptură.

Iar mie nici că-mi păsa. Îmi era totuna : Însurătoare ? Mă rog, fie şi aşa ! Iar cînd o veni vorba de gîdilat, o să mai vedem noi atunci care pe care !

Mătuşica mea, Katerina Leontievna, nu se învoia cu hotărîrea mămucăi, îndemnîndu-mă şi pe mine să-i ţin piept.

— Tu, Mişa, zicea dînsa, să nu te însori cu o fată de aici, din Orel, pentru nimic în lume ! Cască ochii şi vezi că toate astea de aici nici nu le mai ştii ce sînt : negustorese au boieroaice. Şi caută să se mărite după ofiţeri ! Tu s-o rogi pe maică-ta să-ţi caute o mireasă la Eleţ, de unde sîntem noi două. Acolo, în tagma negustorilor, bărbaţii sînt cheflii, ce-i drept, dar printre fetele de măritat găseşti dintr-acelea cum trebuie să fie de adevăratelea : nu nişte fandosite ca cele de aici, ci cuminţele ! La ofiţeri nici că se uită, la biserică se duc cu băsmăluţa-n cap, şi crucea o fac pe cea veche, rusească. De te-nsori cu una ca asta, o să coboare şi binecuvîntarea Domnului asupra casei tale şi ai să începi şi tu să te rogi împreună cu nevastă-ta după vechiul obicei şi atunci o să-ţi las moştenire toată avuţia mea, iar neveste-ti o să-i dau odată cu binecuvîntarea mea şi toate mărgăritarele, argintăria, salbele, scurteicile de brocart, cojoacele şi toate horbotele de Bolhov.

Din pricina asta dăinuia între tuşica şi mămuca o nemulţumire mocnită, pentru că mămuca se desprinsese cu totul de credinţa cea veche şi-i citea acatiste marei mucenice Varvara după cărţile cele noi. Iar femeie vroia să-mi ia dintre cele din Orel, ca să împrospăteze neamul.

— Măcar să am şi eu, zicea, la cine mă duce cu pîine, de lăsata secului, în zilele hărăzite cererii de iertare, şi să aibă cine veni la noi cu colaci împletiţi.

Mămucăi îi plăcea să taie pe urmă colacii ăştia felii şi să facă pesmeţi din ei, iar în postul mare să-i mănînce la ceai, muiaţi în miere. Dar tuşica punea mai presus de toate credinţa ei cea veche.

— S-au certat ele aşa mult şi bine, dar lucrurile s-au brodit cu totul altfel.

Capitolul al patrulea

Într-o bună zi s-a petrecut ceva cu totul neaşteptat.

Era de Crăciun, iar tuşica şi cu mine şedeam după-amiază la fereastră şi vorbeam de cele sfinte, mîncînd amîndoi mere murate, cînd deodată, ce să vezi ? Drept la poarta noastră s-a oprit în zăpadă o troică de piaţă. De sub coviltirul ei, dînd la o parte cerga de pînză, s-a dat jos un om înalt, într-un cojoc de calmuc cu stofă de culoare închisă, încins cu brîu roşu ; în jurul gulerului ridicat avea legată o basma verde de lînă, ale cărei capete răsucite pe piept erau vîrîte în sîn ; pe cap purta o cuşmă, iar în picioare cizme din piele de viţel cu părul în afară.

Omul s-a dat jos şi a început să se scuture de zăpadă ca un pudel, iar apoi a apucat împreună cu vizitiul pe altcineva care şedea sub coviltir, învelit cu pîslă ; omul acesta avea o căciulă de biber şi o şubă din blană de lup, iar cei doi îl ţîneau de subsuori ca să poată sta drept pe gheaţă, că avea pîslari în picioare.

Tuşica mea, Katerina Leontievna, s-a arătat tare neliniştită, că ce soi de oameni sînt ăştia şi de ce s-au oprit la poarta noastră, dar cînd a dat cu ochii de şuba de lup, s-a crucit şi a zis :

— Doamne, Isuse Christoase, miluieşte-ne. Amin ! Păi, dînsul e frăţiorul nostru, Ivan Leontici, unchiul tău din Eleţ ! Ce s-o fi întîmplat că de trei ani, de la moartea lui tată-tău, n-a mai dat pe aici, iar acum deodată a venit, şi încă în zile de Crăciun ! Hai, repede, ia cheia de la poartă şi fugi înainte-i !

Eu am dat fuga s-o caut pe mămuca, mămuca s-a apucat să caute cheia şi abia de-a găsit-o în odaia cu icoane, dar pînă să ies afară şi să se deschidă lăcata şi să se tragă zăvorul, troica s-a dus mai departe împreună cu omul în cojoc de calmuc. Numai unchi-meu sta singur agăţat de clanţa porţii, mînios foc :

— Ce v-a apucat, zice, de staţi zăvorîţi ziua-n amiaza mare, ca găinile în coteţ ?

Iar mămuca i-a dat bineţe, răspunzîndu-i :

— Parcă matale, frăţioare, n-ai şti cum e aici la noi, în Orel ? Tot soiul de hoţi... iar noi ţinem zi şi noapte poarta închisă din pricina poliţiei.

Unchi-meu i-a răspuns că pretutindeni e aceeaşi poveste : La Kormî şi Orel — tîlhari fel de fel. Karacevul — hop şi el, iar Eleţul între toţi e cel mai vestit în hoţii „Şi noi, zicea, ne zăvorîm împotriva poliţiei noastre, dar numai noaptea. Că ce rost are să te zăvorăşti ziua ? Uite, nu-mi place de fel că m-aţi lăsat în plină zi singur la poartă : pîslarii mei sînt lucraţi din piele şi lunecă. Iar eu am venit încoace cu treburi bisericeşti şi nu cu mîna goală ! De s-ar repezi la mine, Doamne fereşte, vre-un tîlhar de al vostru de aici şi mi-ar zmulge punga de la gît, nici nu l-aş putea ajunge din urmă !"

Capitolul al cincilea

Ne-am cerut cu toţii iertare faţă de dînsul şi l-am dus în casă, să-şi schimbe îmbrăcămintea cu care a venit de la drum. Ivan Leontici şi-a pus cizme în loc de pîslari, şi-a pus şi surtuc, apoi s-au aşezat cu toţii lîngă samovar, iar mămuca a prins a-l descoase ce fel de treabă bisericească e aceea, că nici în zilele de sărbătoare nu-l lasă să-şi tragă sufletul şi încotro a plecat însoţitorul lui ?

— Avem o treabă însemnată, i-a răspuns Ivan Leontici. Cum de nu pricepi că eu îs acum epitrop de biserică, iar la noi acolo, chiar de zi-ntîi de Crăciun s-a vătămat diaconul.

— N-am auzit nimic, i-a răspuns mămuca.

— Păi, la voi aici, niciodată n-aude omul noutăţi mai de soi ! Văgăună, nu oraş !

— Şi cum de s-a vătămat diaconul vostru ?

— Ehei, surioară dragă, ăsta s-a nenorocit din pricina osîrdiei sale ! Cînd a ajuns la partea cu mîntuirea şi liberarea de sub gali, a început să-i zică tare, tot mai tare şi deodată, cînd a ajuns la „mîntuire", i-a plesnit o vînă ! Cînd s-au repezit să-l ia de pe amvon, avea cizma plină de sînge.

— A murit ?

— Ba ! Negustorii n-au îngăduit una ca asta : i-au tocmit un doftor. Ce, crezi că negustorii noştri îl lasă pe om la nevoie ? Dof-

torul a zis că poate s-o face şi bine, dar glasul şi l-a pierdut ! Şi atunci eu şi cu cel dintîi dintre enoriaşii noştri am venit încoace să vorbim unde trebuie să ni-l ia pe diaconul nostru şi să-l numească pe undeva în vreo mănăstire de maici, iar noi să ne găsim aici la voi, dintre toţi diaconii, pe cel mai bun şi să ni-l luăm nouă.

— Dar cine este ăla de-i zici cel dintîi dintre enoriaşi şi încotro s-a dus ?

— Acest cel dintîi enoriaş al nostru se numeşte Pavel Mironîci Mukomol şi ţine o bogătaşă de la Moscova. Cînd s-a însurat cu ea, şapte zile-ntregi am benchetuit. Om cu mare tragere de inimă faţă de biserică şi cunoaşte orice slujbă mai abitir decît protodiaconul. De asta s-a rugat de el toată lumea, zicîndu-i : du-te, vezi şi alege ! Ce ţi-o fi ţie pe plac, ne-o fi şi nouă ! Că la noi toţi, şi tînăr şi bătrîn, îl stimează mult ! Şi el, deşi-i mare bogătaş, cu trei rînduri de case, fabrică de lumînări şi alta de crupe, le-a dat ascultare numaidecît şi pentru trebuinţa bisericii a lăsat totul baltă şi a plecat pe dată ! Acum s-a dus la hanul Repinski să tocmească odaie. Ia zi, ăia de acolo de la han sînt cinstiţi, ori jecmănesc omul, ai ?

— Nu ştiu, zice mămuca.

— Păi, nu zic eu că voi trăiţi aici şi habar n-aveţi de nimic ?

— Nouă ni-i teamă de hanuri.

— Nu face nimic ! Că Pavel Mironîci nu-i omul să-l tragă cineva pe sfoară : nici la Eleţ şi nici la Livnî nu găseşti unul mai tare ca el în lupta cu pumnul ! La orice întrecere doboară vreo doi-trei ! Anul trecut, în postul mare, s-a dus la Tula şi aşa, fabricant de crupe cum e, mi ţi i-a pocnit pe doi dintre cei mai vestiţi fabricanţi de samovare, de i-a făcut cu vătămături în burtă !

Mămuca şi tuşica s-au crucit şi au zis :

— Dumnezeule mare ! La ce bun ne-ai adus pe unul ca dînsul, şi încă de sfintele sărbători ale Crăciunului ?

Iar unchiul a rîs şi le-a întors vorba zicînd :

— De ce v-aţi speriat aşa, muierilor ? Enoriaşul ăsta al nostru e om bun, iar în trebile bisericeşti nici că putem fără de dînsul ! Şi aici am venit să batem fierul pînă-i cald, adică să vă luăm vouă ce-i mai bun şi să plecăm acasă ! Să vă jefuim adicătelea !

Mămuca şi tuşica iar au pornit a se văicări :

— Vai de mine, frăţioare ! La ce bun să faci glume atît de nesăbuite !

Iar unchiul s-a pornit a rîde şi mai vesel, zicînd :

— Ehei cucoanelor, fricoaselor, negustoreselor din Orel ! Şi oraşul vostru parcă nu-i oraş, ci numai urma lui pîrjolită, şi voi însevă

staţi în el molcom ca nişte scrumbii afumate în cutiuţele lor ! Mult vă mai trebuie pînă să ajungeţi Eleţul nostru, măcar că oraşul vostru-i oraş gubernial ! Eleţul nostru măcar că-i judeţean, da' parcă-i bucăţică ruptă din Moscova, pe cînd la voi aici, chiar dacă aveţi cîte ceva mai bunicel, nu ştiţi a-l preţui ! Şi din pricina asta o să vă şi luăm ce-i mai bun !

— Şi ce-i aceea ?

— Biserica noastră are nevoie de un diacon ca lumea, iar aici la voi cică sînt doi diaconi cu glasuri frumoase : unul la biserica Bobotezii, în piaţă, iar celălalt la Sfîntu Nikita. O să-i ascultăm pe amîndoi, în fel şi chip, după ce Pavel Mironîci o să le arate cam care-i gustul alor noştri din Eleţ, şi pe care l-om alege, o să-l momim să vină cu noi şi o să încheiem o înţelegere cu dînsul. Iar celălalt, care nu s-o potrivi, o să primească şi el o răsplată, mai de mîna a doua : o să-i dăm parale de o rasă, acolo. Pavel Mironîci s-a şi dus să-i strîngă pentru probă, iar eu trebuie să mă duc acuşica în spre catedrala Sfinţii Boris şi Gleb. Acolo cică-i un hangiu al cărui han e mereu gol. O să închiriem la hanul cela trei odăi în şir şi o să le facem probă diaconilor. Iar tu, frate Mişutka, trebuie să-mi fii călăuză pînă acolo şi să mergem chiar de-ndată.

— Mie mi-o spui, unchiule ? L-am întrebat eu.

— Ţie, d'apoi cui încă, a răspuns dînsul. Cine mai e Mişutka aici ? Dar dacă ţi-e cu supărare, hai să-ţi spun Mihailo Mihailovici ! Aşadar, fii bun cu o rubedenie, rogu-te, şi condu-l pe unchiu-tu, care se află aici pe meleaguri străine.

— Eu mi-am dres glasul şi i-am răspuns cu toată supunerea :

— Matale, unchiule, să nu mă-nţelegi greşit : nu m-am supărat de fel şi sînt gata să te slujesc cu toată bucuria, atîta doar că eu nu-s de capul meu şi fac cum o zice mămuca.

Cît despre mămuca, dumneaei nu i-a plăcut de loc una ca asta.

— La ce bun, frăţioare, i-a răspuns dînsa, să-l iei pe Mişa într-o astfel de adunare de oameni ? Poate să te petreacă într-acolo şi altcineva !

— Dar şade mai bine să mă duc cu nepotu-meu !

— Parcă mare lucru ştie nepotul !

— Păi, o fi ştiind el toate ! Ia zi, Mişutka, ştii toate ?

— Nu, i-am răspuns eu, ruşinat, toate nu le poţi şti !

— Şi de ce oare ?

— Nu-mi îngăduie mămuca !

— Ia te uită ! Dar tu ce crezi : unul care ţi-e unchi bun poate au ba să se slujească de tine ca de un nepot ce-i eşti ? Fireşte

că poate ! Ei, acu fă bunătate şi te îmbracă şi s-o pornim întins colea, pîn' n-om da şi de belea !

Eu, acum mă porneam din loc, acum încremeneam ca un butuc, acum îl ascultam pe dînsul, acum vedeam că mămuca nu vrea pentru nimic în lume să mă lase să plec.

— Mişa al nostru, zicea dînsa, e încă nevîrstnic şi la ceas de seară nu prea iese din bătătură. La ce să-l iei tocmai pe dînsul ? Acuşi, cît ai bate din palme, se lasă şi amurgul şi cu el vine ceasul tîlhăriilor.

Auzind aşa, unchiul s-a făcut foc pe dînsa :

— Ia mai încetaţi, zice, să faceţi pe nebunele ! Ce-l tot ţineţi pe flăcăul ăsta legat de fustele voastre ! A crescut voinic de poate doborî şi un taur, iar voi tot de copil îl ţineţi. Asta-i o prostie a voastră, a muierilor, şi o să-i facă numai rău. El trebuie acuşa să-şi desfăşoare puterile pentru viaţă şi să-şi întărească sufletul ! Cît despre mine, el îmi trebuieşte, pentru că, ferească-mă Dumnezeu, chiar că o să tabere peste mine la un colţ acolo nişte tîlhari de-ai voştri pe întuneric sau o să-mi iasă în cale poliţia care-şi face rondul, iar eu port asupră-mi tot bănetul pentru cîte avem de făcut aici. Că doar am şi banii trebuincioşi ca să-l oploşim pe diaconul nostru beteag la vreo mănăstire de călugăriţe şi iarăşi ca să ne momim unul în toată puterea. Oare voi, care-mi sînteţi surori bune, să fiţi într-atît lipsite de dragoste frăţească, încît să vreţi ca eu, fratele vostru, să fiu pocnit în cap, ori luat la poliţie unde să mă despoaie de toate ?

— Doamne fereşte de toate astea, i-a răspuns mămuca, că doar nu numai la Eleţ sînt la cinste rubedeniile ! Dar ia-l şi tu pe vătaf sau chiar doi dintre meliţători, care-s voinici nevoie mare. Sînt dintre ăia de la Kromî şi numai pîine înfulecă pe zi la vreo opt funturi, ca să nu mai socotim şi altele.

Dar unchiul nu voia şi pace.

— Ce să fac, zice, cu oameni tocmiţi ? Voi, surorile mele, ar fi trebuit să vă ruşinaţi să mi-o spuneţi ! Cu ei mi-ar fi şi ruşine şi chiar şi frică ! Din Kromî ! Grozavă marfă ! O să se ducă să mă petreacă şi chiar ei cei dintîi o să-mi dea la cap ! Pe cînd Mişa mi-i nepot bun şi cu dînsul nici teamă nu mi-e şi-mi şade şi bine să umblu.

Şi dacă apucase s-o spună, nu mai da înapoi şi pace.

— Voi, zice, trebuie să-mi faceţi pe voie, că altfel o să mă lepăd de rudenia cu voi.

Auzind una ca asta, mămuca şi tuşica au cam băgat-o pe mînecă şi schimbau priviri între ele, de păreau că se-ntrebau ce să facă, ce să dreagă ?

Iar Ivan Leontici stăruia într-una :

— Să vă mai băgaţi la cap, zicea, că hai, treacă-meargă dacă ar fi vorba numai de rubedenie. Dar să ştii că nu-l iau pentru vreun chef de-al meu sau pentru o petrecere, ci pentru treburi bisericeşti. Ţineţi sfat şi vedeţi dacă-i cu putinţă să nu mi-l daţi. Dacă-mi spuneţi nu, e ca şi cum i-aţi spune nu lui Dumnezeu. Că şi flăcăul e robul lui Dumnezeu şi Dumnezeu îi e stăpîn : voi două vreţi să-l ţineţi pe lîngă voi, iar Dumnezeu, dacă vrea, o să vi-l ia !

Grozav mai mînuia şi ştia să înduplece cu vorba !

Mămuca s-a speriat.

— Încetează, pentru numele lui Dumnezeu, să vorbeşti despre asemenea grozăvii.

Iar unchiul a pornit din nou să rîdă cu veselie.

— Ehei, cucoanelor, fricoaselor ! Nu pricepeţi nici măcar puterea vorbelor ! Cine oare nu-i rob al lui Dumnezeu ? Dar eu dacă văd şi văd că voi două nu vă hotărîţi de fel, o să vi-l smulg chiar eu de sub aripă.

Şi zicînd acestea, m-a apucat de umăr, spunînd :

— Ridică-te numaidecît, Mişa, şi pune-ţi strai de sărbătoare ! Îţi sînt unchi, şi pe de-asupra mai sînt şi la vîrsta cărunţelii. Am şi nepoţi ! Te iau cu mine, sub oblăduirea mea, şi-ţi poruncesc să mă urmezi.

Mă uitam la mămuca şi la tuşica, dar în sinea mea simţeam că mă încearcă veselia şi-mi mergea tare mult la inimă felul ăsta slobod de a se purta al unchiului meu din Eleţ.

— De cine, zic, trebuie să ascult ?

— De cel mai vîrstnic, îmi răspunse unchiul. De mine ! Că doar nu te iau pentru vecie, ci doar pentru un ceas, acolo !

— Mămucă ! am strigat eu cu deznădejde. Ce-mi poruncşti să fac ?

— Mă rog, dacă-i vorba numai de un ceas, a răspuns mămuca, fie ! Pune-ţi strai de sărbătoare şi du-te de-l petrece pe unchiu-tu ! Dar vezi, să nu zăboveşti nici un minut peste ceasul acela ! De-i zăbovi, fie şi un singur minut, o să mor de spaimă !

— Ei, asta-i acum, i-am întors eu vorba. Cum să ştiu eu atît de bine că a trecut ceasul şi că începe un minut nou ? Iar matale o să-ţi faci griji.

Unchiul s-a pornit iar pe rîs.

— Ai să te uiți, zice, la ceasul tău și ai să știi vremea.

— Eu, zic, n-am un ceas al meu !

— Cum adică ? Pînă la vîrsta asta n-ai încă un ceas al tău ? Vai de tine, băiete !

— La ce-i trebuie ceas ? îi întoarse vorba mămuca.

— Ca să știe ora.

— E încă crud... n-o să știe să-l întoarcă... Și apoi dacă ieși în uliță, se aude ornicul bisericii Bobotezei și iarăși cel al mănăstirii de maici cum bate ora...

— Parcă n-ai ști, zic eu, că ăla de pe Bobotezei nu mai bate, că i s-a rupt de ieri greutatea...

— Atunci cel de la maici.

— Ăla nu se aude aproape de loc.

Atunci s-a amestecat în vorbă și unchiul.

— Lasă, zice, îmbracă-te mai repede și nu-ți fie teamă de ceasul ăsta. O să trecem noi doi numaidecît pe la ceasornicar și o să-ți cumpăr în dar un ceas. Să-ți fie amintire de la unchiu-tu, că l-ai însoțit.

Cînd am auzit de ceas, mi s-au aprins călcîiele : i-am sărutat pe dată mîna lui unchiu-meu, mi-am pus straie de sărbătoare și gata.

Mămuca mi-a dat binecuvîntarea și mi-a mai repetat de cîteva ori :

— Vezi, să fie numai un ceas !

Capitolul al șaselea

Unchiu-meu era om de cuvînt. De cum am ieșit în stradă, mi-a spus :

— Fluieră iute un birjar și hai la ceasornicar !

Pe la noi la Orel, însă, pe vremea aceea, un om de treabă nu se urca în birjă. Cu astea mergeau doar cheflii, dar de cele mai multe ori le luau ăia care se tocmeau la oaste în locul altora.

— Eu, unchiule, zic, știu să fluier, dar nu pot s-o fac, întrucît la noi aici numai cătanele de tocmeală umblă cu birja.

— Prostule, mi-a răspuns unchiul și a fluierat chiar dînsul. Iar cînd s-a apropiat un birjar, mi-a spus :

— Urcă, fără nici o vorbă ! Pe jos nu-i chip să ne întoarcem la muierile tale, iar eu le-am dat cuvîntul meu și la mine cuvîntu-i cuvînt !

Eu însă muream de ruşine, şi mă tot aplecam, mai-mai să cad.

— Ce te tot fîţîi aşa, m-a întrebat unchiul.

— Vai de mine, zic, o să creadă lumea că-s cătană plătită !

— Cînd eşti cu unchiu-tu, mă ?

— Păi, pe matale nu te cunoaşte nimeni pe-aici ! Or să zică : uite, îl plimbă, o să-l ducă aşa peste tot locul şi pe urmă îl prinde în laţ ! Mai mare ruşinea pentru mămuca !

La asta, unchiul a început să suduie.

Dar oricît m-am opintit, a trebuit pînă la urmă să şed în birjă alături de dînsul, ca să nu iasă cu scandal ! Mergeam aşa şi nu ştiam unde să mă uit de ruşine ! Şi cu toate că nu mă uitam, parcă vedeam şi auzeam lumea din jur spunînd : „Ia te uită, frate ! Feciorul Arînei Leontievna, Mişa, se plimbă cu birja ! Pesemne că se duce într-un loc dintr-acelea deocheate !" Şi simţeam că nu mai pot răbda.

— Matale cum binevoieşti, unchiule, i-am zis în cele din urmă, dar eu mă dau jos.

Dînsul m-a apucat de braţ şi s-a pornit pe rîs.

— Este oare cu putinţă, zice, ca la voi, aici, la Orel, să fie numai proşti şi să-şi închipuie că un unchi bătrîn o să te ducă pe la locuri de pierzanie ! Unde-i aici la voi cel mai bun ceasornicar ?

— Cel mai bun ceasornicar al nostru este neamţul Kern : are în fereastră un harap cu ceasornic pe cap, care îşi roteşte ochii în toate părţile. Dar ca să ajungi la dînsul, trebuie mers peste podul Orliţki, pe strada Bolhovskaia, iar acolo îs numai negustori cunoscuţi şi se uită pe ferestre ! Pentru nimic în lume nu trec în birjă prin faţa lor !

Dar unchiul nici că mă asculta.

— Mînă, zice el birjarului, pe Bolhovskaia, la ceasornicarul Kern.

Cînd am ajuns, l-am înduplecat ca măcar acolo să-i dea drumul birjarului, pentru că nu mă încumetam pentru nimic în lume să mai fac drumul ăsta şi înapoi tot în birjă. De data asta mi-a îndeplinit voia. M-a mai făcut încă o dată prost, dar i-a dat birjarului cincisprezece copeici şi pe urmă mi-a cumpărat un ceas de argint, cu cerculeţ de aur împrejur şi cu lanţ.

— Un ceas ca ăsta mi-a zis, la noi, la Eleţ, este acum cel mai la modă ; după ce ai să te deprinzi să-l întorci, cînd o să mai vin pe aici o să-ţi cumpăr unul de aur, cu lanţ tot de aur.

I-am mulţumit şi mă simţeam cît se poate de bucuros de ceas, dar l-am mai rugat o dată să nu mai ia birjă cînd e cu mine.

— Bine, bine, mi-a răspuns dînsul. Hai, du-mă acum cît mai repede la hanul Borisoglebski, că trebuie să închiriez acolo trei odăi în şir.

— Asta-i la doi paşi de-aici, zic.

— Bine, să mergem ! Că n-am venit la voi aici, la Orel, să ne pierdem vremea. Pentru ce crezi că am venit ? Să ne alegem un diacon cu glas frumos, şi chiar acum şi purcedem la asta. Şi n-avem vreme de pierdut. Du-mă la han şi fugi iute acasă, la maică-ta.

L-am dus acolo şi m-am grăbit spre casă.

Am alergat atît de repede, că nu trecuse nici măcar un ceas de cînd ieşisem, şi le-am arătat alor mei darul unchiului.

Mămuca s-a uitat şi zice :

— Da, e frumos ! Atîrnă-l de perete, deasupra patului, că altfel ai să-l pierzi.

Tuşica mi l-a şi criticat :

— La ce bun, zice, ceasul e de argint, iar cerculeţul din jur e galben ?

— Aşa, zic eu, e la modă la Eleţ.

— Ce de fleacuri mai scornesc şi ăia de la Eleţ ! Bătrînii din Eleţ erau mai cuminţi : purtau lucrurile numai de un fel. Dacă ceasu-i de argint, apoi îi de argint întru totul, iar dacă-i de aur, atunci îi de aur. Dar aşa, la ce bun au unit împotriva firii două lucruri pe care Dumnezeu le-a lăsat pe pămînt pe fiecare de capul său.

Dar mămuca a împăcat-o, spunînd că un cal de dar nu se caută la dinţi şi mi-a mai spus o dată :

— Du-te la tine în odaie şi atîrnă-l deasupra patului. Iar duminică o să le spun maicilor să-ţi coasă pentru el o perniţă cu mărgeluşe şi solzişori, ca nu cumva să-l striveşti în buzunar.

— Se poate drege, i-am răspuns eu vesel.

— Dacă o să-l duci la dres, ceasornicarul o să-i schimbe numai-decît acul de magnet dinlăuntru cu o pietricică şi s-a dus ceasul ! Mai bine du-te cît mai degrabă şi atîrnă-l de perete.

Ca să nu am vorbe, m-am dus şi am bătut un cui deasupra patului, am atîrnat ceasul şi apoi m-am culcat cu capul pe pernă şi mă tot uitam cu drag la ceasul meu. Tare-mi mai părea bine că am un lucru atît de frumos ! Şi cît de plăcut şi de încetişor ticăia : tic-tac, tic-tac... Şi tot ascultîndu-l aşa, m-a furat somnul... M-am trezit la auzul unor vorbe ce veneau din odaia mare.

Capitolul al şaptelea

Auzeam prin perete atît glasul unchiului, cît şi un altul, necunoscut, şi mai auzeam iarăşi că mama şi tuşica se aflau şi ele acolo.

Necunoscutul spunea cum că a şi fost la biserica Bobotezei şi că l-a ascultat pe diaconul de acolo ; a fost, iarăşi, şi la Sfîntul Nikita, dar „trebuie — zicea — să-i punem pe amîndoi alături şi să-i ascultăm cum ne vine nouă mai bine."

— Mă rog, fă cum crezi, i-a răspuns unchiul, că eu, din parte-mi, am orînduit totul la hanul Borisoglebski : ne deschide toate încăperile la rînd, străini nu-s acolo, putem să urlăm cît ne ţine gura, că n-avem pe cine supăra. Un han pe cinste : nu dau pe-acolo decît conţopiştii de la judecătorie cu jălbaşii, în ceasurile de judecată. Seara nu-i ţipenie de om, iar în faţa ferestrelor parcă-i o pădure adevărată, atîtea hulube şi coşuri împletite stau grămădite în piaţa Poleşskaia !

— Păi asta-i tocmai ce ne trebuie, i-a răspuns necunoscutul. Că şi la ei aici sînt cîte unii neobrăzaţi care s-ar aduna numaidecît să mă asculte cîntînd şi m-ar lua în bătaie de joc !

— Şi ce ? Ţi-i teamă de ei ?

— Teamă nu mi-i, dar neobrăzarea mă scoate din sărite şi atunci îi pocnesc.

Şi avea un glas ca o trîmbiţă !

— Eu, zicea dînsul, o să le arăt acolo pe-ndelete celor doi diaconi cum şi ce trebuie să facă pentru a fi pe placul alor noştri. Ş-apoi o să-i ascultăm pe amîndoi cum ştiu să-i zică în fel şi chip : mai mormăit la punerea odăjdiilor, mai tărişor spre miezul slujbei, cu glas mare la „mulţi ani", cu strigăt de durere şi jelanie mare la „cu sfinţii odihneşte"... Şi cam atît !

Unchiul a încuviinţat şi el :

— Aşa-i, zice, trebuie să-i punem la încercare pe amîndoi laolaltă şi după asta să le facem judecată dreaptă, să nu se supere nici unul ! Pentru acela dintre dumnealor care se apropie mai mult de fasonul nostru, al celor din Eleţ, ne facem luntre şi punte şi-l şi momim la noi. Iar celuia care o fi mai slăbuţ îi dăm de o rasă pentru osteneală.

— Banii să ţi-i ţii asupra ta, că acolo se fură !

— Şi tu să-i ţii bine pe ai tăi !

— Se-nţelege !

— Şi acum, tu du-te şi vezi de gustare, că eu mă duc după diaconi ! M-au rugat să-i iau mai la căderea serii, pentru că — ziceau — aici oamenii sînt tare şireţi şi ne află !

Unchiul s-a arătat şi aici de părerea lui, dar a adăugat :

— Păi, tocmai de căderea asta a întunericului mi-i cam teamă aici la ei, la Orel. Iar acuşica nu-i mult şi se-ntunecă de-a binelea.

— Mie unuia nu mi-i teamă de nimic, a răspuns necunoscutul.

— Ce ar fi ca vre-un pişicher dintr-ăştia, de Orel, să te dezbrace de şubă, hai ?

— Iaca, na ! Chiar aşa, crezi, o să mă şi dezbrace ? ! Mai bine ar face să nu-mi iasă în cale, că poate-l dezbrac eu pe dumnealui !

— Bine de tine, că ai puterea asta !

— Iar tu să ţi-l iei pe nepotul tău ! O namilă de flăcău ca ăsta e în stare să doboare şi un bou !

Şi numai că o aud pe mămuca :

— Da' de unde ! Mişa-i nevolnic, cum să se apere ?

— N-are decît să-şi îndese bănuţi de aramă în mănuşă. O să vedeţi ce puternic o să fie !

— Ia te uită ce-i mai trece prin minte, i-o curmă tuşica.

— De' ce ? Nu zic bine ?

— Se vede treaba că la voi acolo, la Eleţ, sînt rînduieli aparte pentru toate cele !

— D'apăi cum ? ! La voi aici guvernatorul face rînduielile, iar noi n-avem guvernator şi iaca, ne facem singuri pravile.

— Cum să-i bateţi pe oameni ?

— Păi, şi pentru asta sînt rînduieli !

— Aţi face mai bine să nu zăboviţi pînă la ceasul tîlhăriilor şi atunci nici n-o să vi se întîmple nimic !

— Dar la voi aici, la Orel, care-i ceasul ăla care se cheamă al tîlhăriilor ?

Iar tuşica i-a răspuns din nu ştiu ce carte :

— „După ce oamenii au mîntuit de cinat, şi-au făcut rugăciunea şi s-au culcat, în ceasul acela ies furii şi jefuiesc pe unde-apucă".

Unchiul şi necunoscutul s-au pornit a rîde. Pentru ei tot ce spuneau mămuca şi tuşica părea fie cu neputinţă, fie lipsit de judecată.

— Dacă-i aşa, au zis ei, atunci ce păzeşte poliţaiul ?

Iar tuşica le-a răspuns şi la asta tot cu slova cărţii :

— „De nu păzeşte Domnu casa, în deşert veghează paznicul." Poliţai avem şi-l cheamă Ţigănuş. Dar el îşi vede de ale lui : vrea

să-şi cumpere moşie. Şi dacă se-ntîmplă să fie cîte unul jefuit, el atîta spune : „De ce nu dormi acasă ? Dacă făceai aşa, nimeni nu te jefuia !"

— Mai bine ar trimite ronduri cît mai des.

— Le şi trimite !

— Şi ?

— S-au înteţit şi mai mult jafurile.

— Cum asta ?

— Nu se ştie. Trece rondul, iar furii îndată după el îşi văd de jafuri.

— Poate că nu furii, ci înşişi cei din rond jefuiesc ?

— Poate !

— Da' vardistul ?

— Cu el e şi mai rău : dacă te plîngi împotrivă-i, tot lui îi plăteşti despăgubirile pentru defăimare.

— Ptiu, ce mai oraş aiurit ! a strigat atunci Pavel Mironîci (m-am dumirit eu că dînsul trebuie să fie !). Apoi şi-a luat rămas bun şi s-a dus, iar unchiul a început şi el să se mişte şi tot îşi depăna gîndul.

Nu zău, zicea el, să ştiţi că la noi la Eleţ e mai bine ! O să mă duc cu o birjă !

— Nu lua birjă ! Birjarul o să te jefuiască şi o să te arunce şi din sanie !

— Atunci, cu voia domniilor voastre, eu îl iau din nou pe Mişa cu mine. În doi n-o să ne facă nimeni nici un rău.

Mămuca la început nici nu vroia să audă una ca asta, dar unchiul s-a supărat şi i-a spus :

— Ce mai e şi asta ? Eu i-am dăruit un ceas încercuit cu aur. Se cade oare ca el să-mi arate nerecunoştinţă şi să nu-mi facă la rîndul său un bine, ca între rude ? Că doar nu pot să las să cadă baltă toată afacerea ! Pavel Mironîci a plecat cu făgăduiala mea deplină că vin şi eu şi că mă îngrijesc de toate cele, iar acum, în loc de asta, ce să fac ? Să stau acasă, după ce mi-aţi împuiat urechile cu toate spaimele sau să mă duc de unul singur la pieire ?

— Mămuca şi tuşica îşi cam pierduseră cumpătul şi tăceau mîlc.

Iar unchiul tot o ţinea pe-a lui :

— Dacă, zice, eram în puterea vîrstei, ca altădată, şi aveam hai şi patruzeci de ani, nu mi-ar fi fost frică de nici un fur ! Dar acum, că-s bărbat în vîrstă şi merg pe şaizeci şi cinci de ani, dacă o să mă dezbrace careva de şubă mai depărtişor de casă, apoi pînă

ajung, mă aleg fără doar şi poate cu aprindere de plămîni şi atunci îmi trebuie o doftoroaie tînără să-mi tragă sînge ori îmi dau duhul aici, la voi. Atunci să mă îngropaţi pe socoteala voastră aici, lîngă biserica lui Ioan Botezătorul şi să fie pomenit deasupra raclei mele cum că el, Mişka al tău, şi-a lăsat unchiul bun aici, în oraşul lui de baştină, fără ajutorul cuvenit unei rubedenii, şi nu s-a dus să-l petreacă singura dată în viaţă, cînd a fost nevoie...

Auzindu-l, mi s-a făcut atît de milă de dînsul şi atît de ruşine, că am intrat fuga în odaie, zicînd :

— Fă cum vrei, mămucă, dar eu unul nu-l pot lăsa pe unchiul meu fără ajutorul ce i se cuvine ca unei rubedenii ce se află ! Să fiu eu oare atît de lipsit de recunoştinţă precum Alfred, pe care ni-l arată mascaţii cînd vin pe la casele oamenilor ? Plecăciune adîncă pînă la pămînt îţi fac matale, mămucă, şi te rog să nu mă laşi să uit binele ce mi l-a făcut unchiul şi să-mi îngădui să-l petrec, pentru că mi-e rudă de sînge şi mi-a dăruit şi un ceas şi o să-mi fie ruşine să mă uit în ochii oamenilor de-l las fără ajutorul cuvenit.

Mămuca, oricît era dînsa de nemulţumită, tot a trebuit să-mi dea drumul, dar în schimb m-a dăscălit cu toată străşnicia să nu care cumva să beau, să nu casc gura împrejur, să nu intru nicăieri şi să nu stau tîrziu.

Iar eu o linişteam cum puteam mai bine.

— Fii pe pace, mămucă, zic, la ce bun m-aş uita primprejur dacă am drumul drept. Şi-apoi sînt cu unchiul.

— Oricum ar fi, mi-a răspuns dumneaei, măcar că eşti cu unchiul, da' vezi să nu rămîi pînă la ceasul tîlhăriilor afară. N-o să închid ochii pînă n-o să vă întoarceţi acasă.

Iar cînd am ieşit pe uşă, s-a apucat să facă asupră-mi semnul crucii, tot şoptind :

— Să nu te prea iei după unchi-tu Ivan Leontievici, că la ei acolo la Eleţ toţi sînt nişte aiuriţi. Pînă şi în casele lor ţi-e nu ştiu cum să intri : îi cheamă pe slujbaşi la cîte o petrecere şi pe urmă le toarnă vinul cu de-a sila în gură sau pe după guler, le ascund şubele, închid porţile şi mai şi cîntă : „Care nu vrea să bea vin — o să-l batem şi-l silim". Las' că-mi cunosc eu bine frăţiorul cînd e vorba de astea.

— Bine, mămucă, zic, bine, bine ! Fii întru totul liniştită pentru mine.

Iar mămuca îi tot dădea zor cu ce ştia dînsa.

— Simte, zicea, inima mea că toate astea or să se sfîrşească rău.

Capitolul al optulea

În cele din urmă am ieşit noi doi, eu şi unchiul, pe poartă, şi ne-am dus. Ce ne puteau face furii, dacă eram doi ? Mămuca şi tuşica, tot stînd aşa mereu acasă, n-aveau de unde să ştie că eu de unul singur doboram cîte zece inşi la luptele cu pumnii. Ş-apoi şi unchiul, aşa în vîrstă cum era, putea să se apere binişor.

— Ne-am dus noi repejor încolo, încoace, prin prăvăliile cu peşte, pe la beciurile de vinuri, am cumpărat de toate şi le-am trimis la hanul Borisoglebski, în pachete mari. Am poruncit să se pună samovare, am desfăcut gustările, am pus pe mese vinurile şi romul, apoi l-am poftit printre noi şi pe stăpînul hanului şi l-am rugat deodată :

— Mata aşa să ştii, că n-o să facem aici nimic rău, atîta numai te rugăm, ca nimeni străin să nu asculte şi să nu se uite.

— Asta, zice dînsul, mă rog, cum vreţi dumneavoastră ! Poate doar ploşniţa din perete să vă audă, că altcineva n-are cine.

Mare somnoros şi hangiul ăsta : îşi tot făcea cruce peste gură de mult ce căsca.

În curînd a sosit şi Pavel Mironîci, aducînd cu dînsul pe amîndoi diaconii : şi pe cel de la Bobotează şi pe cel de la Sfîntul Nikita. Mai întîi şi-ntîi am îmbucat cu toţii cîte ceva, aşa ca pentru început, nişte batog, ceva icrişoare, şi numaidecît ne-am pus pe treabă, la încercatul diaconilor, adicătelea.

Toate trei camerele de sus erau ca una : cu uşile deschise între ele. Pe paturile uneia erau grămădite şubele, în cea mărginaşă erau aşezate gustările, iar în cea din mijloc se încercau glasurile.

Mai întîi şi-ntîi Pavel Mironîci s-a aşezat chiar dînsul în mijlocul încăperii şi s-a apucat să le arate celor doi ce anume le place mai mult şi mai mult la un diacon negustorilor de la Eleţ. Avea un glas, cum v-am mai spus, chiar înspăimîntător de tare : parcă te lovea peste obraz şi făcea să zăngănească geamurile.

Pînă şi hangiul s-a mai deşteptat şi zice :

— Păi chiar matale ar trebui să fii acolo ăl mai prima diacon.

— Asta-mi mai lipseşte, i-a răspuns Pavel Mironîci. Eu cu banii pe care-i am pot trăi şi fără asta. Dar la slujba sfîntă de biserică îmi place să aud glasuri puternice.

— Păi, cui nu-i place asta ?

Şi de îndată ce a isprăvit Pavel Mironîci, au început să arate şi cei doi diaconi ce pot : ziceau acelaşi lucru întîi unul, apoi celălalt. Cel de la Bobotează era negricios şi grăsuţ, ca din vată, iar cel de la Sfîntul Nikita — roşcovan şi uscăţiv ca o rădăcină de hrean, cu bărbuţă ascuţită aidoma unui arcuş. Da'cînd s-au pornit să-i zică amîndoi, nu ştiai pe care să-l alegi, care-i mai bun. Într-un fel era mai bine unul, în altul celălalt. Mai întîi Pavel Mironîci le-a arătat cum le place celor de la Eleţ să se audă la început : un fel de mormăit mai înăbuşit, venit ca de departe. Şi le-a cîntat în felul ăsta : „Cuvine-se cu adevărat", „Străpunge cu frica ta" şi „Lămurit cu foc este", după care amîndoi diaconii au cîntat şi ei toate astea, roşcovanul ieşind mai bine la mormăială. La citire, Pavel Mironîci a început atît de jos, că mai jos nici că se putea : parcă aducea vîntul din depărtări spusele lui : „În vremea aceea..." Apoi s-a urcat şi s-a tot urcat, şi pînă la urmă a strigat cu glas atît de mare, că s-au cutremurat şi geamurile. Dar nici diaconii nu s-au lăsat mai prejos.

Şi uite-aşa au mers mai departe : cum să slujească ectenia, cum s-o zică în aşa fel ca s-o prindă corul din zbor, cum să veselească inimile cu „mulţi ani trăiască" şi rugăciunea mîntuirii şi la urmă jalnica „veşnica pomenire". Uscăţivul de la Sfîntul Nikita le-a plăcut într-atîta tuturor cu cîntarea cea jalnică, încît şi unchiul şi Pavel Mironîci s-au înduioşat pînă la lacrimi şi l-au sărutat şi s-au rugat de dînsul dacă n-ar putea ca să scoată din străfundurile lui o cîntare şi mai sfîşietoare.

— De ce să nu se poată, le-a întors vorba diaconul. Pe mine religia nu mă opreşte de la una ca asta, dar mai întîi s-ar cădea să mă întăresc cu ceva rom curat de Jamaica, de la care tunetul glasului se rostogoleşte mai slobod în piept.

— Fă bunătate şi bea, că romul pentru asta-i făcut ! Dacă vrei bea cu păhărelul, dacă vrei dă-l pe gît cu paharul, dar mai bine-întoarce clondirul cu fundul în sus şi dă-i drumul dintr-o dată pe gît.

— Nu, eu mai mult de un pahar nu folosesc dintr-o singură dată, le-a răspuns diaconul.

După ce s-a mai întărit cu rom, diaconul a luat-o iară şi de jos, zicîndu-i „cu sfinţii odihneşte" şi dă-i şi urcă cu glas mare şi sfîşietor „pe sfinţii şi adormiţii părinţi ai noştri din Orel şi de pretutindeni, Apollos şi Dosifei, Iona şi Gavriil, Nicodim şi Inokentie", iar cînd a ajuns la „şi le fă lor veşnica-a-a", i s-a bulbucat şi mărul lui Adam ca un ghem în gîtlej şi a scos un prohod de ne-a cuprins spaima pe toţi, iar unchiul şi-a făcut cruce şi şi-a băgat

picioarele pe sub pat ; văzînd asta, am făcut şi eu la fel. Cînd deodată ce să vezi ? De sub pat — poc peste arşicele noastre ! Am scos amîndoi cîte un ţipăt şi ne-am trezit ca la comandă în mijlocul odăii, dîrdîind de spaimă...

— Ci mai taci odată, zicea unchiul înfricoşat. Lasă-i în plata Domnului pe cei adormiţi şi nu-i mai chema... că uite, au şi început să ne dea ghes de sub pat.

— Cine poate să ne dea ghes de sub pat ? a întrebat Pavel Mironîci.

— Păi, adormiţii întru Domnul, îi răspunse unchiul.

Dar Pavel Mironîci nu şi-a pierdut cumpătul : a înşfăcat o lumînare aprinsă şi hai să lumineze cu ea sub pat. Dar de acolo cineva a suflat flacăra şi chiar a dat şi-n sfeşnic de l-a făcut să cadă pe jos, şi numaidecît a răsărit de sub pat o arătare care parcă era un negustor de la noi, de la Nikola, din rîndul măcelăriilor.

Noi toţi, în afară de hangiu, ne-am repezit care încotro, tot strigînd fără încetare.

— Piei, diavole, piei !

Dar după cel dintîi, numai că iese de sub alt pat şi un alt negustor, şi parcă aduce şi ăsta bine cu unul de pe la măcelării.

— Ce-nseamnă asta ?

— Păi, nu-nseamnă nimic, au început a vorbi cei doi. Şi nouă ne place să auzim glasuri de bas. Asta-i tot !

Cel dintîi dintre negustori, cel care ne-a izbit peste picioare şi l-a făcut pe Pavel Mironîci să scape lumînarea din mînă ne tot cerea iertare, zicînd că l-am lovit cu cizmele şi că Pavel Mironîci era cît p-aci să-i pîrlească obrazul.

Pavel Mironîci s-a făcut foc şi parcă împotriva hangiului şi l-a învinuit că a băgat oameni pe sub paturi fără îngăduinţa lui, după ce a primit banii pentru cele trei odăi.

Hangiul părea ameţit de somn, dar de adevăratelea era cam băut.

— Negustorii ăştia, zicea el, mi-s rubedenii amîndoi şi am vrut să le fac o plăcere, de, ca între rude ! În casa mea, ce vreau aia fac !

— Ba n-ai dreptul !

— Ba am !

— Dar dacă ţi-am plătit ?

— Şi ce ? E casa mea şi rudele mele mi-s mai scumpe decît banii. Dumneata stai cît stai şi pleci, iar dînşii rămîn pentru totdeauna şi n-ai dreptul nici să-i înghesui cu picioarele şi nici să le arzi ochii.

— Păi nu i-am înghesuit într-adins, zice unchiul. Vroiam doar să ne băgăm picioarele sub pat.

— Nu trebuia să le băgaţi ! Trebuia să staţi frumos locului.

— De spaimă am făcut-o !

— Ce mai tura-vura ! Dumnealor sînt cu mare tragere de inimă pentru cele sfinte şi doritori de a auzi...

Pavel Mironîci şi-a ieşit de-a binelea din fire.

— Care „cele sfinte", zice, unde ? Asta-i o pildă de cum ştie fiecare din ei meseria. Cît despre cele sfinte, alea sînt la biserică, nu aici.

— Totuna-i, zice hangiul. Şi una şi alta tot acolo trag.

— Sînteţi nişte instigatori !

— Iar voi, nişte răzvrătiţi !

— Cum adică ?

— Aţi vîndut carne de vită moartă, iar pe judecător l-aţi închis cu cheia !

Şi dă-i cu tot soiul de prostii de acelaşi fel. Pînă la urmă toţi s-au aprins şi a început hangiul să strige :

— Ia, căraţi-vă, voi, morarilor, din casa mea, că eu cu măcelarii mei o să ne vedem mai departe de treburile noastre.

Pavel Mironîci l-a ameninţat.

— Dacă mă şi ameninţi, i-a zis hangiul, o să chem numaidecît nişte voinici de ai mei, de Orel, că n-o să vă-ntoarceţi voi la Eleţul vostru decît cu coastele rupte.

Pavel Mironîci, care era cel mai voinic dintre voinicii din Eleţ, s-a supărat tare şi i-a răspuns :

— Bine, cheamă-i dacă-ţi dă mîna să te mişti din loc. Dar eu unul nu mă car de aici, că am banii băgaţi în vinul ăsta.

Atunci au dat să plece măcelarii, pesemne ca să cheme pe careva.

Dar Pavel Mironîci i-a înghesuit grămadă şi tot striga :

— Unde-i cheia, că vreau să-i încui aici !

Atunci am început şi eu să-i spun unchiului :

— Unchiule dragă, pentru numele lui Dumnezeu ! Vezi şi mata pînă unde am ajuns ! Ar putea să iasă şi cu moarte de om ! Acasă ne aşteaptă mămuca şi tuşica... Ce-or fi crezînd ? Or fi tare neliniştite.

Unchiul era şi el speriat.

— Pune mîna pe şubă, zice, şi hai, pînă n-au închis uşa cu cheia.

Ne-am repezit amîndoi în odaia vecină, am înşfăcat şubele şi ne părea tare bine că am ieşit afară în aer liber. Dar întunericul din

jur era atît de mare, că nu vedeai la doi paşi, şi mai era şi lapoviţă : zăpada udă, în fulgi mari şi grei, ne izbea în obraji şi ni se lipea de ochi.

— Hai, du-mă, zise unchiul, că eu parcă mi-a luat Dumnezeu minţile aşa, dintr-o dată : nu mai ştiu nici unde sîntem şi nici nu mai văd nimic.

— Matale, zic, să n-ai altă grijă decît să te ţii după mine.

— Iaca nu-i bine că l-am lăsat acolo pe Pavel Mironîci.

— Ce era să facem ?

— Asta aşa-i, dar... e cel mai bun enoriaş al nostru.

— E tare voinic ! N-o să păţească nimic !

Iar zăpada ne tot lua vederile, şi cum mai şi ieşeam chiar atunci de la mare căldură, ni se tot părea că de pretutindeni ne iese în cale cine ştie cine.

Capitolul al nouălea

Drumul îl cunoşteam eu — de bună seamă — cît se poate de bine, pentru că oraşul nostru nu-i mare şi pentru că m-am născut şi am crescut acolo. Dar întunecimea aceea de beznă şi zăpada moale de care am dat ieşind din zăpuşeala odăii luminate, parcă mi-a luat şi mie minţile.

— Îngăduie-mi, zic, unchiule, să mă dumiresc unde ne aflăm.

— Cum se poate ca în oraşul tău să n-ai nişte semne după care să te iei ?

— Ba cum de nu, ştiu, i-am întors vorba. Primul semn trebuie să ne fie cele două catedrale : cea nouă, mare, şi cea veche, mai mică. Iar noi trebuie să trecem printre ele şi s-o luăm spre dreapta. Dar acum, cu omătul ăsta, nu zăresc nici pe a mare şi nici pe a mică.

— Bravo ! Păi aşa nu-i de mirare să ne dezbrace de şube sau chiar de toate cele şi n-o să ştim atunci unde să alergăm, aşa goi cum om fi. Şi o să răcim de moarte !

— Poate dă Dumnezeu şi nu ne dezbracă !

— Da' tu-i cunoşti pe negustorii ăia de au ieşit de pe sub paturi ?

— Îi cunosc.

— Pe amîndoi ?

— Pe amîndoi ! Unuia îi zice Efrosin Ivanov, iar celuilalt Agafon Petrov.

— Şi sînt negustori cu adevărat ?

— Negustori !

— Mutra unuia dintre ei nu mi-a plăcut de fel.

— De ce ?

— Avea o căutătură de iezuit.

— Ăsta-i Efroisn. M-a speriat şi pe mine o dată.

— Cum ?

— Prin visare. Mergeam eu într-o seară de la vecernie pe lîngă prăvălia lui şi m-am oprit la biserica Sfîntul Nicolae să mă rog să mă apere, pentru că pe acolo sînt cîini foarte răi ; deodată am auzit cum în prăvălia negustorului ăstuia, Efrosin Ivanîci, cîntă o privighetoare, iar printre scîndurile ulucii se vedea o candelă aprinsă în faţa icoanelor... Mi-am lipit atunci obrazul de o crăpătură şi ce să vezi ? Negustorul stătea cu un cosor în mînă, deasupra unui bourean înjungheat ce zăcea la picioarele lui, închircindu-şi picioarele legate şi mişcînd din cap ; iar capul cela, tăiat, abia de se ţinea de gîtiţa spintecată şi sîngele curgea gîrlă pe jos. Un alt juncan aştepta înjunghierea într-un colţ întunecat şi se vedea că ori mugeşte, ori se cutremură tot, în timp ce pe deasupra sîngelui fierbinte privighetoarea îşi zicea, ca nebună, cîntecul, iar din depărtare, de cealaltă parte a Okăi, se auzeau bubuituri de tunet... M-a cuprins spaima şi am strigat : „Efrosin Ivanîci !“ Voiam să-l rog să mă petreacă pînă la pod, dar el a tresărit deodată atît de puternic, că am fugit. Mai ţin minte şi acum.

— La ce te-ai apucat tocmai acum să-mi povesteşti o grozăvie ca asta ?

— De ce nu ? Nu cumva ţi-e teamă ?

— Teamă, neteamă, dar nu-mi trebuie poveşti de groază.

— Să vezi că s-a sfîrşit cu bine : a doua zi i-am spus că uite, aşa şi pe dincolo, m-ai speriat ! „Ba m-ai speriat tu pe mine, mi-a răspuns dînsul, pentru că eu tocmai stăteam furat de cîntecul privighetorii, iar tu ai ţipat.“ „De ce, l-am întrebat eu atunci, asculţi cu atîta simţire ?“ „Nu pot altfel, mi-a răspuns dînsul, de multe ori simt că mi se opreşte inima în loc.“

— Ia spune : eşti sau nu voinic ? m-a întrebat deodată unchiul.

— N-o să mă laud, i-am răspuns, că am cine ştie ce putere, dar dacă pun în mănuşă vreo trei-patru pitaci din ăia vechi, sînt în stare să ating pe orice tîlhar de-l fac bun de prohod.

— Numai de ar fi singur, mi-a răspuns unchiul.

— Cine ?

— Tîlharul, cine altul ? Dar dacă sînt doi, ori poate o ceată întreagă ?

— N-au decît să fie şi doi, i-am răspuns, că tot le venim de hac. Îmi dai şi matale o mînă de ajutor. Cît despre ceată, păi să ştii de la mine că tîlharii nu umblă în cete.

— Pe mine să nu te bizui cine ştie cît, că eu, frate dragă, am îmbătrînit. Înainte vreme ştiam şi eu să lovesc, slavă Domnului ! Mă cunoaşte toată lumea şi la Eleţ şi la Livnî...

Dar n-apucă să isprăvească şi deodată am auzit în spatele nostru nişte paşi grăbiţi.

— Ia stai, zic, mi se pare că vine cineva.

— Zău ? Parcă am auzit şi eu că vine cineva, mi-a răspuns unchiul.

Capitolul al zecelea

Eu tăceam, iar unchiul mi-a şoptit :

— Hai să ne oprim şi să-l lăsăm să treacă înainte.

Ne aflam tocmai la coborîşul dealului, acolo unde vara oamenii se îndreaptă în spre podul Balaşevski, iar în vreme de iarnă o iau de-a dreptul peste gheaţă, printre şlepuri.

Acolo, de cînd se ştie, e un loc tare pustiu. Pe muchea dealului sînt case puţine, şi acelea ferecate, iar jos, în dreapta, pe rîul Orlik, se află cîteva încăperi de baie ca vai de lume şi o moară înspre care coboară stînca prăpastiei, dreaptă ca un zid, şi mai încolo o livadă, ascunzişul dintotdeauna al hoţilor. Poliţaiul Ţigănuş şi-a ridicat chiar acolo secţia şi oamenii au început să spună că vardistul care stătea aici de strajă ţinea cu tîlharii... Şi uite-aşa, stăteam şi mă gîndeam că oricine ar fi acela care se apropia, tîlhar sau om bun, era într-adevăr mai înţelept să-l lăsăm să treacă înainte.

Şi ne-am oprit... Şi ce credeţi ? Omul care se furişa după noi s-a oprit pesemne şi el, că zgomotul paşilor a încetat.

— Poate ne-am înşelat, mi-a zis unchiul ; poate că nu era nimeni.

— Ba nu, i-am răspuns eu, am auzit cît se poate de limpede paşi, şi încă aproape !

Am mai stat puţin locului, dar n-am auzit nimic. Dar îndată ce am pornit mai departe, paşii iar se auzeau grăbiţi în urma noastră... Desluşeam chiar cum urmăritorul nostru se grăbeşte şi gîfîie.

Am încetinit mersul şi înaintam mai domol. Cel din spatele

nostru venea şi el mai încet. Am iuţit iar paşii — a iuţit şi el. Se tot apropia, mai-mai să ne calce drept pe urmă.

Nu începea nici o îndoială : ne-am dat seama limpede că ne urmăreşte un tîlhar, şi asta încă chiar de la plecarea din han ; se vede că ne aştepta dinainte, iar cînd eu m-am încurcat la trecerea dintre cele două catedrale, din pricina zăpezii care mă orbea, ne-a luat urma. Acum trebuia neapărat să se întîmple ceva. De bună seamă că tîlharul nu era singur !

Şi, ca un făcut, zăpada se-nteţise : mergeam de parcă am fi înotat într-un ulcior cu lapte bătut : ne învăluia de pretutindeni o pîclă albă şi cleioasă.

În faţă aveam rîul Oka. Trebuia să coborîm pînă la gheaţa lui. Pe gheaţă — un şir de şlepuri goale, cu treceri înguste printre ele. Pe acolo trebuia să mergem ca să ieşim de partea cealaltă, unde era casa noastră. Iar tîlharul care ne urmărea avea — pesemne — pe aici, pe undeva, tovarăşi pitiţi. Le venea cel mai la-ndemînă să jefuiască oamenii aici, pe gheaţă, printre şlepuri, unde-i puteau omorî şi arunca apoi în vreo copcă. Pe aici era pesemne şi vreun adăpost de-al lor. Asemenea adăposturi se puteau vedea bine ziua : au culcuşul aşternut cu cînepă rămasă după meliţat sau cu paie, iar tîlharii zac pe ele, beau tutun şi aşteaptă. Se aciuiau pe lîngă ei şi nişte femei dintr-acelea ce bat cîrciumile. Nişte muieruşti îndrăzneţe, nevoie mare ! Mai ies din bîrlog, mai ademenesc cîte un bărbat şi-l aduc acolo, iar tîlharii îl despoaie. Apoi se duc după altul.

Tîlharii ceia se legau mai ales de drumeţii care se întorceau de la mănăstirea de călugări, după vecernicie, şi asta, pentru că tîrgoveţii noştri se dădeau în vînt după cîntăreţi buni, iar pe atunci aveam noi un bas vestit, pe nume Strukov, om cu înfăţişare îngrozitoare : negricios, cu trei moţuri de păr în cap şi cu buza de jos căzută în afară, ca partea din faţă a faetoanelor, pe care o lasă omul în jos la nevoie. Atîta vreme cît hăuia, ţinea buza revărsată în afară, iar cum isprăvea, o trăgea înapoi. Care voia să se întoarcă viu şi nevătămat de la vecernie, îi poftea cu dînsul pe conţopiştii Reabîkin ori Gorsunski, amîndoi grozav de voinici şi de care tîlharii se temeau. Mai cu osebire Reabîkin, care avea albeaţă pe-un ochi şi era amestecat în afacerea cu conţopistul Solomka, ucis în zăvoiul Şcekatihinski, la o petrecere cîmpenească din luna mai...

Eu i le povesteam toate astea unchiului ca să mai uite de ce i se-ntîmplase chiar lui, dar el îmi curmă vorba, zicînd :

— Ia stai, frate, că m-ai zăpăcit de tot : la voi aici numai despre omoruri e vorba. Să ne oprim, să ne mai tragem oleacă sufletul

înainte de a coborî pe gheață. Mai am aici, la mine, trei pitaci de aramă" i-ai și vîră-ți-i în mănușă.

— Bine, dă-mi-i ! Am mănușa cu un singur deget și trei pitaci mai intră în ea.

Și cînd mă pregăteam tocmai bine să iau cei trei pitaci, răsare dintr-o dată ca din pămînt careva acolo, lîngă noi, din întuneric și zice :

— Ce mai veste-poveste, voinicilor ? Pe cine ați despuiat, hai ?

Întîi m-am gîndit că trebuie să fie neapărat un tîlhar, dar l-am cunoscut după glas că-i chiar măcelarul de care povestisem înainte.

— Matale ești, Efrosin Ivanîci ? l-am întrebat eu. Hai, frate, ș-om merge tustrei laolaltă.

El însă a trecut mai departe în mare grabă, făcîndu-se nevăzut în vîrtejul de zăpadă și mi-a aruncat din mers :

— Nu, frățiorilor, capra și lupul nu fac casă bună : n-aveți decît să vă împărțiți între voi prada, dar pe Efrosin să-l lăsați în pace ! Efrosin a ascultat mai adineaori niște glasuri pe cinste și acum iar i s-a muiat inima... Că acuși te ating de dai ortul popii...

— Nu-i chip, zic, să-l mai oprim din drum ! Ai văzut și matale că habar n-are cu cine vorbește : ne ia drept tîlhari.

— Ia mai lasă-l în plata Domnului pe el și tovărășia lui, zice unchiul. Că de pe urma lui iarăși nu-i zis că rămîi teafăr. Hai mai bine la drum numai cu ajutorul lui Dumnezeu și atît. Că fără voia lui nu se face nimic. Ș-apoi acum, cînd a trecut dînsul, parcă am mai prins olecuță de inimă. Doamne-ajută ! Sfinte Nikola, apărătorule, sfinte Mitrofan din Voronej, Tihonej, Tihane și Iosoat... Ptiu !... Ce-o mai fi și asta ?

— Ce ?

— N-ai văzut ?

— Ce să văd ?

— Parcă mi s-a încurcat o mîță în picioare !

— Ți s-o fi părut !

— Se rostogolea ca un harbuz.

— O fi fost o căciulă smulsă din capul cuiva.

— Auleu !

— Ce mai e ?

— Păi, căciula...

— Ce-i cu ea ?

— N-ai zis chiar tu că-i una „smulsă" ? Pesemne că acolo, pe muchea dealului, tîlharii au pus mîna pe vreunul...

— Da' de unde, zic, o fi smuls-o vîntul.

Şi cu aceste cuvinte am purces amîndoi la coborîre spre gheaţă. Şlepurile de care vă spuneam erau pe atunci lăsate la voia întîmplării, fără nici o rînduială, unul lîngă altul, cum se nimerea. Şi erau atît de băgate unul în altul, că nu mai rămînea decît cîte un coridor grozav de strîmt, de nu puteai trece decît anevoie şi trebuia s-o tot coteşti încolo şi-ncoace.

— Aici, unchiule, i-am zis eu, n-am de ce s-o ascund : aici îi cea mai mare primejdie.

Iar unchiul încremenise de spaimă şi nici nu se mai ruga la sfinţi.

— Acum, zic, ia-o mata înainte, unchiule.

— De ce, îmi şopteşte el, s-o iau înainte ?

— Că aşa eşti mai ferit de primejdie.

— Cum adică, sînt mai ferit ?

— Uite cum : dacă se repede tîlharul la dumneata, te tragi numaidecît înapoi, înspre mine, eu te apăr, iar pe dînsul îl ating ! Pe cînd dacă mergi în urma mea, nu te mai văd şi tîlharul poate să-ţi astupe gura cu mîna ori cu cîlţi muiaţi în apă şi eu n-o să te aud. O să-mi văd mai departe de drum.

— Nu, să nu-ţi vezi de drum... Dar de ce fel de cîlţi vorbeşti ?

— Aşa, nişte ghemotoace lunecoase, pe care muieruştile lor le culeg de pe jos de prin băi şi le aduc tîlharilor ca să astupe gurile cu ele. Aşa nu se aude omul ţipînd.

Îmi dădeam seama că unchiul mă tot întreabă de una şi de alta pentru că se teme s-o ia înainte.

— Eu, zice, mă feresc să merg înainte, pentru că tîlharul poate să mă pocnească-n frunte cu o greutate de plumb şi tu n-ai să ai vreme să-mi sari în ajutor.

— Dar dacă mergi în spate e şi mai rău, zic, pentru că poate să-ţi ardă una peste ceafă, cu drugul.

— Ce drug ?

— Ce mă tot întrebi ? Ce, mata nu ştii ce-i ai un drug de fier ?

— Nu ştiu ! Ştiu numai de un piron din fier, cu vîrful ascuţit, care se face pentru *svaiki* [1].

— Da, e ascuţit.

— Şi are o măciulie rotundă ?

— Da, rotundă, de vreo trei sau patru funturi.

[1] Joc în care se aruncă un piron ascuţit într-un cerc de fier aşezat pe pămînt.

— La Eleţ, la noi, se foloseşte boxul pentru atacuri d-astea. Dar de drug — aud pentru prima oară.

— La noi la Orel, însă, asta-i moda cea mai iubită : să croieşti pe unul în cap cu drugul : îi crăpi numaidecît ţeasta !

— Hai, zice el, să mergem mai bine amîndoi odată, ţinîndu-ne de braţ !

— E prea strîmt printre şlepuri.

— Dar cum rămîne cu drugul cela ?... Nu, mai bine hai şi ne-om înghesui cum om putea, dar amîndoi deodată !

Capitolul al unsprezecelea

Dar de-abia ne-am luat la braţ şi am început să ne croim cu chiu, cu vai drum printre şlepuri, prin trecerile cele înguste, că numai ce îl auzim şi pe ăla din spatele nostru că nu ne slăbeşte şi se strecoară după noi.

— Spune-mi, rogu-te, zice unchiul, va să zică n-a fost măcelarul ?

M-am mulţumit doar să dau din umeri şi am rămas cu urechea ciulită...

Ăla din spate foşnea, strecurîndu-se pesemne şi el anevoie şi simţeam că uite-acuşi o să mă înhaţe... De pe muchea dealului se mai auzea unul coborînd în fugă... Ehei, se vede treaba că erau chiar tîlharii. Trebuia s-o luăm la sănătoasa. Ne-am repezit înainte, dar nu era chip să mergem mai iute din pricina întunericului şi a locului strîmt ; ba pe deasupra drumul mai era presărat de bucăţi de gheaţă. Iar în vremea asta, tîlharul care era mai aproape ajunsese chiar pe după umerii mei, de-i simţeam şi răsuflarea.

— Tot nu putem scăpa, i-am zis atunci unchiului. Hai să ne întoarcem cu faţa la ei.

Îmi făceam următoarea socoteală : fie îl las s-o ia el înainte, fie îi ard chiar eu una în mutră, cu pumnul, ajutat de pitacii de aramă, decît să mă atingă el pe la spate. Dar de-abia ne-am întors cu faţa la el, că afurisitul s-a lăsat pe vine şi deodată a ţîşnit printre noi ca un motan.

Unchi-meu şi cu mine ne-am trezit amîndoi jos, de parcă ne-a cosit careva.

— Prinde-l, ţine-l, Mişutka, strigă unchiul. Mi-a smuls din cap căciula de biber !

Eu nu vedeam nimic, dar numaidecît mi-am amintit de ceasul meu şi am dat să-l pipăi. Şi, ce credeţi ? Nu mai aveam ceas ! Mi-l furase, diavolul !

— Şi mi-e mi-a luat ceasul, i-am răspus eu unchiului.

— Şi fără să mai gîndesc la nimic, m-am repezit după tîlharul cela cît mă ţineau picioarele şi, spre norocul meu, am pus mîna pe el chiar la doi paşi de acolo, pe după un şlep, şi l-am izbit cu toată puterea în cap, cu pitacii de aramă, l-am trîntit la pămînt şi m-am aşezat peste el, strigîndu-i :

— Dă-mi ceasul !

Iar el tăcea chitic şi doar m-a apucat, nemernicul, cu dinţii de mînă.

— Cîine ! zic. Mai şi muşti ?

Şi l-am pocnit binişor pe sub mustăţi, apoi i-am înfundat gura cu mîneca, iar cu mîna slobodă l-am căutat drept în sîn şi numai decît mi-am şi găsit ceasul acolo şi l-am scos afară.

În clipa aceea s-a apropiat şi unchiul :

— Ţine-l, zice, ţine-l bine, că-l învăţ eu minte !

Şi am început noi doi să-l învăţăm minte, şi „ca la Orel" şi „ca la Eleţ". Şi mi ţi l-am învăţat straşnic, încît de-abia a scăpat din mîinile noastre, că a luat-o la sănătoasa, ca un iepure, fără să zică nici pîs. Şi doar cînd a ajuns pe după Puţul Plautin, numai atunci a dat glas, ţipînd : „ajutor" şi numaidecît şi celălalt, cel de pe deal, a ţipat şi el „ajutor".

— Ce mai tîlhari ! zice unchiul. Tot ei îi jefuiesc pe oameni şi tot ei ţipă după ajutor, şi încă din două părţi ! Ia zi-i : i-ai luat înapoi ceasul ?

— I l-am luat !

— Dar căciula mea ?

— La ea, zic, nu m-am mai gîndit de fel !

— Iar mie mi-e frig ! Sînt chel !

— Ia căciula mea !

— N-am trebuinţă de a ta ! A mea era de la Faleev şi am plătit-o cu cincizeci de ruble !

— Ce-are a face, zic. Acum nu se vede ce căciulă ai !

— Da'tu ?

— Eu o să merg în capul gol. Ş-apoi nici nu mai avem mult : dăm colţul şi numaidecît e şi casa noastră.

Dar căciula mea îi era prea mică unchiului şi atunci el a scos batista din buzunar şi s-a legat cu ea.

Şi uite-aşa am ajuns acasă, tot într-o fugă.

Capitolul al doisprezecelea

Nici mămuca şi nici tuşica nu se culcaseră : împleteau la ciorapi, aşteptîndu-ne. Şi de cum l-au văzut pe unchiu că intră tăvălit tot în zăpadă şi legat la cap cu batista, ca o muiere, au pornit a se văicări amîndouă într-un glas, zicînd :

— Doamne, Dumnezeule ! Ce mai e şi asta ? Unde-i căciula pe care ai avut-o la plecare ?

— S-a zis cu căciula mea, le răspunse unchiul. Nu mai este !

— Prea Sfîntă Născătoare de Dumnezeu ! Şi unde-i ?

— Tîlharii voştri de-aici mi-au scos-o din cap, pe gheaţă.

— Va să zică pe voi v-am auzit ţipînd „ajutor" ? Şi eu care-i spuneam surioarei : „Trimite-i pe meliţători afară, că parcă aud glasul neprihănit al lui Mişa !"

— Ehei, pînă s-ar fi dezmeticit meliţătorii tăi şi ar fi ieşit afară, n-ar mai fi rămas nici urmă de noi... Nu, n-am strigat noi după „ajutor", ci tîlharii, iar noi doi ne-am apărat cu puterile noastre !

Mămuca şi tuşica au sărit ca arse :

— Cum ? Şi Mişa al nostru s-a folosit de putere ?

— Păi, tocmai Mişa a şi făcut grosul ! Atîta doar că nu s-a îngrijit de căciula mea. În schimb ceasul şi l-a luat înapoi !

Vedeam că mămuca e în sinea ei mulţumită de isprava mea, dar tot mi-a spus :

— Mişa, Mişa ! Şi cît te-am rugat să nu bei nimic şi să nu rămîi pînă tîrziu, pînă la ceasul tîlhăriilor ! De ce mi-ai ieşit din cuvînt ?

— Iertare, zic, mămucă ! De băut n-am băut nimic, dar pe unchiul nu-l puteam lăsa singur acolo. Vezi şi matale : dacă s-ar fi întors singur, putea să iasă o mare nenorocire !

— Păi şi aşa i-au luat căciula.

— Mare pagubă ! O căciulă se mai poate şi cumpăra !

— Asta aşa-i ! Bine că ţi-ai luat îndărăt ceasul !

— Mi l-am luat, mămucă, şi încă cum ! L-am trîntit pe tîlhar într-o clipită la pămînt, i-am astupat gura cu mîneca să nu ţipe, iar cu mîna cealaltă i-am cotrobăit prin sîn, mi-am scos de acolo ceasul şi după aceea l-am scuturat binişor pe tîlhar, cu unchiul !

— Asta nu trebuia s-o faceţi !

— Cum să nu ? Ba să ştie mişelul, să-i rămînă de amintire !

— Da' ceasul nu s-a stricat ?

— Nu, nu cred ! Poate doar i-am rupt lănţişorul !

Şi zicînd aşa, am scos ceasul din buzunar şi m-am apucat să-i cercetez lănţişorul, cînd deodată, tuşica, cu ochii la ceasul cela, mă întrebă :

— Da' ceasul ăsta al cui e ?

— Cum al cui ? Al meu, se-nţelege !

— Păi al tău avea un cerculeţ.

— Şi ?

Dar în clipa aceea m-am uitat la ceas, şi, ce să vezi ? Chiar că nu avea cerculeţul de aur cunoscut, ci în locul lui avea o plăcuţă de argint pe care se vedea un păstoraş cu o păstoriţă şi o oiţă la picioarele lor.

Şi parcă dintr-o dată m-a luat cu frig.

— Ce-o mai fi şi asta ? Ceasul ăsta nu-i al meu !

Stăteam cu toţii fără să pricepem nimic.

— Na-ţi-o bună ! zice tuşica.

Iar unchiul căuta să ne liniştească :

— Staţi, zice, şi nu vă mai speriaţi aşa : pesemne că hoţul ăla avea ceasul lui Mişutka altundeva, iar pe ăsta apucase să-l fure mai înainte de la altul.

Dar eu şi aruncasem cu năduf pe masă ceasul cela, ca să nu-l mai văd în faţa ochilor şi m-am repezit în odaia mea. Şi numai că aud acolo, din perete, de deasupra patului tic-tacul ceasului meu...

M-am apropiat dintr-o singură săritură, cu lumînarea în mînă. Da, era ceasul meu, cel cu cerculeţul de aur... Şedea frumuşel şi cuminţel locului, acolo, în perete.

Atunci m-am plesnit din răsputeri cu palma peste frunte şi m-am pornit nu să plîng, ci să urlu :

— Pe cine oi fi jefuit, Dumnezeule mare ? !

Capitolul al treisprezecelea

Mămuca, tuşica, unchiul, toţi trei s-au speriat, au dat buzna în odaie şi au început să mă zgîlţîie :

— Ci vino-ţi în fire, băiete ! Linişteşte-te !

— Lăsaţi-mă, zic, cu toţii în pace ! Cum să mă liniştesc, dacă am jefuit un om ?

Mămuca a prins a se boci :

— Şi-a pierdut, zice, minţile ! I s-o fi năzărit ceva de groază ?

— Se-nţelege că mi s-a năzărit, mămucă ! Acum ce mă fac ?

— Şi ce ţi s-a năzărit mă rog ?

— Asta ! Poftim de te uită şi matale !

— Ce ? Unde ?

— Uite aici, priveşte ! Sau poate nu vezi ?

Atunci s-au uitat cu toţii în spre perete, unde le arătam eu, şi au văzut ceasul de argint cu cerculeţul de aur, darul unchiului, cum şedea frumuşel în perete şi ticăia liniştit...

Cel dintîi s-a dumirit unchiul :

— Sfinte Dumnezeule, zice, păi ăsta-i ceasul tău !

— Se-nţelege că-i al meu !

— Se vede treaba că nu l-ai luat cu tine ? L-ai lăsat aici !

— Vezi şi matale că l-am lăsat aici !

— Şi ăla... ăla... Al cui o fi ?

— De unde vrei să ştiu ?

— Ce-o mai fi şi asta ! Surioarelor, drăguţelor, se cheamă că noi doi, Mişa şi cu mine, am jefuit un om !

Mămuca, parcă i-a tăiat cineva picioarele : a strigat deodată şi s-a lăsat la pămînt pe locul pe care stătuse.

M-am repezit s-o ridic, dar dînsa mi-a strigat plină de mînie :

— Piei din ochii mei, tîlharule !

Iar tuşica făcea semnul crucii peste toţi şi toate, bolborosind :

— Sfînt, Sfînt, Sfînt...

Mămuca s-a apucat cu mîinile de cap şi jelea :

— Au bătut un om, l-au jefuit şi nici măcar nu ştiu pe cine !

Unchiul a ridicat-o de jos, spunîndu-i ca s-o mîngîie :

— Hai, linişteşte-te, că doar nu era om de treabă !

— De unde ştii ? Poate că era de treabă. Poate că o fi trimis cineva după doftor...

— Da' cu căciula mea cum rămîne ? i-a întors unchiul vorba.

— Dumnezeu ştie ce-i cu căciula matale şi pe unde îi fi lăsat-o !

Unchiul s-a supărat, dar mămuca nici că-l lua în seamă şi iar s-a întors spre mine :

— Mi-am crescut odrasla atîţia ani în frica lui Dumnezeu şi uite ce-a ieşit : dacă nu-i chiar tîlhar, apoi nici departe nu-i. După toate astea, nici o fată de treabă din Orel n-o să vrea să te ia, pentru că acum toţi, toţi pînă la unul, o să afle că eşti un tîlhar...

— N-am mai putut răbda şi i-am întors vorba :

— Cum se poate, mămucă ? Ce tîlhar sînt eu, dacă toate astea s-au petrecut dintr-o greşeală !

Dar dînsa nici că vroia s-audă, şi tot împungîndu-mă cu degetele osoase în cap, mă dăscălea cu vorbe din bătrîni despre amar şi nenoroc :

— Te-am tot învăţat : să trăieşti, fătul meu, în smerenie, să nu te ţii de jocuri şi chiolhane, să nu dai pe gît cîte două pahare de vin dintr-o sorbire, ca să nu zaci apoi pe maidane neumblate, să te despoaie tîlharii de nădragii scumpi, să te umpli de ruşine mare, iar prin tine tot neamul tău de ocară nemeritată. Te-am tot dăscălit să nu baţi, fătul meu, drumul pişicherilor şi cîrciumarilor, să nu-ţi umble gîndul la tîlhărie şi furtişag, dar n-ai vrut să dai ascultare vorbelor mîne-ti. Hai de scoate acum de pe tine straiele de sărbătoare, pune-ţi zdrenţe de beţivan şi stai şi-aşteaptă să ne bată dintr-o clipă-n alta poliţaiul în poartă şi să dea buzna în casă Ţigănuş însuşi !

Şi tot bodogănindu-mă aşa mereu, mă ciocănea cu degetul în cap.

Iar tuşica, de cum auzi de Ţigănuş, strigă plină de spaimă :

— Doamne ! Fereşte-ne de Cain şi de Arid !

Sfinte Dumnezeule ! Casa noastră se prefăcuse într-un iad, nu alta.

Mămuca şi tuşica şi-au căzut una alteia în braţe şi, aşa îmbrăţişate, au ieşit plîngînd din odaie. Am rămas numai noi doi : unchiul şi cu mine.

Eu m-am aşezat la masă cu capul proptit în palme şi nu mai ştiu cîte ceasuri am rămas aşa, tot gîndindu-mă pe cine am prădat ? O fi fost franţuzul Saintvincent, care se întorcea poate de la o lecţie, ori iarăşi poate o fi fost secretarul care şedea în casa lui Strahov, mareşal al nobilimii ? Ori cine o fi fost, vai de el ! Dar ce-ar fi să fi fost chiar naşul meu, Kulabuhov, care poate că se întorcea de pe partea ailaltă, de la secretarul curţii de casaţie ? O fi mers şi el cu fereală, să nu-l vadă careva cu legăturica lui, şi cînd colo eu... mi ţi l-am lucrat în foi de viţă ! Frumos : un fin pe naşu-său !

— Mă duc în pod şi mă spînzur, că alta nu-mi mai rămîne de făcut !

Iar unchi-meu a băut ce a băut cu înverşunare un ceai după altul, iar mai apoi s-a apropiat de mine, nici nu ştiu cum şi cînd, şi mi-a zis :

— Ia nu mai sta aşa pleoştit ! Să trecem la fapte !

— Păi cum să nu : dacă aş afla pe cine l-am uşurat de ceas... i-am răspuns eu...

— Lasă ! Hai ş-om merge cît mai degrabă amîndoi să ne mărturisim fapta singuri.

— Şi cui s-o mărturisim ?

— Se-nţelege cui : chiar lui Ţigănuş ăsta al vostru !

— Vai, ce ruşine !

— Dar alta ce-i vrea ? Crezi poate că am mare chef să mă duc la Ţigănuş ? Dar tot e mai bine să ne mărturisim singuri vina decît să ne caute el. Hai, ia şi ceasul tău şi pe ălălaltul şi să mergem !

Şi am pornit să mă duc.

Am luat cu mine şi ceasul pe care mi-l dăduse unchiul şi pe cel pe care l-am adus noaptea şi, fără să-mi iau rămas bun de la mămuca, am plecat cu unchiul.

Capitolul al paisprezecelea

Cînd am ajuns la poliţie, Ţigănuş era acolo, aşezat în faţa mesei de lucru, iar la uşa lui stătea un subcomisar tînăr, prinţul Solnţev-Zasekin. De neam era el mare, dar de pricepere nu prea.

Unchiul mă vede că schimb plecăciuni cu prinţul ăsta şi-mi zice :

— Ăsta-i chiar prinţ adevărat ?

— Adevărat ! Zău !

— Ia fă-i un semn cu un ban mai lucitor, ascuns în palmă, ca să facă dumnealui o săritură pînă aici la noi, pe scară.

Eu am făcut întocmai : am răsucit între degete douăzeci şi cinci de copeici şi prinţul a ieşit glonţ pe scară.

Unchiul i-a băgat banul în mînă şi l-a rugat să facă aşa, ca să intrăm cît mai degrabă în cancelarie.

Subcomisarul s-a apucat să ne povestească cum că în noaptea asta, cică, s-au petrecut în oraşul nostru o sumedenie de întîmplări.

— Şi nouă ni s-a întîmplat ceva.

— Sînt întîmplări şi întîmplări ! Uite, domniile voastre arătaţi amîndoi cum arată omul de obicei ! Da' acolo, la rîu, pe unul l-au băgat pe copcă ; doi negustori, au dărîmat în piaţa Poleşskaia toate hulubele, grinzile şi copăile : a fost găsit şi un om fără cunoştinţă sub o copaie ; iar pe doi trecători i-au despuiat de ceasuri. Acum eu am rămas singur singurel aici de serviciu, că ceilalţi vardişti umblă toţi să-i prindă pe tîlhari.

— Tocmai, asta-i ! Du-te şi spune poliţaiului că noi doi am venit ca să lămurim lucrurile.

— Domniile voastre v-aţi bătut, ori aveţi altă tărăşenie, ca între rubedenii ?

— Nu ! Matale raportează acolo că am venit pentru o treabă secretă. Ne vine peste mînă să vorbim în faţa oamenilor despre ea. Na, mai ţine încă douăzeci şi cinci de copeici.

Prințul a vîrît în buzunar jumătatea de rublă primită și după cinci minute ne-a și strigat :

— Poftiți !

Capitolul al cincisprezecelea

Țigănuș era un hohol mic și îndesat, curat ca un gîndac negru de bucătărie : mustățile îi erau zbîrlite, iar graiul grosolan, cum îl au ucrainienii.

Unchi-meu a dat să se apropie de dînsul, cum era obiceiul la ei acolo, la Eleț, dar Țigănuș i-a strigat :

— Vorbește de acolo !

Ne-am oprit.

— Cu ce pricină ați venit ?

— Mai întîi și-ntîi, i-a răspuns unchiul, poftim !

Și i-a pus pe masă șperțul învelit în hîrtie. Țigănuș l-a acoperit numaidecît cu palma.

Atunci unchiul s-a apucat să-i spună :

— Eu, zice, sînt negustor și epitrop de biserică din Eleț și am venit ieri încoace cu treburi bisericești. Am tras la rubedeniile mele de lîngă Puțul Plautin.

— Atunci se cheamă că pe matale te-au jefuit în noaptea asta ?

— Întocmai ! Mă întorceam pe la unsprezece cu nepotu-meu și am fost urmăriți de un necunoscut. Și de îndată ce ne-am apucat să trecem gheața rîului printre șlepuri el...

— Stai ! Da' cine era al treilea cu dumneavoastră ?

— Cu noi nu era nici un al treilea, în afară de tîlharul care s-a repezit...

— Dar atunci pe cine l-au înecat în noaptea asta ?

— Înecat ?

— Păi !

— Noi nu avem cunoștință despre acest fapt !

Polițaiul l-a sunat pe vardist și i-a spus :

— Să fie luați din scurt !

Unchiul meu a început să se roage de dînsul :

— Bine, domnule polițai, dar pentru ce ? N-am venit chiar noi aici să spunem totul cum a fost ?

— Voi l-ați înecat, ori ba ?

— Habar n-avem de treaba asta și nu știm de nici un înecat. Cine-i înecatul ?

— Nu se ştie ! S-a găsit la copcă o căciulă de biber, tăvălită şi murdară, dar cine a purtat-o nu se ştie !

— Căciulă de biber ?

— Întocmai ! Ia arată-i căciula, să vedem ce zice ?

Vardistul a scos din dulap căciula unchiului.

— Căciula asta-i a mea, a spus unchiul, mi-a smuls-o aseară un tîlhar, pe gheaţa rîului.

Ţigănuş clipea des, fără să priceapă :

— Ce tîlhar ? Minţi ! Tîlharul n-a furat nici o căciulă ! A furat un ceas.

— Un ceas ? De la cine, domnule poliţai ?

— De la diaconul bisericii Sfîntul Nichita.

— Diaconul de la Sfîntul Nichita !

— Da, şi încă i-au tras şi o bătaie soră cu moartea !

Am rămas amîndoi ca loviţi în cap.

Adicătelea, iaca pe cine am tăbărît !

Iar Ţigănuş zicea înainte :

— Voi, zice, trebuie să-i cunoaşteţi pe făptaşi !

— Da, i-a întors vorba unchiul, chiar noi sîntem ăia !

Şi a istorisit totul cum s-a petrecut.

— Şi ceasul acela unde-i acum ?

— Poftim un ceas, poftim altul !

— Şi numai atît ?

Unchiul i-a mai împins un şperţ şi zice :

— Mai e şi asta !

Ţigănuş a acoperit iar cu palma şi a dat porunca :

— Să fie adus diaconul.

Capitolul al şaisprezecelea

Şi numai că intră şi diaconul cel uscăţiv, bătut tot şi legat la cap.

Iar Ţigănuş s-a uitat la mine şi zice :

— Îl vezi ?

Iar eu i-am răspuns cu plecăciune :

— Înălţimea voastră, toate cîte-s de îndurat le-oi îndura, numai de deportare în locuri străine să mă iertaţi, că-s singur fecior la mamă.

— Stai, zi mai întîi dacă crezi în Dumnezeu, au ba ? Dacă ai simţire în sufletul tău ?

Cînd am văzut ce întorsătură anapoda iau vorbele poliţaiuiui, i-am spus unchiului :

— Dă şi pentru mine un şperţ, unchiule, că mămuca o să ţi-l întoarcă.

Şi unchiul i l-a dat.

— Şi cum s-au petrecut lucrurile ?

Diaconul a început să povestească : „Am fost — zice — mai mulţi la hanul Borisoglebski şi toate au mers cum nu se poate mai bine şi mai frumos, dar mai apoi hangiul a băgat sub pat nişte ascultători străini, pentru aldămaş, iar unul din negustorii din Eleţ s-a făcut foc şi s-a lăsat cu bătaie. Eu unul m-am îmbrăcat pe furiş şi m-am strecurat afară, dar de cum am făcut cotul dregătoriilor, am văzut că în faţa mea s-au oprit doi inşi şi mă pîndesc. M-am oprit şi eu ca să-i las pe ei să treacă mai departe, dar s-au oprit şi ei. O porneam eu, o porneau şi ei... Deodată am auzit că mă mai ajunge cineva din spate... Atunci m-am speriat de-a binelea şi am rupt-o la fugă, dar cei doi s-au întors cu faţa în spre mine, colo, în trecerea îngustă dintre şlepuri, şi mi-au tăiat calea... În timpul ăsta, cel de pe deal era mai-mai să mă ajungă. Atunci m-am rugat în sinea mea zicînd : Doamne ajută ! Şi m-am făcut mic ca să trec glonţ printre cei doi şi chiar am şi trecut, dar ei m-au ajuns din urmă, m-au trîntit jos, m-au bătut măr şi mi-au luat şi ceasul... Poftim şi bucăţica de la lănţişor !“

— Arată lănţişorul !

Apoi a pus cap la cap frîntura aceea şi lănţişorul ce mai rămăsese prins de ceas şi a zis :

— E adevărat. Ia priveşte aici : este sau nu ceasul dumitale ?

— Chiar al meu e, i-a răspuns diaconul, şi doresc să-mi fie dat înapoi !

— Nu se poate ! Rămîne aici pînă la cercetări.

— Dar cum rămîne cu bătaia mea ? Pentru ce am fost bătut ?

— Asta să-i întrebi pe dumnealor !

Atunci s-a băgat şi unchiul în vorbă :

— Domnule poliţai, zice. La ce să ne întrebe degeaba ? Am spus doar că vina-i a noastră, noi l-am bătut pe părintele diacon şi tot noi o să ne răscumpărăm vina ! Că doar îl luăm cu noi la Eleţ !

Dar diaconul era atît de supărat, că vedea lucrurile cu totul aiurea :

— Nu, zice, asta-mi lipseşte, să mai şi plec la Eleţ ! vedeţi-vă de treabă : de-abia m-aţi înduplecat şi îndată după asta poftim cum v-aţi purtat cu mine !

— Părinte diacone, i-a întors vorba unchiul, păi toate astea au ieşit dintr-o greşeală !

— Frumoasă greşeală, de nu-mi pot întoarce capul de înţepenit ce sînt !

— O să te tămăduim.

— Nu, zice, nu-mi trebuie tămăduiala voastră ! Pe mine mă caută întotdeauna băieşul de la Finogheici ! Voi să-mi plătiţi o mie de ruble ca să-mi repar casa !

— O să ţi-i plătim !

— Credeţi că glumesc ? Pe mine n-are voie să mă bată nimeni, că am cin bisericesc !

— Şi cinul o să-l împăcăm cumva.

Ţigănuş i-a luat şi el partea unchiului :

— Negustorii ăştia din Eleţ, zice, o să te mulţumească... Şi acum să vedem, care mai e acolo, la arest ?

Capitolul al şaptesprezecelea

Au fost aduşi hangiul de la hanul Borisoglebski şi Pavel Mironîci. Pavel Mironîci avea surtucul în zdrenţe şi hangiul aşişderea.

— Pentru ce v-aţi bătut ? i-a întrebat Ţigănuş.

Ei amîndoi au pus pe masă cîte un şperţ şi i-au răspuns într-un singur glas :

— Nu s-a întîmplat nimic, domnule poliţai ! Ne avem iar cît se poate de bine.

— Foarte bine ! Dacă nu sînteţi supăraţi unul pe altul pentru bătaie, vă priveşte. Dar cum de aţi îndrăznit să faceţi harababura asta prin oraş ? Cum de aţi dărîmat toate copăile, grinzile şi hulubele din piaţa Poleşskaia ?

Hangiul a răspuns că din nebăgare de seamă.

— Eu, zice, voiam să-l duc pe dumnealui chiar atunci, noaptea, la poliţie, iar el pe mine. Ne trăgeam unul pe altul, iar Agafon, măcelarul, îmi dădea şi el o mînă de ajutor. Şi uitea-aşa am încurcat drumul din pricina omătului, am ajuns în piaţă şi acolo ieşi dacă poţi ! Dintr-o dată au început a se dărîma acolo cîte toate, iar noi ne-am pornit să ţipăm de groază... Tocmai atunci ne-a luat rondul... Iar ceasul ia-l de unde nu-i...

— Ceasul cui ?

— Al meu !

— Şi al meu, a zis şi Pavel Mironîci.

— Şi ce dovezi aveţi ?

— La ce bun dovezile ? Că doar nu căutăm ceasurile !

— Da' pe măcelarul Agafon băgat sub o copaie ?

— Asta nu putem pentru ca să ştim, a răspuns hangiul. Se vede treaba că a căzut copaia peste dînsul şi l-a acoperit, iar el a adormit acolo sub ea, afumat cum era. Daţi-ne drumul, domnule poliţai, că noi nu cerem nimic !

— Bine, a încuviinţat Ţigănuş, dar trebuie să isprăvim şi cu ceilalţi. Să fie adus şi al doilea diacon.

A intrat şi diaconul cel negricios.

Ţigănuş l-a întrebat :

— De ce ai dărîmat noaptea ghereta vardistului ?

— Eu, domnule poliţai, i-a răspuns diaconul, eram speriat din cale-afară !

— Şi de ce mă rog te-ai speriat aşa ?

— Păi, pe gheaţă nişte oameni au prins a ţipa „ajutor" şi eu m-am repezit înapoi şi i-am cerut vardistului să mă adăpostească de tîlhari, dar el m-a gonit, spunîndu-mi : „Eu, zice, n-o să mă scol din pricina ta. Ia-ţi tălpăşiţa !" Atunci, speriat cum eram, am tăbărît peste uşă şi uşa s-a rupt. Sînt vinovat : am intrat cu putere în gheretă şi acolo am adormit tun, iar dimineaţa cînd m-am sculat, ce să vezi ? Nici tu ceas, nici tu bani !

— Ei, ce mai spuneţi, voi cei din Eleţ ? a întrebat Ţigănuş. Nu vedeţi că şi diaconul ăsta a avut de pătimit din pricina voastră şi şi-a pierdut ceasul ?

Iar Pavel Mironîci şi unchiul i-au întors vorba, spunînd :

— Se vede, domnule poliţai, că trebuie să ne ducem acasă şi să ne împrumutăm de pe la cunoştinţe, că nu mai avem bani aici cu noi.

Şi am plecat cu toţii, iar ceasul a rămas acolo şi curînd tuturor le-a trecut necazul pentru cele întîmplate, ba au mai şi rîs mult şi au făcut glume pe socoteala asta, iar eu m-am îmbătat cu ei la hanul Borisoglebski, pentru prima oară în viaţă, şi am mers cu birja şi am mai fluturat şi batista, pe drum. Ei doi s-au împrumutat pe urmă de bani la noi, la Orel, şi au plecat, dar fără diacon, pentru că diaconul a prins prea mare frică de ei şi nici o rugăminte nu l-a putut îndupleca.

— Eu, zicea, sînt cît se poate de mulţumit că m-a învrednicit Dumnezeu să primesc din partea domniilor voastre o mie de ruble pentru supărarea pe care mi-aţi pricinuit-o. Acum o să-mi dreg că-

suța și o să capăt de la secretar un locșor cît se poate de bun ; iar voi, cei de la Eleț, sînteți prea îndrăzneți, după cîte văd.

Pentru mine însă au început zile de grea încercare. Mămuca, din pricina mîniei împotriva mea, s-a îmbolnăvit atît de amarnic, că era cu un picioar în groapă și în toată casa noastră s-a lăsat o tristețe adîncă. Pe doftorul Depis n-au vrut să-l cheme, de teamă să nu pună întrebări cu privire la toată starea sănătății mămucăi. Și atunci s-au întors către cele dumnezeești : la mănăstirea de maici trăia pe atunci o maică pe nume Eunikeia, ce avea o prostire de la Iordan. Că dînsa, maica Eunikeia, după ce s-a scăldat în apele Iordanului, s-a șters cu acea prostire. Și acum cu ea o acopereau pe mămuca, dar n-a ajutat-o. Zi de zi amestecau apa sfințită de șapte cruci în șapte biserici, dar n-a ajutat-o. Era pe la noi și un țăran, Esafeika pe nume, care tot zăcea și zăcea, altă treabă nu făcea ; i-au trimis și lui o șapcă plină de mere, ca să se roage pentru mămuca, dar nici asta n-a ajutat-o. În cele din urmă, numai cînd s-a dus cu soră-sa la baia lui Finogheici și cînd doftoroaia de acolo i-a lăsat sînge, numai atunci a luat iar în mîinile ei frînele gospodăriei. Prostirea cea de la Iordan a poruncit să-i fie întoarsă Eunikeei, iar dumneaei a început să-și caute o orfană ca s-o ia în casă și s-o crească.

Asta o învățase peițoarea care avea o sumedenie de copii, dar simțea o mare milă pentru orfani, pe care-i oploșea pe lîngă dînsa, iar mămucăi i-a spus așa :

— Ia-ți în casă copil străin, dintre cei oropsiți, și numaidecît toate o să fie altfel : o să se schimbe aerul. Boierii, ca să aibă aer bun în casă, pun flori. Ce-i drept, nici cu asta nu fac rău, dar lucrul cel mai de seamă pentru aer bun este să ai copii în casă. Că răsuflarea lor bucură pînă și pe îngerii din cer, iar satana scrîșnește... Și mai cu osebire să știi că la Pușkarnaia o fată nemăritată a născut un copilaș și atîta se chinuie cu dînsul, că a vrut să-l și înece în apele de la moara din Orel.

Dar mămuca i-a întors vorba, spunîndu-i :

— Să-i zici fetei celeia să nu înece copilul : să mi-l lase mie în poartă, să-l găsesc eu.

Și chiar în ziua aceea ne-am ales cu o fetiță, Mavrutka : tot țipa și își sugea pumnișorul. Iar mămuca a luat-o în grija ei și numaidecît totul s-a schimbat : a început a mă înțepa cu vorba.

— Ție zice, nu-ți trebuiesc haine noi pentru Paștele ce vine. Că acum tragi la băutură și-ți ajung zdrențe de bețivan.

Acasă înduram eu tot ce-nduram, dar nici în stradă nu puteam să mă arăt, că neguțătorii cei mărunței de cum mă vedeau, mă și luau în zeflemea :

— Dumnealui i-a furat ceasul diaconului !

Nici acasă nu era de trăit, nici în stradă de ieșit.

Singura care-mi zîmbea era numai micuța orfană, Mavrutka.

Tot pețitoarea Matreona Terentievna m-a scăpat și de năpasta asta. Era o muiere de rînd, dar avea suflet mare.

— Vrei, mi-a zis dînsa, să ai iar capul pe umeri ? Eu o să ți-l pun așa de bine, că dacă cineva o să-și rîdă de tine, nici că o să-ți mai pese !

— Fă-ți milă și pomană, zic, că mi-i lehamite de viață !

— Atunci, zice, numai mie să-mi dai ascultare. O să ne ducem noi doi la Mțensk, să ne închinăm sfîntului Nicolae Omul lui Dumnezeu, și să-i punem o lumînare dintre cele mari. Și o să te însor apoi cu o fată frumoasă, ca ruptă din soare, cu care să trăiești o viață întreagă și pe mine să mă pomenești cu vorbă bună și pe orfani să-i miluiești, că mie pentru orfani mi se rupe inima.

Eu i-am întors vorba spunîndu-i că pe orfani și eu îi am la inimă, dar cît despre însurătoare, ce fată cumsecade vrea acum să mă ia ?

— Cum să nu ? Ce-a fost a fost. Iar fata-i deșteaptă. Tu n-ai dus afară din casă, ci dimpotrivă, ai adus, aici e deosebirea. O să-i poruncesc eu să priceapă, și dînsa va pricepe toate cum sînt și va să se mărite după tine chiar cu plăcere. Iar călătoria la Sfîntul Nicolae ai să vezi cît de frumoasă va să fie și cît de mult ne vom bucura de ea : căluțul o să tragă trăsurica încărcată cu calabalîc : samovar, de ale gurii, iar noi trei o să mergem pe jos pe trotal : o să ne ostenim pentru Omul lui Dumnezeu. Și așa o să mergem : tu și eu și dînsa. Iar eu iau cu mine și o orfană, să-mi țină de urît. Iar dînsa, drăguța de Aleonușka, tare-i mai are și ea la inimă pe orfani. Ai ei au s-o lase la Mțensk, dacă știu că-i cu mine. Și tu, mergînd alături de dînsa, o să faceți o bucată de drum și o să vă așezați puțintel, iar după ce o să vă odihniți așa, o să purcedeți iar la drum și o să intrați în vorbă, iar după ce o să vă deschideți sufletele, o să vă îndrăgiți unul pe altul ; iar după ce ai să guști din iubire, ai să vezi că ea-i rostul vieții noastre și ai să încerci dorința și bucuria unei vieți tihnite de familie. Și atunci, nici c-o să-ți mai pese de toate vorbele oamenilor și nici capul n-o să-l întorci după ei. Și toate or să fie bune, iar greșeala de odinioară va fi dată uitării.

Și uite-așa i-am cerut eu îngăduință mămucăi să mă duc la Sfîntul Nicolae să-i cer tămăduirea sufletului meu, iar celelalte

s-au petrecut întocmai cum le-a povestit peţitoarea Terentievna. M-am împrietenit eu cu fata Aleonuşka şi am uitat de toate păţaniile. Iar după ce ne-am luat şi s-a umplut casa noastră de răsuflarea copiilor, s-a mai liniştit şi mămuca. Iar eu, uite-mă că trăiesc şi pînă-n ziua de azi şi tot spun într-una : slăvit fie Domnul !

1889

UN OM DE SANTINELĂ

(1839)

1

Întîmplarea pe care o spun mai jos cititorilor e înduioşătoare şi groaznică prin tîlcul ei, mai ales pentru personajul principal, iar deznodămîntul, atît de ciudat, n-ar fi fost cu putinţă decît numai în Rusia.

Povestirea mea-i o întîmplare reală, de la curte, care caracterizează destul de bine moravurile şi atmosfera dintre anii 1830 şi 1840, epocă interesantă, deşi foarte puţin cunoscută.

Nimic nu-i născocit în tot ce istorisesc.

2

La Petersburg, în iarna anului 1839, cam pe la Bobotează, gerul se muiase de-a binelea. Vremea era umedă şi călduroasă, de-ai fi zis c-a venit primăvara : zăpada se topea, ziua curgeau streşinile, iar pe rîuri, gheaţa îmbibată cu apă bătea în albastru. Pe Neva, chiar în faţa Palatului de Iarnă, se vedeau copci întinse. Deşi cald, vîntul de apus sufla puternic, mînînd apa ce se revărsa dinspre golf, iar tunurile trăgeau neîncetat.

La Palat era de gardă o companie din regimentul Izmailovski, pe care o comanda Nikolai Ivanovici Miller (mai tîrziu general şi director al colegiului militar), tînăr ofiţer cu o strălucită pregătire şi frumoase legături în înalta societate. Se arătase de mult un om cu aşa-zise principii „umanitare", rău văzute de superiorii lui şi care-i erau chiar o piedică la avansare.

De fapt, Miller era un ofiţer conştiincios şi de nădejde, iar pe vremea aceea gărzile la palat nu prezentau nici o primejdie. Era o perioadă liniştită, pe care nimic n-o tulbura. Santinelelor nu li se cerea decît să stea în post, conform regulamentului. Or, tocmai

cînd veni rîndul căpitanului Miller, se întîmplă un caz nemaipomenit şi îngrijorător, de care astăzi cu greu îşi mai amintesc puţinii contemporani ai epocii, rămaşi în viaţă.

3

La început, lucrurile mergeau bine : posturile se împărţiseră şi totul era în deplină rînduială. Ţarul Nikolai Pavlovici era sănătos ; sprea seară, ieşise la plimbare, se întorsese şi se culcase. Acum dormea şi palatul, peste care se lăsase cea mai potolită noapte. La corpul de gardă, domnea liniştea. Căpitanul Miller îşi prinse cu ace batista albă pe spătarul capitonat cu marochin al jilţului ofiţerilor — un spătar înalt şi veşnic slinos — apoi se aşeză şi luă o carte să-i mai treacă vremea.

N. I. Miller fusese întotdeauna un cititor pătimaş, aşa că nu se plictisea : citea şi nici nu băga de seamă cînd se scurgea noaptea. Deodată, pe la două, îl tulbură o alarmă cumplită : în faţa lui se prezentă un subofiţer de schimb, alb ca varul şi, tremurînd de groază, care îngăimă pe nerăsuflate :

— Nenorocire, înălţimea-voastră. S-a întîmplat o nenorocire !

— Ce este ?

— Mare pacoste a mai dat peste noi !

Nespus de tulburat, N. I. Miller sări ars şi cu mare greu află care anume era „nenorocirea" şi „pacostea".

4

Iată despre ce era vorba : o santinelă, un soldat pe nume Postnikov, din regimentul Izmailovski, sta în post la poarta Iordanski, cînd auzi dinspre o copcă de prin partea aceea a Nevei strigătele deznădăjduite după ajutor ale unui om care se îneca.

Soldatul Postnikov, ieşit din rîndul servitorilor de la o curte boierească, era de felul lui foarte iute şi simţitor. Multă vreme ascultă răcnetele şi gemetele îndepărtate ale celui care se îneca ; simţea că-l trec fiorii. Se uita îngrozit încoace şi încolo, doar o zări pe cineva, dar nici pe chei, nici pe gheaţa Nevei, cît vedeai cu ochii, nu era ţipenie de om.

N-avea cine să sară în ajutor nenorocitului, care striga şi avea să se înece cu siguranţă...

În răstimp, omul lupta într-una şi cu dîrzenie pentru viaţă...

S-ar fi părut că nu-i rămăsese decît să se lase la fund şi să nu-şi mai irosească puterile zadarnic ! Dar nici gînd ! Strigătele de ajutor şi gemetele lui istovite cînd slăbeau de nu se mai auzeau, cînd răsunau din nou, şi tot mai aproape de splaiul din faţa Palatului. Se cunoştea că nenorocitul încă nu se pierduse cu firea şi ţinea calea cea bună, călăuzindu-se după lumina felinarelor ; totuşi nu putea să scape, că tocmai pe aici avea să nimerească în copca Iordanului [1], iar de acolo sub gheaţă, şi gata cu el... Uite, iar a tăcut, ba nu, auzi-l că tot se mai zbate şi geme : „Ajutor, ajutor !" De data aceasta era atît de aproape, încît se desluşea cum plescăie apa de zbuciumul lui...

Soldatul Postnikov îşi dă seama că-i foarte uşor să-l scapi pe omul ăsta. De-ai coborî acum pe gheaţă, ai da neapărat îndată de el. Aruncă-i o frînghie ori o prăjină, sau numai întinde-i arma, şi l-ai scăpat. E atît de aproape, c-ar putea s-o apuce cu mîna şi-ar ieşi din apă. Dar Postnikov nu uită nici de serviciu şi nici de jurămîntul depus, ştie că-i de santinelă, iar santinela nu poate cu nici un chip şi cu nici un prilej să-şi părăsească postul.

Pe de altă parte, inima lui Postnikov nu-şi mai găseşte astîmpăr ; îl tot înjunghie, bate cu putere, se opreşte în loc... S-o smulgă din piept, nu alta, şi s-o calce în picioare, de tare ce-l chinuieşte de cîte ori aude gemetele şi chemările acestea. Orice-ai spune, e îngrozitor s-auzi cum piere un om şi să nu-i dai o mînă de ajutor cînd e în primejdie de moarte, mai ales că, la drept vorbind, poţi foarte bine s-o faci : ghereta doar n-o ia din loc, şi nu se întîmplă nici o nenorocire. „Ce-ar fi să dau o fugă... hai ? Nu mă vede nimeni ? Of, Doamne, de s-ar isprăvi odată ! Iar geme !...".

Toată povestea începuse numai de-o jumătate de ceas, dar Postnikov nu mai putea de-atîta chin ; simţea că i se „întunecă mintea". Şi doar era un soldat deştept, conştiincios, cu judecata limpede, şi înţelegea prea bine că, pentru o santinelă, părăsirea postului e o vină atît de mare, încît va fi trimis îndată la curtea marţială, apoi va trece între două şiruri de vergi şi va fi osîndit la ocnă, ba poate chiar şi împuşcat. Dar dinspre fluviul care creştea mereu, iar veneau gemete, mai aproape, tot mai aproape ; auzeai cum omul se zbate şi cum înghite apă.

— Mă-ne-ec !... Ajuto-or, mă-nec !...

---

[1] În faţa Palatului de Iarnă se făcea de Bobotează, la 6 ianuarie, o copcă mare, deasupra căreia se săvîrşea slujba afundării crucii în apă.

„Acuşi-acuşi ajunge la copca Iordanului... şi s-a isprăvit cu el", îşi zise santinela.

Postnikov se mai uită de vreo două ori în jur. Nicăieri, nici ţipenie de om, numai lumina felinarelor tremura şi clipea, iar vîntul ducea geamătul acela... poate cel din urmă...

Iaca, încă un plescăit, încă un strigăt frînt şi iar clipocitul apei. Pînă s-o duce la fund.

Santinela nu se mai putu stăpîni şi îşi părăsi postul.

5

Postnikov se repezi spre chei, coborî în goană scările şi alergă fuga pe gheaţă, în timp ce inima-i bătea nebună. Apoi intră în apa revărsată din copcă ; peste puţin izbuti să-l descopere pe bietul om care zăcea, şi-i întinse patul puştiii.

Nenorocitul îl apucă, iar Postnikov trase de baionetă şi-l scoase la mal.

Atît cel scăpat, cît şi salvatorul lui erau uzi leoarcă ; cel dintîi, cu desăvîrşire istovit, tremura tot şi cădea din picioare, aşa că soldatul Postnikov, care-l scăpase, nu se îndură să-l părăsească pe gheaţa fluviului, ci-l însoţi pe splai, unde începu a se uita într-o parte şi-n alta, întrebîndu-se pe mîna cui să-l lase. În răstimp, se ivi pe splai o sanie în care se afla un ofiţer din compania de invalizi a Palatului (în fiinţă pe atunci, dar mai tîrziu desfiinţată).

Domnul acesta, care se arăta la vreme atît de nepotrivită pentru Postnikov, era pesemne foarte uşuratic ; pe lîngă toate, mai era şi greu de cap, ba chiar şi tare obraznic. Ofiţerul sări din sanie să-i descoasă :

— Ce-i cu omul ăsta ?... Cine sînteţi ?

— Se îneca, cădea la fund, încercă să-l lămurească Postnikov.

— Cum adică se îneca ? Cine ? Tu te înecai ? Şi de ce tocmai în locul ăsta ?

Cel scăpat pufăia şi sforăia. Cît despre Postnikov, ia-l de unde nu-i cu arma la umăr alergase înapoi la ghereta lui.

Nu ştiu dacă ofiţerul înţelese sau nu cum stau lucrurile, fapt este însă că nu mai cercetă nimic, ci îndată luă omul în sanie şi porni în goană spre strada Morskaia, la secţia de poliţie din cartierul Amiralităţii.

Aici, dădu o declarație comisarului, cum că omul ud leoarcă, pe care l-a adus, se înecа în copca din fața Palatului și că el l-a scăpat, primejduindu-și viața.

Omul era și acum ud leoarcă, rebegit de frig și istovit. De groază și de atîtea cumplite opinteli, nu-și mai dădea seama de nimic, așa că totuna-i era cine-l scăpase.

Felcerul secției, somnoros ca vai de el, se-nvîrtea pe lîngă dînsul, iar cei din cancelarie scriau procesul-verbal, în baza declarației verbale a ofițerului și, cu obișnuita lipsă de încredere a slujbașilor acestei instituții, se minunau cu toții cum de ofițerul ieșise uscat din apă. Iar acesta, care abia aștepta să capete cuvenita medalie „Pentru salvarea celor aflați în primejdie", lămurea totul printr-o fericită brodire de împrejurări. Dar vorbele lui n-aveau nici cap, nici coadă, și erau cu totul de necrezut. Pînă la urmă, polițiștii trimiseră să-l scoale pe comisarul-șef și, totodată, ordonară să se cerceteze cazul și să se culeagă informații.

Între timp, la Palat se și făcuseră grabnic alte demersuri în legătură cu întîmplarea.

6

La garda de la Palat, însă, nu se aflase de întorsătura pe care aceasta o luase după ce ofițerul îl ridicase pe cel salvat. Ofițerul și soldații din regimentul Izmailovski știau numai că soldatul Postnikov își părăsise postul, alergînd să scape un om și, întrucît aceasta era cea mai gravă încălcare a îndatoririlor de ostaș, soldatul Postnikov avea să fie cu siguranță judecat și pedepsit cu vergile, iar toți superiorii lui, de la comandantul companiei pînă la comandantul regimentului, aveau să sufere mari neplăceri, și nu vor putea să se dezvinovățească și nici să încerce a se împotrivi.

Soldatul Postnikov, ud pînă la piele și tremurînd ca varga, fu îndată schimbat din post și dus la corpul de gardă, unde istorisi cu toată sinceritatea și de-a fir-a-păr lui N. I. Miller ceea ce am aflat și noi, pînă în clipa cînd ofițerul din compania de invalizi luase în sania lui pe cel scăpat, poruncind vizitiului să mîne la galop spre secția cartierului Amiralității.

Primejdia creștea și era tot mai de neînlăturat. Fără îndoială, ofițerul din compania de invalizi va spune tot comisarului-șef, care îndată va aduce faptul la cunoștința generalului Kokoșkin, șeful poliției, iar acesta-l va raporta dimineața suveranului, și atunci o să înceapă a fierbe cazanul.

Nu era cînd să mai stai la gînduri ; cei mari trebuiau înştiinţaţi. Şi îndată, Nikolai Ivanovici Miller trimise locotenent-colonelului Svinin, comandantul său de batalion, un bileţel plin de îngrijorare. Îl ruga să vină cît mai repede la corpul de gardă al Palatului şi-n orice chip să-i dea ajutor în pacostea ce le căzuse din senin.

Era aproape trei noaptea, iar Kokoşkin se prezenta destul de dimineaţă cu raportul la suveran, aşa că rămăsese puţină vreme de chibzuit şi de luat măsuri.

7

Colonelul Svinin nu era nici milos şi nici blînd ca Nikolai Ivanovici Miller. Nu era lipsit de inimă dar, fiind mai ales tipicar socotea serviciul mai presus de orice, (un tip de om de care azi unii îşi amintesc iarăşi cu părere de rău). Era foarte aspru, ba chiar se fălea că nu îngăduie nici o încălcare a disciplinei. Nu era răutăcios, şi niciodată nu căuta anume să chinuiască un om ; dacă însă acesta nu-şi îndeplinise vreuna din îndatoririle lui de serviciu, Svinin nu ştia ce-i îndurarea. Socotea că era nepotrivit să discute pricinile care, în cazul de faţă, îl îndemnaseră pe vinovat să facă ceea ce făcuse, dat fiind că, în timpul serviciului, orice vină-i de neiertat. Încît toată compania de gardă ştia prea bine că soldatul Postnikov avea să îndure tot ce se prevedea pentru părăsirea postului şi că Svinin n-o să se piardă cu firea pentru atîta lucru.

Aşa-l cunoşteau pe acest ofiţer superior camarazii şi mai-marii lui, printre care cîţiva nici nu-l prea aveau la inimă, fiindcă pe atunci „umanismul" şi alte „rătăciri" de felul ăsta încă nu pieriseră cu desăvîrşire. Dar lui Svinin puţin îi păsa de părerea „umaniştilor", de-l osîndeau ori de-l lăudau. Ar fi fost cu totul zadarnic să-l rogi, să-l implori sau măcar să-ncerci a-i trezi mila. De aşa ceva îl ferea platoşa lui trainică de carierist, cum se mai găseau pe vremea aceea ; dar, ca şi Ahile, avea şi el un punct slab.

Svinin făcuse carieră frumoasă şi bineînţeles c-o păzea ca pe lumina ochilor, întocmai ca pe o uniformă de mare ţinută, pe care nu trebuia cumva să se aşeze vreun fir de praf. Or, nenorocita trăsnaie a soldatului din batalionul pe care-l comanda avea negreşit s-arunce o umbră asupra disciplinei din întreaga lui unitate. Cei de care atîrna cariera lui Svinin, bine pornită şi întreţinută cu grijă, nu vor cerceta dacă şi comandantul batalionului era sau nu vino-

vat pentru fapta pe care o săvîrşise unul din soldaţii lui, sub imboldul celui mai nobil sentiment ; dacă suveranul se va supăra — lucru aproape sigur — şi va spune colonelului că are „ofiţeri slabi", iar „soldaţii lor sînt nedisciplinaţi", mulţi vor încerca să-i pună beţe-n roate, pentru a face loc altuia, şi a înainta un tînăr ocrotit de sus. Şi cine o să iasă vinovat ? Svinin. Iar dintr-asta o să meargă vorba din gură-n gură că „Svinin e slab", şi se prea poate ca învinuirea aceasta să rămînă ca o pată neştearsă pe numele lui cel bun. Nu va ajunge om cu vază printre contemporanii săi şi nici portretul lui nu se va afla în galeria personajelor istorice ale Rusiei.

Deşi, pe atunci, oamenii se îndeletniceau prea puţin cu studiul istoriei, totuşi credeau în ea, şi mai cu seamă erau cu multă plăcere dispuşi să ia parte la scrierea ei.

8

Cum primi biletelul îngrijorător al căpitanului Miller — cam pe la ora trei noaptea — Svinin sări ars din pat, îşi puse mundirul şi, înfricoşat şi mînios, sosi la corpul de gardă al Palatului de Iarnă. Aici, luă îndată interogatoriul soldatului Postnikov şi se încredinţă că nemaipomenita întîmplare se petrecuse cu adevărat. Şi faţă de comandantul său de batalion soldatul Postnikov mărturisi iar, cu toată sinceritatea, cele de mai sus, aşa cum se desfăşuraseră în timpul serviciului şi cum, de altfel, le mai raportase şi căpitanului Miller, comandantul companiei. Ostaşul îşi recunoştea vina, fără putinţă de iertare, atît faţă de Dumnezeu, cît şi faţă de ţar. Istorisea că se afla în post, cînd auzise gemetele omului care se îneca în copcă, cum s-a chinuit multă vreme, şovăind între datoria lui de soldat şi milă, şi cum, pînă la urmă, a căzut în ispită, fără să se mai poată împotrivi ; şi-a părăsit ghereta, a dat fuga pe gheaţă şi a scos nenorocitul pe mal. Şi mai adăugă : tocmai atunci — ceasul rău ! s-a nimerit să treacă un domn ofiţer din compania de invalizi a Palatului.

Locotenent-colonelul Svinin era în culmea deznădejdii : îşi revărsă mînia asupra lui Postnikov — singura mulţumire cu putinţă ! şi de la interogatoriu îl trimise de-a dreptul la carcera cazărmii. Apoi mai făcu vreo cîteva observaţii usturătoare lui Miller, imputîndu-i „umanitarismul" său, care n-avea nici un rost la militărie. Dar toate acestea nu schimbau lucrurile. Era cu neputinţă să găseşti o îndreptăţire sau măcar o dezvinovăţire pentru faptul că san-

tinela îşi părăsise postul ; nu rămînea decît o singură ieşire — să se tăinuiască totul suveranului.

Dar se putea oare ascunde o astfel de întîmplare ?

Pare-se că nu : afară de santinele, mai ştia de salvarea înecatului şi nesuferitului de ofiţer din compania invalizilor şi desigur că pînă la ora aceea o şi adusese la cunoştinţa generalului Kokoşkin.

Unde s-alerge acum ? Cui să se adreseze ? La cine să caute sprijin şi apărare ?

Svinin voi să se ducă la marele duce Mihail Pavlovici şi să-i spună pe faţă toată întîmplarea. Pe atunci se întrebuinţau asemenea tertipuri. N-are a face dacă marele duce, iute din fire, se supără şi răcneşte ; de fapt, ăsta-i e năravul, cu cît se-nfurie şi te jigneşte mai tare, cu atît mai uşor te va ierta, ba chiar îţi va lua el însuşi apărarea. Astfel de cazuri nu erau prea rare, şi unii le căutau înadins. „Ocara nu ţi-e scrisă-n frunte", îşi zicea Svinin, şi tare-ar fi vrut s-ajungă în această situaţie prielnică ; dar cum să pătrunzi noaptea în Palat şi să-l scoli din somn pe marele duce ? Pe de altă parte, ar fi prea tîrziu s-aştepte pînă dimineaţă şi să se prezinte la Mihail Pavlovici după ce Kokoşkin va fi dat ţarului raportul. Svinin se frămîntă un timp cu greutăţile acestea, iar pînă la urmă se mai potoli şi începu să întrevadă şi altă ieşire, care pînă atunci îi scăpase.

9

Una din tacticile obişnuite este ca, în clipa primejdiei de neînlăturat ce te ameninţă dinspre o fortăreaţă împresurată, să nu te îndepărtezi de ea, ba, dimpotrivă, să mergi pe sub zidurile ei. Aşa că Svinin hotărî să nu facă nimic din tot ce plănuise la început, ci să se ducă fără întîrziere la Kokoşkin.

Pe atunci se spuneau la Petersburg multe lucruri înspăimîntătoare şi nesăbuite pe socoteala generalului Kokoşkin, şeful poliţiei, dar mergea totuşi vorba că în toate împrejurările avea un tact uimitor, datorită căruia nu numai că se pricepea să facă „din ţînţar armăsar", dar tot atît de uşor ştia să facă „din armăsar ţînţar".

Într-adevăr, Kokoşkin era foarte aspru, chiar cumplit, şi toţi se temeau de el ; uneori însă, ocrotea ştrengarii şi băieţii de viaţă dintre militari. Iar pe vremea aceea se găseau destui din ăştia şi nu o dată şi-au aflat în el un aprig şi atotputernic apărător. Îndeobşte, cînd voia, putea şi se pricepea să facă multe. Aşa-l cunoşteau atît Svinin, cît şi căpitanul Miller. Şi acesta îşi îndemnă comandantul

de batalion să se hotărască la actul ăsta de curaj, adică să se prezinte neîntîrziat la Kokoşkin şi să se bizuie în totul pe mărinimia şi pe „tactul său nedezmințit", ce-i va arăta neapărat cum să se descurce în această neplăcută întîmplare, pentru a nu stîrni mînia suveranului, lucru de care Kokoşkin — spre cinstea lui, fie zis în treacăt — se străduia totdeauna să se ferească.

Svinin îşi puse mantaua şi, cu ochii în tavan, exclamă de cîteva ori : „Doamne, Doamne !", după care plecă la Kokoşkin.

În răstimp, trecuse de patru.

10

Generalul Kokoşkin fu trezit din somn şi i se aduse la cunoştinţă că locotenent-colonelul Svinin a venit într-o chestiune foarte însemnată, care nu suferă întîrziere.

Generalul se sculă îndată şi-l primi în halat, frecîndu-şi fruntea, căscînd şi zgribulindu-se de frig. Kokoşkin ascultă cu multă luare-aminte şi foarte liniştit tot ce-i spuse Svinin. În tot cursul lămuririlor şi rugăminţilor lui de a fi îngăduitor, Kokoşkin rosti doar atîta :

— Va să zică, santinela şi-a părăsit ghereta şi a scăpat un om de la înec ?

— Întocmai aşa.

— Şi ghereta ?

— A rămas goală.

— Hm... Ştiu c-a rămas goală. Mă bucur că n-a furat-o nimeni.

Din astea, Svinin se încredinţă şi mai mult că generalul Kokoşkin aflase tot ; desigur, hotărîse chiar şi în ce chip să prezinte suveranului întîmplarea, în raportul de dimineaţă, şi fără îndoială că-şi va respecta întocmai hotărîrea. Altfel, energicul şef al poliţiei s-ar fi îngrijorat mult mai tare de cazul nemaipomenit ca o santinelă de la Palat să-şi părăsească postul.

De fapt însă, Kokoşkin nu ştia nimic. Comisarul la care se prezentase ofiţerul din compania invalizilor, împreună cu cel scăpat de la înec, nu găsise că povestea avea ceva deosebit. În ochii lui nu era o chestiune pentru care făcea să-l trezeşti în toiul nopţii pe generalul obosit ; ba chiar toată întîmplarea-i cam dădea de bănuit. Ofiţerul cu pricina avea hainele cu desăvîrşire uscate, ceea ce

n-ar fi fost cu putinţă dacă, într-adevăr, l-ar fi scăpat pe înecat, primejduindu-şi viaţa. Comisarul vedea în ofiţerul acesta un mincinos plin de ambiţie, care ţinea să-şi mai pună o decoraţie pe piept. De aceea, în timp ce funcţionarul de serviciu scria procesul-verbal, comisarul-şef îl oprise pe ofiţer şi încercase să-i smulgă adevărul, iscodindu-l asupra unor amănunte neînsemnate.

Apoi nici comisarului-şef nu-i venea la îndemînă că în sectorul lui avusese loc asemenea întîmplare, şi că omul nu fusese scăpat de un poliţist, ci de un ofiţer de la palat.

Iar liniştea lui Kokoşkin se lămurea foarte simplu : mai întîi era grozav de obosit după alergătura de peste zi — ba mai fusese de faţă şi la stingerea a două focuri în timpul nopţii — iar în al doilea rînd, vina soldatului Postnikov nu-l privea de-a dreptul pe el, generalul Kokoşkin, şeful poliţiei.

Cu toate acestea, dădu îndată ordinele cuvenite.

Trimise după comisarul din cartierul Amiralităţii poruncindu-i să se prezinte fără zăbavă, împreună cu ofiţerul din compania invalizilor şi cu omul scăpat de la înec, iar pe Svinin îl rugă să mai aştepte în mica anticameră de lîngă cabinetul său de lucru. Generalul se retrase apoi în cabinet şi, fără să mai închidă uşa, începu să semneze hîrtii. Dar peste puţin capul îi căzu pe braţe şi adormi în jilţ, în faţa mesei de scris.

11

Pe atunci nu erau încă telefoane şi nici oficii de telegraf, iar pentru transmiterea ordinelor urgente, autorităţile fugăreau în toate părţile „patruzeci de mii de curieri" ; amintirea lor se va păstra neştearsă, datorită comediei lui Gogol [1].

Bineînţeles, vestea ajungea mai încet decît prin telegraf sau prin telefon, în schimb, însă, dădea oarecare însufleţire oraşului, dovedind că grija autorităţilor era veşnic trează.

Pînă veniră în grabă de la secţie comisarul, împreună cu ofiţerul salvator şi cu omul salvat, nervosul şi energicul general Kokoşkin dormise un pic şi se mai înviorase : se cunoştea după expresia feţei, cît şi din felul cum gîndea.

Kokoşkin îi chemă pe toţi în cabinetul lui, poftindu-l totodată şi pe Svinin.

[1] E vorba de *Revizorul*.

— Procesul-verbal ? rosti scurt, cu glas însufleţit, generalul, întorcîndu-se către comisar.

Acesta-i întinse o foaie împăturită.

— Vă rog, îngăduiţi-mi, excelenţă, şopti el, să vă fac o scurtă comunicare confidenţială...

— Bine.

Urmat de comisar, Kokoşkin se retrase în firida ferestrei.

— Ce este ?

După şoapta nedesluşită a comisarului, se auziră şi exclamaţiile limpezi ale generalului.

— Hm... Da ! Nu-i de mirare ! Se prea poate... După asta aleargă ei, de obicei — să iasă uscaţi din apă... Numai atît ?

— Da, excelenţă.

Generalul părăsi firida, se aşeză la masa de lucru şi începu să citească. Citea în tăcere procesul-verbal, fără să arate nici teamă, nici îndoieli, iar cînd isprăvi, se întoarse de-a dreptul către cel scăpat de la înec.

— Ia spune-mi, frate, cum de-ai nimerit tocmai în copca din faţa Palatului ? întrebă el cu glas tare şi hotărît.

— Sînt vinovat, răspunse omul.

— Păi vezi ! Erai beat ?

— Să mă iertaţi, chiar beat nu eram, numai cu chef.

— Şi cum de-ai căzut în apă ?

— Am vrut s-o tai de-a curmezişul peste gheaţă, da' m-am rătăcit, şi-am nimerit în apă.

— Va să zică, ţi s-a întunecat vederea ?

— Mi s-a întunecat, excelenţă, că de jur împrejur era întuneric, întuneric beznă !

— Şi n-ai putut să vezi cine te-a scos din apă ?

— Să mă iertaţi, da' n-am văzut nimic. Uite, parcă dumnealui — şi-l arătă pe ofiţer, adăugînd : n-am putut să văd, că eram tare înspăimîntat.

— Vezi, asta-i, cutreieraţi străzile, cînd se cuvine să dormiţi ! Cel puţin acuma uită-te bine, să ştii cine te-a scăpat. Omul ăsta nobil era gata să-şi jertfească viaţa pentru tine !

— N-am să-l uit cît oi trăi.

— Numele dumitale, domnule ofiţer ?

Ofiţerul şi-l spuse.

— Ei, ai auzit ?

— Am auzit, excelenţă.

— Eşti creştin pravoslavnic ?

— Pravoslavnic, excelenţă.

— Înseamnă-ţi bine numele dumisale, ca să-l treci în pomelnice.

— Am să mi-l însemn, excelenţă...

— Roagă-te lui Dumnezeu pentru sănătatea dumisale. Şi acum, poţi pleca, nu mai avem nevoie de tine.

Omul făcu o plecăciune pînă la pămînt, bucuros c-a scăpat numai cu atîta.

Svinin se uita şi tot nu se dumerea cum de lucrurile luau această neaşteptată întorsătură. Nu-i rămînea decît să mulţumească lui Dumnezeu.

12

Kokoşkin se întoarse apoi spre ofiţerul din compania de invalizi :

— Dumneata l-ai scăpat pe omul ăsta, primejduindu-ţi viaţa ?

— Întocmai, excelenţa voastră.

— Ora fiind înaintată, n-au fost martori la această întîmplare ?

— N-au fost, excelenţă, era întuneric şi pe chei nu se afla nimeni, afară de santinele.

— Santinelele nu pot fi luate în seamă, santinela îşi păzeşte postul şi n-are voie să-şi îndrepte atenţia spre nimic altceva. Cred ce scrie în procesul-verbal. Doar a fost întocmit conform declaraţiilor dumitale verbale ?

Kokoşkin rosti mai apăsat vorbele acestea, parcă răstit, ba chiar ameninţător.

Dar ofiţerul nu-şi pierdu cumpătul şi răspunse, umflîndu-şi pieptul :

— Conform declaraţiilor mele, care-s pe deplin adevărate, excelenţă !

— Pentru fapta dumitale ţi se cuvine o răsplată.

Ofiţerul prinse a-i face plecăciuni de mulţumire.

— N-ai de ce să-mi mulţumeşti, urmă Kokoşkin. O să raportez măriei-sale ţarul fapta dumitale plină de abnegaţie şi, poate chiar azi, o decoraţie îţi va împodobi pieptul. Iar acum, du-te acasă ! Bea ceva cald şi nu pleca nicăieri, că s-ar putea să mai avem nevoie de dumneata.

Strălucind de mulţumire, ofiţerul salută şi ieşi.

Petrecîndu-l cu privirea, Kokoşkin zise :

— Ţarul va dori poate să-l vadă personal.

— Am înţeles, făcu agerul comisar.

— Nu mai am nevoie nici de dumneata.

Comisarul ieşi, iar de cum închise uşa, îşi făcu cruce, că era evlavios.

Ofiţerul îl aştepta jos. Plecară împreună, şi amîndoi păreau mult mai binevoitori unul faţă de altul decît la sosire.

În cabinetul şefului poliţiei, rămase numai Svinin. Kokoşkin se uită mai întîi lung la el, apoi zise :

— N-ai fost la marele duce ?

Pe vremea aceea, cînd se vorbea de „marele duce", toată lumea ştia că era vorba de marele duce Mihail Pavlovici.

— Am venit de-a dreptul la dumneavoastră, răspunse Svinin.

— Cine-i comandantul gărzii ?

— Căpitanul Miller.

Kokoşkin îl măsură iar cu privirea.

— Adineauri parcă mi-ai spus altceva, rosti el.

Svinin nu prea înţelese la ce se referea şi nu-i răspunse nimic, iar Kokoşkin adăugă :

— N-are a face, totuna-i. Acum poţi dormi liniştit.

Audienţa se isprăvise.

13

Într-adevăr, la ora unu după-amiază, ofiţerul „salvator" fu chemat pentru a doua oară la Kokoşkin, care, plin de bunăvoinţă, îl vesti că suveranul era foarte mulţumit de faptul că printre ofiţerii din compania invalizilor a Palatului se găsesc oameni atît de viteji, gata să-şi dea viaţa pentru aproapele lor, şi că-i acordă medalia „Pentru salvarea celor aflaţi în primejdie". Zicînd acestea, Kokoşkin înmînă personal această medalie eroului, care plecă să se laude cu ea. Aşadar, cazul se putea socoti rezolvat. Locotenent-colonelul Svinin însă simţea că se mai cerea ceva şi se socoti chemat să pună *„les points sur les i"* [1].

Se tulburase atît de tare, încît, după rezolvarea cazului, zăcu trei zile la pat, iar a patra zi se sculă şi se duse la bisericuţa din preajma căsuţei de bîrne a lui Petru I, făcu o slujbă la icoana Mîntuitorului şi, întorcîndu-se împăcat acasă, trimise după căpitanul Miller.

[1] Punctul pe i (Fr.)

— Ei, Nikolai Ivanovici, zise el, slavă Domnului că furtuna care ne amenința a trecut cu bine și am scăpat cu desăvîrșire de neplăcerea cu santinela. Acum, cred că putem răsufla liniștiți. Fără îndoială, datorăm totul întîi și întîi milei cerești, iar pe urmă generalului Kokoșkin. Zică cine-o vrea că-i om rău și fără suflet, dar eu sînt copleșit de mărinimia lui și am cea mai mare stimă pentru agerimea și tactul său. Cu o măiestrie uimitoare, s-a folosit de lăudăroșenia pușlamalei de invalid, care, la drept vorbind, se cădea mai curînd să fie bătut zdravăn pentru obrăznicia lui decît decorat. Dar, ce să-i faci, n-aveam încotro : trebuia întrebuințat pentru salvarea multora, și Kokoșkin a lucrat cu atîta dibăcie, încît nimeni n-a suferit nici cel mai mic neajuns, ba dimpotrivă, toată lumea e mulțumită. Fie vorba între noi, mi s-a transmis printr-o persoană demnă de toată încrederea că generalul Kokoșkin e *foarte mulțumit* și de mine. I-a părut bine că nu m-am dus nicăieri și m-am prezentat de-a dreptul la el, și că nici nu m-am ciorovăit cu zvînturatul acela care a fost decorat cu medalia. Într-un cuvînt, nimeni n-a pătimit nimic și totul s-a desfășurat cu atîta tact, încît nici de acum înainte n-avem de ce să ne mai temem ; dar în ceea ce ne privește, mai este totuși o mică lipsă. Trebuie să urmăm cu mult tact pilda lui Kokoșkin și s-o isprăvim și noi în așa fel cu întîmplarea aceasta, încît și pe viitor să fim feriți de orice urmări. Mai este un om a cărui situație nu-i încă hotărîtă conform regulamentului. Mă refer la soldatul Postnikov. Și astăzi mai stă la carceră, și desigur că-l roade îndoiala. Așteaptă să afle ce-o să fie cu el. Trebuie să punem capăt și acestui chin.

— Da, e timpul ! întări Miller, bucuros.

— Și, bineînțeles, se cuvine ca dumneata să îndeplinești această însărcinare. Du-te îndată la cazarmă, adună compania, scoate-l pe Postnikov de la arest și, în fața frontului, pedepsește-l cu două sute de vergi.

14

Miller încremeni. Zadarnică-i fu strădania de a-l îndupleca pe Svinin să cruțe soldatul, ba chiar să-l ierte cu totul, dat fiind mulțumirea generală. Și fără pedeapsa aceasta Postnikov suferise destul, așteptînd la carceră să i se hotărască soarta ; dar Svinin se făcu foc și-i curmă vorba.

— Nu, lasă asta : doar chiar acum ţi-am pomenit despre tact, de care te arăţi atît de lipsit ! Lasă asta ! Lasă !

Svinin schimbă tonul şi, cu glas mai sec, mai oficial, adăugă hotărît :

— Şi, cum în această afacere nu prea ai dreptate, ba dimpotrivă, eşti foarte vinovat şi dai dovadă de o slăbiciune cu totul nepotrivită pentru un militar, iar lipsa aceasta se răsfrînge în disciplina subalternilor dumitale, îţi ordon să fii personal de faţă la execuţie şi să stărui ca bătaia să i se aplice cît mai aspru. De aceea, fii bun şi porunceşte să se aleagă soldaţi tineri, proaspăt veniţi din armată, fiindcă bătrînii noştri s-au molipsit cu toţii de liberalismul ce domneşte în trupele de gardă : în loc să-şi bată camaradul aşa cum se cuvine, doar sperie puricii de pe spatele lui. Voi trece să văd cu ochii mei cum a fost răfuit vinovatul.

Desigur, nici vorbă să nu se execute ordinele superiorilor, şi blajinul N. I. Miller fu nevoit să urmeze întocmai tot ce-i poruncise comandantul batalionului.

Campania se alinie în curtea regimentului Izmailovski ; de la magazie se aduseră nuiele cîte trebuiau, iar Postnikov, scos de la carceră, fu „răfuit" cu sîrguitorul ajutor al camarazilor mai tineri, proaspăt sosiţi din armată. Oamenii aceştia nu se molipsiseră de liberalismul ce domnea în trupele de gardă, aşa că puseră cu succes *„les points sur les i"*, tocmai în măsura pe care o ceruse comandantul lor de batalion. După executarea pedepsei, Postnikov fu ridicat şi dus de-a dreptul la spitalul regimentului, chiar pe mantaua pe care fusese bătut.

15

Cînd se raportă lui Svinin, comandantul batalionului, că pedeapsa fusese adusă la îndeplinire, el însuşi se duse fără întîrziere la spital, să-l vadă pe soldatul Postnikov, arătîndu-şi astfel adevărata grijă părintească ; spre mulţumirea lui, se încredinţă că ordinul i se executase întocmai. Nervosul şi simţitorul Postnikov fusese „răfuit" aşa cum se cuvenea. Svinin rămase mulţumit şi porunci ca, pe socoteala lui, să se dea pedepsitului un funt de zahăr şi un sfert de ceai, spre a se mai îndulci în convalescenţă. Din patul lui de spital Postnikov auzi tot.

— Vă foarte mulţumesc, înălţimea-voastră, zise el, vă foarte mulţumesc pentru bunătatea dumneavoastră cu adevărat părintească.

Într-adevăr, era „mulţumit", fiindcă, după trei zile de carceră, se aşteptase la mai rău. Pe vremurile acelea aspre, două sute de vergi însemnau o nimica toată faţă de pedepsele pe care oamenii le îndurau în urma sentinţelor date de tribunalele militare ; or, tocmai o astfel de pedeapsă l-ar fi aşteptat dacă nu s-ar fi ivit îndrăzneţele schimbări tactice de mai sus.

Dar numărul celor „mulţumiţi" de întîmplarea aceasta, aşa cum v-am povestit-o, nu se încheie numai cu atîta.

16

Vestea faptei eroice a lui Postnikov se răspîndise în şoaptă prin mai multe cercuri din capitală, care pe vremea aceea, cînd nu era presă, trăia într-o atmosferă de neîncetată bîrfeală. Povestea trecînd din gură în gură, se pierduse numele soldatului Postnikov, adevăratul erou, în schimb crescuse însăşi epopeea, luînd o înfăţişare romantică, ce, într-adevăr, putea stîrni curiozitatea.

Umbla zvonul că dinspre fortăreaţa Petropavlovskaia înota spre Palat un om neobişnuit, în care santinela a tras şi l-a rănit, iar un ofiţer dim compania invalizilor ce trecea din întîmplare pe acolo s-a aruncat în apă şi l-a scăpat. Drept care, unul a primit o decoraţie, iar celălalt, binecuvenita pedeapsă. Zvonul acesta nesăbuit ajunse şi la curtea Mitropoliei, unde, pe atunci, păstorea un vlădică înţelept şi nicidecum nepăsător faţă de „cele lumeşti". Vlădica avea multă bunăvoinţă pentru cucernica familie a Svininilor din Moscova.

Povestea cu împuşcătura i se păru cam încurcată agerului vlădică. Cine era înotătorul de la miezul nopţii ? Dacă fugise din temniţă, de ce a fost pedepsită santinela ? Doar nu-şi făcuse decît datoria trăgînd în el pe cînd trecea Neva dinspre fortăreaţă. Iar dacă nu era un fugar, ci un om tainic ce trebuia scăpat din valurile Nevei, după ce-ar fi putut să-l cunoască santinela ? Aşa că nu puteau fi adevărate toate cîte se vorbeau pe degeaba. În lume, multe lucruri sînt privite cu uşurinţă şi adeseori se spun vrute şi nevrute, dar cei care trăiesc la mănăstiri şi pe la curţile vlădicilor le judecă pe toate cu mai adîncă pătrundere şi ştiu s-aleagă adevărul curat din soroacele lumeşti.

17

Într-o zi, cînd Svinin se dusese la vlădică să-i ceară binecuvîntarea, înaltpreasfinţitul îi vorbi „între altele şi despre împuşcătură". Svinin îi spuse adevărul, care, după cum ştim, nu se potrivea de fel cu tot ce se zvonise „între altele despre împuşcătură".

Vlădica ascultă în tăcere întîmplarea cea adevărată ; îşi răsfira uşurel printre degete mătăniile albe şi nu-şi mai lua ochii de la povestitor. Cînd acesta isprăvi de istorisit, vlădica rosti cu glas blînd, ce susura ca un pîrîiaş :

— De aici se cuvine să tragem încheierea că nu pretutindeni a fost înfăţişată adevărata întîmplare.

În clipa dintîi, Svinin se cam încurcă, neştiind ce să-i zică, apoi răspunse pe departe că nu el, ci generalul Kokoşkin dăduse raportul.

Vlădica mai răsfiră de cîteva ori în tăcere tot şiragul de mătănii între degetele-i galbene ca ceara, apoi glăsui :

— Trebuie să se facă deosebirea între minciună şi adevărul care nu-i adevărul adevărat.

Mătăniile mai ţăcăniră şi, în sfîrşit, glasul lui, ca susurul unui pîrîiaş, reluă :

— Adevărul acesta nu-i o minciună. Dar să nu mai vorbim de el.

— Aşa-i, încuviinţă Svinin, simţindu-se îmbărbătat. Fireşte, mă roade mai ales faptul c-am fost nevoit să-l supun pedepsei pe soldatul acesta, care, cu toate că-şi călcase datoria...

Mătăniile şi susurul îi curmară vorba :

— Niciodată nu trebuie să-ţi calci datoria.

— Da, dar a făcut-o din mărinimie, din milă faţă de aproapele lui, şi cu ce luptă, cu ce primejdie ; doar înţelegea că, scăpînd viaţa unui om, se pierdea pe sine însuşi... E un simţămînt nobil, sfînt !

— Numai Dumnezeu ştie ce-i sfînt, iar pedeapsa trupească, dată unui om de rînd, nu poate s-aducă pierzanie şi nu-i potrivnică nici obiceiurilor din popor şi nici Sfintei Scripturi. Mai uşor rabdă bătaia un trup grosolan decît spiritul — suferinţa rafinată. Aşa că dreptatea n-a pătimit de pe urma dumitale.

— Dar omul a fost lipsit şi de răsplata pentru salvarea celor aflaţi în primejdie.

— Salvarea celor aflați în primejdie nu-i o fală, ci mai degrabă o datorie. Cine-a putut salva și n-a salvat e vrednic de pedeapsa vergilor, iar cel ce-a salvat nu și-a făcut decît datoria.

O pauză, mătăniile țăcănind și iar urmă susurul lin :

— Pentru un oștean, poate că-i mai bine să îndure umilință și răni decît să aibă prilejul de a se fuduli cu o decorație. Dar, în toată povestea asta, mai de seamă decît orice e să păstrezi mare taină și nicăieri și nimănui să nu pomenești vreodată c-ai mărturisit-o cuiva.

După cum se vede, și vlădica rămase mulțumit.

18

Dac-aș avea îndrăzneala aleșilor cerului, care, datorită marii lor credințe, pot pătrunde tainele gîndurilor dumnezeiești, poate c-aș cuteza să-mi îngădui a bănui că însuși Dumnezeu era mulțumit de purtarea smeritului Postnikov, pe care el l-a creat. Dar credința mea-i prea mică : ea nu dă privirii mele puterea de-a vedea atît de sus ; sînt legat de cele pămîntești, de pulbere și de cenușă. Mă gîndesc la muritorii care iubesc binele pentru binele însuși, fără să mai aștepte vreo răsplată de nicăieri. Oamenii aceștia, drepți și de nădejde, pare-mi-se că trebuie să fie și ei pe deplin mulțumiți de sfîntul avînt al dragostei de aproapele și de tot atît de sfînta răbdare a smeritului erou din povestirea mea, redată aidoma, fără nici un fel de înfloriturі.

1889

MUNTELE

POVESTE EGIPTEANĂ

(După o legendă veche)

ÎNTÎMPLAREA DE FAŢĂ ESTE VECHE DE TOT. O ASEMENEA ÎNTÎMPLARE ESTE CU NEPUTINŢĂ ÎN ZILELE NOASTRE, PRECUM ÎNĂLŢAREA PIRAMIDELOR ŞI SPECTACOLELE ROMANE — JOCURILE DE GLADIATORI ŞI DE FIARE SĂLBATICE.

NOPŢI EGIPTENE.

Capitolul întîi

Demult, foarte demult, pe timpul dominaţiei romanilor, trăia în Alexandria egipteană un meşter cunoscut, de mare faimă, Zenon pe nume. Cu o dibăcie nemaivăzută şi plină de gust, el ştia să făurească din argint şi aur tot soiul de vase, precum şi nespus de frumoase podoabe pentru găteala femeilor. După felul meşteşugului său era meşter aurar. Toate acestea se întîmplau cînd în Alexandria trăiau cot la cot, în strînsă vecinătate şi în strînse legături cerute de ocupaţii, tot soiul de oameni, de diferite credinţe, fiecare dintre ei găsind că singură credinţa lui este cea mai dreaptă şi cea mai bună, iar a celorlalţi — rea şi nevrednică de stimă. Erau şi dintre aceia care, pentru a trăi în linişte şi pace, nu-şi dădeau pe faţă credinţa, ci şi-o tăinuiau în sufletul lor fără a lua parte la nici un fel de certuri cu privire la asta.

Aurarul Zenon era creştin, însă îşi ascundea credinţa ; obştea creştinilor alexandrini nu-l socotea printre ai săi şi nici Zenon nu căuta să i se apropie. Îi venea mai la îndemînă să se ţină deoparte, pentru că învăţase creştinismul de la un asirian venit vremelnic în Egipt şi nu împărtăşea întru totul felul de a crede fără a cer-

ceta al celorlalți creștini din Alexandria. Iată de ce, chiar și acei creștini, puțini la număr, care-și dădeau credința pe față și care îl cunoșteau pe Zenon, găseau că el se află pe o cale greșită. Zenon nu li se apropia cu sila, dar nici nu se certa vreodată cu ei, trăind însingurat, într-un crîng liniștit și răcoros dincolo de marginea orașului, după palestră, pe lîngă bostănării.

În meșteșugul său de aurar, Zenon nu-și avea unul pe potriva lui, nu numai în Alexandria sau în Theba, dar nici chiar în tot Egiptul. Brățările, paftalele și podoabele de cap lucrate de dînsul erau cunoscute chiar și în Antiohia, și toate femeile de neam mare din aceste două orașe, renumite prin bogăția lor, căutau care mai de care să poarte podoabe făurite de acest iscusit meșter. Evreii din Antiohia îi făceau comenzi însemnate și după ce-i cumpărau „aurăria" meșteșugită, o duceau în orașul lor, unde o desfăceau pe un preț neasemuit de mare și scoteau din ea cîștig însemnat. Zenon era îndemînatec și foarte harnic, dar cu toate acestea nu mai prididea cu toate comenzile cîte i se făceau, din care pricină lucra pînă într-atît, încît n-avea vreme de nici un fel de plăceri și adesea n-avea nici măcar răgazul să vadă de el însuși. Trecuse de treizeci de ani și era destul de înstărit pentru a putea trăi împreună cu familia în îndestulare, dar tot neînsurat rămînea, trăind singuratic în casa lui de lîngă bostănării, depărtată de toate celelalte, însă cu de toate înzestrată. Ca servitor care să-l ajute nu avea decît un singur pers, cu o putere uriașă, devotat lui trup și suflet, deși era păgîn și lua parte la misterele Mithrei.

Lui Zenon îi plăcea să stea mai mult acasă, și în orele de răgaz citea și cugeta la lucruri înalte. După ce lucra cît era ziua de mare, ieșea seara din atelierul său, se așeza pe banca de piatră de sub platanul rotat, de unde privea cu încîntare razele sîngerii ale soarelui în asfințit, prefirate printre coroanele arborilor, citea lucrări pe teme însemnate, ori se plimba pe Nil, conducîndu-și singur barca umbrită de o pînză de mătase dungată și deși pentru toate treburile casei în oraș se ducea numai servitorul persan al lui Zenon, meșterul aurar era binecunoscut de toată Alexandria, chiar și de persoanele suspuse, mulți socotind drept o cinste să se numere printre cunoștințele lui, deoarece Zenon avea și el faima lui ; Zenon însă era modest și fugea de onoruri. Cele mai bogate și mai gătite femei din Alexandria îi căutau care mai de care serviciile și plăteau foarte scump pentru a se întrece una pe alta, dar ele erau multe, iar Zenon unul singur și de aceea nu putea face față tuturor cererilor lor.

Atunci una dintre femeile suspuse s-a gîndit să pună mîna pe arta meşterului Zenon într-altfel.

Capitolul al doilea

Într-o bună zi a venit din Antiohia la Alexandria o văduvă tînără şi nespus de frumoasă, pe nume Neforis sau Nefora. Era foarte bogată şi atît de răsfăţată, încît nu cunoştea măsură pentru toanele ei şi nu răbda să i se împotrivească sau să nu-i îndeplinească cineva vrerile. Pînă şi gîndul de a se lăsa păgubaşă sau a da înapoi de la înfăptuirea vreuneia din dorinţele ei îi era cu desăvîrşire nesuferit ; de îndată ce ajunse la Alexandria, ţelul ei era, mai înainte de toate, să le întreacă în bogăţia veştmintelor şi a podoabelor pe cele mai bogate şi mai luxoase femei alexandrine. Nefora n-ar fi renunţat la această dorinţă pentru nimic în lume, deoarece întreaga Antiohie o ştia drept cea mai elegantă dintre frumoase, prin bogăţia şi frumuseţea ei umbrindu-le pe toate celelalte femei, care străluceau şi ele prin bogăţia veşmintelor şi a frumuseţii lor la serbările din crîngul lui Dafnis. Veşmintele Neforei erau minunate, însă pentru a le face şi mai minunate, femeia îşi dorea nişte podoabe de aur mai frumoase decît toate podoabele purtate de femeile alexandrine, mai frumoase chiar decît tot ce se făcuse pînă atunci. Ea a trimis după Zenon, dar meşterul n-a vrut să vină, răspunzîndu-i că nu are vreme. Nefora i-a trimis un alt sol şi i-a poruncit acestuia să-i făgăduiască lui Zenon atîţia bani cîţi va vrea meşterul, dar Zenon i-a răspuns solului : „Du-te şi spune-i stăpînei tale că eu lucrez atîta cît pot şi că nu primesc de lucru mai presus decît puterile mele. Pe toţi nu-i pot mulţumi, de aceea şi păstrez rîndul clienţilor mei şi nici o bogătaşă din lume nu-mi poate făgădui ceva care m-ar face să mă abat de la dreapta mea rînduială".

Cînd servitorii trimişi pentru a doua oară la Zenon s-au întors fără izbîndă şi i-au repetat Neforei răspunsul meşterului, frumoasa aceasta răsfăţată şi neobişnuită cu nici un fel de piedici în calea gusturilor sale s-a aprins de o mînie năprasnică şi a ajuns la o astfel de nebunie, încît a poruncit ca robii întorşi de la Zenon să fie supuşi caznelor nemiloase, iar pentru dînsa să fie înşeuat îndată un catîr alb şi să i se pregătească un văl lung şi des în care să se poată înfăşura din creştet pînă-n tălpi.

Nefora luase hotărîrea să se ducă chiar ea la Zenon şi să-l silească prin orice mijloace să-i facă cea mai frumoasă diademă de aur, cu cele mai subţiri şi mai gingaşe lănţişoare, unite între ele printr-o lucrătură meşteşugită şi presărate cu perle tot una şi una ca mărime şi culoare.

Amîndouă poruncile Neforei s-au îndeplinit întocmai: robii care merseră fără de folos la Zenon fură biciuiţi cu vînă de bou, iar dînsei îi fu adus un catîr alb, acoperit cu un covor minunat; cu un căpăstru făcut din şireturi late împletite, galbene şi verzi, fruntea catîrului era acoperită cu o plasă de fir şi cu un frîu din două canafuri lungi, lîngă care stătea un rob sirian, adus din Tir, mut, înveşmîntat într-o haină roşie ca focul şi lungă pînă-n pămînt.

Nefora a încălecat catîrul, iar asirianul cel roşu l-a luat de frîu, fără să ştie încotro vrea să se ducă stăpîna lui. La fiecare cotitură sau despărţire de drumuri, robul îşi întorcea ochii şi o pornea în partea pe care Nefora i-o arăta cu o mişcare a evantaiului său.

Capitolul al treilea

După cum am mai spus, Zenon, care fugea de zarva lumii, locuia dincolo de oraş, într-un loc minunat, foarte depărtat însă de casa Neforei. Drumul spre el mergea întîi prin oraş, apoi printr-o alee umbroasă, bătută zi şi noapte de trecători. Înainte îi ieşeau robi, ducînd pe umeri palanchine cu femei, o întreceau hurducăind carele trase de cîte doi catîri sau cai puternici, cu coama retezată... Apoi drumul se făcu tot mai pustiu şi mai liniştit. Deodată îşi dădu seama de lipsa ei de prevedere: de aici nu mai ştia drumul spre casa lui Zenon.

Din alee porneau spre luncile acoperite de crînguri de platani numeroase cărări întortocheate. La marginea unui astfel de drumeag, la umbra unui copac rămuros, mînca pepene galben un amalecit bătrîn, iar alături de el rumega o cămilă la fel de bătrînă ca şi stăpînu-său. Nefora l-a întrebat pe amalecit dacă nu ştie cumva unde şade Zenon, meşter-aurar.

— Nu sînt de prin partea locului, i-a răspuns bătrînul. Dar mai mergi oleacă înainte şi ai să dai de o fetiţă ce păzeşte nişte capre. Ea-i de aici, cunoaşte pe toţi şi-ţi va putea spune de acela pe care-l cauţi.

Nefora îi făcu un semn sirianului și acesta porni mai departe, ducînd de dîrlogi catîrul.

Nu trecu mult și dădură de un copac mare și rotat, sub care păștеau patru capre galbene, iar printre ele ședea în iarbă o fetiță desculță, în capul gol, îmbrăcată cu o cămașă de pînză groasă, cărămizie.

Nefora o întrebă de Zenon.

Fetița cea desculță își scutură pletele negre-albastre și-i răspunse :

— Fără îndoială că știu unde șade bunul și frumosul Zenon. Eu îi duc laptele de la caprele mele, iar el îmi dăruiește adesea pepeni și struguri din grădina lui. Nu-i pe lume om mai bun și mai frumos decît dînsul. Ia-o la dreapta pe cea de a treia cărăruie și ai să vezi o luncă la marginea căreia lucesc apele Nilului ; drept în fața ta ai să vezi o grădină, iar în mijlocul ei o casă albă cu acoperiș pestriț și cu un cocostîrc mare de aramă deasupra ușii. Aceea e casa lui Zenon.

Nefora o luă spre locul arătat de fetiță, iar curînd se pierdu iarăși pe cărările ce șerpuiau într-una fiind gata să se rătăcească. Din fericire îi ieși în cale un om cu o privire mohorîtă și cu o cicatrice triunghiulară pe frunte ; omul purta un coș mare cu fructe, o ploscă cu băutură și un pește mare, roșu. Nefora îl întrebă de Zenon și omul îi răspunse :

— Sînt sluga lui Zenon, însă nu pot face cale-ntoarsă ca să te duc la dînsul : mă grăbesc să mă întîlnesc cu cei de o credință cu mine. Astăzi mergem să săvîrșim misterele Mithrei. Stăpînul meu m-a lăsat să-mi îndeplinesc îndatoririle față de credința mea și a rămas singur acasă. Cotește-o după tufa aceea mare de trandafiri și ai să vezi o cărare care te va duce drept la casa lui. Zenon e singur acum și își vede de lucru, dar ușa atelierului lui este deschisă.

După ce îi spuse toate acestea, persul îi arătă cum să treacă pajiștea acoperită de înmieresmații pepeni galbeni dați în pîrg, cum s-o ia printre tufele de liliac, iasomie și trandafiri și Nefora zări în depărtare Nilul ce își rostogolea liniștit apele, iar în apropiere, într-un desiș verde, o casă albă, cu un cocostîrc de aramă ce străjuia ca viu frontonul alb. În jur domnea o mare liniște. Cerul albastru se întindea deasupra ca un frumos acoperămînt de cort. Soarele dogorea și văzduhul se-ncinsese. Pe cornișa albă a casei ședeau alături două mierle negre și cîntau. Casa era împrejmuită de o sumedenie de crini și de trandafiri, iar lîngă pereți și în fața

pragului de marmoră şedeau îngrămădite bucăţi întregi de diarit verde. Era răcoare, linişte, puritate : aici locuia un artist.

Ostenită de drumul lung şi de zăpuşeală, Nefora descălecă şi-şi trimise însoţitorul, cu catîr cu tot, sub umbra unui copac mai îndepărtat, iar dînsa se opri în faţa uşii deschise a lui Zenon. Putea acum, fără să calce pragul, să-i vadă tot atelierul. Era o încăpere foarte mare, înaltă, pătrată, fără ferestre. Lumina blîndă pătrundea aici prin tavanul din plăci subţiri de mică liliachie, învăluind toate lucrurile într-un fel de pîclă uşoară. În mijlocul încăperii, pe un piedestal de porfir lustruit, roşu, se înălţa un ibis de bronz, din ciocul căruia se prelingea un şuvoi de apă răcoroasă ; coloanele se înşirau de-a lungul pereţilor vopsiţi într-un roşu-cărămiziu ce dădea mai bine în vileag basoreliefuri şi sculpturi de marmoră albă înfăţişînd oameni şi animale. Mai erau şi măşti uşoare de femei şi capete grele de faraoni şi boturi gînditoare de cămile, şi guri hrăpăreţe şi căscate de crocodili. Ca cei mai mulţi dintre artiştii timpului său, Zenon cunoştea nu numai meşteşugul aurului. Aidoma meşterului Theodoros de pe timpul lui Amazis, Zenon era şi arhitect, şi topitor de metale, şi sculptor, şi modelator, mare meşter în toate şi mare iubitor al frumosului, fapt ce-ţi sărea numaidecît în ochi dacă-i priveai locuinţa ; Nefora se oprise chiar în faţa ei, trăgînd cu nesaţ în piept răcoarea şi miresmele pe care le răspîndea moscul auriu crescut în lighenaşe frumos smălţate cu roşu. Şi printre toate operele de artă ce umpleau încăperea, stătea însuşi meşterul.

Capitolul al patrulea

Trebuie să amintim aici că Zenon trecuse tocmai de treizeci de ani. Se născuse la Milet, dintr-o grecoaică frumoasă şi un gal. Natura îl înzestrase cu un trup zvelt, cu braţe puternice, cu o claie de păr bălai şi cu nişte ochi negri arzători, în care luceau o bunătate dintre cele mai fermecătoare şi o tărie plină de noblеţe. Purta un hiton lung de mătase moale, cenuşie, tivită pe margini cu cerculeţe de un trandafiriu şters. În picioare avea sandale uşoare, galbene, iar pletele bălaie, nestăpînite, erau prinse într-un cerc subţire de aur cu o peruzea pe frunte.

Stătea în picioare, cu spatele la uşă, cu cotul sprijinit de un suport pe care se afla un boţ mare de pămînt pentru modelat şi privea cu luare-aminte un detaliu al modelului său.

— Zenon ! îl strigă Nefora.

Zenon tresări şi se întoarse. Chipul lui i se păru minunat de frumos Neforei, care trecu pragul atelierului.

— Nu fi supărat că am venit la tine, meştere. Faima ta m-a adus aici. Femeile se simt atrase de faimă, iar tu eşti un meşter vestit. Nu sînt de prin partea locului şi nu te-am văzut nicicînd, faima ta însă mi-e cunoscută. Şi eu am renume, dar acesta nu se poate asemui cu al tău : în Antiohia mi se spunea „stea între frumoase", dar la tine am venit după un sfat : ajută-mă, meştere !

— Pentru ce anume ai tu nevoie de ajutorul meu ?

— Mai înainte de toate îngăduie-mi să-ţi fiu musafir şi lasă-mă să mă odihnesc la tine de zăpuşeala nesuferită de afară.

— Intră şi fii binevenită !

Nefora intră, îşi scoase vălul şi se aşeză într-un jilţ larg, acoperit cu o blană de panteră.

Luat aşa, pe nepusă-masă, meşterul aurar se simţi dintr-o dată în stăpînirea femeii îndrăzneţe şi vioaie care-i călcase pragul. Îi aduse apă şi puse la picioarele ei o pernă moale, iar el rămase în picioare în faţa ei, cu mîinile încrucişate pe piept printre faldurile moi ale hitonului. Îl izbise minunata frumuseţe a Neforei, care după ce-şi scoase vălul îi apărea îmbrăcată atît de ales, cu haine care-i şedeau atît de bine, încît fireasca ei frumuseţe strălucea acum şi mai tare. Căpşorul mic, pe gîtul rotund, era acoperit cu o basma egipteană largă şi subţire, în dungi albe şi albăstrii. Cutele moi ale acestei legături înnodate cu măiestrie împrejmuiau ca un nor subţire şi străveziu faţa şi buclele negre-albastre. Basmaua era legată cu un şiret galben. Urechile, braţele şi degetele Neforei erau împodobite cu cercei, brăţări şi inele, iar gîtul gingaş — cu un colier făcut din lănţişoare subţiri de aur, la marginea cărora tremurau lacrimi de perle. Genele Neforei erau sulemenite după maniera egipteană, vîrfurile degetelor vopsite uşor în trandafiriu, iar unghiile subţiri — date cu praf roz de sidef. Trupul mlădiu era îmbrăcat cu o tunică uşoară, vărgată în roz şi alb, prinsă la mijloc cu un şnur de aur în loc de brîu ; la capătul unuia din canafurile şnurului atîrna o oglinjoară şi un flaconaş minuscul ; cioplit din piatră preţioasă şi plin cu o esenţă parfumată de India. Dar mai mult decît toate astea îţi lua ochii expresia neobişnuit de vioaie a chipului gingaş şi pătimaş, ale cărui trăsături se schimbau atît de des, încît erau cu neputinţă de urmărit.

După ce se lăsă în voie în jilţ, Nefora, fără să mai aştepte întrebările stăpînului casei, îi spuse ea însăşi ce anume o aduce. Îi spuse că la apropiata întrecere de jocuri voieşte să aibă cea mai

frumoasă diademă pe care a făcut-o Zenon vreodată, iar acesta îi răspunse că lucrul nu este cu putință : tot timpul lui, pînă la apropiatele jocuri, era măsurat și împărțit pentru îndeplinirea comenzilor primite înainte.

— Oare e adevărat ce-mi spui ? Ai putea, de pildă, să-mi răspunzi pentru cine lucrezi în clipa de față ?

— Cred că am dreptul s-o fac, îi răspunse meșterul fără să-și dea seama de primejdie, și rosti numele de Rodopis și Sefora ; erau tocmai acele femei pe care Nefora voia mai ales să le întreacă în frumusețe la această primă palestră alexandrină la care lua parte.

— Rodopis și Sefora ! strigă dînsa. Se poate oare să prețuiesc eu mai puțin decît ele în ochii unui om în stare să prețuiască frumusețea ?

— Omul trebuie mai întîi de toate să facă ceea ce este de datoria lui.

— Datoria unui artist este să slujească frumusețea, și eu îți dau pentru asta cel mai bun prilej. Pentru ce să-ți iroseşti degeaba talentul ca s-o mulțumești pe Rodopis cea cu fruntea turtită sau pe Sefora cea fălcoasă ? Oricum, pe ele arta ta n-o să le poată ajuta și nici cu diademele tale n-au să ajungă mai frumoase. Dar de o împodobești pe Nefora, adăugînd frumuseții ei frumusețea podoabelor tale, toți cei ce vor lua parte la palestră vor uita de întrecerile jucătorilor și vor slăvi, bătînd din palme, frumusețea mea și plăsmuirea mîinilor tale, meștere.

Și cînd văzu că meșterul își pleacă urechea la vorbele ei, Nefora, ca să nu-i dea răgaz să-și vină în fire și ca să-l atragă și mai mult de partea ei, se hotărî să nu plece de acolo pînă ce nu-l silește pe Zenon să-și calce cuvîntul dat și în felul acesta triumful ei asupra lui Rodopis și a Seforei să fie și mai mare. Nefora se hotărîse nu numai să-l roage fierbinte și să-l măgulească cu atenția și bunăvoința ei, dar chiar să-l ademenească cu frumusețea ei, să-l facă s-o îndrăgească pătimaș și prin asta să-i cumpere fie și cu prețul cinstei — preferința.

„Atunci, își zicea dînsa, Zenon n-o să mi se mai împotrivească și ceea ce nu vrea acum să facă pentru bani mulți o să-mi facă fără nici o plată, cum faci pentru o iubită. Mi-o doresc... O să am podoabe mai frumoase decît toți, iar cinstea mea n-o să sufere, pentru că nimeni nici măcar nu va bănui că eu, frumoasa între frumoase, tînăra și bogata văduvă Nefora a cărei mînă este dorită de atîția oameni de vază, m-am dat cu folos unui fiu al Miletului... Nimeni nu va crede că m-am dat unui meșter aurar pentru a-i

dobîndi podoabele de aur... pentru a-mi înjosi rivalele întru frumusețe... Da, nimeni n-are s-o creadă, și asta mă îndeamnă s-o fac cu și mai multă îndrăzneală."

Pe lîngă toate astea, Zenon mai era și frumos, și... Nefora simți deodată cum o învăluie farmecul lui.

Pînă atunci, toți cei din jur îi căutau bunăvoința și acum iată un om pe care *îl caută* ea... I se oferă... *Se vinde...*

Pentru ea asta era ceva nou. Îl dorea sălbatec, cu patimă.

Nefora nu sta să cugete, ori poate gîndirea ei se lăsa prea repede înduplecată și o călăuzea spre dobîndirea lucrurilor pe care și le dorea.

„Tot va trebui să mă mărit cu vreun demnitar pe care n-am să-l iubesc ; iar acum, cît încă mai sînt liberă, oare nu se cade să fac ce vreau cu mine ? Vreau, pot, doresc, ca aici, în liniștea acestei case, să-mi cumpăr așa, pe negîndite, cu prețul frumuseții mele, serviciile frumosului Zenon. Așa, meștere ! Nimic n-o să te scape de ispita frumuseții mele și triumful meu asupra ta este de neînlăturat !"

Și Nefora, fără a pierde o clipă măcar, porni să-și îndeplinească planul său.

Capitolul al cincilea

Îi spuse lui Zenon :

— Fie. Nu vreau să te silesc să-ți calci bunul și cinstitul tău obicei, totuși ai putea să mă ajuți, rămînînd și mai departe stăpîn pe făgăduielile date Seforei și lui Rodopis.

— Nu văd cum aș putea s-o fac.

— Te învăț eu, dacă vrei, bineînțeles, să înveți ceva de la mine, îi spunea Nefora zîmbind.

— Învață-mă ! Sînt gata să te ascult cu plăcere, îi răspunse Zenon-meșterul, tot cu un zîmbet.

— Așază-te aici, alături de mine, și ascultă-mă.

Zenon se așeză în jilțul de alături, iar femeia îi luă mîna între mîinile ei spunîndu-i :

— Cuvîntul pe care ți l-ai dat, este să nu faci podoabe noi, pentru care nu-ți ajunge vremea. Nici nu ți-o mai cer ; dar ce ai spune dacă ai putea să-mi faci o plăcere fără să-ți calci cuvîntul ?

— Aș face orice ca să nu te amărăsc.

— Altceva nici nu vreau. Uite, am aici cu mine sipetelul meu pestriț din Persia, cu toate podoabele mele cele scumpe. În el sînt multe lucruri minunate, pe care nu le-am purtat aici, în Ale-

xandria. Le-am adus ca să le cercetezi şi să te gîndeşti dacă nu le-ai putea aduna cu altele, astfel încît din gustul ales pentru frumos al lui Zenon să iasă o podoabă vrednică de Nefora ?

— Te-ai gîndit foarte bine ! exclamă aurarul Zenon.

— Îmi pare nespus de bine că-mi dai nădejdi, iar eu la rîndul meu te voi răsplăti cu tot ce-mi vei cere.

Zenon înţelese ce vor să spună vorbele ei despre răsplată şi, ridicîndu-se zise :

— Pentru un simplu sfat şi pentru un ajutor uşor, ce-mi stă în puteri să ţi-l dau, nu cer nici o răsplată.

— De ce nu ? Cere-mi-o ! Sau... dacă eşti prea mîndru, lasă-mă pe mine să-ţi preţuiesc răsplata.

— Nu. Lasă asta !... Îmi va fi de ajuns să-ţi pot face o bucurie...

— Bine ! Fie cum zici tu ! Du-te acum la robul meu, i-ai sipetelul şi adu-l încoace !

Zenon ieşi, iar Nefora se privi în oglinjoara atîrnată de ciucurele brîului şi zîmbi mulţumită.

Zenon se întoarse, aducînd cu sine sipetelul, nu prea mare, dar frumos făcut şi destul de greu.

— Îţi mulţumesc, spuse Nefora. Acum pune-mi o pernă pe genunchi şi pe ea vom scoate podoabele.

Zenon îi îndeplini şi această vrere, iar cînd podoabele de aur şi pietrele scumpe au fost scoase din sipetel şi aşezate de mîna mică a Neforei pe perna ţesută în culori închise, Zenon se plecă peste genunchii femeii şi prinse să cerceteze cu luare-aminte amuletele, agrafele, brăţările şi lanţurile, în timp ce Nefora îl cerceta pe el însuşi, încîntîndu-şi privirile de graţia mişcărilor lui şi de frumuseţea gingaşă a pletelor aurii, tunse şi încreţite pe frunte după moda grecească.

Multă vreme Zenon nu putu să aleagă nimic, dar în cele din urmă luă în mînă o amuletă în chip de soare înconjurat de raze, stătu un timp pe gînduri, apoi îi alătură o altă amuletă rotundă cu chipul voluptoasei zeiţe Ma, cea cu ochii închişi. Apoi, uitîndu-se vesel la Nefora, Zenon spuse :

— Ai avut dreptate. Din lucruşoarele astea se poate face o podoabă atît de minunată, încît va umbri toate podoabele din jur. Să-ţi pui pe braţe aceste brăţări în chip de şerpi. Braţele tale sînt minunate.

— Găseşti ?

— O, da ! Braţele tale sînt minunate şi le-aş modela cu plăcere din ceară.

— Foarte bine ! Modelează-le ! Sînt bucuroasă că făptura mea îl inspiră pe Zenon.

— Pe frunte să-ţi pui diadema cu discul mic, cel cu zeiţa Ma, iar discul mare al soarelui prinde-ţi-l pe piept, ca razele lui să se afunde şi pe alocuri să apară dintre cutele tunicii. Tunica să fie verde sau să aibă culoarea vişinei în soare... Culoarea vişinei cred că-ţi va veni mai bine cu podoabele astea... Preotul zeiţei Ma poartă întotdeauna cu el o cîrjă din lemn de vişin.

— Ce bine le ştii pe toate astea ! Zeiţa Ma trebuie să te răsplătească.

— Sfîrşim îndată. Ţi-am spus în mare ce trebuie să faci. Înţelegi, lănţişoarele cele mai subţiri ale diademei trebuiesc îndreptate spre razele marelui disc al soarelui de pe piept, ca ele să te învăluie ca platoşa zeiţei... În felul acesta vei fi minunat de frumoasă, precum însăşi zeiţa Ma !

— Şi ai să mi le faci pe toate astea, Zenon ?

— Nu. Dar nici n-ai nevoie. Ţi le poate face oricine, la fel de bine ca şi mine, iar eu nu mai sînt stăpîn pe timpul meu. Mi-am dat cuvîntul să nu mai iau de lucru nimic altceva, şi-mi pare rău că trebuie să te întristez.

— Deci nu vrei ? Atunci rămîi cu bine, Zenon !

Şi, zicînd aceasta, Nefora se ridică atît de pornită, încît perna lunecă de pe genunchii ei, toate podoabele căzură pe covor şi i se împrăştiară la picioare.

— Cît eşti de neprevăzătoare, spuse Zenon şi se aplecă să culeagă lucruşoarele risipite ; dar abia începu să descurce din cutele vălului picioruşul mic şi gingaş al Neforei, strîns într-o sandală din piele întunecată cu înfloriturі pe margine, că piciorul ei lunecă şi se întinse nefiresc.

Zenon înălţă capul şi văzu cu uimire că faţa Neforei păleşte din ce în ce, iar frumoşii ei ochi i se învăluie în ceaţă.

— Ce-i cu tine ? strigă dînsul.

— Nu ştiu ! îi răspunse femeia încet şi anevoie, cu voce abia auzită. Am stat prea mult în şa... am obosit... m-a bătut prea multă vreme soarele nemilos... aici am dat de răcoare şi... uite că mă simt rău... Ajută-mă Zenon ! N-am aer...

Apoi făcu o mişcare ca să se ridice şi cu o voce grăbită şi tulburată :

— Du-mă de aici ! Aici miroase a mosc... trandafiri... iasomie... Toate florile miros aici atît de tare... şi lumina care vine prin mica

liliachie mă supără... n-o pot îndura... nu m-am obişnuit cu Egiptul... Lumină ! Aer ! Mai repede la aer curat !

Şi după ce spuse toate astea, aproape strigînd, Nefora se ridică, îşi întinse mîinile de parcă ar fi bîjbîit căutînd prin întuneric şi se prăbuşi, cu ochii împăienjeniţi, în braţele lui Zenon.

Zenon o prinse ca pe un copil, doar cu un singur braţ, cu mîna liberă trase de capătul unui şnur de mătase şi numaidecît unul din panourile peretelui roşu al atelierului se dădu la o parte şi se deschise intrarea într-o încăpere înaltă şi foarte mare ; aici intră Zenon, adînc tulburat, ţinînd-o în braţe pe Nefora leşinată. Femeia ţinea ochii cu desăvîrşire închişi, capul lăsat în jos şi trupul îi atîrna fără vlagă.

Capitolul al şaselea

Încăperea în care Zenon o adusese pe Nefora nu semăna de fel cu cea din care ieşise. Era o sufragerie mare, înaltă, cu pereţii netezi, acoperiţi cu lemn de cedru, ce răspîndea un miros uşor, abia simţit, dar înviorător, de răşină. Odaia avea patru ferestre mari, ce dădeau spre apele adormite ale Nilului, dincolo de care se întrezărea verdele întunecat al cîmpiilor de sparanghel.

Prin ferestrele larg deschise şi prin uşa dinspre terasă intra din belşug aer proaspăt, fără pic de miros răscolitor sau ameţitor. Soarele nu-ţi orbea ochii şi numai cerul şi apele albastre aruncau pretutindeni lucirea lor egală şi liniştitoare.

În încăpere se aflau cîteva sofale joase şi largi, aşternute cu saltele de lînă moale şi acoperite de covoare egiptene şi mai moi, ţesute pe ambele feţe. În faţa fiecărei sofale se afla cîte o măsuţă mică şi cîteva taburete, iar în mijlocul odăii trona o masă mare, cu picioare în chip de labe de leu, pe care mai era mîncarea lăsată pentru Zenon de slujitorul lui, plecat la misterele zeului Mithra.

Zenon o culcă cu băgare de seamă pe Nefora pe una din sofalele spre care unda de aer pătrundea cu uşurinţă, îi puse sub cap şi sub umeri perne, îi desfăcu tunica la piept şi dădu fuga în odaia alăturată, unde era iatacul lui, de unde se întoarse cu un flacon de esenţă de India ; apoi lăsă să cadă o singură picătură din această esenţă în dreptul inimii femeii, o întinse uşor cu mîna şi suflă, astfel încît esenţa să se împrăştie cît mai repede. După asta despovără capul Neforei de podoaba lui şi slăbi strînsoarea curelelor de la sandale.

Grija lui nu rămase fără folos : de abia desfăcu toate strînsorile de pe trupul Neforei şi se apucă s-o răcorească mişcînd un evantai mare, că femeii îi şi reveniră simţurile şi cunoştinţa. Curînd, genele lungi tresăriră, iar nările subţiri se umflară, trăgînd aer. În cele din urmă şi ochii ei, cu culoarea lor atît de schimbătoare, se deschiseră. Femeia cercetă cu o privire nedumerită încăperea necunoscută şi întrebă :

— Unde mă aflu ?

Iar după ce primi din partea lui Zenon lămurirea unde se află şi cum de a ajuns acolo, Nefora îi spuse că îi pare rău că i-a pricinuit atîtea griji. Spunea că ea e de vină că a pornit-o la drum lung, neobişnuită cum era, pe catîr şi nu în palanchin şi, întinzîndu-i meşterului mîna, încheie, spunînd :

— Iartă-mi îngrijorarea pe care ţi-am pricinuit-o.

Zenon îi ceru să nu se mai gîndească la asta, dar femeia răspunse :

— Nu pot să nu mă gîndesc, pentru că pe o arşiţă atît de nesuferită mi se pare că nu-mi va fi cu putinţă să fac cale întoarsă atît de lungă şi tot în şa.

— Nici asta să nu te tulbure, îi răspunse Zenon. N-ai de ce să te canoneşti în şa pe o astfel de zăpuşală. Odihneşte-te aici la mine, la răcoare, cît vrei, iar cînd pe pămînt se vor lungi umbrele serii, te voi duce chiar eu, domol, cu barca mea, priponită chiar aici, în josul grădinii mele, pînă la pragul casei tale.

Nefora îi mulţumi şi rămase la dînsul.

— Mi-e ruşine să te supăr, îi zise ea, totuşi vezi şi tu cît de vlăguită mă simt. Nu pot călări pe catîrul meu şi nici nu pot trimite după palanchin, ca să nu stîrnesc vorbe fără rost.

— Înţeleg totul, îi răspunse Zenon. Fii pe pace : nu se va vorbi pe socoteala ta. Barca mea cea pestriţă este învăluită cu perdele dese şi nimeni nu te va vedea, iar de dus te voi duce chiar eu.

— Minunat, îi întoarse vorba Nefora. Dar dacă-i aşa, fie-ţi milă şi de bietul meu catîr şi de robul meu, care mă aşteaptă zadarnic în arşiţă, lîngă casa ta.

— Ai dreptate, zise Zenon, şi dacă-mi îngădui, le voi spune să se ducă acasă, robul şi bietul animal.

— Fii bun şi fă-o te rog.

— Bucuros ! zise Zenon şi ieşi numaidecît, iar Nefora se ridică de pe sofa şi se apropie de una din ferestrele deschise. În faţa ei, pe malul povîrnit ce cobora spre Nil, se desfăşura o preafrumoasă grădină egipteană, cu raze pornind din mijloc, unde stătea un obe-

lisc din granit roşu, cu fîntînă arteziană ; la capătul uneia din alei era o scară din acelaşi granit, iar de unul din stîlpii scării era priponită cu un lanţ de bronz o minunată barcă de Nil, vopsită foarte pestriţ, după gustul locului. În faţă, barca avea un grifon înaripat, de un roşu sîngeriu, iar la cîrmă era închipuită coada înnodată a unui monstru marin. În mijlocul bărcii se ridica un palanchin din nuiele de bronz, de care atîrna în cute moi o ţesătură vărgată în albastru şi alb.

Nu era greu de înţeles că aceasta era barca lui Zenon, cu care lui îi plăcea să se plimbe pe-nserat, sub pînze de mătase desenate cu pătrate, pe apele Nilului.

Barca asta se deosebea de toate celelalte ancorate la ţărm nu numai prin bogăţia ei, dar şi prin bunul gust cu care era împodobită şi în care, ca în tot ce-l înconjura pe Zenon, se simţea firea lui de artist.

Zenon însuşi şi tot ce se afla în preajma lui era minunat şi o atrăgea pe Nefora, care se simţea din ce în ce mai tulburată, pradă voluptăţii.

Venită aici numai cu gîndul de a-l sili pe meşter să-i facă podoabe cu care să întreacă la palestră alte femei frumoase, Nefora fără să-şi dea seama, se lăsa acum în voia dragostei ce izbucnise pe neaşteptate în inima ei pentru Zenon şi, pentru că nu iubise pînă atunci pe nimeni, era cuprinsă cu totul de vîlvătaia unei patimi de nestăvilit.

— Fie ce-o fi, îşi spunea privind spre Nil fără să-l vadă, facă-se voia soartei... Aşa să fie !... Nu mai sînt stăpînă pe mine şi nici nu mai vreau să fiu... Astăzi soarta îi răzbună pe toţi aceia care au căutat vreodată să-mi zărească zîmbetul... Astăzi sînt atinsă de săgeata patimii ; iubesc pentru întîia oară. O altă asemenea întîmplare s-ar putea să nu mi se mai ivească : sînt aici singură cu el şi aici vreau să ard în focul patimii mele, să ard în îmbrăţişarea lui Zenon.

Capitolul al şaptelea

În vreme ce Nefora îşi spunea toate astea privind pe fereastra deschisă tabloul pe care nu-l vedea din pricina visului ei de dragoste, se întoarse Zenon, care-i spuse că robul şi catîrul au fost trimişi acasă ; apoi o pofti să se aşeze la masă şi să se întărească îmbucînd cîte ceva şi sorbind o băutură răcoritoare din vin şi apă.

— După aceea, îi spuse el, să te odihneşti aici, în linişte, pînă se mai domoleşte arşiţa, iar eu îmi voi vedea de lucrul meu.

Nefora primi, şi, cînd se aşeză la masă şi Zenon o rugă să guste din carne, fructe şi băutura răcoritoare din vin de Antile cu apă, îi ceru, după obiceiul grecilor, să-i asculte povestea : de unde e, cum şi pentru ce a venit aici, în Egipt.

Zenon nu îndrăzni să i se împotrivească şi, ca să nu se arate grosolan faţă de musafira lui, îi răspunse :

— Povestirea ta îmi va încînta urechile : tu vorbeşte-mi, iar eu îmi voi aduce aici ceara ca să modelez. Apoi aduse ceara şi începu s-o frămînte pe o scîndurică, iar Nefora se aşeză foarte aproape de dînsul şi prinse să-şi depene povestirea.

Mai întîi îi pomeni lui Zenon despre patria ei, îndepărtata Tracie, de unde fusese dusă încă de copilă în Antiohia şi crescută în mijlocul veşnicilor griji legate de schimbarea repetată a stării părinţilor ei... Ii povesti apoi cum a fost măritată cu un domnitor bizantin, bătrîn şi desfrînat, care o silea la fapte ruşinoase întru înveselirea unui demnitar mai mare, de care atîrna înaintarea lui în slujbă, cum s-a împotrivit şi cîte a trebuit să pătimească... Mai tîrziu, după moartea soţului ei, care i-a lăsat o mare avere, ea, din dragoste pentru libertate şi neatîrnare, nu s-a mai întors în familia ei grecească, fiindu-i nesuferită ascultarea fără vorbă la care e supusă femeia greacă, ci a venit din Antiohia în Egipt, unde femeile nu trăiesc atît de robite ca la greci. Aici vrea să fie stăpînă pe faptele ei şi nădăjduieşte să-şi aleagă singură un bărbat vrednic de dînsa.

— Ai făcut bine că ţi-ai păstrat cinstea, i-a răspuns Zenon, mai mult ca să spună ceva.

Nefora tăcea.

Zenon se uita la ea şi rămase uimit de schimbarea privirilor ei, care aici se înflăcărau, aici se stingeau, arătînd cît de repede i se schimbă stările sufletului.

Încă mai şovăia, dar patima birui şi ruşinea, şi dreapta ei judecată.

— Da, zise dînsa, dar laudele astea eu nu le mai vreau. Sînt tînără şi nu vreau să fiu „zeiţă", cum mi-ai spus. Acum vreau să fiu iubită, simplu, aşa cum poate fi iubită o simplă muritoare de un simplu muritor. Da, mă voi îndrăgosti chiar în clipa cînd îl voi vedea pe acela ce-mi va fi pe plac.

— Şi cred că ai să găseşti bărbatul căutat.

Nefora tăcu iar. Nările nasului ei frumos modelat fremătau buzele îi dezgoleau dinții albi și, în sfîrșit, nemaiputîndu-se stăpîni zise :

— L-am și găsit, Zenon.

— Foarte bine : dacă și el te iubește, ai să te căsătorești cu dînsul și eu îți doresc fericire.

— Mulțumesc pentru urarea ta, îi răspunse în grabă Nefora, dar am suferit și am așteptat prea multă vreme ca să mai pot aștepta. Sînt stăpînită de dorința de a-mi uita cît mai repede, într-o clipă, durerile mele în brațele acelui ale cărui sărutări sînt dorite cu patimă de buzele mele.

Și, ridicîndu-se de la locul ei, Nefora se repezi cu un zîmbet de copil răsfățat spre Zenon, strigînd :

— Spre tine, Zenon, spre tine, meșterul meu drag, mă îndeamnă inima și puterea nestăvilită a clocotitorului meu sînge... De ce te scoli ? Unde pleci ? Dă-mi dragostea ta, dă-mi sărutările tale, dă-mi uitare și fericire, sau o să-mi pierd mințile.

Zenon însă n-o asculta. Se îndepărtase de dînsa, și pînă și sunetul glasului ei căuta să-l îndepărteze de urechile sale, apărîndu-se cu mîna și repetînd :

— Nu știi ce spui ! Vino-ți în fire ! Trezește-te !

— Nici nu vreau să știu altceva, decît că te-am îndrăgit !

Zenon înălță din umeri și, încrucișîndu-și brațele pe piept, cuvîntă :

— Femeie nenorocită ! Ai trecut peste bunul simț și peste rușinea ta de femeie !

— Întoarce-mi cît mai curînd judecata mea ! șopti Nefora și, punîndu-i pe umeri brațele sale goale, se cutremură și apoi încremeni într-o sărutare pătimașă.

Zenon dădu s-o înlăture, dar ochii i se împăienjeniră, inima i se muie și abia de putu șopti :

— Nefora ! Nefora !

Iar ea îi șopti între sărutări :

— Nu sînt zeiță, Zenon... Sînt o femeie pătimașă și muritoare, Zenon... Sărută-mă dar, și dă-mi cît mai repede clipa fericirii !

— O clipă ! strigă Zenon. O clipă în locul unirii pentru toată viața ? Dar ăsta-i un lucru urît Nefora... Alungă această clipă și nu mă lăsa să mă înjosesc și să te înjosesc și pe tine o dată cu mine !

Nefora îl privi cu mînie şi spuse :

— Ce-i asta ? Tu mă umileşti, Zenon !

— Ba dimpotrivă, te înalţ ! Cinstesc în tine femeia mai mult decît un grec şi mai mult decît un fiu al Egiptului.

— Nu vreau să ascult vorbe de care nu am nevoie. Nu-mi trebuie judecata ta.

— Dar fără a judeca nu se poate trăi.

— De ce ?

— N-ai să poţi înţelege !

— Ba da. Am şi înţeles totul... Iubeşti pe alta.

— Greşeşti ! Nu iubesc pe nimeni aşa cum vrei tu.

— Atunci... eşti un nătîng.

— Nu ! Sînt... creştin.

— Creştin ? Va să zică eşti creştin ! Deci asta era ?! Creştinii sînt cei pe care toată lumea îi disprețuieşte şi-i goneşte. Ei sînt aceia al căror învăţător vroia ca oamenii să se lepede de fericirea de a iubi. Dar, Zenon, este o prostie să lupţi împotriva firii. Tot n-o poţi birui, şi la ce bun !... Eşti al meu, Zenon, da ? Arzi de dragoste pentru mine... nu eşti în stare să mi te împotriveşti... Te iubesc ! Zenon, vino, te chem ! şi zicînd aşa, Nefora se repezi spre el şi îşi uni buzele cu ale lui.

Zenon simţi că urechile îi vîjie ca de freamătul mării, iar în faţa ochilor i se aprinseră fulgere : se plecă sub puterea strînsorii ei cum se pleacă salcia în furtună ; dar deodată, văzu pe cîrmaciul care porunceşte valurilor şi furtunilor. Zenon împinse cît colo braţele pătimaşe ale Neforei, ajunse dintr-o săritură la masă şi deodată... Neforei i se păru că între ea şi Zenon trece ca o lucire de o clipă, un cuţit... apoi un val de sînge ca o vîlvătaie de foc... Iar Zenon stătea clătinîndu-se şi ţinîndu-se cu mîinile duse la spate de masă. Pe faţa lui şiroia sîngele, iar în ochii lui se vedea înfipt un cuţit pînă-n plăsele... Vîrful ascuţit al cuţitului i se înfipsese într-un ochi, iar celălalt o privea pe Nefora cu o dojană blîndă, pe cînd buzele, tot mai palide, şopteau cuiva, nu ei :

— Mulţumescu-ţi că nu m-ai disprețuit şi că ţi-ai vădit puterea asupra firii mele pătimaşe. Ochiul meu era cît pe ce să mă ducă în ispită, dar eu am făcut ceea ce porunceşti tu şi... acum nu-l mai am.

După ce rosti aceste vorbe, Zenon se clătină şi căzu, cuţitul se desprinse din rană, iar sîngele îi podidi toată faţa şi se prelinse pe podea.

În tot acest timp, Nefora nu scosese nici un țipăt : ochii ei, pironiți asupra lui Zenon, rămăseseră nemișcați, plini de o groază mută... Apoi se repezi afară, lăsîndu-și în casa lui Zenon vălul și toate podoabele.

Capitolul al optulea

Cele povestite mai sus se întîmplaseră atît de fulgerător și de neașteptat și erau atît de potrivnice simțămintelor Neforei, încît femeia își pierdu cu totul cumpătul și stăpînirea de sine. Cînd își veni puțin în fire, afară, își dădu seama că se află în mare încurcătură, cît se poate de neplăcută. De podoabe nici nu-și aduse aminte. În schimb, groazei ce o cuprinsese la vederea tăriei cu care Zenon își făcuse acel mare rău se adăugă acum și grija de a se ascunde și de a se întoarce nevăzută de nimeni. Era departe de casă, iar robul și catîrul fuseseră trimiși de acolo ; sluga lui Zenon era plecată. Ca să se întoarcă pe jos era cu neputință : picioarele îi tremurau și nu voiau s-o slujească. Afară de aceasta îi era rușine să se arate pe străzi fără văl, în frumoasele ei veșminte.

Fără să-și dea seama ce face, ori poate mînată de dorința de a nu se întîlni cu nimeni, o luă la fugă prin grădină spre malul Nilului, unde stătea priponită barca lui Zenon.

Aici domnea o liniște adîncă și nu era țipenie de om, dar după ce își roti ochii jur împrejur, zări în apropiere o cocioabă joasă, înjghebată din păpuriș strivit și amestecat cu mîlul Nilului. Nefora se îndreptă înspre acea căsuță umilă și bătu în geam. De acolo se ivi capul unui om acoperit tot de praf de cărbune. Omul era egiptean.

Nefora îi dădu brățara de aur care-i împodobea brațul și îi ceru să găsească un mijloc de a o duce pe ascuns în oraș.

— Cred că pot s-o fac chiar eu, răspunse egipteanul, primindu-i darul, dacă binevoiești să vii cu mine în barca cu care duc cărbunii.

— Dacă nu este nici un alt mijloc, primesc să mă duc cu barca de cărbuni, dar doresc să nu fiu văzută în ea, pentru că mi-am pierdut vălul.

— Am acolo un sac de cărbuni. Te acopăr cu el.

— Dar e îngrozitor.

— Într-adevăr, e murdar. Dacă ți-e frică de asta, voi pune pe fundul bărcii un butoiaș gol și dacă te închircești, ai putea să-ți ascunzi capul în el.

Nefora primi.

Cărbunarul îndeplini tot ce-i făgăduise şi Nefora făcu o călătorie lungă şi obositoare pe Nil, stînd culcată şi acoperită de butoiaş în barca greoaie, murdară, cu fundul lat. Abia la căderea serii ajunsese acasă, unde intră numai cînd se întunecă de-abinelea, murdară toată de noroi şi de praf de cărbune. Se înţelege că toţi robii şi roabele Neforei rămaseră uimiţi de starea jalnică în care se întorsese stăpîna lor, care pe deasupra mai era şi grozav de zguduită sufleteşte. Nefora se spălă, se culcă numaidecît în pat, iar noaptea o apucară frigurile : sărea din pat, alerga ca ieşită din minţi prin odaie, plîngea, îşi smulgea frumoasele ei bucle negre, îşi sgîria obrajii şi, uitînd toate prevederile, striga :

— Răzbunare împotriva lui Zenon ! împotriva tuturor creştinilor !

Roabele înspăimîntate îşi închipuiră că este prada unui duh rău şi chemară la căpătîiul ei o doftoroaie egipteană foarte vestită, pe nume Bubasta, care o privi îndelung în faţă pe Nefora, îi ascultă strigătele fără nici o noimă şi apoi îi spuse :

— Văd că un şarpe ţi-a înveninat inima... Spune-mi cine a îndrăznit să-ţi dispreţuiască frumuseţea ?

— O, da, am fost dispreţuită, îi răspunse Nefora, şi trebuie să-l strivesc pe acel şarpe.

— Aşa va fi ! Regele Amazis a spus o vorbă înţeleaptă : cum că veninul unei femei umilite este mai otrăvitor decît cel al şarpelui. Împotriva cui vrei să te răzbuni ?

— Împotriva zeului creştinilor şi a tuturor creştinilor din Egipt.

— Foarte bine. Şi eu ard de nerăbdare să mă răzbun împotriva tuturor veneticilor din Egipt. Mă numesc Bubasta. Astăzi sînt bătrînă şi sînt doftoroaie. Dar odată am fost tînără şi am iubit. Bărbatul meu tînjeşte de multă vreme în carierele de piatră din Pilac şi inima mea aude zi de zi cum mişcă mormane de granit şi cum zornăie lanţurile în care l-a ferecat crudul cîrmuitor... O, eu îi urăsc pe venetici şi credinţa cea nouă şi aş fi bucuroasă să mă răzbun împotriva lor : mă duc să caut o otravă şi o să mă întorc la tine stăpînă, cînd o voi fi găsit.

Întîmplarea cu Zenon avu drept urmare faptul că nici una din femeile pentru care se grăbea să isprăvească comenzile nu-şi primi podoabele aşteptate în vederea jocurilor. Era prima oară cînd Zenon

nu se ţinea de cuvînt ; persanul care-l slujea pe Zenon le dusese frumoaselor aurul şi pietrele lor şi le spusese că stăpînul său, vestitul meşter Zenon, a avut o mare nenorocire : şi-a pierdut ochiul şi crede că vreme îndelungată nu va mai putea lucra. Apoi slujitorul veni şi la Nefora, îi aduse vălul şi îi înapoie sipeţelul cu podoabe.

Nefora nu se bucură de înapoierea lucrurilor ; asta o făcea să se teamă ca nu cumva să se afle că ea poartă vina pierderii ochiului lui Zenon, dar persanul nu-i spusese nici o vorbă şi ea nu mai auzi vorbindu-se de Zenon.

Atît meşterul cît şi slujitorul lui păstrau tăcerea asupra celor întîmplate. De altfel, slujitorul putea să nici nu ştie cum s-a întîmplat nenorocirea lui Zenon. Nefora nu părăsea casa, dar în adîncul sufletului ei mocneau ca şi înainte, într-o sumbră împletire, umilinţa patimei dispreţuite şi setea de răzbunare împotriva lui Zenon. Numai că nu ştia ce răzbunare să scornească, mai cumplită decît toate. Îşi amintea adesea de doftoroaia egipteană, baba Bubasta, care-i făgăduise un mijloc nemilos de răzbunare împotriva creştinilor pe care ele două îi urau deopotrivă, dar credea că Bubasta spusese toate astea numai ca s-o mîngîie şi că uitase de făgăduiala dată. Dar se înşela. Bătrîna egipteană aşteptase doar clipa potrivită, şi de îndată ce aceasta se ivi, nu scăpă prilejul de a o folosi.

Capitolul al nouălea

A trecut un an. În acest răstimp mulţi oameni s-au născut, mulţi au murit. Unele din făpturile oamenilor erau iar luate în seamă şi gîndite, altele sfîrşite şi uitate. A fost dată uitării şi pierderea ochiului meşterului-aurar Zenon, cunoscut de toată Alexandria pentru frumuseţea şi măiestria lui, nenorocire întîmplată la cele din urmă jocuri şi datorată unei întîmplări necunoscute. Zenon bolise multă vreme, dar se făcuse bine, şi acum purta peste ochiul pierdut o legătură albastră, care-i înconjura capul şi care nu numai că nu-l urîţea, dar părea că-i adaugă un farmec nou. Deşi rămăsese doar cu un singur ochi, Zenon lucra la fel de meşteşugit ca şi înainte, şi la fel de conştiincios, însuşire la care ţinea atît de mult. Acum ar fi avut timp să făurească podoaba dorită de Nefora, dar frumoasa antiohiană nu-i cerea, bineînţeles, nici un fel de servicii.

Din ziua aceea i se întîmplase şi ei ceva. Frumuseţea şi bogăţia nu-i dădeau răgazul să trăiască în umbră, şi bătrînul cîrmuitor al Alexandriei, om lacom şi plin de patimi josnice, îşi puse în gînd s-o căsătorească pe Nefora cu fiul său mai mare, care era atît de slab de minte, încît după ce călătorise prin multe ţări depărtate şi cheltuise cu acest prilej o avere uriaşă, nu era în stare, la întoarcere, să descrie nimic din cele văzute, în afara unui ou de struţ ce-l uimise prin mărimea lui. Tatăl, care nu mai voia să-i dea altă avere, căuta acum să-l înzestreze prin căsătorie cu marea avere a Neforei şi aceasta, spre marea uimire a multora, răspunse binevoitor la cerere. Dar, după ce-şi dădu cuvîntul, femeia începu să amîne nunta sub cuvînt că e bolnavă. Şi nu era o simplă vorbă : Nefora se îmbolnăvise de-a binelea şi nici unul din doctorii pe care-i trimitea cîrmuitorul s-o caute nu putea afla de ce boală suferă şi cu ce leac putea s-o ajute. Nu se plîngea de nimic anume, dar era toată pierită, faţa i se ofilise, ochii îşi pierdeau strălucirea şi femeia nu se mai îndeletnicea nici cu alegerea veşmintelor, nici cu împletitul părului, nu-şi mai punea podoabe, nu se ducea pe la cunoscuţi şi nu stătea prea mult nici chiar în propriile ei odăi. Îi era urît să stea în încăperi închise şi-şi căuta singurătatea în grădină, unde totul era trist şi părea cuprins de toropeală, de parcă ar fi răspuns înadins stării sale sufleteşti : apa fîntînii ţîşnea alene, fluturi policromi zburau parcă în silă din floare-n floare. Curînd însă nici asta n-o mai liniştea. Pe deasupra mai veni şi un alt anotimp, acantele din grădină, mimozele galbene, gardurile vii din felurite soiuri de liliac, iasomia şi trandafirii, palmierii înalţi, salcîmii şi arborii cu răşină de balsam — totul înflorea, răspîndea miresme şi zumzăia de forfota gîzelor. Acest belşug de viaţă nouă o tulbura într-alt fel pe Nefora : i se părea că pînă şi peştişorii de aur din bazinul de piatră ce împrejmuia fîntîna ţîşnitoare se zbenguie şi pleoscăie prea tare. Nefora se depărta spre grădina de legume şi se oprea îndelung lîngă straturile de mac cu floarea învoltă, rupea cîte una din aceste flori, o despuia de petale, îşi punea petalele în palmă, sufla peste ele, apoi le plesnea cu cealaltă palmă, pe cînd buzele ei şopteau încetişor : „mă vei iubi, sau nu ?“ Şi dacă petala pocnea cu putere, Nefora zîmbea, înflorea în sufletul ei, era veselă, mînca, dormea şi dăruia veşminte slujnicelor, dar pe logodnicul ei nu voia să-l vadă. Dacă însă petala se zbîrcea moale, vlăguită, între palmele ei, Nefora o arunca cît colo, apoi se aşeza pe pămînt şi plîngea îndelung, în hohote, aidoma unui copilaş. Adesea slujnicele o găseau zăcînd pe pămîntul negru, prin-

tre mingi de chihlimbar — așa păreau pepenii galbeni copți acum și înmiresmați — și o aduceau de acolo în casă, fără simțiri. La început, slujnicele îl vesteau pe cîrmuitor ori de cîte ori Nefora era cuprinsă de această boală grea și cîrmuitorul îi trimitea doctorii și pe fiul său ; cum însă știința doctorilor se arăta a fi neputincioasă, iar pe fiul cîrmuitorului Nefora nu voia să-l vadă, apropierea lui făcîndu-i chiar rău, slujnicele, superstițioase, o chemară la căpătîiul ei din nou pe Bubasta, doftoroaia cu fire de barbă pe față, cu fruntea turtită și cu urechile clăpăuge.

Doftoroaia îi spălă fața cu apă de Nil și-i spuse :

— Otrava pe care șarpele acela a strecurat-o în inima ta e cumplită. Tu însă trebuie să fii tare, pentru a te răzbuna împotriva tuturor creștinilor. Vremea răzbunării se apropie : vechii zei ai Egiptului ne vin în ajutor pentru a da pieirii nesuferita credință nouă. Ziua răzbunării împotriva veneticilor a venit : pieirea creștinilor din Alexandria se apropie.

— A tuturor ? întrebă Nefora, gînditoare.

— O, da, a tuturor, sau a celor mai mulți, printre care va fi strivit și șarpele ce ți-a otrăvit viața.

Nefora privi fruntea turtită și urechile babei, își aduse aminte de fețele altor egipteni bătrîni, dușmani înfricoșători ai credinței creștine și, cutremurîndu-se, îi spuse babei Bubasta :

— Aș vrea să mă răzbun ! dar cînd îmi vorbești tu de răzbunare, mă cuprinde teama. Ești bătrînă. Pentru ce îi urăști atît ?

— O, da, sînt bătrînă, ai dreptate, răspunse doftoroaia clătinînd din cap, iar cerceii ei mari și lați prinseră a se legăna. Da, sînt bătrînă, dar ți-am mai spus de bărbatul meu, bătrîn și el, care se chinuie în carierele de piatră... Eu mănînc pîinea pe care o cîștig cu mîinile mele, fiii mei și fiii fiicelor mele trudesc și ei din greu. Printre ei sînt țesători, împletitori de funii, pielari, dar de-abia de au cu ce să-și țină zilele de pe urma muncii lor, pe cînd creștinii și-au făcut ateliere pe locuri anume îngrădite, unde se și roagă, iar alții îi hrănesc pentru asta și așa se face că, avînd pîinea pe degeaba, ei lucrează mai ieftin decît ai noștri... Mîinile noastre nu mai pot dobîndi prin munca lor atît cît ne trebuie pentru hrană... Blestem pe capul lor ! E vremea să ne răfuim cu ei !... Bătrînul Peoh a văzut un ibis negru jucînd pe mal și privindu-se în apă. Or să joace și ei ! Curînd îi vedem jucînd ! Timpul răzbunării se apropie. Regii Egiptului se vor trezi și se vor scula din piramidele lor, întărite de sudoarea de sînge a foștilor robi... Uită-te și tu : se

apropie noaptea revărsării [1], iar Nilul nostru nu vrea să-şi umfle apele pentru a potopi în acest an lanurile Egiptului. Ochii tuturor cată zadarnic pe cerul de foc sosirea porumbelului cu vestea de bucurie de prin părţile de sus, cum că la Memfis apele încep să crească...

— Da, urmă Bubasta, prinzînd în mîna ei aspră şi puternică mîna gingaşă a Neforei, da, apele nu vor să crească. Regii Egiptului, care dorm în piramidele de la Giseh, nu lasă Nilul să se reverse spre noi, pentru că i-am lăsat pe venetici, pe oamenii de alte credinţe şi mai cu seamă pe creştini, la care leneşii îşi găsesc hrană în obştii, să trăiască liberi la noi... Ei o duc bine şi ne împiedică să muncim pentru preţul ce ni se cuvine. Să moară ! Să moară fără cruţare toţi cei care ne strică preţurile ! Prea s-au întărit la noi ! Au şi staroste ! Unuia îi spun patriarh, altuia episcop ! Credinţa lor e la modă acum şi curînd poate că toţi oamenii noştri de vază vor trece la ea... Dar văd că nu mă asculţi de loc ! Ţie îţi este totuna ce zei cîrmuiesc Egiptul ! Norodul însă are nevoie ca bătrînul Nil să trăiască în bună pace cu el. Cînd Nilul se va revărsa şi va acoperi cu apele lui luncile Egiptului, va pieri şi tristeţea norodului : toate porturile din gurile Nilului se vor împestriţa de steagurile multicolore ale corăbiilor străine... Or să vină marile corăbii egiptene cu capete de ibis, atît de iubite de noi, şi or să răsune pînă hăt departe cîntecele cîntăreţilor cu glas răsunător ai Deltei. Pentru frumoasele noastre, corăbiile or să aducă ţesături bogate din Malta, pietre scumpe din Sardinia, miere şi vin din Cipru, ulei, mastică şi lucruri de bronz de la greci, pînze pestriţe de corăbii din Tirul cel vesel şi cedri din Liban, fără de care Egiptul cel lipsit de păduri nu poate construi. Iar de la noi au să cumpere pe preţ mare grîne, şi papirusul subţire, şi dantele de Sais, şi care de Memfis, ce n-au egal în lumea întreagă de uşoare şi bine făcute... Dar Nilul nu vrea să se reverse şi uite, în loc de toată forfota asta veselă, toţi sînt cuprinşi ca de un somn al morţii : pe zi ce trece apele rîului scad, teama de foamete ne cuprinde. Dincolo de Memfis au şi început boliştile. Ieri a venit un porumbel cu ştirea că dincolo de Saun şi la Theba oamenii se acoperă de pete negricioase. Nenorocirea se apropie. Peste trei zile este noaptea revărsării şi dacă în aceste trei zile şi trei nopţi apele Nilului sfînt nu se vor umfla, vor ridica oamenii şi vom merge toţi ca unul la cîrmuitor să-i cerem să poruncească creştinilor să plece de la noi, ori îi vom arunca în Nil şi astfel ne vom răzbuna împotriva lor, a tuturor. Ori poate tu nu

[1] „Noaptea revărsării" — 27 iunie. (N. a.)

vrei să piară cu toții, pînă la unul ? Poate că ai vrea să lași în viață pe unul dintre ei ?

— Da, răspunse Nefora, pe unul dintre ei aș vrea să-l las mai mult pe pămînt, dar numai ca să vadă umilința și pieirea tuturor celorlalți și să piară numai atunci cînd mă voi îndestula din plin, răzbunîndu-mă împotriva lui.

— Povestește-mi cum te-a jignit și mă voi duce la preoții noștri tainici și-i vom găsi o răzbunare cumplită. Cît despre tine, vorba ta are preț la cîrmuitor ? Pune-ți cele mai frumoase podoabe, du-te la dînsul, roagă-te pentru poporul nostru și cere-i să facă ceea ce-ți vom spune noi. Și răzbunarea se va săvîrși asupra acelui care te-a umilit și asupra tuturor celor de o credință cu el.

Iar Nefora, aflată într-o stare grozavă de descumpănire sufletească, îi povesti ca prin vis doftoroaiei tot ce i se întîmplase cu un an în urmă în casa lui Zenon.

După ce ascultă povestirea ei, Bubasta își plesni a mînie palmele, și cercei zornăiră iar în urechile ei, lovindu-i obrajii.

— O, zei ! strigă baba. Este oare cu putință ca un om de credință străină să îndrăznească să nesocotească gutuia [1] întinsă de o femeie atît de frumoasă ? S-o nesocotească pentru nu știu ce învățător care le ia oamenilor tot ce e mai bun în viață ? Dar e o nebunie ! Ai să ai o răzbunare cumplită, Nefora, și nu vor trece mai mult de trei zile pînă la înfăptuirea ei. Să fii acasă și să mă crezi : așa cum am spus, așa va fi.

Și zicînd asta, doftoroaia se acoperi cu basmaua ei cafenie și ieși.

Capitolul al zecelea

Baba Bubasta, după ce își luă rămas bun de la Nefora, trecu — sprijinită de cîrja ei — prin Poarta Lunii și prin Heptastada spre insula Farros, unde, pe malul dinspre miază-noapte, în Portul Piraților, trăiau cititorii în stele, iubitorii de înțelepciune, despre care se spunea că știu învățături tainice și pot vedea cele ce sînt ascunse de natură ochilor celorlalți muritori. Aici, pe insula Farros, mai aproape de digul lui Alexandru, locuiau aceia care tălmăceau în limba greacă cărțile sfinte ale iudeilor și tot aici, mai aproape de Portul Piraților, locuiau aceia care socoteau că Biblia este o adunătură de scorneli jidovești mîncinoase. Aici, pe această insulă,

[1] Simbol al dragostei la egipteni.

într-un loc mai îndepărtat, chiar pe malul din spre miază-noapte, locuia singuratec, într-o peşteră încăpătoare, un fiu al Memfisului, cu faţa neagră, pe nume Peoh. Era un egiptean bătrîn, un adevărat egiptean, urmaş al vechilor preoţi, om cu fruntea turtită, cu pomeţii ieşiţi şi urechile foarte mari. Era bolnav : un reumatism nemilos îl cocîrja de-l făcea ghem, iar un catar al pleoapelor îl urîţea nespus : ochii îi lăcrămau şi i se afundau în cap, genele stăteau ţepene, iar un cerc albicios despărţea ochiul de pleoapă. Egiptenii din popor îl socoteau un mare slujitor al credinţei şi se duceau la dînsul după sfaturi, ca la unul înzestrat cu o minte pătrunzătoare, ascuţită printr-o ură neîmpăcată faţă de tot ce vroia să rupă cu trecutul. Peoh ura deopotrivă, cu patimă, toate credinţele care o nesocoteau pe cea a vechilor egipteni şi era gata să facă neajunsuri oricărui om de altă credinţă. Dar, deoarece pe vremea aceea de care ţine povestirea noastră, mai ales creştinii erau prigoniţi, Peoh îşi pusese mintea la lucru şi ştia cum poţi să priciniuieşti o amărăciune sau un rău unui creştin la fiece pas şi cu orice prilej. De altfel asta nici nu era greu pe atunci, deoarece prilejuri de a-i ataca pe creştini şi de a-i jefui se găseau zilnic. Orice nenorocire s-ar fi abătut asupra obştii — un foc, un cutremur de pămînt, scufundarea unui vas sau surparea unui drum, an neroditor sau molimă — totul era pus pe seama creştinilor. La învinuirea lor slujeau deopotrivă şi revărsările mari ale Tibrului din Roma şi ridicarea neîndestulătoare a apelor Nilului din Egipt ; tot pe seama lor se puneau şi tot felul de fenomene rare şi ciudate ale naturii. Tot ce era rău era socotit ca semn de nemulţumire a zeilor, care se supărau, pasă-mi-te că acum, printre vechii lor credincioşi sălăşuiau şi oameni de altă credinţă, care nu numai că nu li se închinau, dar se şi rugau altminteri, într-un fel al lor, unui Nazaritean mort pe cruce, cu al cărui sînge săvîrşeau ceva tainic. La ce le foloseşte acel sînge ? ziceau, cum că s-ar apăra cu el împotriva vrăşmaşilor. Dar atunci cine sînt vrăşmaşii lor ? Sînt, pesemne, aceia care nu le împărtăşesc ciudata lor credinţă. Prin urmare ei sînt aceia pe care creştinii vor să-i doboare şi să-i nimicească cu ajutorul sîngelui celui răstignit. Şi chiar izbutesc : împroaşcă, cică, sînge dintr-acela în bătaia vîntului şi din pricina asta oamenii se acoperă cu spuzeli şi buboaie, le curg ochii, li se umflă gîlcile şi fac puroi în gît ; picură cîte o picătură de sînge pe pămînt şi numaidecît se ridică stoluri de musculiţe care găuresc toţi castraveţii şi toţi pepenii şi intră în gurile şi ochii copiilor ; de pe urma acestor musculiţe castraveţii şi pepenii se usucă şi se prăpădesc, puii de găină care-i ciugulesc se

îmbolnăvesc şi ei, îşi pierd penele şi se topesc pe picioare, iar oamenilor le lăcrămează ochii şi ajung chiar să orbească...

Şi cînd se întîmplau aici asemenea nenorociri, altfel obişnuite, oamenii erau cuprinşi de o teamă superstiţioasă şi căutau pricina nenorocirii la creştini : atunci se făceau pogromuri : creştinii erau bătuţi, iar bunurile lor jefuite sau împrăştiate. Cîrmuitorii ştiau că creştinii sînt îngăduiţi mai mult în silă, dar nedoriţi de nimeni, şi de asta priveau printre degete la fărădelegile care se săvîrşeau împotriva lor ; şi nu numai că nu-i apărau pe cei de religie creştină, dar adesea se mai şi bucuraru că mulţimea săracă şi înrăită, în loc să se înfurie împotriva unei ocîrmuri nepăsătoare, îşi vărsa toată mînia asupra creştinilor, potolindu-şi astfel pornirile duşmănoase. Dacă se întîmpla să fie bătuţi şi jefuiţi creştinii prea tare, cîrmuitorii îi potoleau pe învingători, pe instigatori îi trimeteau la carierele de piatră, iar din averile jefuite îşi luau partea leului. Cîrmuitorii locului n-aveau de ce să se teamă de îndepărtatele autorităţi superioare, deoarece creştinii erau disprețuiți pretutindeni. Cînd se întîmpla uneori ca pentru fărădelegile săvîrşite asupra creştinilor să se ceară socoteală, cîrmuitorii găseau întotdeauna multe şi felurite pricini de dezvinovăţire, cel mai adesea dînd toată vina pe creştinii înşişi, sub cuvînt că aceştia au nişte practici religioase tainice, că se îndepărtează de toţi ceilalţi şi că prin aceasta îşi ridică lumea în cap. În felul acesta, îngăduinţa faţă de grozăviile cu creştinii adesea era luată drept toleranţă bine judecată cu ajutorul căreia locţiitorul local al cîrmuitorului ferea — cică — statul de o nenorocire şi mai mare care ar fi putut să se prefacă într-o răzmeriţă ameninţătoare, cu caracter politic.

Creştinii nu erau socotiţi îndeajuns de preţioşi ca să se ceară socoteală cuiva pentru ei şi, ca urmare, pogromurile săvîrşite asupra obştei lor creştineşti mai îndepărtate — însoţite de omoruri, chinuri grele şi cele mai josnice batjocuri împotriva credinţei lor — treceau fără pedepse sau cu unele atît de neînsemnate, încît erau luate în rîs. De cele mai multe ori pogromurile nici nu ajungeau să fie cunoscute la Bizanţ sau la Roma.

Capitolul al unsprezecelea

Răscoalele şi răzmeriţele se stîrnesc cel mai lesne atunci cînd oamenii sînt cuprinşi de tristeţe şi spaimă.

Dacă se întîmpla ca apele Nilului să nu se umfle la sorocul cuvenit revărsărilor, toată ţara Egiptului, de la Philae pînă la Alexan-

dria, era cuprinsă de o neliniște sfîșietoare : oamenii se temeau să nu rămînă fără pîine și umblau abătuți și înrăiți ; mulți își puneau veșminte cernite, cu marginea netivită, și mutau brîul de la șolduri sus pe piept, pe locul suspinelor, femeile mai nerăbdătoare își smulgeau părul din cap, iar bărbații priveau muți și gînditori, cu ochii triști și cu cîte o lacrimă aninată de gene, depărtările.

Dacă luăm în seamă firea întunecată a egiptenilor, toate acestea învăluiau țara într-o groază nespusă. Tot așa se întîmplase și acum, pe vremea povestirii noastre. Pe deasupra se mai iviseră, după cum povestea Bubasta, și o mulțime de molime, fapt care înrăutățea și mai mult situația. Porumbeii de poștă trimiși din susul fluviului, din Heliopolis, Memfis și Theba, aduceau la Alexandria veștile cele mai triste : toată Thebaida, Heptanamida și Egiptul de jos erau o jale și un oftat : oamenii sufereau de foame, orbeau, se temeau unii de alții și căutau un ispășitor pentru nenorocirile pe care le îndurau. În sfîrșit, spre mulțumirea celor mai mulți, vinovații au fost găsiți : erau — ca de obicei — creștinii. Egiptenii dreptcredincioși îi și bătuseră la Heliopolis pe torcătorii creștini, și aceeași soartă o avuseseră rotarii și suflătorii de sticlă din Memfis. O meritau, pentru că stricaseră prețurile celorlalți țesători și rotari, lucrînd mai ieftin decît lucrau toți oamenii liberi din Egipt. Lor le dădea mîna să scadă prețurile, deoarece trăiau în obștii și primeau daruri din partea creștinilor înstăriți ! Dar cel ce trăiește prin munca lui și nu primește daruri, acela nu poate nici țese, nici toarce și nici face roți pe prețuri atît de mici. Așa nu mai merge, trebuie pusă stavilă ! Iar pentru a pune stavilă, cel mai simplu este să fie bătuți creștinii, să le fie luate bunurile, să le fie stricate uneltele, iar ei înșiși să fie aruncați în apă. De altfel, Nilul sfînt va primi asta ca pe o jertfă, iar dacă e să credem în semnele bătrînilor, apele lui vor începe atunci să se umfle.

Se ivise deci o vreme cît se poate de nimerită pentru folosirea acestei patimi dezlănțuite.

Baba Bubasta se duse la Peoh, fiu al Memfisului, pentru a-i da de știre că norodul este mîniat și că ea are pe cineva care nutrește o dorință arzătoare de a se răzbuna împotriva unui creștin și poate să-l facă pe cîrmuitor atît de binevoitor, încît acesta se va arăta îngăduitor cu fărădelegile norodului. Peoh ședea la umbră, cu spatele sprijinit de stîncă, și asculta spusele Bubastei, care vorbea în picioare înaintea sa. De altfel, știa și singur de tristețea oamenilor datorată întîrzierii revărsării Nilului, dar era bucuros că doftoroaia căpătase sprijinul Neforei, care îl poate dezarma pe cîrmuitor, așa

încît toate batjocurile împotriva creştinilor le vor fi trecute cu vederea egiptenilor şi nu vor atrage după sine nici un fel de pedepse grele.

— Eşti o femeie deşteaptă, îi răspunse Peoh. Oamenii aceştia trebuie să plătească nenorocirile ce s-au abătut asupra noastră.

— Da, dar cum să începem ? Tu pretutindeni eşti cunoscut, înţeleptule Peoh ! Tu ai citit la opaiţul tău toate papirusurile sfinte ; tu cunoşti lumina adevăratei noastre credinţe, aşişderea şi minciuna celorlalte învăţături. Pe cînd noi, noi nu cunoaştem credinţele altora şi ne mulţumim doar să-i urîm din toată inima. Fii, dar, capul sub care se zbate şi cîntă inima norodului sfîntului Kemmi : învaţă-ne ce trebuie să facem ca creştinii să fie acoperiţi de ruşine în ochii lumii întregi şi sortiţi pierii. Spune-ne ce am putea să le cerem, ceva care să fie scris în legea lor şi care să poată arăta tuturor cît de neputincioasă le este credinţa şi să-i facă de rîs ?

Peoh zîmbi, mîngîie cu mîna-i murdară *ihneumon*-ul [1] domesticit şi răspunse :

—Bine ! vă voi învăţa cum să le faceţi una de pomină, dar de dat înapoi nu veţi mai putea da ! Să ştiţi de la mine :

— Nici nu vrem !

Capitolul al doisprezecelea

O vreme bătrînul Peoh privi tăcut opaiţul, apoi îi spuse Bubastei :

— N-ai vorbit degeaba, Bubasta ; eu cunosc într-adevăr şi toată dreapta noastră credinţă şi toate credinţele greşite, precum şi zeii celor necredincioşi. Pot să-mi dau cu părerea şi despre Zeus al grecilor, şi despre Ormuz şi Ohriman al perşilor, şi despre Iehova, răzbunătorul zeu al foştilor noştri robi — evreii, şi de asemenea şi despre sărăntocul care a fost răstignit şi pe care creştinii îl cinstesc drept Dumnezeu lor. Noi le vom întinde o cursă chiar cu ajutorul vorbelor lui : el spunea că cel ce are credinţă îi poate spune muntelui „urneşte-te din loc" şi muntele se urneşte — zic ei — şi se aruncă în apă. De pe acoperişul cîrmuitorului vostru se zăreşte în apus muntele Ader. Dacă creştinii sînt atît de buni, atunci să-l îndupleace pe Dumnezeul lor ca Ader să se urnească din loc, să se cufunde în Nil şi să-i zăgăzuiască apele. Atunci Nilul se va umfla şi

[1] *Ihneumon* — sau „şoarecele faraonilor" — un animal de pradă ceva mai mare decît o pisică, socotit sfînt în Egiptul antic.

va inunda luncile noastre. Iar dacă creştinii nu vor face să se mişte muntele Ader din loc şi să stăvilească apele Nilului, să li se pună asta în vină. Atunci fiecare va vedea că ori credinţa lor e mincinoasă, ori nu vor să întoarcă de la noi răul ce ne ameninţă şi atunci să răsune în Alexandria strigătele care se aud la Roma: *„Christianos ad leones!"* [1]

— Eşti înţelept, o, preaînţeleptule Peoh, răspunse baba Bubasta, întinzînd spre el mîinile şi zornăindu-şi iar cerceii. Poporul nostru se va duce chiar mîine la cîrmuitor, cerîndu-i să-i silească pe creştini să urnească muntele din loc.

Şi cu aceste vorbe, baba Bubasta îşi luă rămas bun de la Peoh, fiu al Memfisului, şi se duse fuga la aceia dintre egipteni pe care-i ştia drept cei mai de seamă capi ai răzvrătirilor norodului şi se apucă să-i înduplece să bage în capul oamenilor cum că numai creştinii sînt vinovaţi că nu se revarsă Nilul.

Curînd, din asta izbucni o frămîntare care-i cuprinse pe toţi şi despre care cîrmuitorul află neîntîrziat. Această ştire îl îngrijoră peste măsură, din pricină că nu ştia cum să potolească neliniştea. În vremea asta, doftoroaia se duse fuga la Nefora şi, după ce-i aprinse jignirea şi gelozia cu vorbe viclene, o înduplecă să se ducă la cîrmuitor şi să-l roage să-şi plece urechea la nenorocirea norodului şi la nădejdea lui de a primi uşurare prin rugile creştinilor ce sînt în stare să mişte muntele din loc făcînd din el zăgaz Nilului, astfel ca apele să crească şi să inunde semănăturile.

Nefora, în sufletul căreia patimile se aprindeau uşor şi stările sufleteşti se schimbau repede, se lăsă lesne înduplecată de vorbele doftoroaiei şi, după ce se gătі cît se poate de bogat, se duse în grabă la casa cîrmuitorului pentru a îndeplini cele învăţate de la baba Bubasta.

Capitolul al treisprezecelea

Cîrmuitorul era tocmai foarte tulburat de zvonurile ce-i ajunseseră la urechi despre neliniştea norodului. Bubasta izbutise să răscolească tot poporul de jos din Alexandria cu povestirile ei despre vina creştinilor, şi mulţi, după sfatul ei, alergară spre insula Farros, la Peoh, fiu al Memfisului, ca să audă de la el întărirea spuselor doftoroaiei, iar alţii se adunară în mulţime mare şi o porniră spre casa cîrmuitorului.

[1] Creştinii să fie daţi leilor! (Lat.)

Cînd se apropie de casa cîrmuitorului, Nefora văzu o mulțime mare de oameni făcînd zid strîns în jurul palatului acestuia. Mulțimea îți lua ochii prin numărul oamenilor și prin veșmintele-i pestrițe : erau aici negustători în alb, cu straie tivite cu franjuri și o mulțime de oameni pe jumătate goi, cărămidari, olari, pescari, barcagii, țesători, dărăcitori de lînă, vînzători de mirodenii și frunze aromate, rogojinari, vînturători de grîu, oloinițari, gunoieri, spălători de picioare, mînuitori de evantaiuri și suflători de sticlă. Cei mai mulți dintre ei aveau drept îmbrăcăminte doar cîte un șorț scurt sau cîte o zdreanță atîrnată de o curelușă îngustă. Erau înfricoșători prin hotărîrea ce li se citea în ochi, precum și prin aceea că n-aveau nimic de pierdut. Luaseră aici cu ei familiile : nevestele, torcătoare cu cîte o manta scurtă pe umeri, copiii, goi pușcă, și pînă și cîinii și pisicile. Numărul copiilor era uriaș. Pe cei mai mici mamele îi purtau pe umeri sau la sîn, pe cei mai răsăriți îi tîrau după ele de mîini. Printre copii, mulți aveau ochii urduroși, toți țipau și plîngeau, iar cei mai mărișori se împingeau, se certau și se băteau pentru resturile de mîncare aruncată. Mulțimea de cîini și pisici, care se țineau scai după stăpînii lor, făceau la fel : se strecurau printre picioarele oamenilor, se zbîrleau unii la alții, urlînd și pufnind și încăierîndu-se năprasnic. Și încă asta n-ajungea : parcă dinadins, pentru a spori și mai mult neliniștea și hărmălaia, ici și colo izbucneau prin mulțime sunete pline de chemări : hîrîitul cîte unei goarne de război bactriane, pe care o îngîna vuietul tamburinei siriene, iar din altă parte le răspundea bubuitul unei tobe ariene. Sunetele astea, care își vorbeau din diferite părți, strîngeau și mai mult mulțimea. Biciuitorii cîrmuitorului, în tunici galbene și cu tichii înalte, fluturau zadarnic bastoanele lor vopsite în pătrățele colorate. Puternicii dărăcitori fie că nu-i luau în seamă, fie că le rupeau bastoanele și le aruncau în față.

Toată hărmălaia era acoperită de un țipăt neîntrecut, din care de desprindeau uneori vorbele :

— Nilul nu-și umflă apele !... Murim de foame... Creștinii ne suflă de sub nas lucrul... Ce le pasă ? Ei trăiesc din milă !... Să se roage acum și pentru noi... Trimite-i să arunce muntele în Nil, ca să se reverse apele !...

Cu multă trudă izbuti Nefora să străbată cu palanchinul ei prin această mulțime. Ușa din față a palatului era închisă și Nefora pătrunsese în clădire printr-o intrare tainică, pe care i-o deschise portarul numai pentru că o cunoștea bine, după care o închise la loc. Toate ușile erau păzite de străji.

Cîrmuitorul părea foarte tulburat şi înspăimîntat. Nu ştia ce hotărîre să ia : ca să împrăştie norodul cu forţa — asta n-o putea face, iar ca să se coboare pînă la cerinţele lui necugetate — socotea că-i mai prejos de demnitatea lui. În jurul cîrmuitorului se adunase toată familia lui, şi tot aici, în încăperea din mijloc, era şi prostănacul de fecioru-său, Dunaz cel cu nasul borcănat, şi alţi demnitari dintre cei mai apropiaţi cîrmuitorului, care-i dădeau tot felul de sfaturi. Cîrmuitorul îi asculta, dar nu lua nici o hotărîre. Numai cînd o văzu pe Nefora, care tocmai intra pe uşă, se bucură nespus şi strigă :

— A, iată un musafir drag şi neaşteptat, a cărui venire îmi aduce bucurie ! O, cît de recunoscător îţi sînt, Nefora, că te-ai hotărît să vii la noi într-o clipă atît de grea şi plină de nelinişte ! Prin asta mi-ai dovedit prietenia ta şi te rog să-ţi dai o părere : ce crezi tu despre tot ce se petrece în rîndurile acestui norod de jos, prost şi vrednic de dispreţ ? Ştiu că eşti înzestrată cu minte pătrunzătoare şi aş vrea să mă bizui pe ea ! Îţi dau aici, de faţă cu toţi, cuvîntul meu de a lua numai acele măsuri pe care mă vei sfătui tu să le iau.

Nefora îi răspunse că ştie tot ce se petrece şi că nu găseşte de fel că situaţia ar fi fără ieşire.

— Şi ce ai face tu în locul meu ?

— I-aş înşela.

— Minunat. Dar cum s-o fac ?

— Îndeplineşte-le dorinţa : Întreabă-i pe creştini dacă pot să mişte muntele din loc şi să-l arunce în Nil, astfel ca fluviul să se reverse de la Philae pînă la mare ?!

— Ce tot spui, Nefora ? Cine ar putea porunci unui munte să se mişte din loc ?

— Creştinii, o, cîrmuitorule, o pot face. Bătrînul Peoh, cel care cunoaşte toate credinţele, a citit cu ochii lui asta în învăţătura creştină.

— Bătrînul Peoh ! Dar tocmai el a şi stîrnit toată tulburarea asta în norodul cel prost, şi jur că acest om este vrednic să primească lovitura noastră egipteană cu un par de lemn peste ceafa lui cea îndărătnică.

— Ce-ţi pasă ? Cu Peoh n-ai decît să te răfuieşti cînd o veni vremea.

— Dar dacă creştinii n-o să mişte muntele din loc ?

— Ei şi ? Norodul o să-şi rîdă puţintel de ei, poate chiar o să-i şi scarmene un pic. Asta le va fi de învăţătură să nu se mai ţină

mîndri... Ei or să-şi vadă atunci lungul nasului şi te asigur că nici la Bizanţ şi nici la Roma nimeni n-o să le ia apărarea. Poporul este mîhnit şi caută asupra cui să-şi verse focul : şi uite că i-au venit în minte creştinii. Şi doar creştinii de aici nu sînt atît de mulţi, deocamdată, şi nici la mare cinste nu sînt... Lasă-i pe mîna poporului ! Eşti chiar dator s-o faci, pentru a nu stîrni o răzmeriţă generală, pentru că, fără îndoială, porumbeii de poştă au şi zburat de acum şi la On, şi la Memfis, şi la Acanthos, şi la Hermopolis, şi la Abidos, şi la Theba. Crede-mă, nu va trece mult şi răscoala va cuprinde tot Egiptul, iar atunci nenorocirile vor fi atît de mari, încît împăratul nu ţi le va ierta, înlocuindu-te. Îndepărtează, deci, printr-o mică îngăduinţă şi printr-o mică jertfă, marile nenorociri ce te ameninţă. Iar dacă nu vrei să faci aşa, nu mai vreau nici eu să mă ţin de cuvîntul dat şi n-o să mă mai mărit cu fiul tău, Dunaz.

Felul Neforei de a privi lucrurile se potrivea întocmai cu ceea ce gîndea cîrmuitorul. Nici el nu vedea vreo altă ieşire şi era gata să-i facă pe plac norodului, însă puţin în cumpănă tot mai stătea, cînd deodată se întîmplă încă ceva ce-l făcu pe cîrmuitor să se supună vorbelor Neforei. Chiar în vreme ce aceasta stătea de vorbă cu dînsul, apărură dintr-o dată în piaţă trei făpturi ciudate, venind dinspre Obeliscurile Cleopatrei ; înfăţişarea şi mişcările lor erau cu totul neobişnuite.

Erau trei oameni, dintre care doi nemaipomenit de înalţi, iar ultimul un grăsan. Purtau straie lungi, subţiri şi albe, la gît aveau salbe late, iar pe cap legături strînse pe frunte, pe tîmple şi peste nişte peruci cu bogaţi zulufi negri ce le cădeau pînă pe spate. Feţele lor smede arătau liniştite şi serioase, iar călcătura hotărîtă şi măreaţă. Fiecare avea în mînă un toiag lung ; cei doi de la margine aveau toiege de lemn tare mirositor, necurăţate de coajă, iar la măciulie cu cîte un lotus alb şi unul albastru. Cel din mijloc purta un toiag de argint, cu o măciulie de aur în chip de crocodil, cu botul căscat şi împodobit cu pene de struţ. Pe piept îi lucea un amulet sfînt din safir. Veşmintele lungi ale celor trei, perucile şi tot ce purtau cu dînşii răspîndeau un puternic miros de mosc.

Erau preoţi, „stîlpi ai nezdruncinatei credinţe a norodului", ameninţată acum de pretutindeni de învăţăturile străine. Babilonienii şi romanii le erau aproape tot atît de nesuferiţi ca şi grecii.

Capitolul al paisprezecelea

Văzînd preoții, mulțimea le făcu numaidecît drum și ei trecură nestingheriți. Ceea ce nu izbutiseră în nici un chip biciuitorii cîrmuitorului se făcuse de la sine o dată cu ivirea perucilor pletoase și a toiagului cu botul căscat de crocodil. Preoții înaintau prin mulțime ca pe o uliță, fără să se atingă de nimeni. Nici măcar nu-și înălțau ochii plecați și acoperiți pe jumătate de pleoape. Mișcările lor erau puține și stăpînite, uimitor de line : părea că nu merg, ci plutesc spre marele prag de marmoră al palatului cîrmuitorului, iar cînd ajunseră acolo, se lipiră cu trupul și cu fața de ușile grele de bronz, în care izbiră toți trei deodată cu toiegele ; apoi se opriră, fără să se clintească măcar și fără să mai ciocănească. Părea că s-au făcut tot una cu arama și că știu că o vor străbate, purtați de o undă misterioasă ce va dărîma totul în cale. Unda asta îi urma și-i purta : norodul se buluci deodată în urma preoților săi și-i împinse cu atîta putere, încît îi strivi și pe preoți și pe cei din mijlocul său. De pretutindeni izbucniră țipete sfîșietoare : țipau și cei ce năvăleau și cei pe care-i striveau.

Țipătul acesta îi înspăimîntă, ori poate îi îmbărbătă pe cei din casă. Iar Dunaz, fiul cel slab de minte al cîrmuitorului, se hlizi dezvăluindu-și dinții, și spuse, rîzînd :

— Aha, uite că le-a venit sfîrșitul !

— Cui ? întrebă Nefora.

— Ălora de miros atît de puternic a mosc, încît îi simt aroma chiar și prin ferestre. Iar acolo unde miroase a mosc, se află prin apropiere și carul morții.

— Da, așa este, făcu Nefora și arătă cu mîna pe fereastra prin care acum se vedea pînă în partea cealaltă a pieței ; acolo printre Obeliscurile Cleopatrei, unde cu puțin înainte apăruseră preoții, se arăta acum un berbec pe roți spre care norodul alerga pentru a se înhăma la funiile lui și pentru a-l aduce la ușile de bronz ale palatului.

Dunaz și tatăl său, precum și toți ceilalți împietriră de spaimă, iar Nefora se duse la fereastră, făcu de acolo semn mulțimii cu vălul ei albastru, iar cînd strigătele încetară o clipă, vorbi așa norodului :

— Depărtați-vă de prag ! Cîrmuitorul îi va primi neîntîrziat pe preoții voștri și va face tot ce-i cu putință pentru ca Nilul să se reverse.

Oamenii se dădură la o parte, iar preoții intrară pe ușile ce se deschiseră pentru ei, și peste puțin ieșiră din casa cîrmuitorului și

vestiră pe cei adunați că acesta va trimite îndată după patriarhul creștinilor și-i va da poruncă să îndeplinească vrerea norodului neliniștit, adică să se roage cu toți ai lui ca să miște muntele din loc.

Oamenii dădură ascultare preoților : se auzi iar hîrîitul goarnei, vuietul tamburinei și bubuitul tobei, dar de data asta într-alt fel, și răzvrătiții începură să se împrăștie. Piața se goli și cetele se depărtară spre marginea orașului, dincolo de poarta Necropolei și în spre Lohias, fără ca însă iritarea oamenilor să se potolească : era gata să izbucnească în orice clipă și să se facă simțită. Oamenii ședeau cîrduri-cîrduri dincolo de terenul întrecerilor și pe malurile canalului, așteptînd să primească știrea că cele cerute de ei se vor face. Cît despre porumbeii călători, aceștia fuseseră într-adevăr trimiși de preoți, după cum își închipuise Nefora, și purtau acum cu ei fîșii înguste de papirus, bogate în vești tulburătoare, spre On, Memfis, Abidos, Theba, pînă la Luxor și Karnak. Veștile din Alexandria ajunseră foarte repede la urechile statuii profetice a lui Memnon, iar Amenhotep prinse a vorbi în zori.

Răzvrătirea din Alexandria era doar vremelnic domolită de făgăduieli, însă fără a fi stinsă, de aceea cîrmuitorul socoti că cel mai bun lucru pe care-l avea de făcut acum era să acționeze nu pe față, ci prin vicleșug : îi trimise împăratului un raport asupra răzvrătirii poporului de jos, cerîndu-i să-l sprijine prin trimiterea unor forțe militare, iar în așteptarea acestui ajutor, se hotărîse să arate îngăduință cererilor norodului și să meargă pînă acolo, încît să le jertfească liniștea și poate chiar și viața cîtorva creștini. Știa că creștinii nu se bucură de cine știe ce dragoste la cîrmuire, care mai mult înclina să vadă în ei dușmanii bunei rînduieli ; pe de altă parte, cîrmuitorul însuși îl ura pe patriarhul din Alexandria, om cît se poate de înțelept și iscusit, care avea în capitală sprijinitori foarte puternici, a căror prietenie o întreținea cu ajutorul unor covoare de purpură din Alexandria, atît de minunate, încît chiar și Teocrit la timpul său scrisese despre ele că „sînt mai gingașe decît visul și mai ușoare decît puful".

Covoarele acestea erau lucrate de mîinile creștinilor care trăiau în obște pe socoteala darurilor obștești, din care pricină îi veneau patriarhului pe un preț mult mai mic decît acela cu care le-ar fi putut cumpăra cîrmuitorul de la meșterii liberi. Din această pricină, cîrmuitorului îi venea greu să se măsoare în daruri cu patriarhul.

Și în general, cîrmuitorul demult se cam temea de posibilitățile tot mai mari al patriarhului, îl invidia și era înciudat că nu are la

îndemînă mijloacele de a-l întrece, ştiut fiind că patriarhul mînuia nişte daruri foarte preţuite de cuceritorii Egiptului.

Capitolul al cincisprezecelea

Pentru a mulţumi norodul răzvrătit şi totodată a-l pune pe patriarh într-o mare încurcătură, cîrmuitorul îşi chemă îndată pe unul dintre oamenii cei mai apropiaţi, îi porunci să ia un buchet de flori şi să se ducă la patriarh, pentru a-i povesti cele întîmplate şi a-l întreba : este adevărat că în învăţătura creştină se spune că dacă ai credinţă, poţi să mişti un munte din loc şi să-l faci să se arunce în apă ? Dacă patriarhul va spune că-i adevărat, atunci să-l roage ca, pentru binele tuturor locuitorilor Egiptului, să poruncească preoţilor săi să se roage cu toţi credincioşii lor pentru asta, şi chiar şi patriarhul însuşi să ia parte la aceste rugi.

Patriarhul însă ştia dinainte tot ce se întîmplă în oraş şi, avînd în suita cîrmuitorului oameni de-ai săi, cărora le plăceau de asemenea covoarele „mai gingaşe decît visul şi mai uşoare decît puful", era întotdeauna încunoştiinţat de toate cele. Aşa află el şi de data aceasta de solia care-i era trimisă, şi în aşteptarea crainicului cu buchetul, se retrase în baia lui bogat împodobită, se dezbrăcă şi intră în cada încăpătoare, rotundă, deasupra căreia, pe tavan, erau scrise în mozaic pestriţ de marmoră cuvintele : „Credem în dumnezeirea lui Isus Christos şi în învierea trupului".

La sosirea trimisului, patriarhul era în baie, înconjurat de intimii săi şi de tinerii slujitori care ţineau vase cu nard binemirositor şi evantaie mari din pene de păun ; de aceea solul fu lăsat să aştepte vreme îndelungată în odaia de primire, cu buchetul în mînă. Cînd aşteptarea aceasta i se păru trimisului prea îndelungată, el ceru să i se spună patriarhului că are o misiune grabnică şi ameninţă că se va întoarce la cîrmuitor fără să mai aştepte răspunsul.

Atunci patriarhul ieşi din baie, se unse cu nard, îşi puse sandale de aur, se acoperi cu un hiton alb şi-l primi pe trimisul cîrmuitorului şezînd pe sofa şi răcorindu-şi faţa cu apă rece, înmiresmată cu toporaşi. În jurul său stăteau intimii şi slujitorii care mişcau evantaiele. Solului i se luă buchetul tradiţional de „flori grăitoare", semn de solie paşnică, precum şi scrierea prin care cîrmuitorul, după ce îl lămurea pe patriarh cum stau lucrurile, îl dojenea pentru faptul că ţesătorii şi covorarii creştini îi supără pe oameni primind în obştile lor tot soiul de leneşi şi netrebnici care se cer botezaţi fără

a fi pătrunşi de credinţă, numai şi numai pentru a trăi în obşte pe socoteala credincioşilor ; îi spunea că toţi aceştia, fiind ţinuţi pe daruri de pîine, carne şi peşte, adică hrăniţi pe degeaba, pot lucra mai ieftin decît alţi meşteri harnici, care trebuie să-şi ţină familiile. De aici, zicea cîrmuitorul, se trage toată ura norodului faţă de creştini, ură pe care, deşi el o condamnă la cei răsculaţi, totuşi nu găseşte în clipa de faţă mijloacele de trebuinţă pentru a o potoli cu toată asprimea încă înainte de a-i sosi ajutoare. Iată de ce, pînă se vor schimba lucrurile, el, cîrmuitorul, îl roagă pe patriarh, în cazul în care credinţa creştină arată un mijloc de a muta munţii din loc, să hotărască — pentru potolirea spiritelor dezlănţuite — o zi de rugă a tuturor creştinilor, la poalele muntelui Ader, pentru ca acest munte să se mişte din loc, să cadă de-a curmezişul Nilului şi să facă stavilă apelor lui, din care pricină Nilul să se reverse pretutindeni.

Patriarhul, care cugetase cu mult înainte la toate astea, ştia că viclenia pusă la cale de Peoh nu poate fi făţiş înlăturată ; de aceea, în timp ce şedea binişor în baie, slugile îi pregătiseră totul pentru ca el să poată pleca neîntîrziat din oraş. Cît despre sol, patriarhul îi răspunse acestuia că deşi pînă şi Homer greşea, pentru credinţă nu există nimic cu neputinţă de înfăptuit, dar că el, patriarhul, este investit numai cu conducerea supremă, însă pentru Alexandria el a numit un episcop anume, şi prin urmare la el trebuia mers şi lui trebuie să i se spună tot ce cere cîrmuitorul.

Un acolit scrise în grabă o epistolă cu acest răspuns cîrmuitorului şi o dădu solului, împreună cu un buchet de trandafiri albi şi liliac persan din grădina patriarhului. Solul luă răspunsul şi florile şi se duse înapoi la cîrmuitor, iar patriarhul se îmbrăcă cît ai bate din palme, îşi luă lucrurile de preţ şi suita, ieşi pe catîri iuţi afară din oraş, prin Poarta Soarelui, iar după ce se văzu dincolo de zidurile Alexandriei, o coti spre răsărit, cu gînd să găsească în vreuna din cele şapte guri ale Nilului vreo triremă grecească sau vreo altă corabie uşoară străină, cu care să fugă cît mai departe de ţara asta răsculată şi de vicleanul cîrmuitor, care avea de gînd să-i plătească de departe pentru umilinţele la care îl supunea.

Cîrmuitorul află aproape în aceeaşi clipă de fuga patriarhului şi se făcu foc şi pară ; trimise chiar urmăritori să-l prindă, dar asta n-avea nici un rost, deoarece nimeni nu ştia încotro se îndreptase patriarhul după ce ieşise prin Poarta Soarelui. Atunci cîrmuitorul strigă :

— Nu degeaba mi-a scris în răspunsul său că „și Homer greșea". Eu unul nu m-am așteptat în ruptul capului să dea bir cu fugiții și am greșit nu mai puțin decît Homer.

După aceea chemă la el o ceată de soldați, le porunci să se ducă la episcop și să-l aducă la dînsul cu sila.

Episcopul, care trăia departe, la marginea orașului, nu știa ce făcuse patriarhul.

Cînd veniră soldații să-l ia, juca foarte liniștit șah cu o enoriașă de vază și rămase foarte uimit de tot ce auzi ; apoi spuse că nu este decît un slujitor al patriarhului și nu poate face nimic fără acesta. Cînd i se răspunse însă că patriarhul îl numise drept persoană cu depline puteri în Alexandria și că singur fugise nu se știe încotro, episcopul izbucni în plîns.

Dar trimișii cîrmuitorului nu-l lăsară prea multă vreme pradă durerii, ci îl luară și-l duseră într-un car acoperit la cîrmuitor ; acesta îl întrebă îndată, fără nici o cruțare, dacă e adevărat că învățătura lor arată că prin credință poți muta munții din loc ? Și cînd episcopul îi răspunse că, într-adevăr, se vorbește despre așa ceva, nu mai voi să audă nimic alta și zise :

— Ai un răgaz de trei zile. În aceste trei zile voi da de lucru tuturor celor care n-au ce lucra și-i voi plăti astfel ca ei să facă bănci pentru norod și tarabe pentru vînzători în jurul muntelui Ader. Pentru voi, creștinii, las loc liber printre bănci, de la munte și pînă la Nil. Adună-ți oamenii cei mai de nădejde, și cei pe care-i știi cei mai credincioși, și de azi în trei zile să fiți acolo dis-de-dimineață. Băgați de seamă : să vă rugați așa cum vă poruncește credința voastră, pentru ca muntele să se miște din loc și să cadă în apă. Dacă n-o faceți, vai de capul vostru ! Tot poporul din Alexandria va veni să vă vadă și numai de voi depinde să faceți din asta fie un triumf al credinței voastre, fie o mare rușine. Dacă muntele se va mișca din loc și apele vor crește, norodul va prețui cum se cuvine ajutorul dat țării. Dacă însă nu veți muta din loc muntele Ader, va fi limpede pentru toți că nu ați vrut să faceți binele pe care îl puteți face și prin urmare nu le sînteți prieteni celor în mijlocul cărora trăiți. Atunci nu vă voi putea apăra și n-are decît să vi se întîmple ceea ce găsește norodul de cuviință. Iar pînă atunci, voi porunci ca tu și alte căpetenii de ale voastre să fiți păziți cu strășnicie și dacă nu veți ieși de bună voie la rugă la poalele muntelui, voi spune să fiți aduși cu sila. Dacă nu-mi veți da ascultare, veți încerca pe spinarea voastră puterea mîniei celor întristați, pe care voi i-ați stîrnit, iar eu vă voi supune cu

strășnicie pedepselor cuvenite : vă voi lua toate bunurile pentru vistieria împăratului, iar pe voi înșivă, pe toți cei în puterea vîrstei, vă voi trimite, în lanțuri și cu cîte o roată de gît, să munciți tot restul vieții în carierele de piatră. Da, nimeni dintre voi nu va fi uitat : veți pleca cu toții, pînă la unul înspre miazăzi cu mîinile legate, mai aproape de țara norodului cel nătîng Cuș, și veți purta la brîu sulul cu condamnarea voastră, în care se va spune cîte lovituri cu vîna de bou va primi fiecare, dimineața, la prînz și seara de la etiopieni. Și veți rămîne acolo, la tăiatul pietrei, pînă cînd praful de piatră vă va nimici trupurile.

Capitolul al șaisprezecelea

După ce sfîrși cuvîntarea asta umilitoare, cîrmuitorul porunci să i se dea episcopului un bețișor cu vîrful ascuțit și-l puse să scrie numele tuturor creștinilor din Alexandria, amenințîndu-l că dacă va trece sub tăcere măcar un singur nume, se va purta cu episcopul de parcă acesta ar fi chiar de pe acum osîndit la muncă în carierele de piatră.

Cuprins de spaimă, episcopul luă cu mîna tremurătoare bețișorul și scrise numele tuturor celor pe care avea temei să-i socoată creștini însă, cu toate că se străduia din răsputeri să nu uite numele nici unui credincios mai de nădejde, cîrmuitorul nu-i dădu crezare și-l puse să jure că n-a tăinuit nici un nume. Înspăimîntat de atîta răspundere, episcopul își tot amintea și tot adăuga nume, dar de jurat se temea să jure, pentru că în ținerea lui de minte bătrînească nu se mai putea încrede ; și se porni pe plîns. Numele lui Zenon nu fusese pus pe lista întocmită de episcop.

În cele din urmă, cîrmuitorului i se făcu milă de episcop și-l lăsă să plece, poruncindu-i cu asprime :

— Nu te mai boci atît ! dacă ai greșit și nu i-ai scris pe toți te iert : a greșit și Homer ! Lasă aici lista cu numele creștinilor tăi și du-te de-i adună pe ăștia și pe alții pe care poate că i-ai uitat : o să-ți trimit soli de cîte trei ori pe zi, ca să aflu cîți veți fi pentru a muta muntele din loc. Iar acum voi trimite crainici cu huruitori în tot orașul ca să vestească norodul că dorința tuturor va fi îndeplinită : să lase tristețea deoparte și să se adune lîngă muntele Ader pentru a vedea cum se va mișca din loc și cum va zăgăzui apele Nilului.

Cîrmuitorul, care ştia să tragă spuza pe turta lui, se îngrijea acum să întreţină nădejdi luminoase în sufletele tulburate ale norodului abătut. Situaţia episcopului era însă cu totul alta.

El i se închină cîrmuitorului, cu mîinile încrucişate pe piept în semn de supunere şi ieşi vărsînd şiroaie de lacrimi. Nu era în stare să se gîndească la ce-i poruncise cîrmuitorul şi nici la ce avea de făcut mai întîi. Cum să iasă el însuşi şi cum să-i scoată pe toţi cei înscrişi pe listă la încercarea scornită de vicleanul şi războinicul Peoh numai şi numai cu gîndul de a-i batjocori pe creştini şi credinţa lor în ochii a mii de oameni ?

Vrînd-nevrînd în minte îi venea întîi şi-ntîi acelaşi lucru pe care-l socotise drept cel mai nimerit şi superiorul lui, patriarhul ; de altfel ieşirea aceasta părea şi cea mai înţeleaptă şi cea mai uşoară. Acelaşi patriarh însă îi sfătuia doar pe toţi să nu uite că „şi Homer a greşit".

Episcopul se hotărî să ceară sfatul celor mai credincioşi dintre oamenii săi şi, întors acasă, îi povesti numaidecît îngrozitoarea noutate enoriaşei de vază ce-l aşteptase. Această femeie de vază se arătă cît se poate de tulburată şi trimise îndată robi la alţi enoriaşi de vază, rugîndu-i să se adune fără zăbavă în casa ei, pentru un sfat foarte însemnat. Enoriaşii de vază se adunară în grabă şi, după ce ascultară noutatea, fură cuprinşi de o mare spaimă ; dar, în loc de a-l îmbărbăta pe episcop prin sfaturi înţelepte şi bine simţite, se apucară să-l dojenească pentru că le pomenise numele, la care episcopul le răspunse :

— Voiaţi poate să mint sau să calc porunca stăpînirii ?

Enoriaşii răspunseră că asta nu-i treaba lor ; toţi erau abătuţi şi vorbeau numai despre isprava vicleanului Peoh, care avea să ducă de rîpă toate treburile lor şi le primejduia chiar şi viaţa, dîndu-i pe mîna norodului dezlănţuit. La urmă îl dojeniră iar pe episcop :

— Cum se face că ne-ai scris pe listă numai pe noi, oamenii mai de vază, şi tot numai pe noi ne-ai adunat şi acum ? Acest lucru este împotriva învăţăturii noastre : în faţa lui Dumnezeu toţi sînt deopotrivă, cei bogaţi şi cei sărmani. Noi nu vrem să ne ţinem mari în faţa celor de rînd şi săraci şi prin asta să ieşim din cuvîntul Domnului. Lasă hotărîrea pînă mîine dimineaţă şi cînd va răsuna în zori toaca, ne vom aduna aici, toţi, împreună cu oamenii de rînd : poate că minţile lor simple vor avea mai multă credinţă şi mai multă judecată şi îndrăzneală decît ale noastre.

Episcopul primi ; dar a doua zi dimineața, cînd, după o noapte plină de neliniște, izbi în placa de aramă, curtea lui se umplu de oamenii de rînd din Golful Mic și alte mahalale îndepărtate, pe cînd din protipendada din ajun, ce spusese că vrea să se întîlnească aici cu cei de rînd, nu mai veni nimeni.

Episcopul recunoscu în mulțime pe robii unora dintre acești enoriași și-i întrebă dacă le vor sosi curînd stăpînii, dar robii clătinau din cap și răspundeau în șoaptă :

— Nu-i aștepta degeaba : n-or să vină. Sînt departe acum.

Dar episcopul tot aștepta, pînă văzu că oamenii adunați sînt chinuiți de foame, își trag mai sus și mai strîns curelele, clănțăne din dinți și se uită cu jale la episcop, cerîndu-i pîine. Atunci episcopul își trimite acoliții și slujitorii ca să-i zorească pe cei bogați, dar acoliții și slujitorii se întoarseră spunînd că cei bogați nu se mai află în oraș. La primirea unei vești atît de îngrozitoare și la vederea oamenilor chinuiți de foame, episcopul îl trimise pe cel mai iubit dintre slujitorii săi la enoriașa de vază, s-o roage să vină la dînsul și să trimită cît mai de grabă coșuri cu pîine pentru norod, dar slujitorul se întoarse cu mîinile goale și spuse că acasă la enoriașa de vază n-a găsit pe nimeni, în afara unui rob bolnav, care i-a mărturisit că stăpîna lui, în noaptea trecută, de cum a rămas singură, și-a strîns calabalîcul și, împreună cu cei mai buni dintre robi, a plecat în toiul nopții cu șase care, luînd-o pe strada Canope.

Episcopul își mută pe față camilafca ce-i acopera capul, își împreună palmele cu deznădejde și strigă :

— O, cîtă viclenie trădătoare ! M-am înșelat atît de tare, cum nici Homer nu s-ar fi putut înșela !

Capitolul al șaptesprezecelea

Mîhnirea pricinuită episcopului de fuga tuturor prietenilor lui de vază era mare, însă n-avea vreme să se lase în voia ei și a deznădejdii : oamenii simpli adunați în curtea lui cereau stăruitor de ale gurii și episcopul le dădu tuturor drumul neîntîrziat, chemîndu-i pentru a doua zi și făgăduindu-le că încă de dimineață va pregăti pentru toți hrană din belșug și vin îndoit cu apă. Cît despre el însuși, plecă îndată pe o altă ieșire, prin care se putea trece din curtea lui în cea a enoriașei de vază ; aici cercetă pe rînd toate încăperile, dar nu găsi țipenie de om, ci doar lucruri răvă-

şite care vădeau urmele unei pregătiri grăbite de fugă. În cele din urmă, pe cutia cu piese de şah, episcopul găsi un papirus legat cu panglică ; în papirus se spunea că doamna, temîndu-se de evenimente triste, pleacă pentru o vreme la Peluza, luînd cu dînsa toate lucrurile mai de preţ ce se pot lua, iar casele, precum şi tot ce a adunat în hambare, i le lasă episcopului pentru a le folosi cum va crede el de cuviinţă. Tot acolo, în cutia de şah, erau şi cheile de la magazii şi hambare, cu mici plăci de fildeş pe care era arătat de unde este fiecare.

Acest lucru era binevenit, întrucît oamenii pe care episcopul îi trimisese acasă nu puteau, dintr-o anume pricină, să-i părăsească curtea. Episcopul luă cheile, le trimise acasă cu slujitorul său, iar el se duse şi la alţi enoriaşi de vază dintre aceia care se supăraseră în ajun că-i trecuse pe lista dată cîrmuitorului şi care plecaseră de la dînsul cu făgăduiala pe care nu şi-o ţinuseră, de a se strînge iar a doua zi dimineaţa, împreună cu oamenii de rînd. Dar nu găsi acasă pe nici unul din ei : toţi îşi lăsaseră casele, precum şi cheile de la magazii şi hambare pe seama episcopului şi toţi îl vesteau, prin scrisori scurte, că se îndreaptă spre diferite porturi : unii spre Canope, alţii spre Sais, Mendes, sau Peluza, unde plecase, luîndu-le-o înainte enoriaşa de vază.

După ce făcu ocolul caselor tuturor enoriaşilor mai însemnaţi, găsind aceeaşi stare de lucruri, episcopul se alesese cu atîtea chei, încît abia de le putea duce singur, iar slujitorii nu se prea grăbeau să-l ajute ; cînd se întoarse acasă la dînsul, episcopul nu mai găsi nicăieri nici un acolit şi nici măcar un slujitor dintre aceia care mînuiau evantaiele. Într-atît se arătase de molipsitoare şi într-atît se răspîndea de repede spaima şi dorinţa de a pleca, care mai întîi îi cuprinsese pe cei mai de vază enoriaşi, ce aveau la dispoziţie care şi catîri, case prin alte părţi, rude şi prieteni pe la Sais şi Peluza, precum şi corăbii prin toate cele şapte guri ale Nilului. În schimb poporul de jos, toţi torcătorii, dărăcitorii, cărămidarii şi suflătorii în sticlă nu se clinteau din curtea episcopului şi strigau că le e foame şi că nu pot pleca de acolo, deoarece poarta de la stradă fusese închisă şi acum era străjuită.

Episcopul devenise dintr-o dată un bogat proprietar a tot ce-i lăsaseră fugarii de vază. Dar la ce-i folosea acum toată această bogăţie, cînd nu mai rămîneau decît două zile pînă la data cînd trebuia să mişte din loc muntele Ader şi să zăgăzuiască apele Nilului cu el ? !

Le aruncă torcătorilor şi dărăcitorilor cheile de la magaziile cu de ale gurii din curtea vecină şi le arătă şi trecerea tainică într-acolo, iar cînd oamenii se bulucirăspre acea curte pentru a-şi potoli foamea, episcopul zvîrli cu năduf pe jos celelalte chei de la magazii şi hambare şi le împinse cît colo cu piciorul.

„La ce bun, îşi zicea dînsul, toată această bogăţie, cînd fost-am părăsit de toţi enoriaşii mai însemnaţi şi cînd mă aşteaptă, foarte curînd, patimi grele alături de aceşti necioplţi pescari, torcători şi dărăcitori ?"

Prea multă vreme nu se lăsă însă pradă deznădejdii : se ridică repede şi se duse în grajd ca să vadă dacă i-a fost adăpat catîrul, dacă are hrană şi dacă-i bine potcovit.

Dar grajdul era gol.

Episcopul îşi desfăcu braţele, mut şi neputincios... Că doar n-o fi părăsit catîrul de bună voie staulul lui liniştit şi ieslea plină de hrană îmbelşugată... Cine oare i-o fi pus şaua episcopală cu franjuri, frîu cu ciucuri, fără să uite nici măcar biciuşca de mătase ?

Episcopul nu rămase însă prea mult în starea asta : cineva îl atinse pe neaşteptate cu mîna de umăr, iar un glas vesel şi batjocoritor îl întrebă :

— Ai venit pesemne să cercetezi potcoavele catîrului tău ?

— Ce te priveşte asta ? îi întoarse vorba episcopul.

— Uite că mă priveşte : am fost trimis la tine de cîrmuitor şi sînt însoţit de ostaşi şi biciuitori. Cîrmuitorul este mîniat că nu i-ai trimis în timpul zilei raportul de cum merg pregătirile pentru mişcarea din loc a muntelui prin credinţa voastră.

— N-am ce să-i raportez, i-a răspuns episcopul, pentru că toţi au fugit de mine şi cred că nu va trece mult şi voi rămîne singur.

— Asta chiar că nu ne priveşte, spuse trimisul cîrmuitorului. Am venit să te luăm : du-te de-i spune toate astea singur cîrmuitorului.

Şi zicînd aşa, solul le arătă biciuitorilor din ochi pe episcop, iar ei îi legară pe dată mîinile cu un şnur şi îl duseră, sub pază, la cîrmuitor.

Capitolul al optsprezecelea

Cîrmuitorul, după ce consimţise de a face un spectacol din felul cum creştinii vor ieşi pentru a mişca muntele din loc, acum era nemulţumit că se lăsase înduplecat de prostimea răsculată şi căuta

mijloace de a-şi înăbuşi această nemulţumire mocnită. De aceea umbla să se veselească în mijlocul prietenilor săi şi, cînd îi fu adus episcopul, cîrmuitorul îşi lua tocmai cina, cu familia şi oaspeţii de vază, printre care se afla şi Nefora. Şedeau cu toţii în sala mare de mese, ce îmbina frumuseţea formelor greceşti cu bogăţia şi strălucirea culorilor egiptene. Pereţii erau împodobiţi cu plăci de faianţă pictate după moda grecească, iar culorile erau uimitor de vii. Sala nu avea tavan. In locul lui avea doar o ţesătură de mătase, care o acoperea sau o descoperea, mişcîndu-se pe inele, de-a lungul unor vergele subţiri de bronz. Ziua, cînd soarele dogorea, perdeaua era trasă peste încăpere, iar seara, în timpul cinei, tavanul era dezvelit. Acum, după zăpuşeala de peste zi, perdeaua era dată la o parte şi peste cei care se ospătau cu bunătăţile aduse în această sală măreaţă se întindea maiestos cerul albastru, înalt, spuzit de stele. Luna îşi trimitea aici doar o singură rază piezişă ce arginta un colţ al sălii.

Din pricina sumedeniei de candelabre şi lămpi ce ardeau pe masă, hăul nesfîrşit de deasupra părea o beznă neagră, în care stelele atîrnau ca nişte globuleţe de foc. Jos, pe masă, erau felurite mîncăruri şi băuturi : aici fumegau, răspîndind miresme îmbietoare, fripturi uriaşe de cămilă, peşti cu aripioare roşii, tăvi şi vase scumpe de Hios erau umplute cu fructe alese şi meşteşugit aşezate : struguri, smochine, pepeni chihlimbarii, brînzeturi fine pe farfurii de diferite forme, din ceramică, doi stupi de aur, minunat lucraţi de mîna lui Zenon şi umpluţi cu miere, iar între ei, lucrată tot de Zenon, o ornamentaţie de argint în formă de altar grecesc, împodobit cu ghirlande de mirt şi trandafiri. Pe altar fumega o căţuie răspîndind miresme, iar alături stătea o cupă mare de argint plină cu vin îndoit cu apă. În jurul cupei mari erau aşezate cupe mici în chip de capete de fiare şi păsări. Mesenii se veseleau. Erau acolo femei frumos îmbrăcate şi bărbaţi tineri, şi toţi erau plini de voie bună şi de haz, glumind pe socoteala spectacolului ce se pregătea — cu totul pe neaşteptate — peste două zile şi care avea menirea să liniştească norodul şi să-i facă pe ei să petreacă. Creştinii, care erau osîndiţi să pătimească, n-aveau decît să se simtă cum vor. Unul din oaspeţi chiar spuse :

— Oricare ar fi părerea domniilor voastre despre acei oameni vrednici de dispreţ care sînt torcătorii şi dărăcitorii noştri, dar trebuie să recunoaştem că petrecerea pe care ne-o vor da va fi dintre cele mai neobişnuite. Jocurile ne arată şi ele, bineînţeles, multă graţie şi îndrăzneală, dar toate astea le-am mai văzut noi

de nenumărate ori şi drept aceea nu ne mai pot da nimic nou. Pe cînd a mişca un munte din loc numai prin puterea credinţei este ceva cu totul nou şi neobişnuit, şi eu ridic paharul pentru torcătorii şi dărăcitorii cei cu mintea ascuţită.

Un alt oaspete îi răspunse :

— Prostimea rămîne de-a pururi prostime şi laudele care s-au rostit acum aici nu le merită ea, ci bătrînul Peoh, cel cu casa la Farros.

— Şi nici asta nu-i chiar aşa, se amestecă în vorbă şi Dunaz cel cu nasul borcănat. Plăcerea care ne aşteaptă o datorăm prea frumoasei Nefora, minunata mea logodnică, pentru că numai ea l-a înduplecat pe tatăl meu să primească a da urmare cererilor prostimii şi a-i scoate pe toţi creştinii la poalele muntelui Ader. Ce gînd fericit ! Acum două zile norodul era lipsit de muncă, iar acum mii de braţe ridică acolo un amfiteatru de toată frumuseţea pentru privitori şi în oraş domneşte o forfotă veselă : toţi catîrii au fost închiriaţi, toţi plăcintarii, fructarii, pescarii şi vinarii pregătesc munţi de mărfuri pentru privitori. Mîine vor porni într-acolo florărese, cîntăreţi şi scamatori, se vor înălţa o mulţime de corturi pestriţe cu flori, băuturi şi mîncăruri, iar poimîine, chiar din revărsatul zorilor, se va aduna acolo toată populaţia Alexandriei să-i privească pe caraghioşii ăia care, cu credinţa lor într-un zeu răstignit, or să mişte muntele din loc şi or să-l arunce în Nil.

— Da, fiul meu Dunaz s-a apropiat, prin cele ce a spus, de adevăr, îi luă vorba cîrmuitorul. Dar n-a preţuit îndeajuns tot ce a făcut pentru noi frumoasa Nefora, pe care ard de nerăbdare s-o numesc fiica mea. Deşteptăciunea ei este cu adevărat deopotrivă cu frumuseţea ei fără pereche şi n-o întrece, numai şi numai pentru că acest lucru este cu neputinţă. Îi datorăm nu numai petrecerea cea veselă pe seama creştinilor pe care ne-o prilejuieşte atît nouă cît şi întregului norod, dar îi mai datorăm şi faptul că acum sîntem în afara primejdiei. De n-ar fi fost dînsa, ar fi izbucnit o răscoală ce i-ar fi cuprins pe toţi, iar eu nu i-aş fi putut ţine piept cu puţinii oşteni şi biciuitori pe care îi am la îndemînă. Ei abia dacă sînt în stare să ţină bună rînduială în împrejurările obişnuite ! Iar în faţa unei răzmeriţe a întregului norod, aşa cum se pornise acum trei zile şi care s-ar fi întins — fără nici o îndoială — în toată ţara, aceste forţe ale mele s-ar fi dovedit cu totul neîndestulătoare. Trebuie să vă mai spun că slujitorii mei, cei care-mi aştern covoarele, au prins nişte porumbei călători asupra cărora au găsit înştiinţări cum că cete uriaşe de muncitori au pornit dinspre

Hermopolis înspre Alexandria şi mîine vom putea zări, fără îndoială, pe Nil, bărcile lor grosolane. Cetele astea vor ieşi la mal şi se vor năpusti spre palatul meu, dar băncile ridicate acum în amfiteatru la poalele muntelui Ader îi vor opri şi le vor schimba drumul. Norodul din Hermopolis nu va vedea privelişte la care se aşteaptă : în oraşul nostru nu mai domneşte tristeţea, nu se mai aud plînsete. Oamenii muncesc cu topoare şi unelte de tapisat şi primesc pentru asta o plată mare. Preţul covoarelor şi altor stofe de tapiserie au crescut de două ori ! Oamenii s-au înviorat, sînt veseli, lucrează şi aşteaptă mîine o veselie şi mai mare : dacă creştinii nu vor mişca muntele din loc şi nu-l vor arunca în Nil, cel puţin toţi se vor veseli privind cum aceşti lăudăroşi se vor ruga zadarnic, după obiceiul lor, şi cum mai pe urmă, la căderea serii, vor trebui să-şi mărturisească neputinţa...

— Dar atunci s-ar putea ca norodul să se năpustească asupra lor şi să facă vărsare de sînge, după care se va stîrni iar răzmeriţă şi ea ne va ameninţa cu moartea chiar şi pe noi, cei bogaţi, îl întrerupse unul din oaspeţi.

— Nu, răspunse liniştit cîrmuitorul. Asta s-ar putea întîmpla numai în cazul cînd la deşteptăciunea şi jertfa bogată a mărinimoasei Nefora nu s-ar fi adăugat şi o părticică din cunoaşterea mea bătrînească în ale cîrmuirii norodului. Nu vreau să vă ascund că Nefora a făcut chiar mai mult decît ştiţi voi : ea nu numai că m-a convins de folosul acestei măsuri, dar mi-a şi mijlocit aducerea ei la îndeplinire ! Visteria mea era goală şi eu n-aş fi putut lua asupră-mi toate cheltuielile trebuincioase pentru a da cîştig bun tuturor oamenilor ocupaţi acum cu ridicarea amfiteatrului, dar Nefora mi-a dat aceste mijloace.

— Să fie oare cu putinţă ? N-am ştiut-o ! strigară care mai de care oaspeţii, vorbindu-i Neforei, care şedea între ei pe gînduri şi păstra tăcere.

— Da, n-aţi ştiut-o, urmă cîrmuitorul. Dar eu vă dezvălui acum taina ei, şi totodată şi a mea, menită a vă linişti în ceea ce priveşte viaţa voastră, iar pe Nefora în ceea ce priveşte întoarcerea banilor grei pe care i-a dat spre binele nostru, al tuturor.

— Nu sînt îngrijorată în privinţa lor, spuse în silă Nefora.

— Da, tu nu te gîndeşti la asta, te cred ! Dar, spre mirarea mea, astăzi te văd dusă pe gînduri.

— Starea mea sufletească n-are nimic de-a face cu banii.

— Cred, dar în curînd tu vei face parte din familia mea şi n-aş îngădui cu nici un chip să-ţi iroseşti bogăţia, dacă n-aş avea

o nădejde bine întemeiată de a-ți întoarce cu dobîndă tot ce mi-ai dat pentru cheltuielile de care am vorbit. Rușinea care va cădea asupra creștinilor la poalele muntelui Ader nu va aduce pieire nimănui în afară de acești nesuferiți cu o altă credință decît cea a noastră. Norodul nu va putea jefui pe cei bogați pentru că am poruncit să vină aici în ajutor o flotă, și zece vase au și trecut azi la prînz prin fața Gurii Balbetine. Vasele au pînze mari, iar vîntul le e prielnic ! Ele înaintează repede și mîine vor fi la Canope, iar în vreme ce tot norodul va pleca din oraș pentru a-i vedea pe creștini mișcînd muntele din loc, trupele vor coti pe lîngă Lohias și vor intra în oraș. Cetele de oameni care se vor întoarce în oraș, oricare ar fi sfîrșitul poveștii cu muntele, vor fi oprite și dezarmate. A doua zi toți vor fi judecați, iar capii răzmeriței vor fi duși la Hepta cu înscrisul condamnării la moarte vîrît în brîu și vor fi omorîți, iar averilor lor vor fi luate pentru visterie. Din ele se va lua atît cît trebuie pentru a-i întoarce Neforei banii cheltuiți de dînsa.

— Minunat ! Ești un cîrmuitor înțelept și drept, strigară într-un glas mai mulți oaspeți. Nimic nu ne mai împiedică acum să ne dedăm nestingheriți veseliei în casa ta, în această minunată sală de ospețe, unde din înaltul cerului ne privesc stelele și, pesemne, pizmuiesc limpezimea ochilor preafrumoasei Nefora. Să ridicăm, deci, cupele pentru ochii Neforei și pentru fericirea lui Dunaz.

După ce cupele urării fură golite, cîrmuitorul spuse, zîmbind :

— Beți și veseliți-vă ! slăviți frumusețea și deșteptăciunea Neforei : nici o primejdie nu paște pe nici unul din voi, iar cele de haz au și început : patriarhul și toți cei cît de cît bogați care-i sprijineau pe creștini au luat-o la sănătoasa... Un trădător iscusit din rîndul slugilor episcopului m-a înștiințat că și acesta s-a dus în grajd pentru a cerceta potcoavele catîrului său... Voia, fără îndoială, să ceară și el animalului să-l slujească în noaptea asta, dar eu n-am îngăduit-o, întrucît ne amenința primejdia de a-i lăsa pe privitori fără spectacol. I-am trimis pe oamenii mei să mi-l aducă încoace pe episcop și am dat poruncă să nu fie lăsat nici un singur creștin afară din oraș, ci toți să fie adunați în curtea episcopului, de unde vor porni în cîrd spre muntele Ader, ca acolo să-și facă ruga.

În timpul acesta, purtătorul sceptrului îl vesti pe cîrmuitor că episcopul a și sosit, și îndată toți mesenii își arătară dorința de a-l vedea, drept care fu adus în sala ospățului și lăsat în picioare, în fața oaspeților porniți pe chef, în mijlocul cărora era și Nefora.

Tînăra femeie își pironi numaidecît privirea ei ageră și scrutătoare asupra bătrînului, de parcă ar fi vrut să-i citească pe față niște răspunsuri pe care nu le dădeau lămuririle amănunțite ale cîrmuitorului.

Capitolul al nouăsprezecelea

Simțindu-și umilința, episcopul răspundea scurt și în silă ; lucrul era de înțeles : toate întrebările pe care i le puneau cîrmuitorul și oaspeții lui căutau, fără nici o îndoială, să mărească încurcătura în care se afla cel întrebat și să-l facă ținta glumelor și a batjocurilor, atît pe el, cît și pe toți aceia al căror reprezentant întru credință și speranță era. Cel mai batjocoritor dintre toți era Dunaz, care căuta prilejul să-i fie pe plac Neforei cu ajutorul glumelor nerușinate pe care le făcea pe socoteala bătrînului fără apărare, care-și pierduse de tot cumpătul. Dar prin purtarea sa, Dunaz ajunse la rezultate cu totul potrivnice celor așteptate : Neforei nu-i plăceau batjocurile lui, poate mai cu seamă din pricină că acela ce voia să se mîndrească cu ele era tocmai logodnicul nesuferit, și de aceea zise :

— Omul acesta are în seama lui o treabă grea, pentru care trebuie să-și adune toate puterile. De aceea îndrăznesc să-l rog pe cîrmuitor să-i dea drumul să se ducă la locul lui ; vederea acestui om și gîndul la soarta care-i așteaptă pe toți cei de o credință cu dînsul nu mă îndeamnă la veselie.

Auzind aceste vorbe, episcopul se uită la Nefora și spuse cu demnitate :

— Mulțumescu-ți ție, doamnă cu inima miloasă, și mă rog ca Dumnezeul cel milostiv să-ți îndeplinească cea mai scumpă dorință.

Nefora se ridică, își chemă sclava, afundă mîna în punga de mătase galbenă atîrnată de brîul ei și, scoțînd de acolo un pumn de aur, i-l întinse bătrînului, spunîndu-i :

— Ia din partea mea, pentru săracii tăi.

— Fii pe pace, îi răspunse episcopul plin de recunoștință, dîndu-i la o parte mîna, aceia care mă vor urma s-au pregătit pentru moarte și nu mai au nevoie de aur.

— Așadar, voi n-aveți nădejde că veți muta muntele din loc ? îl întrebă Dunaz.

Episcopul rămase tăcut.

— Totuşi, să nu te laşi pradă deznădejdii, se amestecă în vorbă cîrmuitorul. Adu-ţi aminte de vorbele care spun că : „uneori greşea pînă şi Homer".

— Eu nu-mi pierd nădejdea.

— Foarte frumos ! Acum ascultă, te rog, lista oamenilor voştri celor mai de seamă, pe care chiar tu i-ai înscris cu mîna ta, şi spune-mi : oare sînt ei pînă într-atît legaţi în cugetele lor, încît au hotărît toţi deodată să fugă din Alexandria ? Unde crezi că ar putea fi ?

— Nu i-am văzut şi nu ştiu decît atît : casele lor sînt pustii.

— Atunci mergi şi păzeşte-i pe ceilalţi care ţi-au mai rămas : ai să răspunzi pentru ei. Mîine voi trimite la casa ta o ceată de biciuitori ca să vă însoţească spre muntele Ader. Hai, du-te !

Episcopul făcu o plecăciune şi ieşi, iar Nefora, după ce îl lăsă să se îndepărteze de toţi ceilalţi, îl ajunse din urmă tocmai lîngă uşă şi îi spuse :

— Trebuie să-ţi spun ceva, bătrîne : te-ai înşelat !

— Despre ce vorbeşti ?

— Nu i-ai pus pe listă pe toţi cei de nădejde şi demni de a fi luaţi în seamă dintre cei de o credinţă cu tine !

Episcopul rămase gînditor, căutînd să-şi amintească ceva, apoi îi răspunse :

— Îţi dau cuvîntul că n-am ascuns pe nimeni cu bună ştiinţă şi că nu-mi aduc aminte să mai am şi alţi creştini.

— Totuşi, văd că pe unul l-ai trecut sub tăcere.

— Spune-mi, care-i numele lui ?

— Se numeşte Zenon.

— Zenon ?

— Da ! Cunoscutul meşter... Toată Alexandria ştie de el şi nu-i cu putinţă să nu-l cunoască cineva !

— A, Zenon cel cu un singur ochi ? Meşterul aurar ?

— Ai aerul că ţi-l aminteşti anevoie !

— Se-nţelege ! Întocmai cum spui tu ! De-abia-l cunosc !

— Cum se poate abia să cunoşti un om pe care-l cunoaşte toată Alexandria ?

— Alexandria păgînă ?

— De ce numai cea „păgînă" ?

— Pentru că face chipuri cioplite.

— Şi ce e rău în asta ?

— Un creştin nu se cade să facă aşa.

— De ce ? Oare pe un creştin arta-l poate înjosi ?

— Aşa a hotărît părintele Agapit !
— Dar asta-i nebunie curată !
— Aşa a hotărît părintele Agapit !
— Şi totuşi, Zenon e de credinţa voastră, nu-i aşa ?
— Nu ! Noi nu-l socotim dintre ai noştri !
— Cum aşa ? Nu crede el oare în învăţătura celui răstignit ?
— Doamnă, nu poţi pricepe lucrurile astea.
— Vorbesc despre asta pentru că am văzut... am văzut o dovadă mare de tot, cum că Zenon este creştin. Trimite, dar, cît mai iute după el, du-te chiar tu fără zăbavă şi cheamă-l să vină cu tine.
— N-o să vină !
— Ba va veni ! Şi dacă un munte ar putea vreodată să se mişte din loc şi să umble, apoi numai Zenon poate să-l mişte. Dar, ca să te înduplec şi mai mult, îţi spun să mă aştepţi : voi veni la tine şi-ţi voi spune mai multe.

Episcopul plecă şi nu trimise după Zenon, iar oaspeţii de vază se apucară din nou de chefuit, pînă păliră stelele pe cer şi raza de argint a lunii ce lumina colţul încăperii se topi, întunericul învăluind deopotrivă toată cornişa de sus. Oaspeţii, deşi beau vin de Hios şi Phaleros îndoit cu apă, aveau simţurile tulburate. Lui Dunaz i se păru chiar că luna pierise de pe cer, dar cînd le spuse celorlalţi despre asta, fu luat în rîs. Cîrmuitorului i se păru de asemenea că pe chelia lui înfierbîntată de vin căzuse o picătură rece, dar el privi cerul şi, temîndu-se să nu fie luat în bătaie de joc, nu pomeni nimănui despre asta.

Capitolul al douăzecilea

Dimineaţa următoare — cea dinaintea zilei în care creştinii trebuiau să mişte muntele din loc şi oştile menite să-i domolească pe locuitorii oraşului trebuiau să intre în Alexandria — era posomorîtă, lucru rar în Egipt pentru acel anotimp. Sufla un vînticel, iar pe cer se desenau şuviţe înfoiate de nori. Oamenilor care se pregăteau să plece spre Ader le venea uşor şi plăcut să purceadă la drum şi să se aşeze acolo.

Ca să ajungi de la Alexandria la Ader, mergînd pe drumul ce ducea înspre Gura Canope a Nilului, trebuia să faci cale de o zi. Oamenii făceau acum drumul acesta ca pe o plimbare plină de încîntare. În marea mulţime a norodului egiptean se aflau şi mulţi oaspeţi de felurite neamuri, în trecere prin Alexandria, precum şi

mulți străini stabiliți acolo. Mulțimea înainta pe drum în șiruri nesfîrșite : unii mergeau călare pe măgari, alții pe cămile, alții în care trase de catîri, cei mai mulți însă pe jos. Mergeau bătrîni, oameni în puterea vîrstei, bărbați și femei. Acestea din urmă tîrau după ele copilașii goi. Vînzătorii cărau pe brațe sau în cărucioare împinse cu mîna coșuri grele cu pește, carne prăjită cu mirodenii, nucșoară aromată și legume, mai ales castraveți uriași, lungi de un cot, și pepeni galbeni a căror greutate ajungea pînă la cincisprezece kilograme. Între fructe erau așternute foi de urzică mari cît două palme de om. Alții duceau pe cap vase mari, aproape cît un stat de om. Gîturile subțiri ale vaselor erau și ele înfundate cu foi proaspete de urzică și legate pe deasupra cu băsică. În vase erau vinuri siriene, care, deși aspre, le plăceau oamenilor de rînd la fel cum le plăceau celor avuți vinurile de Hios sau de la poalele Vezuviului. Brutarii împingeau în fața lor cărucioare lungi vîrfuite cu pîine. Unii aveau prinse sus niște pirostrii și cazane, precum și saci cu orez și usturoi, pentru a fierbe acolo, pe loc, cîte o ciorbă. Oamenii se pregăteau să bea și să chefuiască, și de aceea se grăbeau spre locul cuvenit pentru a se așeza cît mai bine acolo. Unii aveau cu ei corturi ușoare. Pentru cei bogați, corturile fuseseră ridicate din vreme de robii trimiși la poalele muntelui Ader ; cei mai mulți însă își duceau corturile cu ei, pe spinările asinilor. Din mulțime de desprindeau îndeosebi grupurile de dansatori pe frînghie și de scamatori, pe jumătate goi, care înghițeau din mers șerpi vii sau dădeau alte reprezentații fără să se oprească din drum ; dar cele care luau ochii mulțimii erau florăresele frumos gătite, în jurul cărora roiau într-una tineri jucăuși, atrași de frumusețea și veselia acestor fete fermecătoare și binevoitoare. Chiar și tinerii cei mai de vază, care în oraș se simțeau stînjeniți de buna-cuviință, acum, scăpați în libertate, se simțeau descătușați și nu mai voiau să țină seama de nimic, ci dimpotrivă, se dedau la cele mai nestăvilite plăceri potrivite cu vîrsta și cu firea lor. Florăresele erau toate tinere egiptene, cu frunți drepte, vesele și vioaie, uneori pline de haz, toate frumoase, zvelte, cu forme armonios rotunjite și trupuri minunat de mlădii. Ca preotese ale aceluiași cult al plăcerii, erau înveșmîntate în odăjdii albe, străvezii, cu cîte o bandă viu colorată la poale ; veșmîntul le era prins cu o pafta pe umărul stîng, lăsîndu-le ambele brațe și sînul drept descoperite. De altfel, prin pînza străvezie li se întrezărea și restul trupului, zădărînd privirile tinerilor ce mișunau printre ele, călare pa caii lor de Panonia împodobiți cu pene. Cînd tinerii aceștia chipeși se apropiau, florăresele le zîmbeau și-i îmbiau să cumpere coroane și buchete de

flori de lămîiță și viorele, și în același timp aruncau și prindeau în fața lor cîte o gutuie, semn al dragostei. Tinerii băteau din palme de bucurie, cumpărau flori și căutau să prindă și să rupă în două fructul ce li se arunca. Florăresele înaintau fără grabă, apoi se opreau, desfăceau repede corturile lor ușoare și mici de mătase, care nu puteau adăposti decît doi oameni. Sub aceste corturi perechile rămîneau numai atîta cît era nevoie să mănînce în doi gutuia.

Apoi micuțul cort era din nou strîns și pus pe spinarea asinului, tînărul se depărta cu calul său cu coama tunsă, iar florăreasa se alătura prietenelor ei, care o primeau bătînd din palme și o înzestrau cu flori noi și cu un nou fruct al iubirii.

Așa înaintau plini de veselie spre muntele Ader nenumăratele cete de neamuri felurite din Alexandria, grăbindu-se să se așeze la Gura Canope a Nilului în ajunul zilei după care urma cea din urmă noapte sortită revărsării apelor Nilului. Oamenii căutau să ajungă din timp, să se așeze în tabără, să chefuiască toată seara în răcoarea fluviului și să guste din tot ce le punea la îndemînă libertatea și acoperămîntul negru al nopții.

Oamenii de vază, pe care cinul nu-i lăsa să se amestece cu mulțimea în acest ajun atît de vesel, trebuiau să plece la drum doar seara, ca să sosească în zori și să-și ocupe locurile pregătite în uriașul amfiteatru, ridicat din bîrne și scînduri tapisate cu țesături pestrițe și cu covoare. Creștinii trebuiau să purceadă la drum sub supravegherea ostașilor și a biciuitorilor în miez de zi, ca să ajungă la poalele muntelui Ader mai devreme decît cîrmuitorul și oamenii de vază, astfel să nu aibă putința să recurgă la un vicleșug și totodată să nu se poată plînge că nu le-ajunge timpul pentru rugăciune.

Capitolul al douăzeci și unulea

Întorcîndu-se acasă după ospățul cîrmuitorului la care-l văzuse și vorbise cu episcopul, Nefora se aruncă în așternut, însă în ciuda orei tîrzii, nu putu să adoarmă : știrea că meșterul care o înjosise, Zenon, nu era în rîndul creștinilor ce trebuiau să miște muntele din loc, meniți — fără doar și poate — să fie batjocoriți de toată lumea, o ului și-i luă somnul. Va să zică tot ce pusese la cale și făcuse anume pentru a se răzbuna împotriva lui Zenon era zadarnic ; nimic din toate acestea nu-l putea atinge pe Zenon și în același timp trebuia să aducă tulburare și pieire altor oameni, cu totul străini, care față

de Nefora nu greşiseră cu nimic, pe cînd meşterul Zenon va rămîne viu şi îşi va trăi şi mai departe viaţa în linişte şi pace !... Peoh şi Bubasta îşi vor atinge ţelul, dar Nefora nu şi-l va atinge pe al ei : a fost înşelată de toată lumea şi asta numai şi numai datorită lipsei ei de prevedere. O, blestem ! Dar se putea aştepta ea oare la una ca asta ? Şi ce fel de deosebiri or mai fi şi la creştinii ăştia, de nu le poţi pricepe ? !... Roaba care a dădăcit-o pe Nefora în copilărie şi care era creştină îi vorbise mult Neforei pe atunci de Dumnezeul ei, răstignit la Ierusalim. Neforei îi plăcea să asculte cum acest Dumnezeu avea milă *de toţi* şi cum îi învăţa *pe toţi* să nu facă rău nimănui. Nefora plîngea împreună cu roaba, cînd aceasta îi povestea cum Isus fusese alungat, cum oamenii au vrut să-l ucidă de cîteva ori şi cum, pînă la urmă, tot l-au omorît. Fusese curat la suflet şi bun, şi lăsase poruncă oamenilor să se iubească unii pe alţii şi să-şi ierte unul altuia răul făcut. Ea credea că aici e totul ! S-ar părea că Zenon trăieşte întocmai aşa : împlinind întru totul spusele lui. Dar, ceea ce-i spusese episcopul era cu totul nou şi de neînţeles. Parcă nu se lega de tot ce ştia şi, pe deasupra, îi mai strica şi toate planurile. Zenon îi scăpa printre degete... Mîine era ultima zi. Mîine pe-nserat trebuiau să plece cu toţii spre muntele Ader. Nefora îi şi dăduse poruncă vătafului să-i pregătească un car, iar roabele îi şi întinseseră pe covoarele ei mari bogatul veşmînt ce o va face şi mai frumoasă acolo, în primele rînduri ale amfiteatrului. Nefora îşi pusese de gînd să-i tragă pe toţi pe sfoară : şi pe Bubasta, şi pe Peoh, şi pe Dunaz, şi chiar pe cîrmuitor. Încredinţată fiind că muntele nu se va clinti din locul lui, era la fel de încredinţată şi de faptul că atunci cînd credinţa creştină se va face de rîs, norodul scos din fire şi deznădăjduit se va repezi la creştini şi-i va arunca în Nil. Peoh şi Bubasta vor da semnalul şi treaba se va face ; da, în timp ce toţi ceilalţi creştini vor pieri în chip de jertfă a mulţimii dezlănţuite, Zenon va fi salvat, pentru că Nefora cumpărase pentru el pe cei din straja tainică, precum şi pe ajutorul căpeteniei biciuitorilor. Zenon trebuia să fie dus la moşia ei, dincolo de Peluza, ea urmînd să-l ajungă acolo. Doar îl iubea ! Voia numai să-l înjosească în credinţa lui, de dragul căreia îşi întoarse faţa de la dragostea ei. Acolo, la ea nimeni nu-l va găsi pe Zenon : îl va tăinui tuturor şi el va fi prinsul ei, robul ei şi... ibovnicul ei... Sau ea îl va chinui, îl va tortura şi... Nu ştia nici dînsa cum trebuia să se sfîrşească, dar ştia că asta va da preţ întregii sale vieţi... Şi deodată, după cele aflate de la episcop, totul se ducea de rîpă. O mulţime de oameni urma să fie înecată degeaba, pe cînd Zenon urma să rămînă cu credinţa lui

aparte, care, după spusele episcopului, era cu totul alta decît adevărata credinţă creştină. Şi greşeala asta nu se mai poate repara : nu mai este vreme pentru aşa ceva... Acum doarme şi firea, dorm şi demonii, şi Nefora trebuie să doarmă, ca mîine trupul ei să fie sănătos şi plin de viaţă, iar obrazul senin... Trebuie să ascundă de toată lumea greşeala ei grosolană şi... da, va adormi ! Nefora cuprinse cu braţul pisica ei mult iubită, închise ochii şi căută să nu se mai gîndească la nimic. În capul ei se făcu pentru o clipă linişte şi gol, însă îndată mintea începu iar să înregistreze : îi era cald, pisica îi încălzea prea tare pieptul, Nefora împinse la o parte pisica, şi din blana ei pufoasă izbucniră cu un pocnet mic două scîntei roşietice. Tînăra femeie puse animalul la picioarele sale şi scînteile izbucniră iar. Nefora se întoarse cu faţa la perete, căutînd iar să adoarmă, dar în peretele acoperit de covor se auzea un foşnet. Zăpuşeala sporea. De undeva ajungea pînă la dînsa behăitul plicticos al unui pui de cămilă, căruia îi răspunseră îndată strigătele aspre ale cămilei mamă. Ba una, ba alta îi stînjenea somnul. De abia amuţiră cămilele, că răsună ţipătul scîrbos al păunului. Nefora întinse mîna spre şnurul de mătase şi trase la o parte perdeaua ; clopoţeii de argint prinşi la capătul ciucurilor zăngăniră melodios, în vreme ce perdeaua dezvelea o fereastră largă cu rama de piatră. Cerul pălea. Aerul dimineţii o învioră pe Nefora şi-i aduse un gînd îndrăzneţ : să mai încerce o dată să-l facă pe Zenon părtaş la cele ce urmau să se întîmple. Chemă o slujnică, se îmbrăcă în grabă şi porunci să i se aducă la prag, cît mai repede, un catîr înşeuat.

Capitolul al douăzeci şi doilea

Cînd ieşi din casă şi se aşeză în şa, cerul încă mai era cenuşiu şi oraşul cuprins de nemişcare : doar porumbeii gălbui îşi netezeau somnoroşi penele pe hulubar şi uguiau întristaţi, de parcă i-ar fi supărat ceva.

Nefora se înfăşură într-o năframă neagră şi-i porunci robului să mîne catîrul pe drumul ce ducea spre lacul Mareotid, pe malul căruia, într-un loc, pe care ea îl cunoştea, locuia episcopul creştin.

La una din cotituri, o mogîldeaţă trecu iute ca fulgerul pe dinaintea Neforei, iar omul care mîna catîrul o privi cu o căutătură plină de înţeles.

— Ce-a fost asta ? întrebă Nefora.
— O rîndunică de Nil.
— Şi ce înseamnă asta ?
— E zorită şi... se ţinea aproape de pămînt...
— Şi ?
— Asta se întîmplă cînd... Dar stai puţin, stăpînă, aud o mare mişcare... îngăduie să aşteptăm puţin... Norodul a adus în noaptea asta jertfă, un miel negru la intrarea în peştera lui Peoh din Farros şi acum îl petrece pe bătrîn... Priveşte, se şi vede : de după colţul acela iese o cămilă albă sub o pocladă bogată, iar pe spinarea ei un bătrîn în straie întunecate : e Peoh. Priveşte-l ! Cît de sfînt trebuie să fie ! Cît de slăbit îi este trupul ! Vezi, bucăţile de pînză din jurul mijlocului său sînt legate cu papură şi rogoz, dar nici legăturile astea uşoare nu se rup pe trupul lui. Peoh n-a ieşit de ani şi ani de zile din peştera lui de pe Farros şi acum se îndreaptă, de bună-seamă, spre Gura Canope, unde se duce tot norodul Alexandriei ca să privească la cei ce cred în zeul lor răstignit şi care or să mişte din loc muntele Ader. Oamenii au dormit la gura peşterii lui Peoh şi acum îl petrec în cete mari : dacă nu-mi vei porunci să opresc şi să aştept, ca să nu tăiem drumul sfîntului, s-ar putea ca cineva să te ocărască.
— Opreşte-te şi lasă-i să treacă.
Şi Nefora văzu trecînd prin faţa ochilor ei, pe o cămilă albă, omul cu obrazul pămîntiu, supt, cu fruntea lată, fiu al Memfisului, înconjurat de o mulţime fără număr, cuprinsă de cele mai pioase simţăminte. Aici erau oameni care nu căutau veselia uşoară, ca mulţimea ce trecuse mai demult. În adunarea aceasta severă nu se zăreau nici neguţătorii de peşte, care-şi strigau cu stăruinţă marfa, nici veselii dansatori pe sîrmă, nici scamatorii şi nici frumoasele florărese cu corturile lor uşoare, călărind pe asini mici. În jurul lui Peoh era o mulţime fantastică, bărbaţi şi femei pe jumătate goi, cu priviri încruntate, ce-şi ridicau deasupra capului pruncii de ţiţă, astfel ca ei să-l poată zări pe Peoh. Văzîndu-l, copiii trebuiau să se tămăduiască de o vătămătură a ochilor de care mulţi sufereau din pricina plînsului.
Nefora vedea şi faţa chinuită şi neagră a bătrînului fiu al Memfisului, aproape gol, şi privirea îngrozitoare a ochilor lui de sub pleoapele-i bolnave, cu albul strălucitor.
În mulţimea asta erau de asemenea mulţi cîini şi pisici, iar la urmă de tot, călărea pe o cămilă bătrînă baba Bubasta. În faţa ei,

legat de şa, era un miel negru, încă viu, cu coarnele aurite, printre care lucea cuţitul de jertfă.

Era animalul menit celei de a doua sacrificări, jertfei de mulţumire, după ce răzbunarea se va săvîrşi la Gura Canope.

Baba Bubasta o recunoscu pe Nefora şi, arătîndu-i cuţitul, îi zise :

— Răzbună-te ! Cît despre mine, pînă la cei din fundul carierelor de piatră se va auzi răzbunarea bătrînei Bubasta.

Privind la Bubasta, oricine ar fi găsit că înţelepte au fost vorbele regelui Amazis al Egiptului cum că : „femeile Egiptului sînt răzbunătoare şi îndrăzneţe : mai curînd îi vii de hac unei leoaice dezlănţuite decît unei egiptence nedreptăţite".

Capitolul al douăzeci şi treilea

După ce mulţimea trecu, Nefora ajunse la locuinţa episcopului, păzită de străji cărora cîrmuitorul le dăduse poruncă să lase înăuntrul curţii numai pe aceia care singuri vor spune despre ei că sînt creştini sau pe aceia pe care-i vor aduce sub strajă biciuitorii : acestora li se poruncise să caute pretutindeni creştini, pentru ca la poalele muntelui Ader numărul lor să fie cît mai mare. Şi într-adevăr, biciuitorii îndeplineau cu sîrg porunca primită. Cu toate că nimeni nu venea să spună de bună voie că-i creştin, curtea episcopului se umpluse de bărbaţi şi femei aduşi cu sila, care cîrteau şi plîngeau, ocărîndu-l pe episcop. Acesta şedea cu capul plecat şi nu numai că nu răspundea ocărilor, dar părea că nici nu le lua în seamă şi că nu vedea ce se petrece în jurul lui. Căutătura îi era întunecată şi amară. Şi el, ca şi Nefora, nu închisese ochii în noaptea aceea, şi nervii lui, după o mare frămîntare, încetaseră parcă să mai simtă. Cam în aceeaşi stare se aflau şi preoţii şi diaconii din jurul lui ; aceştia din urmă se sculau mereu de la locul lor pentru a-i hrăni pe oameni.

Pentru a intra în curtea episcopului, Neforei nu-i rămînea decît să spună străjilor că este creştină, ceea ce şi făcu, iar oştenii care păzeau intrarea în curte îi dădură drumul neîntîrziat înăuntru, lăsîndu-i catîrul şi însoţitorul afară, la umbra unui copac.

Făcîndu-şi anevoie loc prin mulţimea forfotitoare a oamenilor descumpăniţi din curte Nefora putu să vadă multe femei şi copii care plîngeau şi inima i se strînse de milă ; iar cînd ajunse cu greu în odăile episcopului şi-i văzu nepăsarea de piatră, se arătă chiar

mirată. Episcopul, văzînd pe Nefora, nici nu clipi măcar şi îndată îşi întoarse ochii mai departe şi îşi frecă una de alta palmele-i bătrînești.

— Am cu tine o treabă foarte însemnată, începu Nefora, grăbindu-se şi aruncînd priviri în jur.

Episcopul rămase tăcut.

— Aş vrea să-ţi vorbesc între patru ochi.

— Eşti creştină ?

— Da, sînt creştină.

— Dar... mi se pare că... te-am văzut aseară la ospăţul cîrmuitorului... Ai fost musafira lui.

— Da, m-ai văzut. Am fost acolo... am vrut să aflu tot ce au de gînd să facă.

— Şi ce vrei de la mine ?

— Mi-e teamă de ceea ce vă aşteaptă dacă nu veţi clinti muntele din loc.

Auzind aceste vorbe pline de compătimire, preoţii din jurul episcopului îşi dădură coate şi şoptiră :

— Trebuie să-i dăm ascultare !

— Vorbeşte în faţa lor ! Toţi vor să te audă ! îi răspunse episcopul.

Văzînd că episcopul nu se fereşte de cei de faţă, Nefora nu se mai feri nici dînsa şi vorbi deschis :

— Sînt uimită că nu văd în mijlocul vostru pe omul care v-ar putea aduce cel mai mare folos în clipa asta.

— Şi cine-i el ? Pesemne că nu-i dintre ai noştri sau că vrea acum să tăinuiască că este creştin ? !

— Ba nu ! Este credincios învăţăturii creştine şi nu-i dintre acei care se leapădă.

— Atunci spune-ne cît mai repede numele lui.

— Meşterul Zenon !

Şi de-abia rosti Nefora numele lui, că toţi se apucară să vorbească care mai de care :

— Cum ? Vestitul Zenon, aurarul ?

— Zenon, prietenul celor de vază ?

— Cel dintîi printre meşterii Egiptului ? ! Zenon, în care trăieşte sufletul lui Theodor, sculptorul regelui Amazis ? !

— Zenon cel chior, legat la ochiul stîng, pe care şi l-a pierdut dintr-o pricină necunoscută ?

— Da, da, da ! El, el ! Zenon ! Zenon — aurarul pe care-l cunoaşte şi-l stimează toată lumea de vază, prin care a înviat meşteşu-

gul sculptorului regelui Amazis ! Zenon cu legătura albastră pe ochiul stîng, pierdut pe neașteptate dintr-o pricină neștiută ! El ascunde acea pricină...

— Da, da ! Nu vorbește nimănui despre ea.

— Da. Întocmai ! Este nevoit s-o ascundă... Dar eu o cunosc ! spuse Nefora.

— Ea cunoaște pricina pe care Zenon o ascunde tuturor ! Ascultați-o, dar !

— Sîntem numai urechi !

— Dar asta nu se potrivește nici cu starea în care ne aflăm, nici cu ceea ce ne așteaptă.

— Ba dimpotrivă ! Asta se potrivește tocmai bine cu ceea ce vă așteaptă. Zenon este omul care vă trebuie !... Numai Zenon vă poate mîntui !

— Ce tot vorbește femeia asta ? Ce vă spune înalta doamnă ? strigară cei de afară — oamenii care se grămădeau lîngă terasa unde vorbea Nefora cu episcopul și cu preoții și mulți începură chiar să urce scările :

— Nu vă mai buluciți aici, că ne dărîmați pe toți, strigă unul dintre preoți. Rămîneți liniștiți și o să vă spun totul ! Înalta doamnă e și ea creștină. A venit aici de bună voie, fără sila nimănui, și spune că știe un om care poate face ca muntele să se clintească din loc și să se prăvălească în apă...

Dar de abia rosti preotul aceste vorbe, că mulțimea începu să freamăte, oamenii se repeziră pe terasă și începură să strige :

— Să ne spună nouă, tuturor !... Nu vrem să pierim ! Vrem să ascultăm cu toții ce spune !

Și terasa se umplu de oameni, preoții fură înghesuiți, iar episcopul, părăsindu-și jilțul cu spătarul înalt, se făcu nevăzut, cît ai clipi, prin ușa ce dădea în odăile din fund. Nefora se urcă pe dată pe acel jilț rămas gol și, apucîndu-se cu o mînă de podoaba de sus a spătarului, și-o ridică în sus pe cealaltă și spuse cu voce răsunătoare :

— Liniște !

Freamătul se potoli și toți tăcură.

— Sînt frumoasă ? întrebă Nefora.

Nimeni nu-i răspunse nimic.

— N-am venit aici să vă ademenesc cu frumusețea mea, ci să vă vorbesc de lucruri care vă privesc.

— Ești foarte frumoasă !

— Ai putea ademeni pe oricine pe lume ! răsunară voci din mulțime.

— Poți face pe oricine să uite chiar și de frica unei morți pe care n-o poți ocoli, răsună un glas chiar lîngă jilțul Neforei.

— Și totuși, toate acestea nu au avut nici o putere asupra omului al cărui nume vi-l voi spune acum : Zenon, meșterul, a disprețuit frumusețea mea, de dragul cuvintelor zeului vostru... El m-a respins și, pentru a nu-mi mai vedea frumusețea pe care i-o jertfeam, și-a înfipt, de față cu mine, cuțitul în ochi. Iată de ce este acum chior marele vostru Zenon, meșterul aurar ! Iată cît este de puternică credința lui ! Chemați-l deci cît mai repede printre voi și, dacă nu mint vorbele care spun că un om poate mișca cu credința lui munții din loc, Zenon este acela care va clinti muntele.

— Da, da ! Acela care are tăria lui Zenon poate mișca un munte ! Unde-i dînsul ? Unde-i ? Îl chemăm aici la noi ?

Atunci Nefora îi spuse unui diacon :

— Scrie-i cît mai degrabă o vorbă lui Zenon și aruncă papirusul de pe zid robului meu, care stă cu catîrul dincolo de poartă, sub un copac. Să se ducă în grabă la Zenon, fără să cruțe catîrul, și veți vedea că, înainte de venirea biciuitorilor pentru a vă mîna, înconjurați de funii, spre muntele Ader, Zenon va fi aici și inimile voastre se vor mîngîia ! Iar eu rămîn aici, cu voi, ca zălog al făgăduielii mele.

Și toate se făcură așa cum spusese Nefora. Tulburarea norodului era atît de mare, că nici episcopul și nici preoții nu se mai amestecară și stăpînă rămase Nefora, pe care toți voiau s-o vadă și s-o asculte. Diaconul găsi un bețișor și un papirus și scrise cu mîna tremurătoare : „Zenon, oamenii care se află sub amenințarea morții te cheamă ! Vino și le ușurează soarta sau împarte-o cu dînșii !" Robul Neforei luă înscrisul și se duse la Zenon, iar norodul aștepta, întrebîndu-se dacă meșterul va veni și dacă va ajunge la ei înaintea biciuitorilor care-i vor mîna spre muntele Ader.

Capitolul al douăzeci și patrulea

Oamenii cuprinși de tulburare treceau într-una de la nădejde la deznădejde : ba credeau că Zenon va veni și că datorită lui, ca unul bine cunoscut tuturor oamenilor de vază, asprimea cîrmuitorului se va muia, ba se întrebau : „Ce l-ar putea face pe Zenon să-și lase viața lui tihnită și să se alăture de bună voie jalnicei noastre

ursite ?" Episcopul şi oamenii apropiaţi lui gîndeau şi ei că una ca asta este cu neputinţă, cu atît mai mult cu cît nici nu-l socoteau pe Zenon creştin.

— El, îşi ziceau dînşii, ştie că noi nu încuviinţăm felul lui de a fi. Ce-i pasă de minunea pe care ni se cere s-o înfăptuim ? Nu va veni în grelele patimi cu noi.

Cu îndoielile astea care-i frămîntau se scurse destulă vreme ; deznădejdea tuturor sporea, cînd deodată, cu un ceas înainte de prînz, oamenii care priveau de pe ziduri spre oraş prinseră a striga, dînd din mîini :

— Vin biciuitorii !... şi mulţi căzură înspăimîntaţi cu faţa la pămînt.

Un singur om, care mai zăbovise pe zid, avusese vreme să vadă că din partea opusă, venea înspre ei în goana calului roib un călăreţ tînăr, în capul gol, tuns după moda grecească şi legat peste ochiul stîng.

— Fraţilor, strigă cel care-l văzuse pe călăreţ, sîntem salvaţi : vine înspre noi Zenon, în goana calului.

Şi într-adevăr, Zenon le-o luă înainte biciuitorilor şi, ajungînd, sări jos din şa, aruncă frîul şi strigă cu glas tare străjilor :

— Deschideţi porţile şi lăsaţi-mă să intru : sînt creştin ! Vreau să fiu alături de aceia care vor pătimi !

Porţile se deschiseră şi străjile îl lăsară înăuntru pe Zenon.

În aceeaşi clipă, ceata creştinilor îl înconjură şi fiecare căuta să-i vorbească pe-ntrecute. Iar el nu putea răspunde nimănui şi mergea între ei, tot repetînd încet şi liniştit :

— Nu vă fie teamă !... Christos este în mijlocul nostru... Să-i cinstim cuvintele prin supunere... Să murim pentru învăţătorul nostru !

— Murim, de trebuie, murim ! se rostogoliră ca un val vorbele mulţimii.

Iar Zenon îmbrăţişa şi săruta într-una pe cei de-a dreapta şi de-a stînga lui.

Nefora îl privea de la înălţimea terasei şi nu-şi putea sătura îndeajuns ochii cu liniştea lui, cu mersul lui, cu mişcările mîinilor lui care îmbrăţişau şi-i mîngîiau pe aceia ce se repezeau către dînsul, jelind şi strigînd cu deznădejde.

Sufletul acestui om părea că nu cunoaşte spaima şi Neforei i se năzărea că vede nu un mucenic care se pregăteşte să primească în curînd înjosirile şi moartea, ci un actor, într-atîta fiecare mişcare

de-a lui era frumoasă şi mîngîietoare, dar în acelaşi timp plină de demnitate şi putere.

Cînd dădu cu ochii de Nefora, Zenon se opri pentru o clipă. Prezenţa ei aici îl mira ; dar numaidecît îşi potrivi legătura pe ochiul scos şi trecu fără să se mai oprească în odăile unde era episcopul. Acolo rămase doar o mică frîntură de timp, după care ieşi din nou pe terasă şi spuse :

— Fraţi şi surori ! Dacă puternic şi neclintit este cugetul şi gîndul ce sălăşluieşte în voi, să nu ne lăsăm mînaţi din spate ! Să mergem de bunăvoie ! Cîrmuitorul mă cunoaşte ! Mă voi duce chiar acum la dînsul şi-l voi îndupleca să ne îngăduie să mergem singuri spre muntele Ader, fără supravegherea biciuitorîlor.

— Pentru ce ? întrebară cîteva voci din mulţime.

— Pentru ca toţi să poată vedea că mergem de bunăvoie şi fără sila nimănui.

Oamenii tăceau. Apoi ieşi din mulţime un dărăcitor pe nume Malafeu şi, privind cu vicleşug drept în faţa lui Zenon, îi răspunse :

— Te-am înţeles ! Du-te şi roagă-te de el ! Jură-i că ne vom duce de bunăvoie !

— Nu ştiu cum m-ai înţeles, dar n-o să jur nimic. Nouă nu ne este îngăduit să jurăm ! Îi voi spune numai că nu vom înjosi numele lui Christos.

Atunci mulţimea prinse a striga :

— Da, da, aşa să fie ! Du-te, Zenon, fratele nostru, du-te şi dă-i cuvîntul din partea noastră a tuturor că nu vom înjosi numele lui Christos.

— Dar te vei întoarce oare înapoi la noi ? îl întrebă dărăcitorul Malafeu.

Chipul lui Zenon păli şi le răspunse :

— N-am nici femei şi nici copii să vi-i pot lăsa drept zălog. Dar eu nu mint : sînt creştin !

— Spaima e spaimă pentru oricine ! De aceea ar fi mai bine să laşi un ostatec.

— Eu rămîn zălog că Zenon se va întoarce ! strigă Nefora.

Zenon îşi întoarse privirile spre dînsa şi spuse :

— Îţi mulţumesc. N-am nevoie decît de un singur ceas. Dacă s-ar întîmpla însă...

— Dacă n-ai să te întorci peste un ceas, sînt liberi să mă sfîşie aici, pe terasa asta, sfîrşi Nefora vorba începută de dînsul.

Zenon îi întinse mîna şi o strînse pe a ei din toată inima.

Straja îl lăsă pe Zenon să iasă însoţit de unul dintre biciuitori,

şi încă nu se scursese ora făgăduită, că Zenon se şi întoarse, de data asta neînsoţit de nimeni, aducînd cu el un papirus pe care sta scris că creştinii pot merge la muntele Ader fără nici o strajă.

Biciuitorii deschiseră porţile în faţa lui şi creştinii ieşiră de bunăvoie. În faţă mergea episcopul, care era bolnav, sprijinit dintr-o parte de Zenon şi din cealaltă de o femeie acoperită cu un văl negru.

Femeia era Nefora.

Cît au mers prin oraş, Nefora nu şi-a ridicat vălul ce-i acoperea chipul şi mulţi se întrebau cine putea fi oare ? Iar creştinii care treceau pe lîngă ei, le răspundeau : e o nouă creştină ! Pe urmă însă au început să se întrebe între ei : şi cînd s-a creştinat această femeie ? Cum este numele ei de creştină ? Zenon trebuie să ştie toate despre dînsa, dar nici despre însuşi Zenon nu se ştie unde a fost creştinat... Atîta numai că acum nu era vreme potrivită pentru a le cere lămuriri : ei mergeau în frunte, mai curajoşi decît toţi ceilalţi, şi pe umerii lor se sprijinea episcopul slăbit de boală.

Capitolul al douăzeci şi cincilea

În ziua în care creştinii, ieşiţi de bună voie din curtea episcopului, se îndreptau spre muntele Ader, ieşea din Alexandria pe înserat, tot spre Canope, o a treia ceată de călători. Nici asta nu era cu nimic asemănătoare cu ceata gălăgioasă a torcătorilor, dărăcitorilor, scamatorilor urmaţi de privitorii voioşi, a dănţuitorilor şi a florăreselor ; nu semăna iarăşi nici cu cel de al doilea grup, alcătuit dintr-o mînă de creştini întristaţi. Era o ceată mîndră, alcătuită din înalţi demnitari şi suitele lor.

Înaintea tuturor ieşiră pe poartă şi o luară pe drumul ce duce spre Canope luptătorii egipteni şi greci, care se urau între ei ; după ei veneau negustorii în veşminte de o singură culoare, tivite cu franjuri diferit colorate. După negustori veneau preoţii egipteni în odăjdii mai lungi, albe, cu cingători scumpe, cu podoabe late la gît, toate de un fel, legaţi la cap cu fîşii de care erau prinse plete negre false ce le cădeau pe grumaz şi pe spate. În urma preoţilor pletoşi veneau alţi preoţi, înşiruiţi şi ei cu multă orînduială, dar cu capetele rase, şi mai în urmă, la o oarecare depărtare, păşea marele preot, cu o amuletă de safir strălucitor atîrnată de gît.

Tot grupul de preoţi purta cîte un toiag lung de argint, cu cîte o floare albă de lotus la măciulie. Marele preot avea un toiag de aur cu floare de lotus din argint, înconjurată de pene de struţ.

Odăjdiile şi perucile lor răspîndeau pînă hăt departe miros de mosc. În urma preoţilor veneau slujbaşii de stat, după ei purtătorii de facle, biciuitorii, cei ce aştern covoare, purtătorii de sceptru, paharnicii şi împărţitorii de pîine ; după ei, care pe două roţi, toate de aceeaşi culoare, trase de catîri şi încărcate cu coşuri şi butoiaşe viu colorate ; după împărţitorii de pîine veneau, cu capetele acoperite de scufii înalte, vracii care ajutau la naşteri şi cei de boli de ochi ; pe urmă, slujbaşii care îmbracă şi dezbracă pe înalţii demnitari, cîntăreţii de zile mari şi dansatoarele, mai cuviincioase decît florăresele, dar îmbrăcate doar cu fustiţe scurte şi subţirele, cu pieptul neacoperit, apoi meşenii, bărbaţi şi femei în veşminte largi, de toate felurile, cu mişcări libere, învăluiţi în acelaşi miros de mosc. În coada acestui şir nesfîrşit de pedestraşi venea cîrmuitorul însuşi, călare pe un cal minunat din părţile de jos ale Egiptului, cu coama şi coada tunse şi cu tot părul vopsit cu măiestrie în albastru.

Cîrmuitorul era îmbrăcat într-o mantie lungă roşie cu aur, iar şaua, dîrlogii şi zăbala calului erau din aur ciocănit, cu ciucuri de aur.

În spatele lui venea carul din lemn negru cu fildeş, cu oişte de argint şi cu roţile ferecate în argint. Carul era tras de patru cai negri ca pana corbului, urmaşii pursînge ai cailor faraonilor. Harnaşamentul lor era din mătase aurie, iar coamele şi moţurile lor tunse erau acoperite cu plase din fir, lucrate de mîna lui Zenon. Carul era gol, pentru că fusese pregătit pentru Nefora, dar Nefora nu putuse fi găsită de nimeni înainte de plecare, dispariţia ei neliniştindu-l pe cîrmuitor şi fiind în gura tuturor celor din protipendadă. După carul gol al Neforei urma un lung şir de alte care, acoperite, bogat împodobite, în care călătoreau femeile. Veneau apoi muzicanţii şi toboşarii şi în urma tuturor, iar biciuitori cu tichii înalte, plesnind cu nepăsare din bicele lor lungi în dreapta şi în stînga, ori de cîte ori auzeau vreo ceartă sau măcar vorbe mai însufleţite în mulţimea adunată pentru a privi cortegiul celor puternici.

Capitolul al douăzeci si saselea

Marele oraş părea acum aproape pustiu. Multe dintre case erau încuiate, iar altele lăsate doar în seama bolnavilor sau a slugilor anume însărcinate cu paza lor. Luminile fură stinse devreme, şi

curînd o mare liniște se așternu pretutindeni. Luna își revărsa lumina peste ulițele cu desăvîrșire pustii ; în constelația Cîinelui ardea strălucitor steaua Sirius. În piața rotundă dintre Poarta Soarelui și Poarta Lunii ieșiră trei cititori în stele îmbrăcați cu hitoane lungi, galbene. Doi dintre ei erau bătrîni împovărați de ani, cel de al treilea ceva mai tînăr. Toți trei se uitară vreme îndelungată la cer, acolo unde ardea Sirius, apoi la tăblițele aduse de dînșii, apoi toți, ca la poruncă, își plesniră palmele și întinseră brațele înainte, de parcă ar fi căutat să îndepărteze ceva de la ei. Așa se roagă de obicei egiptenii. Apoi cei trei cititori de stele oftară, rostiră : „e tîrziu" și, prinzîndu-și cu mîna poala hitoanelor, intrară grăbiți în case și zăvorîră cu nădejde ușile în urma lor.

Încăperile mari și goale ale palatului cîrmuitorului aveau acum ceva ce înfricoșa. Cînd vătaful rămas acasă, bătrînul rob din Babilon, intră în sala de ospețe ca să strîngă resturile de mîncare rămase de pe urma musafirilor precum și vinurile nebăute, i se păru că pe pereții odăii fără tavan lunecă niște umbre. Ori poate era luna, care în noaptea aceea lumina cu totul neobișnuit

— Da, își zise bătrînul, parcă în cer nu-i a bine. Oare asta să fie pricina că-mi simt mădularele îngreuiate și gust de hrean amar în gură ? Ori poate din pricină că am tot trebăluit zilele astea și că m-am sculat cu noaptea-n cap ?... Ce nesuferiți mai sînt și creștinii ăștia ! Și ce le-o fi trebuind să scadă prețurile la lucru și să ne facă greutăți nouă, care ne vedem de treabă ? De altfel, acum pot să mi-i scot din cap și să chefuiesc de unul singur, nestingherit de nimeni ! Vinul cel mai bun este cel de la poalele Vezuviului, dar n-ar trebui stricat îndoindu-l cu apă, după felul grecilor. Un vin bun îl ajută pe om în orice împrejurare a vieții. Ia să mă așez eu în locul stăpînului meu și să gust felurite vinuri din cupa lui !

Și robul n-a mai stricat vinurile îndoindu-le cu apă, după datina grecească, ci, așezîndu-se în jilțul cel odihnitor al stăpînului său, își apropie vasele cu vinurile de Phalern, Hios, Antile și Cipru și se apucă să se tămăduiască cu ele de gustul amar de hrean. Ocupat cu asemuirile pe care le făcea între însușirile vinurilor, nici nu băgă de seamă cum zboară timpul și cum se întețește neorînduiala din ceruri. Lumina argintie a lunii pălea tot mai mult pînă se topi cu totul, și pe creștetul vătafului, la fel de dezgolit ca și al stăpînului său, căzu o picătură rece. Vătaful șterse cu palma picătura și se gîndi înveselit : „O, Ahriman, Ahriman, de ce te-i fi supărat așa de tare ? Nu mai scuipa pe capul meu ! Lasă-mă

să mă bucur de împrejurări. Şi te mai rog să-i dai drumul lunii să iasă iar pe cer ! Uite-acum o să fac libaţii în cinstea ta !... Bun, aşa-i bine !..."

Într-adevăr, luna îşi trimitea iar razele pe pămînt. Vătaful o vedea, în schimb capul îi vîjîia şi aerul din jur vuia şi el. Pentru a se drege, mai goli o cupă mare de vin şi asta îl linişti într-atîta, încît îşi plecă capul pe braţe, căscă şi adormi pe dată. Şi ce bine mai dormi ! Vedea în vis copilăria fericită, valea Eufratului scăldată de soarele-i arzător, Cunacaiul, calea celor zece mii de greci, băieţani frumoşi cu grumazuri goale şi ochi veseli ; el alerga după ei, îi prindea, dar ei îşi rîdeau de dînsul şi fugeau. Deodată însă jocul lor a fost zărit de nevasta lui, egipteanca, şi ea s-a repezit la dînsul, cuprinsă de o mînie oarbă. Hotărîtă, cu neputinţă de stăpînit, ca toate egiptencele, femeia s-a dedat la lucruri îngrozitoare : vătaful simte cum îl zgîlţîie încoace şi încolo, atît de puternic, că şi pămîntul de sub el se cutremură şi masa se mişcă sub capul lui, iar în jurul lui totul bubuie, se umple de foc şi apă, focul se amestecă cu apa şi amestecul acesta nefiresc umple încăperea descoperită, iar cerul ud pare o cîrpă uriaşă care ba atîrnă neputincioasă, ba se umflă, ba se rupe, ba se zbate, lovindu-l şi pe el şi vasele cu vin, făcînd totul ţăndări şi aruncînd ţăndările cît colo în beznă : zboară vasele şi cupele, şi toată nebunia asta este însoţită de clinchete de zurgălăi cusuţi la poalele perdelei mişcătoare, a cărei mătase udă pîrîie şi se rupe cu zgomot.

Din nefericire, nu era vis : toate aceste se petreceau aievea, deşi puţin mai altfel decît în capul beat al vătafului. O furtună îngrozitoare şi o ploaie torenţială, dintre acelea pe care nu le cunoaşte Europa şi care se întîmplă doar o dată la nu ştiu cîtă vreme în Egipt, se deslănţuiseră deasupra Alexandriei. Un nor înspăimîntător, adus de aripile unui vînt distrugător, era brăzdat în lung şi-n lat de fulgere, iar cînd luminile lor se stingeau pentru o clipă, întunericul era de nepătruns. Vătaful nici nu-şi putea da seama dacă e noapte sau zi : apa curgea gîrlă, în jur era beznă, iar vîntul şfichiuia prin toată încăperea cu perdeaua smulsă de pe vergelele ei. Pe podeaua din dale de piatră apa crescuse pînă la genunchi şi în ea înotau pernele de pe bănci şi tot felul de lucruri din odaie. Sub perdeaua pătrunsă de apă te puteai înăbuşi şi vătaful, scoţînd un urlet de groază, se repezi să caute adăpost în portalul acoperit.

Ajuns aici, se piti pe după coloane şi încremeni, de spaimă pierzîndu-şi iarăşi cunoştinţa.

Nu degeaba în ajun se ascunsese luna de ochii beți ai lui Dunaz, nu degeaba căzuse o picătură de ploaie pe creștetul cîrmuitorului, în toiul petrecerii. Nu degeaba schimbaseră în timpul nopții chemări neliniștite cămilele, stricîndu-i Neforei somnul ; nu degeaba se uitase cu luare-aminte însoțitorul Neforei la rîndunelele de Nil, care zburau jos, aproape de pămînt. Toată firea simțise apropierea marii dezlănțuiri a stihiei pe care oamenii n-o așteptau și pe care cititorii în stele o văzuseră prea „tîrziu" și se grăbiră să închidă ușile caselor lor.

După ce trecu furtuna cea cruntă și ploaia se mai domoli, vătaful se mai dezmetici, ieși în curte, se sprijini de zidul casei — picioarele nu-l țineau — și rămase așa vreme îndelungată, uitîndu-se în jur cu ochii tulburi, cu buzele-i groase țuguiate a uimire.

Nu mai recunoștea nimic din priveliștea obișnuită pe care o vedea în fiecare dimineață cînd ieșea să cerceteze curtea înaltului său stăpîn : gospodăria, de obicei atît de frumos închegată, arăta acum toată întoarsă cu susul în jos. În curte pluteau bănci, uși, care și tot felul de nimicuri, laolaltă cu găinile și păunii uciși de ploaie. În apă printre, păsările moarte, vătaful zări și un porumbel călător.

O presimțire urîtă îl cuprinse deodată : coborî pînă la genunchi în apă, luă pasărea, găsi pe gîtul ei micul tub de mică, scoase de acolo o fîșie de papirus, îl citi și, scoțînd un răcnet înfiorător, se năpusti din răsputeri spre căsuța în care locuia.

Aci găsi sprijinul nevestei, care, de spaimă și de bucurie că-și vedea soțul în viață, îl croi cu toată puterea cu ceva în cap, îi smulse din mînă fîșia de papirus și citi în ea o înștiințare pe cît de scurtă, pe atît de îngrozitoare : „Corăbiile au fost distruse lîngă Lohias".

Acum era rîndul femeii să-și țuguie buzele la fel cum făcuse înainte vătaful și să se așeze pe o bancă în fața lui ; cei doi își șopteau unul altuia :

— Și acum ce se va-ntîmpla ?

Într-un tîrziu, vătaful fu luminat de un gînd : se ridică în picioare, își duse degetul la frunte și după ce rămase o clipă pe gînduri, îi răspunse femeii :

— Nu știu ce-o fi de-acum înainte, dar știu ce a fost !

— Și ce zici că a fost ? îl întrebă soția.

— Să știi că creștinii au mișcat muntele din loc !

— Cred că ești și acum afumat de băutură !

— Da ! În privința asta ai tot aîta dreptate cîtă am au în privința creștinilor cînd zic că au mișcat muntele !

Capitolul al douăzeci și șaptelea

Cetele de oameni care o porniseră la drum mai înainte de a se fi urnit curtea măreață a cîrmuitorului sosiră la poalele muntelui, unii mai devreme, alții mai tîrziu, și se așezară acolo care cum apucară. Ceata cea veselă cu florărese, muzicanți, negustori de pește și scamatori sosise mai tîrziu : i-o luaseră înainte cei care veniseră pe apă, cu luntrile lor, și care se opriseră în fața muntelui. Bogații, sosiți pe vase viu colorate, cu crocodili la pupă și pînze de culoare purpurie și albastră, se așezară în amfiteatru, pe cînd săracii, veniți tot pe apă, dar în bărci cu fundul gros și pînze din țesături grosolane cenușii și cafenii, se așezaseră pe jos. Ei alcătuiau o tabără uriașă de oameni de rînd, mai la o parte de băncile îmbrăcate cu covoare și adăpostite de streșini, destinate oaspeților de seamă. Prostimea și cheflii, sosiți buluc, nu căutau să se alăture protipendadei. Găseau în rîndurile lor ce le trebuia pentru a fi veseli și fericiți. Tabăra lor vădea acum o forfotă grozav de mare : pretutindeni ardeau focuri, clocoteau cazane cu pește, se bea vin, se încingeau jocuri. Scamatorii turnau din același vas apă și sînge, scoteau lebede din mînecă, iar cînd oamenii se apropiau prea mult și-i stînjeneau, aruncau pe jos bastoane de lemn de vișin, alcătuite din bucățele mici meșteșugit înșiruite pe o coardă de fier, și cînd le ridicau cu mîna de un capăt, bastoanele începeau să se răsucească și să încolăcească ca niște șerpi. Atunci mulțimea se dădea înapoi cu țipete și rîsete. Doi-trei etiopieni din „neamul nesuferit Cuș" plimbau prin mulțime cămile frumoase și iuți din spița „mehari" și le făceau să joace. Pe cei care nu prețuiau cum trebuie meșteșugul lor, animalele astea învățate știau să-i scuipe, stîrnind de asemenea rîsul tuturor. Jocurile cămilelor „mehari" atrăgeau îndeosebi copiii și femeile. Bărbați de toate vîrstele căutau care mai de care să ajungă la corturile florăreselor. Prin tabăra care se întindea pînă hăt departe răsunau cele mai felurite muzici : bubuiau puternicele tobe ale mezilor, cînta duios flautul frigian, zdrăngăneau țimbalele nudcilor și zbîrnîiau harpele ; puteai iarăși desluși sunetele tamburinelor de Paflagonia și ale celor de Siria, scoicile indiene și tobele ariene. Printre orășeni umblau țăranii de prin apropiere, îmbrăcați în cămăși lungi, fără cingători ; vindeau apă proaspătă, adusă în ulcioare. Se iviseră, ca la serbări, cei ce încheiau prinsori : aceștia umblau prin mulțime, încet, călare pe asini bătrîni, purtînd cu ei saci cu monezi și tăbliță pe care cei ce încheiau prinsori pentru cutare sau cutare lucru înscriau sumele învoite. Printre cei ce în-

cheiau prinsorile erau elini, perşi şi evrei ; toţi erau deopotrivă de nepăsători faţă de ceea ce urma să se întîmple şi-i îmbiau pe oameni să se prindă ori că muntele se va urni din loc, că nici nu se va clinti. Se mai făceau şi alte prinsori : de plidă, dacă cîrmuitorul le va îngădui oamenilor să-i bată pe toţi creştinii cînd se va vedea că muntele nu s-a clintit din loc, ori va porunci să fie aruncat în Nil numai unul dintre ei, cel mai de seamă, iar pe toţi ceilalţi îi va trimite, cu condamnările la brîu, în carierele de piatră de la Assuan. Unii ziceau aşa, alţii altfel. Alexandria, portul care adăpostea toate neamurile, îşi trimisese aici mulţimea pestriţă care, împreună cu strălucirea focurilor, nechezatul cailor şi strigătele celor ce ptreceau în voie, alcătuia un tablou ameţitor. Totul se umfla şi cocea ca o bubă uriaşă, care neapărat trebuia să spargă. Noaptea trecea repede, într-o dezlănţuire sălbatecă de chiolhan ; mulţi dintre cei care se îmbătaseră dormeau în preajma focurilor ce dădeau să se stingă ; alţii nu dormeau, dar nici nu vedeau cum luna de pe cer se ascunsese de cîteva ori. Mai trebuia doar ceva pentru a atrage privirile în bezna nopţii, şi acest ceva se întîmplă : de sub cortul de mătase al uneia dintre florărese izbucni deodată un ţipăt sfîşietor, în urma căruia se auzi o cădere grea între corturi. Un om ucisese cu mîna lui puternică pe un altul şi-i aruncase la pămînt leşul... Cineva strigă : „Omoară grecii !"... iar unii auziră : „Îi omoară pe greci !"... Într-o singură clipă strigăte războinice acoperiră muzica ; luciră tăişuri de cuţite, oamenii se aruncară unii asupra altora. Biciuitorii, copleşiţi de somn, căutau zadarnic să înscăuneze iar liniştea şi pacea. Oameni măcelăriţi fără milă cădeau sub loviturile cuţitelor eline şi mai mulţi sub loviturile parilor egiptenilor. Toate acestea se petreceau într-o beznă de nepătruns, urletul furtunii neaşteptate şi trosnetul îngrozitor care venea dinspre fluviu, de acolo unde se opriseră bărcile cu fundul lat, cu prore în formă de ibişti cu cozi de peşte în loc de cîrmă. Vîntul năprasnic tulbură apele, bărcile se săltară, izbindu-se unele de altele. Ibişii şi cozile de peşte se sfărîmau, catargele înalte se legănau şi îşi fluturau pînzele nestrînse, aidoma unor uriaşi care se iau la trîntă. În cele din urmă, izbucniră fulgere, bubui tunetul şi se porni o ploaie cu găleata, de parcă un ocean întreg s-ar fi prăvălit din cer pe pămînt. De pe munţi porniră pîraie clocotitoare ce inundară şi acoperiră văile.

Peoh şi acoliţii lui, care ocoliseră taberele mulţimii şi se aşezaseră într-o viroagă pentru a fi ascunşi privirilor pînă în clipa cînd creştinii se vor acoperi de ruşinea pentru care Peoh îi învă-

ţase pe oameni să-i aducă aici, erau acum în primejdie mai mult decît toţi ceilalţi. Mielul cel negru, cu cuţitul de jertfă prins între coarne, le-a fost smuls de pîraiele tulburi şi ei înşişi era cît pe-aci să-şi piardă viaţa în aceleaşi ape ce se scurgeau năprasnic de pe muntele Ader.

Cît despre cei mai de seamă dintre călători, ei nu ajunseseră încă la poalele muntelui cînd se dezlănţuise furtuna. Prăpădul îi ajunsese în cîmp deschis, unde-i udase la piele şi-i trîntise în apa în care zăceau fără să mai nădăjduiască sfîrşitul potopului.

...Dar cu mult mai rău o duceau creştinii.

Capitolul al douăzeci şi optulea

Ceata de creştini mergea, cum s-ar zice, subţiindu-se în drum. Chiar de la Poarta Canope, prin care ieşiseră din oraş, numărul celor care îl urmau pe episcop se micşora văzînd cu ochii, în timp ce numărul celor rămaşi în urmă se mărea. Unii cădeau la pămînt şi spuneau că nu mai pot înainta din pricina durerilor de picioare sau de burtă, alţii se aşezau jos pur şi simplu şi izbucneau în plîns, fără să-i mai poţi face cu nici un chip să-şi urmeze drumul. Malafeu, dărăcitorul, era de părere că cei ce se prefac trebuie ucişi cu pietre, pentru înspăimîntarea celorlalţi, dar Zenon le lua apărarea, zicînd că nimeni nu trebuie silit. Mai spunea că nu numărul oamenilor are însemnătate, ci tăria credinţei ce-i călăuzeşte, şi îl dădea de exemplu pe Ghedeon, care îi lăsase pe toţi cei ce băuseră apa cu căuşul palmelor şi îi luase cu dînsul numai pe cei ce lipăiseră cîineşte.

Auzind acestea, Malafeu dărăcitorul se întoarse şi o porni înapoi, urmat numaidecît şi de alţii care cu cîteva clipe înainte voiseră să-i ucidă cu pietre pe cei ce rămîneau în urmă din pricina spaimei ce le tăia picioarele. În rîndul celor ce se întoarseră cu Malafeu erau şi cîţiva preoţi. Creştinii rămaşi, puţini la număr, merseră toată ziua, şi la căderea nopţii ajunseră la Gura Canope, acolo unde se înalţa muntele Ader. Muntele acesta avea dintr-o parte o pantă lină, iar din partea care privea spre fluviu era abrupt, stîncos şi prăpăstios. Părea că o dată s-ar mai fi pornit înspre fluviu, dar că pe drum s-a oprit. Partea cea lină era acoperită cu vegetaţie rară, crescută din nisip, iar partea dinspre fluviu era sălbatică şi goală, acoperită în întregime de straturi de dale, lut, fărîme de stînci şi prundiş negru ; pe alocuri avea şi straturi de

pămînt cînd negru, cînd galben-cenuşiu, cînd cu desăvîrşire albicios. Ici-colo ieşeau în afară muchii de piatră fărămicioasă, iar în alte părţi lespezile uriaşe de granit aşezate rînduri-rînduri păreau coaste omeneşti. Bazele lor se pierdeau în lutul roşu-întunecat, iar vîrfurile erau presărate de nisip şi pietriş aşchiat. Fără îndoială că acolo se petrecuse cîndva, demult, o deplasare a straturilor, care porniseră lunecînd în jos, dar apoi se opriseră.

Cînd ajunseră aici, Zenon îl întrebă pe episcop care este sfatul lui, dar episcopul îi răspunse :

— Ehei, Zenon ! Cît eşti de supus şi cît de frumos vorbeşti cu mine, precum cu un păstor ! Păcat că te-am ocolit înainte vreme ! Acum însă, chiar eu însumi, fiule, semăn cu o oaie şi chiar cu una care în toiul iernii a fost tunsă. Unii dintre credincioşi m-au părăsit, alţii de bine, de rău m-au urmat, dar nu pe mine, ci pe tine. Tremur de oboseală şi groază : pieptul meu e îngheţat de frig, iar capul îmi arde ca al unui brutar ce stă dinaintea cuptorului. Pentru ce mă mai întrebi ?... Sînt atît de slab, încît şi un copil ar putea să mă doboare... Socoate că sînt mort şi fă aşa cum crezi tu de cuviinţă, şi dacă se vor găsi oameni care să vrea să te asculte, n-au decît. Iar eu voi fi ca mort.

— Uită de mine şi, de dragul acestor oameni abătuţi, învaţă-i cît mai degrabă cum să-şi întărească spiritul şi ce să facă. Altfel s-ar putea să-i vezi şi pe ei fugind.

— Degeaba mă înspăimînţi, îi întoarse vorba episcopul. Sînt mort. Malafeu dărăcitorul mi-a şoptit la ureche că aş fi putut să te văd mort pe tine, dar eu nu-s aşa cum crede el. Eu n-am vrut să văd asta, iar acum nu vreau decît să închid ochii ca să nu mai văd nimic. Am murit. Mă duc mai la o parte ca să mă rog lui Dumnezeu.

Trei preoţi care mai rămăseseră voiau şi ei să urmeze pilda episcopului : se simţeau şi ei morţi şi se pregăteau să se depărteze ca să se roage, dar oamenii îi înconjurară şi-i rugară, plini de tulburare, să se roage acolo, de faţă cu toţi, şi să-i înveţe şi pe ceilalţi cum să se roage mai bine ca muntele să se urnească din loc şi să pornească spre fluviu, iar dacă nu va porni, atunci cei vinovaţi să fie toţi acolo, de faţă. Şi de aici se născură vorbe şi certuri : unii dintre oameni erau de părere că e mai bine să stea cu braţele ridicate în lături, ca răstigniţi pe cruce, alţii spuneau că e mai bine să rostească rugile cu glas cîntat şi să stea după pilda grecilor păgîni, adică cu braţele înălţate spre cer, gata să primească de acolo îndurarea cerută. Dar şi în privinţa asta se găsiră

alte păreri : unii ziceau că trebuie să ridice spre cer ambele palme, pe cînd alţii erau de părere că trebuie să ridice doar palma dreaptă, iar pe cea stîngă s-o ţină în jos, în semn că ceea ce vor primi în palma dreaptă vor da pămîntului prin cea stîngă. Alţii, în sfîrşit, fie că nu-şi mai aminteau bine ce trebuie să facă, fie că nu fuseseră bine învăţaţi, fapt este că spuneau cu totul anapoda, cum că palma dreaptă trebuie întoarsă către pămînt, iar cea stîngă înălţată spre cer. Văzînd că într-o asemenea clipă, cînd îi pîndea moartea, oamenii s-au lăsat atraşi de o ceartă ce nu-şi avea rostul şi nici nu putea fi dusă la bun sfîrşit, Zenon se grăbi să-l găsească pe episcop şi se duse în partea în care acesta se depărtase, cu gîndul de a-l ruga să curme toată nedumerirea, dar întunecimea nopţii îl împiedică să-l găsească pe episcop, iar cînd se întoarse, mulţimea care se luase la ceartă îl înconjură, strigîndu-i :

— Dacă eşti sfînt, spune-ne tu cum trebuie să ne rugăm...

— Cine v-a spus că sînt sfînt ? Nu-s sfînt, ci dimpotrivă, sînt un mare păcătos.

— Nu, asta n-o putem crede ! Tu ţi-ai scos un ochi altădată, iar acum tot tu eşti singurul liniştit dintre noi toţi. Tu nu te temi de moarte. Spune-ne, dar, cum trebuie să ne rugăm ? Dacă-i bine să cîntăm, vom cînta cu toţii, iar dacă trebuie să rostim rugăciuni, le vom rosti. Hai, spune-ne cît mai repede, că n-avem timp de pierdut ! Ne-a rămas puţină vreme pentru rugă.

Atunci, pentru a nu mai spori certurile dintre oameni, Zenon le spuse celor mai apropiaţi, în puţine vorbe, că el este obişnuit să se roage într-o tăcere pioasă, dar că nu-i osîndeşte nici pe aceia care ridică spre cer ochii şi mîinile. Trebuie doar ca mîinile celor ce se roagă să fie curate de orice lăcomie, iar sufletul slobod de orice rău şi să se înalţe spre cer cu gîndul la veşnicie. Numai astfel piere din el frica pentru pierderea scurtei vieţi pămînteşti... şi... muntele se va clinti din loc...

— Tocmai asta ne trebuie nouă acum : să nu ne fie teamă pînă se va urni muntele.

Zenon însuşi se depărtă încet de mulţime şi, acoperit de întunecimea nopţii egiptene, se îndreptă spre piscul muntelui.

După ce se depărtă atît cît poate o mînă puternică să arunce de două ori o piatră, Zenon se aşeză pe pămînt, îşi înconjură genunchii cu braţele şi chemă în sufletul său acea linişte care este atît de trebuincioasă într-o clipă hotărîtoare. Îşi aminti de Christos, de Petru şi de învăţătorul său, cum îşi petrecuseră fiecare din ei clipele cele de dinaintea morţii şi-şi întări în suflet hotărîrea de a

se urca a doua zi înaintea tuturor pe piscul muntelui, să cheme în cuget toată bărbăția, să se așeze în fața norodului adunat și să aștepte cele ce se vor întîmpla.

„Să mă ajungă pe mine săgeata lor, își zicea Zenon, și poate că atunci o să le fie de ajuns moartea mea și o să-i lase liberi pe ceilalți, iar eu fi-voi fericit : îmi voi fi făcut datoria."

Din locul unde se așezase Zenon și pînă la piscul muntelui de unde se vedea toată mulțimea, amfiteatrul și fluviul Nil, rămînea o distanță de două aruncături de piatră.

De jos ajungeau pînă la urechile lui sunetele instrumentelor muzicale, ale pîrîitoarelor și strigătele bete ale celor ce chefuiau, iar din partea cealaltă, de acolo unde-i părăsise pe creștini, veneau pe aripile vîntului melodii grecești de rugi, cîntate de preoți.

Deodată Zenon, cufundat în gînduri adînci, tresări la atingerea unei mîini gingașe, care se lăsase pe capul lui.

Capitolul al douăzeci și nouălea

Zenon ridică privirile și o văzu alături de el pe Nefora.

— Ce mai vrei de la mine ? o întrebă el.

— Înainte vreme voiam dragostea ta. Dar din clipa în care m-ai respins, doresc moartea ta.

— Fie-ți iertată de cer această dorință rea. Dar dacă ți-a trebuit moartea mea, pentru ce nu mă pierzi numai pe mine, ci și o sumedenie de alți oameni ?

— Îi urăsc pe toți cei de o credință cu tine : doresc ca voi toți să fiți batjocoriți laolaltă în tot ceea ce credeți și dorința mi s-a și împlinit.

— Poate totuși vei da greș.

— Lasă prostiile ! Oare nu s-au îndoit toți cei mai buni dintre voi ? Oare nu s-au împrăștiat care încotro ? Oare cei rămași nu caută și ei să se facă nevăzuți ? Iar tu te-ai depărtat acum, oare nu tot cu dorința de a te ascunde de ceilalți și de a-ți salva viața ? Te înțeleg : suferi cumplit văzînd greșeala și slăbiciunea celor de o credință cu tine și sînt fericită că am văzut-o și pe asta și că pot să te scap : urmează-mă, cît mai repede. Am pregătit totul ca să te scap de rușine și moarte.

— Ești oare atît de încredințată că ne așteaptă rușinea și moartea ?

— Fără nici o îndoială, răspunse Nefora. Că doar muntele n-o să se clintească din locul lui şi n-o să zăgăzuiască Nilul ca să-i ridice apele, iar norodul mîniat vă va ucide cu pietre sau vă va arunca în Nil. Să fugim ! Urmează-mă : dragostea mea te va ascunde şi-ţi va fi mîngîiere !

Şi zicînd asta, îl trase cu putere de mînă pe Zenon.

— Dar eu n-am de gînd să fug ! răspunse Zenon, îndepărtîndu-i mîna.

Nefora se opri locului.

— Şi ce-ai de gînd ?

— Să-mi fac datoria şi să mor, dacă trebuie.

Nefora se lăsă pe pămînt, alături de el şi-i spuse :

— Atunci rămîn şi eu aici, alături de tine.

— Pentru ce ?

— Pentru că te iubesc. Viaţa fără tine mi-e nesuferită, Zenon. Să ştii de la mine că numai din deznădejde i-am făgăduit cîrmuitorului să mă mărit cu fiul lui, dar nu-s în stare să ţin această făgăduială. Să mor cu tine mi-e mai plăcut decît să trăiesc alături de nesuferitul de Dunaz. N-au decît să-mi ia averea, dar pe mine nu mă dau. Voi muri alături de tine.

Zenon o luă de mînă şi-i răspunse încet :

— Ar trebui să-ţi mulţumesc pentru aceste simţăminte. Dar dacă mă iubeşti cu adevărat, te voi ruga să faci altceva.

— Spune ! Voi face orice pentru tine !

În glasul Neforei se auzeau lacrimi.

— Dacă cerul vrea ca peste un ceas să pierim, te rog din suflet să nu te omori împreună cu mine şi să nu te măriţi cu omul care n-are nici judecată dreaptă şi nici inimă bună. Să faci altceva.

— Ce trebuie să fac ?

— În urma noastră vor fi mulţi orfani şi bătrîni, care vor fi trimişi în lanţuri la carierele de piatră. Rămîi în viaţă şi trăieşte ani mulţi de dragul lor. Dăruieşte-mi milostenia asta... făgăduieşte-mi asta, Nefora, şi am să mor fericit, lăsîndu-ţi moştenire iubirea mea pentru cei ce suferă.

La auzul cuvîntului „iubire", Nefora tresări şi şopti :

— Mai spune o dată !

— Ce anume ?

— Mai spune o dată vorba asta. O, Zenon ! Dacă ai şti ce înseamnă pentru mine cuvîntul „iubire".

— Se-nțelege că știu, Nefora ! Iubirea îi cuprinde pe toți într-o singură inimă.

— De ce nu m-ai iubit atunci, Zenon ?

— N-am putut primi acea dragoste care îmi cerea să uit supunerea ce o datorez vorbelor învățătorului meu, să uit rugămințile lui de dragul bucuriilor trupului, acum însă, cînd nu mai ești cea de atunci, ci alta, cînd nu-mi slăbești, ci îmi întărești cugetul și îmi făgăduiești să te închini făptuirilor iubirii, acum te iubesc, Nefora cea miloasă !

Nefora apucă cu amîndouă mîinile mîna lui Zenon, strigînd :

— Mi-ai cucerit inima... Voi face totul așa cum vrei, voi trăi mai departe pentru binefaceri, dar mai bine ar fi... să fugim de aici ! În rîndurile mulțimii sînt oameni care or să ne ascundă și eu am să fiu roaba ta.

— Roabă ? Pentru ce, Nefora ? Acum tu iubești pe oameni fără a le deosebi obîrșia și credința ; ești gata să fii în slujba lor, sufletul tău este aidoma sufletului meu. Îmi ești soră, prietenă... Dacă vrei, fii mireasa mea... Sînt fericit ! Nu mă mai tem de nimic și am să mor binecuvîntîndu-te, pentru că prin minunatul tău avînt mi-ai umplut inima de bucurie. Dar n-am să fug ! N-am să mă ascund de aceia care sînt nefericiți și... mai mult : n-o să las pe nimeni să-l umilească prin batjocură pe el... pe acela pe care îl numesc învățătorul meu, stăpînul meu... Destul a fost umilit pînă acum ! Și de o fi să rămîn singur, ceea ce se poate întîmpla, voi urca singur pînă în piscul muntelui : n-au decît să vadă că acela care-l iubește, crede în el !

— Dar pentru ce ?

— Pentru *fericirea oamenilor,* pentru că în învățătura lui se ascunde calea spre fericirea tuturor ! Dar pentru a merge pe calea aceasta... trebuie să crezi, Nefora, trebuie să urnești în viață lucruri mai grele și mai trainice decît muntele acesta, și pentru asta trebuie să fii gata de orice, fără să iei seama la cîți sîntem : unul sau mai mulți.

— N-ai să fii singur, răspunse Nefora, și-n glasul ei se simțea tulburare și lacrimi.

Zenon îi luă iar mîna și-i spuse :

— Pentru ce ești tulburată și pentru ce simt tristețe în glasul tău ?

— Mă tem să-ți spun adevărul.

— Nu-ți fie teamă ! Răspunde-mi !

— El... acest învățător al tău a stat și stă între mine și tine...

Îl iubeşti mai mult decît pe mine... El te îndepărtează de mine...

Zenon clătină din cap.

— Nu, Nefora, răspunse dînsul, acela pe care-l iubesc eu, acela care putea fi om de vază, dar a vrut mai degrabă să fie un cerşetor, acela care şi-ar fi putut umili duşmanii, dar în loc de asta s-a rugat pentru ei, acela nu desparte pe nimeni ! El ne va uni şi ne va învăţa să ne iubim într-un fel care înalţă sufletele şi inimile !

— Nu vreau o astfel de dragoste !

— De ce ?

— Pentru că nu poate mulţumi niciodată inima unei femei.

— Greşeşti ! Ascultă-mă cu răbdare ! Noi doi sîntem pe pămîntul faraonilor. Noaptea ascunde ochilor noştri locuri pe care ţi le-aş putea arăta spunîndu-ţi : acolo-i oraşul On, acolo sînt piramidele lui Giseh pe care le-au văzut Iusuf şi Zuleika [1]. Zuleika l-a iubit pe Iusuf cu o patimă nestăvilită, aidoma aceleia pe care ai lăsat-o să te stăpînească şi pe tine altădată. Nu se temea că se va înjosi pe ea însăşi şi pe soţul ei prin această dragoste. Iusuf era minunat de frumos. Fără îndoială mai frumos decît mine ! Despre asta ne spune povestea care a ajuns pînă la noi. Într-o zi, cînd femei de vază s-au apucat s-o dojenească pe Zuleika pentru dragostea ei faţă de Iusuf, Zuleika le-a dat fiecăreia cîte un cuţit şi o portocală, şi cînd au început să-şi cureţe portocalele, Zuleika l-a chemat pe „robul" ei. Iusuf a intrat în încăpere şi atunci toate femeile s-au tăiat la degete şi au scăpat pe jos portocalele... Iusuf însă n-o iubea pe atunci pe frumoasa Zuleika şi nu se simţea atras de ea, pentru că nu-i plăcea să trăiască în minciună şi înşelătorie. Iar Zuleika s-a răzbunat împotriva lui şi l-a pierdut. Asta l-a costat mai mult decît un ochi ! Iusuf a fost aruncat în temniţă, iar Zuleika se tînguia şi plîngea. Cînd i-a murit bărbatul, ea şi-a părăsit casa şi s-a dus să trăiască într-o colibă, unde îşi deplîngea cruzimea şi repeta numele lui Iusuf... Iar Iusuf, auzind despre asta, şi-a muiat inima, a venit la Zuleika în coliba ei de stuf şi i-a spus : „Eşti bună la suflet, porumbiţa mea ! Vreau să-mi fii soţie !" Oare o asemenea dragoste este, după părerea ta, mai prejos decît patima care te orbeşte ca o pîclă şi care trece repede, lăsînd în urma ei doar păreri de rău ? Dragostea aceluia care poate spune : „eşti bună la suflet,

[1] Zenon povesteşte istoria lui Iosif şi a femeii lui Putifar aşa cum este redată în legendele egiptene şi în Coran (cap. XII, pg. 21—111). (N.a.).

porumbița mea", făgăduiește o viață plină de înțelepciune, în loc de patimă trecătoare... Judecă și tu : ce-i mai bine ? Uite, tu acum ești blîndă și bună... nu te mai frămînți cum să-i întreci pe toți în frumusețe prin podoabele tale ; mă asculți atentă și poate că...ai să-mi spui : „Zenon, prietenul meu ! Simt în pieptul meu o inimă nouă. Fii tare și nu te lăsa tulburat de nimic. Fie ce-o fi : du-te unde te-or duce : la moarte sau în carierele de piatră, Nefora ți-e prietenă ! Va rămîne în viață și va fi mamă pentru toți nenorociții orfani pe care-i vor lăsa în urma lor creștinii omorîți..."

— Taci, o, taci odată ! Voi face tot ce spui ! Am s-o fac pentru tine.

— Nu ! S-o faci pentru acela pe care-l iubesc mai mult decît pe mine însumi și căruia vreau să-i dau ascultare în tot ce mi-i pe înțeles și în tot ce e mai presus de înțelegerea mea.

— Fie și așa ! Sînt prietena ta și roaba stăpînului tău.

Zenon se ridică, o sărută blînd pe Nefora în creștetul capului și-i spuse :

— Acum s-a împlinit totul și muntele s-a urnit din loc.

— Da, răspunse Nefora, și mie mi s-a părut că pămîntul de sub noi s-a cutremurat...

— Ești prea obosită. Acum e timpul să ne despărțim. Curînd o să se lumineze de ziuă : întunericul se destramă și zăresc în cîmpul de sparanghel un țăran. Rămîi cu bine, Nefora, prietena mea ! Întoarce-te cît mai degrabă în oraș și nu-mi purta de grijă : am să fac ceea ce trebuie să fac. Nu mi-e teamă de carierele de piatră : sînt meșter mare și nu mă vor pune să car blocuri de granit. Voi ciopli acolo capetele lui Hator și... fi-voi fericit, în locul depărtat al osîndei mele gîndindu-mă la tine și bucurîndu-mă că te-ai schimbat, că nu mai ești cea de odinioară, că iubești pe oameni și că trăiești pentru a le face bine. Încă o dată rămîi cu bine și nu mă urma... Dar ce-o mai fi și asta ?... Acum parcă am simțit și eu că pămîntul s-a lăsat și apoi s-a boltit sub picioarele mele !

— Da, da ! Pămîntul se clatină !

— Aud și un vuiet... Parcă pîrîie ceva în măruntaiele muntelui... Și cînd s-or fi adunat oare norii ăștia grei ? Foc și apă cad din cer !...

Se pornise furtuna, lucru atît de rar sub cerul veșnic însorit al Egiptului, încît Nefora nici nu știa cum e asta. Zenon însă îl citise pe Strabon și de aceea își dădu seama de ce se întîmplă și își aminti că o furtună în Egipt pe cît e de rară, pe atît poate

fi de puternică și înspăimîntătoare. De altfel, nu mai era timp de gîndit, pentru că se pornise o ploaie cu găleata, sub puterea căreia nu-ți rămînea decît să cazi cu fața la pămînt. Ploaia nu picura și nu șiroia, ci curgea gîrlă, iar fulgerele spintecau cerul, norii bubuiau și pămîntul se cutremura, se umfla, se lăsa în jos, se boltea iar și vuia într-una.

Cămila care țipase-n noapte și picăturile de ploaie care căzuseră din bolta întunecată în casa cîrmuitorului, și ibisul negru care dănțuise pe malul Nilului nu se înșelaseră în prevestirile lor : peste pămîntul Egiptului se dezlănțuise din nou furtuna și ploaia lui Strabon...

Culcat cu fața la pămînt, Zenon nu se gîndea decît la un singur lucru : dacă și acolo, în vîrful muntelui nu-i cu putință să te ridici și să faci un pas, ce trebuie să fie în vale, unde se năpustesc acum puhoaiele de pe munți !...

Capitolul al treizecilea

Mai bine de un ceas oceanul de ape din văzduhuri se revărsase în puhoaie uriașe asupra pămîntului ; dar, de cum se mai domoli puțin, Zenon se ridică, o săltă de coate pe Nefora, care-și pierduse cunoștința, o sprijini de un bolovan și se repezi în vîrful muntelui. Se temea să nu întîrzie și să nu vină cel din urmă la locul întîlnirii lor, al tuturor. Dar cînd ajunse în fugă pe creastă, își dădu seama că nici unul dintre creștini nu venise încă, iar cînd privi în jos, ochii lui nu dădură peste priveliștea cunoscută : pămîntul nu se mai zărea, iar Nilul era necuprins ca marea cea mare. Pe apele lui tulburi și învolburate pluteau bărcile răsturnate, bordeie și palmieri scoși din pămînt cu rădăcini cu tot, iar la poalele muntelui o sumedenie de ființe omenești luptau cu puhoiul, cățărîndu-se unii pe umerii altora, aidoma racilor puși în oală de pămînt...

Zenon căzu în genunchi strigînd :

— O, părinte ceresc ! Cruță-i pe cei ce viețuiesc pe pămînt ! Le-ai dat a înțelege că totul îți este cu putință ! Pogoară, deci, în inimile lor iubirea pentru aproapele lor !

Și în vreme ce se ruga, simți cum muntele crește, se umflă ca un burete, coastele lui stîncoase se trag înăuntru iar partea moale dospește în afară, făcînd să plesnească și să se facă țăndări dalele de piatră de deasupra... Deodată totul prinse să se clatine, cioburi

de piatră măruntă țîșniră ca din praștie și dîre întregi de pămînt se clintiră și o porniră în jos, straturi-straturi.

— Zenon ! Muntele a pornit la vale ! auzi Zenon un glas din spatele său și Nefora îi căzu în brațe de pe pisc.

Zenon întoarse capul și văzu că ciobul uriaș de munte, pe care stătuse, s-a desprins și se rostogolește cu o iuțeală grozavă pe povîrnișul lunecos, în Nil.

— Facă-se voia Ta ! șopti Zenon și o strînse la piept pe Nefora cea fără de simțire.

Iar stînca cu ei amîndoi gonea la vale, în vreme ce din valuri și din crăpăturile muntelui se auzeau voci strigînd :

— A pornit-o muntele la vale ! S-a urnit muntele ! Mare-i Dumnezeul creștinilor ! Meșterul aurar Zenon a urnit muntele din loc !

Capitolul al treizeci și unulea

De abia se auzi primul bubuit de tunet și se porni ploaia cea mare, că toți cei ce se aciuiaseră la poalele muntelui, cu simțurile îngreuiate de băutură, săriră de pe locurile lor și o porniră în fugă pe după munte, unde întîlniră o ceată mică de creștini pe lîngă care șiroaiele coborau năvalnic din vîrf. Cîrmuitorul fugea înaintea tuturor, gonindu-și în galop telegarii înhămați la car și dintre care numai unul era al lui, celălalt fiind înhămat la întîmplare. În dreptul unei crăpături în munte îl văzu pe Peoh, care ieșea tîrîș din văgăună și-i strigă :

— Ai văzut ? S-a urnit muntele !

— Am văzut ! îi răspunse Peoh mohorît.

— Ia spune-mi repede : ce stă scris, în învățătura creștină, că trebuie să faci pentru a opri muntele în loc ?

— Din păcate învățătura lor vorbește numai cum poți „urni muntele", dar nu spune de loc cum îl poți opri locului.

— De ce nu mi-ai spus-o înainte ?

Toți ceilalți prinseră din zbor vorbele cîrmuitorului și strigară într-un glas :

— Așa-i ! De ce nu ne-ai spus-o înainte ? Înțelept afurisit ! Ne-ai pierdut pe toți !

Aruncînd fulgere din ochii lui bolnavi, Peoh ridică mîna pentru a-și repezi cîrja în cei ce-l acopereau de ocări, dar în aceeași clipă se rostogoli la picioarele cîrmuitorului, izbit de un par în ceafă.

Cîrmuitorul se înfricoşă şi dădu bice telegarilor săi de strînsură, mînîndu-i spre ceata de creştini, cărora le strigă :

— Prieteni ! Rugaţi-vă ca muntele să se oprească !

Dar creştinii erau descumpăniţi : rămăseseră pînă atunci de partea cealaltă a muntelui, opusă locului unde se arătaseră Zenon şi Nefora şi nu văzuseră nimic din cele ce se petrecuseră pe panta cea abruptă, de aceea răspunseră :

— O stăpîne, de ce ne cauţi mereu pricină ? Nici n-am căzut bine la învoială cum să ne rugăm ca muntele să se urnească din loc şi vii cu o nouă poruncă, să-l oprim !

Cîrmuitorul se mulţumi doar să dea din mînă a lehamite şi porni mai departe, spunîndu-le :

— Muntele s-a şi urnit din loc ! Duceţi-vă fuga sus şi veţi vedea ce se întîmplă.

Atunci creştinii se repeziră cu toţii sus, pe munte, acolo de unde coborîseră înainte Zenon şi Nefora, şi văzură o priveliştе uluitoare, cu desăvîrşire nouă, alta decît aceea pe care o văzuse cîrmuitorul : muntele se întîlnise cu apa... Bucata lutoasă pe care coborîseră Zenon şi Nefora se oprise chiar deasupra apelor, iar în spre cei doi se apropia o barcă cu pînze de mătase, la cîrma căreia se afla persanul ce-l slujea pe Zenon. Acesta îi luă în barcă pe Zenon şi pe Nefora şi barca se depărtă din nou. Faţa apei nu mai clocotea. Era liniştită şi netedă. În afară de barca lui Zenon, pe Nil mai pluteau flori albastre şi albe de lotus, iar deasupra apelor şi mai aproape de ţărm zburau stoluri de pescăruşi şi ciori de apă, smulgînd cu lăcomie din valuri peşti aduşi de puhoaie. Pe lîngă ţărm pluteau ciocnindu-se globurile de aur ale pepenilor galbeni de mărime uriaşă... Şi deodată oamenii zăriră pe o fîşie de apă ceva care semăna cu un trunchi lunguieţ de salcie, îmbrăcat în carapace : era un crocodil !...

Ivirea crocodilului era un semn netăgăduit că apele Nilului au crescut ! Crocodilul era întotdeauna un vestitor care venea din mlaştinile de la Phile şi Siun.

Într-adevăr, drept spre cîrmuitor venea în goana calului un olăcar cu o scrisoare adusă încă înainte de furtună de un porumbel trimis din Memfis : Nilul se revărsase şi locuitorii Thebei erau în păr pe acoperişuri.

Nu le rămînea oamenilor decît să se bucure şi să se veselească : recolta era asigurată şi vina creştinilor era uitată, măcar pentru o vreme. Tabăra se pregătea de plecare. Slugile prindeau cum puteau, umblînd anevoie prin nămolul gros, caii, asinii şi cămilele, pe care

le înşeuau. Oamenii, uzi pînă la piele şi istoviţi prindeau inimă acum, la ivirea soarelui strălucitor îşi uscau veşmintele, glumeau, rîdeau şi porneau din nou spre oraş...

Rămăşiţele corturilor, ale oamenilor şi animalelor, le duceau apele Nilului... Zenon şi Nefora nu mai erau acolo şi nimeni nu întreba şi nu-şi amintea de dînşii. Toţi se grăbeau acasă... Creştinii se liniştească şi ei, şi pe deasupra, spre marea lor bucurie, cînd se întoarseră în Alexandria, îl găsiră acolo pe patriarhul lor, care izbutise să se întoarcă înaintea tuturor în bogata lui casă. Cîrmuitorul vru să-l vadă şi trimise un car după el, dar patriarhul îi răspunse :

— Carul acesta poate tot atît de bine să-l aducă la mine pe cîrmuitor, iar drumul de la mine pînă la dînsul este la fel de lung ca şi de la dînsul pînă la mine. Să vină el la mine dacă vrea.

Capitolul al treizeci şi doilea

Cîrmuitorul se aşează îndată în car, sosi la patriarh şi-i spuse :

— Iartă-mă ! Nu eram sigur că sfinţia-ta s-a şi întors acasă !

— Smerenia noastră este întotdeauna aproape şi întotdeauna departe de cel ce o merită, îi răspunse patriarhul.

— Sfinţia-ta, ştie fără îndoială, ce întorsătură au luat lucrurile ? Acum credinţa voastră este la mare cinste aici la noi.

— Domnul a înviat şi vrăjmaşii lui se risipesc.

— Da, Peoh cel viclean a fost ucis cu un par de mîna celor de o credinţă cu dînsul, iar baba Bubasta a fost sugrumată.

Patriarhul nu răspunse nimic : baba Bubasta nu merita nici măcar o singură vorbă din partea lui, însă cîrmuitorul îi povesti mai departe cum că oamenii i-au înfundat gura şi nasul cu lut şi că mulţi vor acum să intre în rîndurile celor ce au mişcat muntele din loc.

— M-am aşteptat la asta, răspunse patriarhul.

— Eu însă nu, şi trebuie să mărturisesc, spre marea mea ruşine, că m-am înşelat foarte mult !

Patriarhul zîmbi şi răspunse încet :

— Ce să-i faci ? Şi Homer a mai greşit.

— Da, am greşit, şi acum o rog pe sfinţia-ta — să ne împăcăm : am putea să fim foarte folositori unul altuia.

— De, mi se pare că smerenia noastră nu mai are nevoie de nimeni în clipa de faţă !

— Preasfinția-ta să-și aducă aminte că și Homer a greșit !

Și patriarhul își aduse aminte.

Cei doi rămaseră împreună vreme îndelungată și stătură de vorbă fără acoliți și fără mînuitori de evantaie.

În aceeași zi veniră la preoți oameni fără număr, cerînd să fie botezați, dar episcopul nu știa ce să facă : să aștepte ca toți doritorii să fie pregătiți, după cum era obiceiul, de catehizatori sau, luînd seama de împrejurările neobișnuite de atunci, să-i boteze fără zăbavă, de îndată ce-și vor arăta dorința.

— Aici te las să te hotărăști singur cum e mai bine, i-a răspuns patriarhul.

Și oamenii veneau în cete la preoți, rugîndu-se să fie botezați. Iar egiptenii rămași statornici în credința lor, adevărați „Rem-en-Kemi", priveau posomorîți la tot ce se întîmplă și își spuneau în șoaptă că „așa e scris să fie... Zeul cel răstignit va învinge pe toți zeii din Kemi [1] iar numele proorocului palestinian se va răspîndi de-a lungul valurilor sfîntului Iaro [2]... Așa auziseră păsările care înnoptează în cuiburile lor adăpostite în urechile statuii grăitoare a lui Amenhotep..."

Capitolul al treizeci și treilea

Grasul de Dunaz se înșelase și el în socotelile lui. Nefora și-a schimbat hotărîrea și n-a mai vrut să se mărite cu dînsul. De altfel, el nici nu mai dorea asta, deoarece bogățiile ei se topiseră : după ce femeia dărui libertatea tuturor robilor săi, își împărți averea, acea avere după care jinduise Dunaz, celor săraci, care pierduseră totul și nu-și mai puteau hrăni familiile. Atunci Dunaz s-a apucat să-și caute altă mireasă, cu zestre mare, și a găsit-o. Iar Nefora trăia modest, îi ocrotea pe cei nevoiași și făcea școli în care copiii primeau învățături folositoare și deprindeau meserii. Vestea despre făptuirile ei ajunse curînd și la urechile lui Zenon și atunci meșterul veni iar la dînsa și-i spuse :

— Pacea Domnului, mai presus de orice, este acum cu tine : ai îndrăgit binele ! De ce să trăim departe unul de altul ? Vino în casa mea și vom trăi împreună pentru folosul celor pe care-i putem ajuta. Fii soția mea, Nefora !

---

[1] *Kemi* — numele vechi al Egiptului. Rem-en-Kemi — om din Egipt. (N.a.)

[2] *Iaro* — Nil. (N.a.)

Şi aşa a fost! Zenon şi Nefora s-au căsătorit şi au trăit ani mulţi spre folosul oamenilor şi spre bucuria Domnului. Zenon îşi vedea, ca şi pînă atunci, de meseria lui şi nu dispreţuia nici o altă credinţă, cum nu şi-o lăuda nici pe a lui. Într-o zi, cînd a fost chemat pentru nişte lucrări la patriarhie, patriarhul, după ce-i dădu comanda, îl întrebă :

— De cine ai fost pregătit şi întărit în credinţa ta, Zenon ?

— N-am fost încă pe deplin pregătit, îi răspunse Zenon.

— Cum aşa ?

— Ea mi se dezvăluie puţin cîte puţin şi nu-i întotdeauna la fel de tare în sufletul meu : uneori mijeşte doar ca primele raze ale dimineţii, alteori luceşte ca o pălălaie şi luminează totul.

— Se cheamă că mai eşti încă slab în credinţa ta.

— O, da, foarte slab !

— De ce nu te căzneşti s-o întăreşti, ca să fie întotdeauna deopotrivă de statornică ?

Zenon rămase pe gînduri.

— Spune-mi la ce te gîndeşti ? îl întrebă patriarhul.

— Îmi amintesc de vorbele lui Amazis : coarda arcului e slabă pînă nu-i pui o săgeată şi n-o tragi cu mîna. Dar cînd va trebui să fie încordată, se va încorda şi va lovi cu putere. Dacă însă tragi de ea şi o ţii mereu încordată, ea se subţiază şi îşi pierde puterea. Mă tem ca nu cumva să pierd şi puţinul pe care cerul mi-l dăruieşte din cînd în cînd.

1890

BĂRBATUL DIN KOLÎVAN[1]

(Din însemnările baltice)

S-A DUS DUPĂ ZIUA DE IERI
ŞI DUS A FOST...

PROVERB RUSESC.

Capitolul întîi

Pe ţărmul Balticei, patru veri am locuit la Revel, patru în împrejurimile Rigăi şi trei la Arensburg, pe insula Esel. Într-una dn şederile mele la Revel — îmi amintesc că asta a fost în primul an cînd m-am dus acolo, pe timpul guvernatorului M. N. Galkin-Vrasski — am închiriat o căsuţă pe aleea „Sub castani", deci chiar în Ekaterinental, aproape de parc, aproape de plajă, aproape de „salon" şi nu departe de locuinţa guvernatorului la care mă duceam pe atunci în vizită.

Proprietarii mei aveau trei căsuţe, toate trei mici, de lemn, vopsite în cenuşiu şi cît se poate de curăţele. În căsuţa ce dădea în stradă locuia sora unui fost guvernator-general al Petersburgului, prinţul Suvorov, bătrîna prinţesă Gorceakova ; cealaltă căsuţă, cu etaj, care dădea cu o latură spre curte, iar cu cealaltă spre grădină, era ocupată de două familii : la etaj stăteam eu, iar jos, se mutaseră încă înaintea noastră alţi chiriaşi al căror nume nu-l ştiam. Mi s-a spus doar :

— Aici stau nişte nemţoaice.

Ne-am nimerit cu toţii oameni paşnici şi, cum s-ar zice, „serioşi". Cea mai de vază dintre noi toţi era fără îndoială prinţesa Varvara Arkadievna Gorceakova, a cărei importanţă ca persoană influentă era poate chiar puţin cam exagerată. Se spunea despre dînsa că „poate face orice prin mijlocirea fratelui ei". Prinţesa ştia — pare-se — ce se vorbeşte despre ea, şi asta nu-i displăcea. De altfel ; pentru unii chiar făcea cîte ceva. Toată vremea şi-o petrecea primind vizitele compatrioţilor de vază şi rugîndu-se lui Dumnezeu în catedrala rusească. Acolo slujea pe atunci, ca diacon, parohul de azi al bisericii ruse din Viena, părintele Nikolaevski, care se deosebea prin eleganţa cu care oficia serviciul divin ; era socotit

[1] Veche denumire rusească a oraşului Revel, actualmente Tallin.

de asemenea luptător național și „adevărat rus", pentru că scria la ziarul răposatului Aksakov din Moscova.

În casa prințesei Gorceakova puteai întîlni toată protipendada locală, cît și cea ocazională, începînd cu M. N. Galkin și Lanskih, și terminînd cu vice-guvernatorul Polivanov, despre care nu se știa în care anume loc trebuia pus între „adevărații ruși". Prințesa primea de asemenea și clerici, îndeosebi pe preotul Feodor Znamenski și pe diaconul Nikolaevski. Își avea în „familiile" clericilor fiii și favoriții ei, pe care îi fericea cîte puțin de altfel, doar cu daruri „mici" și „mijlocii". Pînă la cele „mari" nu ajungea din pricini, se pare, destul de serioase. Într-un cuvînt, printre tot ce era mai de vază la Revel în acel an, prințesa Varvara Arkadievna ocupa locul cel mai de frunte și cel mai de vază, casa ei mică și cenușie fiind vizitată zilnic de baronii nemți, care aveau motive întemeiate să-l iubească și să-l stimeze pe fratele ei, cît și de „adevărații ruși" mai mult sau mai puțin remarcabili.

Vizitatorii prințesei căutau care mai de care să fie cît mai curtenitori și lingușitori, fără să știe — mulți dintre ei — la ce le-ar putea folosi.

Atît casa, cît și oamenii din jurul prințesei erau cît se poate de interesanți și făgăduiau multe lucruri vrednice de a fi luate în seamă.

Îmi petreceam cea mai mare parte a timpului stînd la masa de lîngă fereastra ce dădea în grădină ; această grădină, după cum prevedea contractul de închiriere, putea fi folosită, deopotrivă atît de chiriașii de la etaj, cît și de cei de la parter, adică de membrii familiei mele și de „nemțoaicele" de jos. Dar nemțoaicele, care închiriaseră parterul ceva mai înainte de venirea noastră, nu voiau să ne recunoască dreptul de a ne folosi și noi de grădină, și se tot certau cu proprietăreasa, susținînd că dînsa nu le pomenise nici un cuvînt despre asta și că nici nu putea fi vorba de împărțeală, întrucît ele n-ar fi primit pentru nimic în lume să locuiască în asemenea condiții, și anume să se joace în aceeași grădină copiii lor cu copii de ruși.

Cearta a izbucnit chiar din prima zi a sosirii noastre la Revel, de îndată ce copiii au coborît în grădină. Mai întîi am aflat de ea din gura slujnicelor, pentru care certurile dintre proprietăreasă și chiriașii de jos prezentau un mare interes, iar mai tîrziu am auzit cu urechile mele toată pricina, în faza ei culminantă, cînd cearta a fost mutată din odăi sub cerul liber. Era la amiază. În grădină ieșiseră trei nemțoaice : o doamnă înaltă și zveltă, încă destul de

frumoasă, cu bucle cărunte, o altă doamnă tînără şi foarte frumoasă, care-i semăna mult celei dintîi, şi o a treia, proprietăreasa noastră, o estoniană germanizată, care apăra cu voce tare drepturile mele la folosirea grădinii.

Toate trei erau grozav de tulburate, mai cu seamă proprietăreasa şi cea mai vîrstnică dintre „doamnele de jos" cum le numeau servitoarele mele.

Proprietăreasa spunea cu voce ridicată :

— V-am prevenit... v-am spus că vor fi chiriaşi şi la etaj şi că grădina este pentru toată lumea.

La tot ce spunea, doamna cea vîrstnică răspundea scurt : *„Nein !"*, scuturîndu-şi buclele şi roşind. Iar doamna cea tînără le lua de mînă cînd pe una, cînd pe cealaltă şi le ruga „să nu-l scoale pe ăl mic".

Doamna cea tînără ţinea de mînă doi băieţi frumos îmbrăcaţi, unul de vreo cinci şi altul de vreo trei ani, şi... nici unul dintre ei nu dormea. Va să zică, în afară de aceşti doi copii mai era şi un al treilea, care dormea. Poate că era un copil slab şi bolnăvicios, şi sărmana mamă avea o grijă nemărginită pentru el.

Mi s-a făcut milă de dînsa şi, pentru a pune capăt apăsătoarei scene, m-am hotărît să renunţ la grădină şi mi-am chemat în casă nepoţii.

Copiii au plecat din grădină, după ei a plecat şi proprietăreasa, iar grădina a rămas în posesia celor două nemţoaice, care s-au liniştit, au ieşit afară şi au pus un lacăt mare pe grilajul portiţei ce da în grădină.

Proprietăreasa, dînd cu ochii de mine, mi s-a plîns de lacăt, a spus că punerea lui este o „îndrăzneală" şi m-a sfătuit să-mi reclam pe undeva „drepturile", iar servitoarele mele le-au poreclit — cu totul neîntemeiat — pe cele două femei „nemţoaice răutăcioase".

Eu însă nu m-am lăsat pradă acestor influenţe neprietenoase şi am găsit că amîndouă femeile au multe trăsături plăcute. Nici nu m-am plîns împotriva lor, ci am rămas politicos, liniştit şi n-am mai căutat să-mi afirm drepturile cu privire la folosirea grădinii. Grădina rămînea mereu închisă, dar noi nu simţeam nici un inconvenient din pricina asta, deoarece vîrfurile verzi ale copacilor ne intrau pe fereastră drept în casă, iar minunatul parc din Ekaterinental începea chiar din preajma căsuţei noastre.

Cele două nemţoaice ne dăduseră afară din grădină nu din necesitate, ci parcă mai mult din principiu. De altfel, grădina le era

într-adevăr mai folositoare decît nouă. Şedeau amîndouă aproape tot timpul acolo, împreună cu cei doi copii, iar portiţa o ţineau neapărat zăvorîtă, cu lacătul pus. Făceau această operaţie cu greu, deoarece trebuiau să se aplece peste grilaj şi să treacă lacătul prin inelele aşezate în partea din afară. Cu toate acestea îndeplineau totul cu minuţiozitate şi grijă. Parcă s-ar fi temut că noi am putea da buzna în grădină şi că ar fi nevoie să ne scoată afară cu sila. Poate că pentru ele asta însemna un fel de război, iar soarta oricărui război fiind foarte problematică, socoteau că este mai bine să se zăvorească şi să rămînă în citadela lor.

Capitolul al doilea

Şi lucrurile au rămas aşa. Nimeni n-a căutat să pună la îndoială victoria cîştigată de cele două nemţoaice. Copiii noştri erau cît se poate de nepăsători faţă de grădiniţa de lîngă casă, deoarece malul mării le oferea o întindere şi o libertate neasemuit mai mare, şi doar bucătăreasa şi camerista erau cam bosumflate, pentru că îşi puseseră în minte să ia cafeaua de dimineaţă în grădină, dacă tot erau în vilegiatură ; cum planul lor căzuse baltă, am căutat să le despăgubesc prin alte avantaje şi lucrurile s-au potolit. De altfel, amîndouă fetele aveau nişte inimi atît de bune şi de iertătoare, încît s-au mulţumit să-şi bea cafeaua în faţa ferestrei deschise şi n-au mai căutat să iasă în grădină ; cît despre mine, îmi părea chiar bine că nemţoaicele nu lasă pe nimeni acolo, fiindcă în felul acesta aveam mereu linişte, înlesnire însemnată pentru ocupaţiile mele literare.

De cîte ori mă ridicam de la masa mea de lucru şi mă apropiam de fereastră pentru a fuma cîte o ţigară, le vedeam fără greş pe cele două doamne, cu cîte un lucru de mînă, iar alături de ele pe cei doi băieţi frumos îmbrăcaţi, care se numeau „Friede" şi „Wolia". Băieţii se jucau şi cîntau *„Anku dranku drili-dru, seter faber fiber-fu"*. Îmi plăcea şi asta. În curînd s-a ivit şi cel de al treilea copilaş, un prunc nou-născut. Doamnele îl scoteau numai pe vreme bună, într-un cărucior acoperit.

Cele două femei erau, după toate aparenţele, legate printr-o mare prietenie şi trăiau într-o înţelegere atît de deplină, încît îţi venea să crezi că ascund cu grijă împreună o mare taină de care se tem.

Viața pe care o duceau era cît se poate de liniștită și de ireproșabilă. După ce puseseră stăpînire totală pe grădina de lîngă casă, păreau a fi mulțumite numai cu atît și nu ieșeau nici să asculte muzică și nici să se plimbe în parc. Despre starea lor socială nu știam absolut nimic. Slujnicele mele ne-au povestit doar că cea mai vîrstnică dintre doamne este „baroană" și că sînt amîndouă atît de îngîmfate, încît nu răspund la bineți și nu știu ruseşte nici o boabă.

O singură dată liniștea casei lor fu tulburată de sosirea a trei persoane, dintre care una putea fi luată drept o apariție neobișnuită.

Am fost cel dintîi care am văzut cum această apariție ne-a luminat ; da, întocmai ! Nu pot găsi altă vorbă decît *„ne-a luminat" !*

Am auzit deodată cum s-a trîntit portița și în pragul ei s-a ivit o făptură ușoară, grațioasă, luminoasă și strălucitoare. Era o fată tînără cu păr bălai, cu o valijoară roșie într-o mînă și cu o umbrelă în alta. Purta o rochiță ușoară de stambă, de un albastru-deschis, iar pe cap o pălărioară de pai cu panglică castanie ; borurile largi ale pălăriei îi reliefau și mai mult trăsăturile feței nespus de frumoase, aproape copilărești.

Încă de la intrare, fata a fost întîmpinată de o chemare pornită din fereastra locuinței de jos :

— Aurora !

La care ea răspunse :

— *Tante !*

În aceeași clipă și baroana și fiica ei ieșiră în fugă s-o întîmpîne, Aurora se repezi și ea în fugă spre ele și „sărutările nu se mai sfîrșeau", cum se obișnuiește să se spună în asemenea împrejurări.

Peste un ceas Aurora și doamna cea tînără ieșiră în grădină, unde ciripiră vreme îndelungată, după care se așezară pe bancă. Aurora nu mai purta acum pălărie. Avea o rochie cusută cu mult gust, iar pe cap un fel de scufiță trandafirie, ce dădea făpturii ei vaporoase și pline de grație o înfățișare frigiană.

Aurora o mîngîia pe doamna cea tînără pe cap, îi săruta din timp în timp mîinile și o numea Lina.

Baroana, care ieși după ele în grădină, le îmbrățișa pe amîndouă și le săruta cu drag.

Din vorbele lor am înțeles că Aurora și Lina sînt verișoare.

În seara aceleiași zile le mai sosiră doi musafiri de vază : un pastor și un vice-amiral, căruia doamnele îi spunea *„Onkel"*. Aceș-

tia au rămas doar scurtă vreme şi au plecat, iar după dînşii, la căderea serii, a trecut iar cu valijoara ei ca o arătare uşoară, Aurora ; şi nu s-a mai întors.

Slujnicele mele au aflat că baroana a petrecut-o pe „fîţîita aia" la vapor şi au mai descoperit iarăşi de undeva că „nemţoaicele au avut botez", şi anume că l-au botezat pe micuţul plimbat prin grădină în cărucior.

Mie unuia nu-mi păsa nicidecum de toate astea şi nădăjduiam că nici pe viitor n-o să-mi pese, dar s-a dovedit că mă înşelasem.

A doua şi a treia zi şi în multele alte zile ce au urmat, lucrurile au mers ca de obicei : toţi gustau din plin minunatele zile ale unei veri cît se poate de frumoase, cei doi băieţi mai mari ai nemţoaicelor cîntau pe sub ferestrele mele *„Anku dranku dri-li-dru"*, iar mititelul abia botezat dormea liniştit în căruciorul lui, cînd deodată, cu totul pe neaşteptate, toată această tihnă fu întreruptă şi tulburată de o năprasnică furtună care se năpusti peste căsuţa noastră, dinspre mare.

Capitolul al treilea

Într-o bună zi, pe-nserat, la ceasul cînd umbra copacilor prinde a se lungi şi cînd vilegiaturiştii se duc cu toţii la promenadă, în portiţa casei noastre se ivi deodată un ofiţer de marină, tînăr şi foarte frumos. Tare ciufulit şi zmîngălit, ofiţerul a intrat cu mers smucit şi s-a îndreptat cu repeziciune drept spre locuinţa celor două nemţoaice, unde se stîrni deodată o oarecare forfotă neobişnuită.

Mai întîi s-a auzit glasul tinerei doamne, care a strigat :

— *Er ist gekommen... ah !*[1]

După care cea mai în vîrstă a repetat şi dînsa :

— *Ah ! Er ist gekommen !*

Şi deodată amîndouă începură să alerge descumpănite de colo-colo, ceea ce nu se mai întîmplase pînă atunci.

Ferestrele deschise atît la mine, sus, cît şi la ele, jos, lăsau să se audă totul de la ele la mine. Uneori, noaptea, cînd domnea o mare linişte, auzeam chiar cum cel mic începea să scîncească şi cum maică-sa îl lua în braţe şi îl legăna.

[1] A venit ! (Germ.)

Şi de data asta părea că se întîmplă ceva neobişnuit, tot în jurul celui mic. Mi s-a părut aşa, deoarece îndată după exclamaţiile *„Er ist gekommen"*, nemţoaica cea vîrstnică, cu bucle, a zbughit-o în grădină cu pruncul în braţe şi, strîngîndu-l tare la piept, tot privea cu o căutătură scrutătoare şi neliniştită ferestrele locuinţei abia părăsite, unde acum marinarul ciufulit se afla între patru ochi cu fiica ei.

Mi-am închipuit că pesemne pruncul constituie o surpriză cu totul neaşteptată pentru musafirul care părea să aibă o strînsă legătură cu mama şi cu fiica, adică cu vecinele mele. Curînd bănuielile mele s-au întărit şi mai mult.

Peste cîteva clipe am văzut-o pe tînăra mamă scoţîndu-i în grădină pe cei doi băieţi mai mari şi lăsîndu-i în grija bunicii, cu cîte o vorbă de îndrumare, din care am prins doar :

— *Still, Papa* [1] — după care a fugit.

Bunica i-a cuprins pe cei doi nepoţei cu braţele, cum îşi acoperă cloşca puii cu aripile, şi căutau să-i lămurească şi dînsa :

— *Still, Friede, Papa : er ist gekommen ! Still, Wolia, Papa !*

Copiii o ascultau şi se lipeau sfioşi de dînsa. Fiecare îi cuprindea mîna cu cîte o mînuţă, iar cu cealaltă ţinea o jucărie nouă.

— Ce-o mai fi şi asta ? mă întrebam eu. Oare şi cei doi băieţi mai mari sînt un secret pentru musafirul nou venit, la fel ca şi pruncul din leagăn ?

Căci despre cel mic îmi şi formasem ideea că „a fost plecat cavalerul în Palestina", în care timp baroana cea bătrînă nu şi-a păzit bine fiica şi uite că a venit pe lume prichindelul, pe care cele două femei îl ascund acum, la întoarcerea bărbatului, ca nu cumva această descoperire îngrozitoare să-l răpună aşa, pe nepusă masă.

Ce scenă apăsătoare trebuie să se petreacă între ei acolo ! Sărmanul marinar ! Biata doamnă cu păr bălai ! Biata baroană ! Şi vai de tine, prichindelule !

Pentru a fi cît mai departe de nenorocirea pe care n-o puteam înlătura, mi-am luat bastonul, mi-am pus pălăria şi m-am dus pe ţărm.

Dar tot ce mi-am închipuit cu privire la pricinile tulburărilor din sînul familiei de jos nu era chiar aşa cum credeam eu. Situaţia era cu mult mai complicată şi avea un caracter oarecum politic sau naţional.

---

[1] Ssst, tata ! (Germ.)

Capitolul al patrulea

Cînd m-am întors acasă la căderea întunericului, slujnica m-a întîmpinat încă înainte de a fi trecut pragul porții și mi-a povestit, tulburată, că bărbatul tinerei nemțoaice, întors de curînd acasă, „este un barbar fără pereche și mare scandalagiu".

— După plecarea dumneavoastră, zicea fata, s-a pornit să măsoare amenințător odăile în lung și-n lat și a strigat niște vorbe rusești pe care mi-e cu neputință să vi le spun.

— Cum, zic, rusești ?

— Tot felul de vorbe, dintre cele mai jignitoare și toate numai în ruseşte. Iar după aceea s-a apucat să zvîrle scaunele și tot ce-i cădea la îndemînă și tot striga : „Afară, afară din casa mea ! Nu vreau să știu de voi !" În cele din urmă a bătut-o și pe nevastă-sa și pe baroană, le-a alungat afară, le-a azvîrlit pe fereastră pernele, plăpumile și leagănul pruncului, iar el s-a închis înăuntru cu cei doi băieți mai mari și plînge.

— Și de ce plînge ?

— Nu știu ! Pesemne s-a îmbătat !

— Și cum de le știi pe toate așa de amănunțit ?

— A fost o mare hărmălaie ! L-au amenințat cu prințesa, dar dumnealui nici că-i pasă. Iar de la noi, de aici, se aude totul : și vorbele cele rusești, și cum le-a dat afară pe dumnealor, și cum a aruncat pernele... Eu îi ziceam gazdei să trimită după poliție, dar cele două nemțoaice, mama și fata, au zis că : „nu trebuie, o să-i treacă", iar eu ce treabă am ?

— Bineînțeles că nu-i treaba dumitale !

— Păi, mă speriasem că o să le ucidă și apoi mi-era teamă de copiii noștri, să nu audă vorbele pe care le spunea. Și dumneavoastră nu erați acasă. Mă tot uit de mult și tot aștept să veniți cît mai repede, că cele două doamne stau la mine în odaie, cu pruncul lor cu tot.

— De ce la mata ?

— Păi, dumneavoastră să nu vă supărați : vedeți ce ceață e afară ! Cum puteam să le las în grădină peste noapte, cu pruncușorul ăsta de țîță ? Să mă iertați, da' n-am putut...

— N-ai de ce să-mi ceri iertare, zic. Ai făcut foarte bine că le-ai adăpostit.

— Dumnealor au și culcat copilașul și s-au așezat pe lîngă lampă, cu împletitura lor.

Mare minune ! îmi ziceam. Doamnele, sărmanele de ele, au fost chiar acum scoase din propria lor casă, iar ele... parcă nimic nu s-ar fi întîmplat : s-au aciuiat la străini şi s-au şi apucat să împletească.

Şi, neputînd să mă stăpînesc, i-am împărtăşit nedumerirea mea slujnicei, care mi-a răspuns :

— Ce să mai vorbim ! Chiar că-s ciudate ! După ce au ascultat vorbele alea, nici că le pasă ! Una de-a noastră, rusoaică, ar fi dărîmat şi casa.

— Vorbele, zic, ca vorbe, mai treacă-meargă ! Că ele nu le-or fi înţelegînd.

— Înţeleg totul !

— De unde ştii ?

— Dar cum credeţi că am vorbit cu dumnealor ? Numai şi numai ruseşte !

Altă minunăţie ! Se ţineau atît de tare pe poziţia lor nemţească, încît nu răspundeau la nici o vorbă rusească, şi deodată a pogorît asupră-le harul limbii noastre şi au prins a vorbi !

Uite aşa, îmi ziceam, vom birui şi celelalte prostii şi încăpăţînări fără rost, şi-i vom face să creadă şi să vorbească pre legea noastră, iar pînă una, alta trebuie să le adăpostim omeneşte pe cele două izgonite.

Capitolul al cincilea

Şi aşa am şi făcut. Baroana şi fiica ei, împreună cu pruncul, au dormit pe sofale, în salon, iar eu am trecut încetişor, prin bucătărie, spre odaia mea. În prima parte a nopţii copilaşul a scîncit puţin de cealaltă parte a peretelui subţire, dar mama şi bunica îi vegheau cu străşnicie purtările şi îl legănau pînă se liniştea. Mult mai multe necazuri mi-a pricinuit taică-său, care tot umbla şi se zbuciuma în casa lui, trîntind într-una ferestrele, pe care ba le deschidea, ba le închidea la loc.

Dimineaţa, cînd m-am culcat, cele două nemţoaice nu mai erau la noi. Plecaseră. În schimb, omul care le acoperise de ocări mă aştepta în grădină, ba pe deasupra mai era şi cu părintele Feodor.

Părintele Feodor era ştiut de toată lumea din Revel drept omul cel mai virtuos şi cel mai fricos. Chiar el însuşi se recomanda de obicei ca fiind un om sfios.

— Sînt sfios, zicea dînsul. Mi-e frică de orice şi de oricine. Mi-e frică şi de copiii pe care-i botez : să nu cumva să-i scap din mînă. Mi-e frică, iarăşi, şi de morţi : mă tem să-i privesc.

Părintele Feodor povestea că fusese trimis aici „cel dintîi pentru a lupta cu nemţii" şi că „tare aş fi bucuros să-i înfrîng dar nu pot, pentru că *mă tem de ei toţi*".

Sfiiciunea acestui „cel dintîi luptător" văzut de mine era cu totul remarcabilă. Nu trebuie şi n-am voie s-o mai înfrumuseţez şi nici nu se cuvine s-o fac, pentru că unii dintre colegii părintelui Feodor mai sînt încă în viaţă, la fel ca şi o mulţime de laici care l-au cunoscut foarte îndeaproape.

Părintele Feodor se temea de totul pe lumea asta : de lucruri neînsufleţite, de toţi oamenii, de toate animalele şi chiar şi de insecte. El totuşi, după cum am pomenit mai sus, rîdea şi glumea pe socoteala acestei slăbiciuni, dar de biruit nu putea s-o biruie.

Nu intra neînsoţit într-o cameră întunecoasă, nici măcar în una pe care o cunoştea cu de-amănuntul ; fugea de la masă dacă cineva vărsa sarea ; încremenea de groază cînd vedea într-o odaie trei lumînări aprinse. Ocolea cale de o poştă orice vacă, pentru că „ar putea să-l împungă". Ocolea orice cal, pentru că „ar putea să zvîrle din copite". Ocolea pînă şi o oaie sau un porc şi povestea că totuşi, într-o zi, un porc s-a oprit în faţa lui şi a guiţat. Din fericire a izbutit să fugă, dar inima i-a bătut încă multă vreme, mai-mai să-i spargă pieptul. De cîini, pisici, şoareci şi guzgani se temea şi mai avan. Era încredinţat că o dată un şoarece l-a muşcat de călcîi în timp ce dormea. De cîini, ce să mai vorbim ! Iar pisicile prezentau în ochii lui două primejdii : mai întîi zgîriau, iar în al doilea rînd puteau să muşte de beregată un om adormit.

Şi tocmai el, marele fricos, se plimba ţanţoş prin grădina noastră şi vorbea nespus de prietenos cu un bătăuş şi, dintre ei doi, bătăuşul era acela care vădea o oarecare tulburare lăuntrică, rupînd cu buzele frunzele unei crengi de liliac pe care o ţinea în mînă, pe cînd părintele Feodor rîdea chiar din cînd în cînd, lăsîndu-se, din mers, pe vine şi plesnindu-se peste genunchi cu mîinile lui lungi.

La una din cotiturile aleii, dînd cu ochii de mine, care stăteam la fereastră, părintele se înveseli de-a binelea şi îmi strigă :

— Coboară, rogu-te, cît mai repede aici, la noi ! Fă bunătatea ! Te aşteptăm !

Bătăuşul era un om în puterea vîrstei : părea că nu trecuse cu mult peste treizeci de ani. Avea o faţă deschisă, destul de plăcută şi chiar, pot spune, atrăgătoare, curat rusească, pe care se

citea bunul simţ, bunătate, încredere în oameni şi o mare răbdare. Ochii lui mari, căprui închişi, minunat de frumoşi în felul lor, toată înfăţişarea lui şi mişcarea capului îl făceau să semene cumva cu un tăuraş, un taur tînăr, liniştit şi bun, de rasă. Fără să scoată o vorbă, dădea uneori din cap, mereu în aceeaşi parte, şi cred că era în stare să dea aşa vreme îndelungată, dar pînă la urmă putea să şi împungă, fără să se gîndească unde dă cu cornul şi cum îşi va plăti fapta mai tîrziu. În clipa aceea, ochii mari, căprui, ai tăuraşului lăsau să se vadă că suferise de curînd o obidă mare şi grea, după care împunsese oleacă şi nu apucase încă să se potolească. Faţa lui, destul de plină, ba pălea, ba se acoperea de roşaţa mîniei, care îl podidea ca o undă revărsată pe sub pielea înăsprită şi arsă de vîntul mării.

Toate astea le-am văzut clar şi limpede dintr-o singură ochire, îndată ce am intrat în grădină, unde părintele Feodor m-a prins de mînă, rîzînd vesel, şi mi-a strigat :

— Bună ziua ! Bună ziua !... Ia, poftеşte, te rog, mai repede încoace. Uite, ţi-l recomand pe Ivan Nikitici Sipaciov [1], un om minunat, cu carte, vorbeşte trei limbi, îmi e fiu spiritual, şi muzicant, şi cîntăreţ, şi tot ce vrei... Ha-ha-ha ! Dacă ţii la mine, trebuie să ţii şi la dînsul... Ha-ha-ha !... Crezi cumva că Ivan Nikitici e un scandalagiu şi un tîlhar ?... Ha-ha-ha ! Da' de unde ! E liniştit ca şi cel mai liniştit dintre viţei.

Eu găseam că Ivan Nikitici aducea cu un tăuraş, iar părintele Feodor îl făcea viţel : deosebirea nu era prea mare, şi dacă nici chiar părintele Feodor nu se speria de dînsul, atunci chiar că nu era de speriat !

Între timp, părintele Feodor îşi tot urma recomandarea şi-mi spunea :

— Ivan Nikitici trebuie să-ţi explice unele lucruri... Şi nu el s-a gîndit la asta, ci eu, eu ! Să nu-mi porţi pică pentru asta. Să mă ierţi ! Dînsul s-a pierdut cu firea şi numai Dumnezeu ştie ce-i mai trecea prin minte !... Voia chiar să-şi facă seama, dar l-am oprit eu şi i-am zis : „Eu îl cunosc pe acest om ! Du-te la dînsul şi explică-te..." Iar el : „Doamne fereşte, zice. După cele ce-am făcut !" „Păi, ce să faci ? Trebuie să-i spui toate cum au fost, zic. Să-i explici din punctul nostru de vedere rusesc şi nicidecum să te împuşti şi să te vîri în coşciug cu propria-ţi mînă !" Azi dimineaţă, Ivan Niki-

[1] Numele şi prenumele acestui personaj pe care-l reproducem după natură erau în realitate altele. Numele personajelor despre care voi vorbi mai departe sînt *fictive*. (N.a.)

tici a venit fuga la mine, cu noaptea-n cap, m-a sculat şi mi-a spus... Nu, zău, gîndeşte-te ce mi-ai spus, adu-ţi aminte ce mi-ai spus ! i se adresă el ofiţerului. Vai, vai, vai ! Păi, se poate ? Se poate ? ...Cît despre mine, eu nu mă pricep să mîngîi oamenii cu vorba... Ce să-i faci, frate, nu mă pricep şi pace ! Părintele Mihail sau părintele Konstantin, ei da, se pricep, pe cînd eu nu mă pricep şi pace. I-am răspuns numai : „Lasă asta, cu tutela, pentru mai tîrziu ! Poate se mai aşază ele, lucrurile, de la sine !“ Aşa a fost sau ba ?

Ofiţerul s-a mulţumit să dea din cap şi a răspuns doar :

— Aşa !

— Şi uite, nici nu l-am lăsat să plece singur, ci l-am adus aici şi acum lasă-l să-ţi povestească toate cele.

— Pentru ce ? am întrebat eu.

— Aşa, de ce nu ? O să-i vină mai uşor dacă oamenii n-or să gîndească rău despre dînsul. Şi apoi doreşte chiar el...

Atunci a prins glas şi marinarul însuşi.

— Da, zice, iertaţi-mă ! M-am arătat ieri într-o lumină atît de proastă, că nu pot lăsa fără explicaţie tot ce-am făcut. Simt nevoia... Îmi cere sufletul... nevoia sufletească...

— Sînteţi acum foarte tulburat. Mai tîrziu s-ar putea să vă pară rău !

— Nu, n-o să-mi pară rău ! Sînt într-adevăr tulburat, dar n-o să-mi pară rău !

— Ei, vezi ? îl sprijini şi părintele Feodor. Să-ţi spună tot, ca să-şi uşureze sufletul.

— Da, îmi va fi mai uşor. îl îngînă ofiţerul, aruncîndu-şi chipiul pe bancă. N-aş vrea să se creadă despre mine că sînt un nemernic şi un scandalagiu şi că jignesc femeile. Destul că am făcut-o într-adevăr şi că pricinile acestui lucru le-am tăinuit în adîncul sufletului meu ani de zile. Acum însă nu m-am mai putut stăpîni, n-am mai putut răbda şi am izbucnit. A fost o mişelie, dar trebuie să ştiţi pentru ce am făcut-o. Trebuie să ascultaţi povestirea mea.

Părintele Feodor mi-a luat mîna şi a pus-o în cea a ofiţerului, zicînd :

— Da, dragii mei ! E o poveste !

Ce era să fac ? Se-nţelege că am primit să ascult dezvinovăţirea pentru alungarea celor două femei drăguţe şi bine crescute, dintre care una era chiar soţia povestitorului, iar cealaltă mama ei, o bătrînă dintre cele mai vrednice de toată stima.

Tăuraşul mai dădu o dată din cap şi începu :

— Dumneavoastră şi oricine altul aveţi pe deplin dreptul să mă dispreţuiţi pentru cele ce am făcut, şi dacă eu aş fi în locul dumneavoastră iar în locul meu un altul, poate că nici n-aş sta de vorbă cu el. Ce să mai vorbim ! M-am purtat ca un adevărat nemernic, dar, credeţi-mă... (toată faţa şi pieptul lui prinseră a tremura), credeţi-mă că nici nu sînt nemernic şi nici beat n-am fost. Da, sînt marinar, dar nu-mi place vinul şi nu beau niciodată.

— Nu, nu bea niciodată ! întări şi părintele Feodor.

Dacă părintele se punea chezaş, trebuia să cred. Iar el se dovedea a fi atît de bun observator, încît părea că citeşte gîndurile pe faţa omului.

— Mi-e ruşine, zicea el, ruşine pentru un om matur ca mine să conving pe cineva că nu beau. Doar sînt bărbat în puterea cuvîntului şi marinar pe de-asupra, iar nu domnişoară de pension. De ce n-aş bea ? Dar eu nu beau cu adevărat, pentru că vinul nu-mi place şi-mi face scîrbă, de orice soi ar fi el. Poate că e cu atît mai rău că am fost cu desăvîrşire treaz cînd am jignit-o şi am alungat-o pe nevastă-mea şi pe soacră... Da, eram treaz cum sînt şi acum, cînd nu ştiu cum să vă mulţumesc că le-aţi găzduit. Altminteri ar fi trebuit să-şi petreacă noaptea, împreună cu copiii, în parc sau la hotel, şi în clipa de faţă tot oraşul ar fi ştiut despre purtarea asta a mea, tiranică. Că doar aici toţi se ţin de bîrfă. S-ar fi stîrnit o hărmălaie !... „Poftim cum se poartă un ofiţer rus cu nevasta lui ! Un mojic, un necioplit. Şi încă s-a însurat cu o baroană !" Şi cînd te gîndeşti că totul ar fi adevărat : sînt ofiţer rus şi într-adevăr, cu voia dumneavoastră, sînt un necioplit în ceea ce priveşte buna creştere, în comparaţie cu soţia mea şi mai ales cu mama ei. Dar nu-i mai puţin adevărat că ele ştiau amîndouă că sînt rus şi că mi-am primit educaţia într-o şcoală de ofiţeri de marină. Ce e drept, franţuzeşte şi nemţeşte vorbesc bine şi, mulţumită părinţilor mei, mai ştiu cîte ceva. Dar peste nivelul general nu mă ridic şi am şi eu unele lucruri la care ţin în mod deosebit. Aşa cum le-am spus lor că sînt, aşa sînt cu adevărat şi aşa trăiesc. Nu le-am înşelat cu nimic, nici pe nevastă şi nici pe soacra mea, stimată de o lume întreagă, în timp ce ele două au făcut din familia mea o veşnică ruşine şi un veşnic chin pentru mine.

Oricine m-ar auzi vorbind aşa ar crede pesemne că nevasta nu mi-e credincioasă şi că a călcat jurămintele ei matrimoniale.

Dar nu-i aşa ! Nevasta mea e o femeie admirabilă, bună la suflet şi îşi îndeplineşte cu cea mai mare seriozitate toate obligaţiile ei familiale. În privinţa aceasta sînt mai fericit decît cea mai mare parte dintre muritorii căsătoriţi. Am însă un necaz mai mare şi mai dureros.

— Da, mult mai mare, spuse oftînd şi părintele Feodor. Mult mai dureros !

Eram uluit : ce putea fi mai rău şi mai dureros ?

Marinarul îşi urmă povestirea :

— Trădarea e grea, dar o poţi ierta. E greu, dar se poate. Femeile nu ne iartă oare cînd le înşelăm ? Atunci de ce nu le-am ierta şi noi ? Ştiu foarte bine ce se spune în asemenea împrejurări, dar socot că e o prejudecată. „Copilul altuia." Ei şi, ce-i cu asta ? Îl creşti şi gata ! Că doar nu-i păcat ! Iar noi socotim că sîntem mai deştepţi şi mai drepţi decît femeile şi chiar mai perfecţi decît ele în toate privinţele. Da, îl creşti ! Iar dacă femeii, după ce şi-a pierdut capul îi pare rău, iart-o şi n-o învinui ! Că poate să se schimbe şi să se dea pe brazdă. Că doar nu degeaba trăiesc ele pe pămînt şi capătă experienţă ! Astea sînt convingerile mele şi simt că m-aş putea ţine de ele, fără să am însă prilejul s-o fac. Nu asta mi-a fost cazna. Dar ceea ce simt acum şi ceea ce am mai iertat de două ori — şi cred că o să iert şi a treia oară — nu se aseamănă cu nimic, pentru că asta mă sapă de la temelie. Asta mă loveşte pînă în străfundurile sufletului meu. Asta i-a ucis pe tatăl şi pe mama mea şi m-a făcut să-mi pierd legăturile cele mai sfinte care mă uneau de neamurile mele, de poporul meu. Asta, în sfîrşit, a făcut din mine o paiaţă caraghioasă şi jalnică, căreia fiecare îi dă cu tifla. Totuşi, am răbdat ! Dar cînd am văzut că asta se repetă la nesfîrşit, n-am mai putut răbda !

— Iertaţi-mă, zic, nu înţeleg despre ce este vorba !

— O să vă lămuresc numaidecît. Am avut un tată bătrîn şi stimat de toţi. Locuia la moşioara lui din gubernia Kaluga împreună cu mama, şi ea o femeie vrednică de toată stima : au trăit în linişte şi pace, respectaţi de toată lumea. Eram singurul lor fiu. Am şi o soră, dar e tare departe, tocmai pe Amur, măritată cu un doctor neamţ. Poartă acum alt nume. Parte bărbătească eram singur eu. Am avut şi un unchi la Moscova, fratele tatii, holtei bătrîn. Toată viaţa s-a ocupat numai de arheologie slavă şi a uitat să se însoare. Atît tatăl, cît şi mama mea erau — bineînţeles — ruşi neaoşi. Cît despre unchiul de la Moscova, ce să mai vorbim ! Era prieten cu Kireevski şi cu Aksakovi. Într-un cuvînt, numai ruşi

get-beget din tată-n fiu. Iar din mine s-a ales un soi de „glumă a naturii" sau așa-ceva. Viața mea este un fel de roman prostesc... Ei, dar toate astea trebuie să vi le spun pe rînd, după cum vin.

— Chiar așa ! strigă părintele Feodor. Acum văd că o să vă deschideți sufletele și așa o să fie bine. Iar eu mă duc. Am treabă !

Noi nu l-am oprit și am rămas între patru ochi sub bolta de liliac.

Și povestitorul și-a urmat povestirea lui pătimașă și ciudată.

— Lina este cea de a treia soție a mea. Prima dată am fost însurat la Moscova, cu o „domnișoară de casă bună" pe care mi-o alesese familia. Însurătoarea aceasta trebuia să-mi aducă multă fericire. Aveam pe atunci douăzeci și patru de ani, iar fata douăzeci și șase. Era frumoasă și păcătoasă, ca o castelană care a gustat din toate păcatele ascunse. Un singur an de viață alături de dînsa a fost o adevărată epopee pe care n-o s-o povestesc aici. Pînă la urmă a nimerit unde n-a țintit. Într-o zi am văzut-o într-o lojă specială ; se dusese acolo cu o rubedenie a noastră, prințesa Maria Alexeevna. Dar cînd am vrut să intru și eu în lojă, prințesa mi-a spus : „Nu se poate ! Soția ta nu-i singură acolo." „Ce mai e și asta ?" zic. „Asta, zice, e etichetă". Am ridicat din umeri și am plecat de acasă, cu gîndul să mă împușc ori să împușc pe altcineva. Ca să vedeți cît am fost de tulburat !

Vă spuneam înainte cîtă înțelegere am pentru greșelile săvîrșite de femei. Dar asta numai cînd e vorba de sentiment și nu de etichetă. Că eu nu-s de-ăștia ! Și dacă am văzut așa, m-am dat cu tabăra cealaltă, unde nu era etichetă. Și cînd zic cealaltă, apoi așa e ! În sufletul meu clocotea ura și am nimerit la unii care simțeau la fel. De altfel, cred că nu erau chiar ceea ce îi credea lumea. Drept e că mare lucru n-a ieșit din asta : mi-am pierdut eu doi ani din viață și atît. Nevasta mea din „familie onorabilă" locuia pe atunci în străinătate și pierdea la ruletă. N-a trecut mult și s-a îmbolnăvit de difterie, după care a urmat și tristul ei sfîrșit, și odată cu el și izbăvirea mea. Nu pot de loc să-mi scot din cap ideea că aceste două evenimente se găseau într-o legătură de cauzalitate... O pornisem ca într-un vîrtej care mă purta dracu știe unde, și așa, în toată viteza, am nimerit într-o zi la un „cămin" unde o duduie, un fel de corcitură de nihilistă și jandarm, a pus atît de bine șaua pe mine, în doi timpi și trei mișcări, că iar a ieșit naiba știe ce. La început dumneaei m-a poreclit, nu știu pentru ce, cu un pseudonim : „Lewel-văduvul", iar mai pe urmă mi-a cerut „în numele principiului" să mă cunun fictiv cu dînsa, pentru ca să poată

trăi nestingherită cu cine vrea. Am avut onoarea să fac întocmai toate aceste neghiobii, iar dînsa şi-a îndeplinit şi ea partea ei, adică trăia cum vroia, dar îmi cerea jumătate din solda mea, care nici mie unuia nu-mi ajungea. Atunci am încercat să ţin piept unei întîmplări atît de neprevăzute. Dar dînsa s-a dus la superiorii mei, care m-au chemat, m-au făcut de două parale şi m-au silit să-i plătesc. Mă simţeam peste măsură de umilit, şi cînd s-a înserat mi-am luat pistolul şi m-am dus iar la gardul parcului Tavriceski. Nu ştiu de ce, dar îmi băgasem în cap că trebuie să mă împuşc neapărat acolo, ca să cad în şanţ. De căzut, am căzut într-adevăr, dar cu o rană de care m-am vindecat curînd. Şeful meu, sever din fire, a fost mişcat de starea mea şi m-a trimis în permisie, la părinţi. „Aici, la Petersburg, aerul nu-ţi priește, mi-a zis el. Du-te *acasă* şi acolo să-ţi aduni familia şi să judecaţi cu toţii cum ai putea să-ţi uşurezi soarta." Am venit la tata şi la mama, dar ce puteam să le spun ? Oare ei, moşieri cinstiţi şi slavi cumsecade, puteau pricepe ce am făcut ? Totuşi, la sfîrşitul permisiei mi-am deschis inima unchiului meu, care mi-a spus :

„Proastă treabă ! Dar, ia stai ! Mi-a venit o idee ! Trebuie neapărat să pleci undeva de la cîrna aia !"

Apoi s-a ridicat de la masa lui de lucru, s-a plimbat cît s-a plimbat prin odaie, îmbrăcat cu halatul de mătase încins cu brîu roşu ţărănesc, şi a început să judece cu glas tare :

„Ar fi o slujbă la marina din Revel. Acolo stă acum baroana Henrietta Vasilievna. La Moscova, la noi, îi ziceam Venigreta. E grozav de deşteaptă, foarte învăţată şi foarte bună la suflet. Are o fire sinceră şi cinstită. O cunosc încă de pe cînd era educatoare şi cînd se bucura de mare cinste, fără să tragă nici un fel de sfori, şi nu numai că nu abuza de situaţia ei, ci dimpotrivă, făcea o mulţime de fapte bune. Pesemne că şi acolo, în locurile ei de baştină, are legături serioase. Nemţii au totdeauna proptele, iar Venigreta Vasilievna a ajutat la vremea ei mulţi nemţi de ai săi. Fără îndoială că are şi la departamentul vostru oameni care îi sînt îndatoraţi. O să-i scriu. Ştiu eu cum să-i scriu : cu toată sinceritatea şi tot adevărul."

— Mai bine nu i-ai scrie, că mi-e ruşine, i-am răspuns eu.

— Ba nu. De ce ?

— Cum să-i povesteşti o asemenea neghiobie, aşa, netam-nesam.

— Nu, nu, n-ai dreptate ! Ce-a fost, a fost, iar nemţoaicele, frăţioare, sînt sentimentale şi-şi păstrează inima simţitoare. Tare le mai place să ofteze şi să se minuneze de cîte ceva. *„Ah, Gott !*

Ah, Herr Jesu ! Ah, Himmel !" Ei, aici vreau s-o aduc şi eu pe Venigreta ! Şi atunci va merge treaba de minune, că fără asta nu le mişti din loc.

Şi unchiul i-a scris baroanei din Revel, şi n-au trecut zece zile, că a şi sosit de acolo un răspuns plin de căldură şi bunăvoinţă, şi începea chiar cu vorbele : *„Ah, mein Gott !"* „Am fost grozav de tulburată şi mişcată, scria baroana, citind scrisoarea dumitale, stimate prietene. Vai de dumneata, vai de tînărul acela şi de o sută de ori vai şi amar de nenorociţii lui părinţi, vrednici de toată compătimirea ! O, cît îi plîng. *„Schreckliche Geschichte !* [1] Credeam că asemenea istorii se întîmplă numai în cărţi. Vai de nepotul dumitale ! Întîi am citit scrisoarea singură, apoi am citit fragmente din ea fiicei mele Lina şi nepoatei mele Aurora, pe care maică-sa mi-a trimis-o aici, din Kurlanda, ca să fac cu ea un curs superior de limbă engleză şi în genere să-i desăvîrşesc învăţătura căpătată la pension. Se-nţelege că le-am spus fetelor numai ceea ce este pe înţelesul tinereţii lor, cu privire la firile îngrozitoare ale acelor rusoaice care şi-au pierdut căldura inimii şi dragostea de Cel-de-Sus. Bietele copile au fost adînc zguduite de suferinţele tînărului dumitale Werther şi au luat lucrurile fiecare după firea şi caracterul ei. Fiica mea, Lina, care a împlinit acum şaptesprezece ani, plînge molcom, spunînd : *„Ah, mein Gott !* Aş face tot ce-mi stă în putinţă pentru a salva viaţa şi fericirea acestui tînăr nenorocit" ; iar mica Aurora, care n-are încă nici şaisprezece ani, dar care e frumoasă ca un înger de pe frescele lui Kaulbach, s-a aprins toată de mînie şi, îmbinîndu-şi sprîncenele drepte, a spus : „Iar eu aş vrea, mai presus de orice, să le pedepsesc pe femeile astea prin exemplul meu". Încercatul dumitale tînăr are acum aici prieteni, şi nu numai pe mine, care sînt bătrînă, ci şi pe alte două fiinţe tinere, care îl compătimesc din toată inima, şi cînd va fi aici, cu noi, ele or să-l ajute, cu mila lor curată, dacă nu să uite, măcar să rabde cu demnitate suferinţele rănilor pricinuite inimii lui de nişte mîini grosolane şi inumane !"

Chiar aşa scrisese. Redau scrisoarea ei din memorie, dar cuvînt cu cuvînt, de parcă aş citi-o chiar acum. Am primit-o într-o clipă a vieţii mele cînd mă simţeam cu desăvîrşire nimicit şi distrus, de-aceea rîndurile calde, pline de înţelepciune şi compătimire, ale baroanei îmi picau ca o mîngîiere a cerului. Nici nu mă preocupa măcar gîndul dacă este sau nu vreo posibilitate să plec din Peters-

[1] Îngrozitoare poveste ! (Germ.)

burg şi să mă aşez în liniştitul Revel. Dar mă simţeam înviorat şi încălzit gîndindu-mă că există undeva o femeie în vîrstă, drăguţă, bună la suflet şi învăţată, iar pe lîngă ea două fete atît de minunate ! Cu femeile astea emancipate printre care mă învîrteam, sufletul meu îşi pierduse căldura ! Nici nu mai eram atras de femei ! Acum, deodată, mă năpădise iar simţămîntul recunoştinţei şi al simpatiei, care mă îndemna spre nu ştiu ce supunere dulce faţă de aceste fiinţe bune, mai ales faţă de cele tinere. Trebuie să spun că, pe lîngă toate astea, scrisoarea baroanei mai aducea şi un răsunet întru totul satisfăcător şi la cea mai de seamă chestiune, aceea a salvării mele de acele fapte scandaloase care mă copleşiseră la Petersburg. Baroana ne vestea că se rugase pentru mine de fratele ei, baronul Andrei Vasilievici Z., şef al unui serviciu la departamentul marinei din Revel, şi că urma să primesc neapărat numirea acolo. Foarte curînd după aceea Revelul ceru dosarul meu, după care veni şi mutarea.

Capitolul al şaptelea

Eram, bineînţeles, atît de fericit, încît nici nu mai ştiam pe ce lume mă aflu şi i-am scris îndată baroanei Venigreta cea mai stupidă scrisoare de mulţumire din lume, plină de tot soiul de aiureli sentimentale, de care mi-a fost ruşine îndată după ce am trimis-o. La Revel, însă, scrisoarea mea a plăcut. Baroana mi-a răspuns pe un ton afectuos, aproape matern, şi în plicul ei, pe lîngă scrisoare, am mai găsit şi o poză în culori, reprezentînd doi porumbei albi, ori poate două porumbiţe, în mijlocul unor ghirlande de flori, cu o panglică albastră în cioculeţele lor trandafirii, iar pe panglică inscripţia : „*Willkommen*“ [1]. Era ceva copilăresc în poza asta, de parcă ori eu eram mîngîiat ca un copil, ori darul era din partea unor copii : „Drăguţului Vania, de la Lina şi Aurora“. De fapt, asta nu era scris pe poză, dar mie mi se părea că este. Eram încredinţat că poza o strecuraseră în plic mînuţele visătoarei Lina, sau lăbuţa energicei şi mînioasei Aurora, care voia să le fie exemplu tuturor. Eu am luat poza în odaia mea, am sărutat-o şi am pus-o în portmoneul pe care-l purtam întotdeauna la inimă. În sufletul meu nu numai că s-a mişcat, dar a şi prins viaţă simţămîntul cel mai cald şi mai prietenesc pentru cele două fete. Simţeam că renasc şi începusem chiar să visez, deşi ştiam cît se poate de bine că nu

[1] Bine ai venit ! (Germ.).

mai am la ce visa, că pentru mine totul s-a sfîrşit, deoarece singur mi-am închis porţile vieţii, nerămînîndu-mi să ocolesc cu grijă scandalurile meschine şi urîte şi să duc o viaţă cît de cît omenească.

Într-un cuvînt, eram grozav de nerăbdător să vin, să zbor încoace şi, fără a le cunoaşte personal pe cele două fete şi pe baroană, le iubeam din toată inima şi eram cu desăvîrşire încredinţat că mă pot arunca în braţele lor, le pot îmbrăţişa genunchii şi săruta mîinile. Deocamdată însă îl îmbrăţişam şi îl sărutam pe unchiul meu, cel care îmi înlesnise această neasemuită fericire.

Părinţii mei însă, la care mă dusesem să-mi iau rămas bun, au primit vestea mai rece şi mai cu fereală, ceea ce mi se părea chiar jignitor. Amîndoi mă sfătuiau să fiu cu ochii în patru. Tata spunea :

— Foarte bine ! Nu zic ba ! Printre nemţi se găsesc oameni chiar foarte cinstiţi şi buni, dar... tot nemţi sînt.

— Se-nţelege, zic, cum ăi fi vrînd ?

— Dar noi, zice, sîntem cam maimuţăroşi. Ne place grozav să-i imităm, şi asta-i rău !

— Dar dacă îi imităm în ce au mai bun ?

— Chiar şi aşa ! Adu-ţi aminte de *Judecata Liubuşei* [1] : nu-i bine să căutăm dreptate la ei, la nemţi. Dreptatea noastră e dreptate sfîntă, după legea noastră, pe care moşii noştri au adus-o peste ţări şi mări !

— Parcă sună cam prea umflat vorbele matale ! zic.

— Da, poate că-i umflat... Ce-i bun la ei, la nemţi, asta-i economia şi dragostea lor pentru curăţenie. În timpuri vechi erau şi ei destul de drepţi : odată, la Berlin, judecata i-a dat dreptate unui simplu morar împotriva regelui. Foarte drept, nu zic ba, dar tare le place să ne schimbe pe alde noi, ruşii ! Bagă bine de seamă, să nu-i laşi să facă asta cu tine !

— Hodoronc-tronc, zic.

— Ba se mai întîmplă ! Ei au un sistem... ba chiar două, şi sînt al naibii de tari la scorneli ! Să nu uiţi asta şi să-ţi respecţi credinţa ta strămoşească. Stai frumos acolo, mănîncă pîine şi sare cu ei, ba chiar poţi lega şi prietenii... În orice caz să le fii recunoscător, pentru că „mielul blînd suge de la două oi", iar omul nerecunoscător nu este om, ci lepădătură, dar să te duci cît mai des la preotul nostru, şi firea asta a ta, firea noastră adevărată, rusească, să nu-i laşi să ţi-o schimbe !

[1] Titlul unei povestiri a lui A. N. Maikov, în care se vorbeşte de străduinţa poporului ceh de a-şi păstra datinile şi obiceiurile naţionale împotriva influenţei germane.

— Pentru asta, zic, fii pe pace ! Şi i-am repetat, glumind, vorbele lui Turgheniev, cum că „firea noastră rusească n-o poate scoate nimeni din noi".

Tata însă, mi-a răspuns, strîmbîndu-se :

— Turgheniev ăsta al tău, zice, este el însuşi un apusean. N-a mărturisit chiar dînsul că, de cînd s-a cufundat în marea aia nemţească, şi-a pierdut adevărata lui fire ?

— Nekrasov, iarăşi, am dat eu înainte, dar auzind acest nume, tata m-a întrerupt pe dată şi m-a şi ameninţat :

— Pe ăsta, zice, să nu mi-l pomeneşti ! Ăsta-i şi mai abitir ca ălălalt : el dă şi tot el se plînge că-l doare, el ademeneşte şi tot el pedepseşte şi chiar spune sus şi tare : „Să nu-i cruţi pe cei vinovaţi !" Nu, noi avem nevoie de mîini curate, ca de pildă al de Samarin, Homeakov, fraţii Aksakov ! [1] De la unii ca ei trebuie să luăm pildă ! Samarin a fost şi el în ţinutul ăsta al lor, la Kolîvan, dar pe el nu l-au putut prinde în mrejele lor ! Au încercat dumnealor, dar le-a dat cu tifla. Fii şi tu ca el ! Prietenia-prietenie, slujba-slujbă, dar în sinea ta să le dai cu tifla ! Să nu uiţi asta şi să te duci cît mai des pe la preoţii noştri, iar mie să-mi scrii scrisori ! Eu o să-ţi răspund şi o să te întăresc în poziţia ta, iar duminica ai să te duci neapărat la preot ! Popa, oricum ar fi el, ba că-i acolo, ba că-i dincoace, ba că-i la biserică, ba că-i la plăcintă, dar tot o să-ţi spună o vorbă de patriot ! Iar cînd o fi să treci pe la Moscova, să mi te înfăţişezi lui Aksakov. Spune-i ce ţi-am spus eu şi ascultă ce-ţi va mai spune şi dînsul, că-i unul care vede departe !

Iar mama s-a mulţumit să mă sfătuiască, ca în trecere prin Moscova, să mă duc la biserica Maicii Domnului din Iver, să mă stropească acolo cu aghiazmă.

— Cît despre celelalte, mi-a spus dînsa, nu mai am de ce să mă tem pentru tine : ţi-ai încurcat într-atît viaţa, că nu trebuie să-ţi mai deschid ochii ! Nici cea mai vicleană dintre nemţoaice nu te poate încurca mai tare ! Cît despre curăţenia lor, cred că oamenii mai întrec şi măsura lăudîndu-le : le cunosc şi eu de ajuns. Am avut noi o moaşă, Katerina Hristoforovna. Păi dînsa, în ligheanul în care toamna făcea dulceaţă, spăla tot anul guleraşele !

La Moscova, unchiul m-a dus la Aksakov.

— Altfel, zicea, nu se poate. Iar cînd o fi să stai de vorbă cu dînsul, adu-ţi aminte din ce neam te tragi şi zi-i ceva mai deosebit, că alde Sipaciov trăiesc din moşi-strămoşi aici, iar acum şi tu te-ai

[1] Slavofili notorii.

copt la minte şi trebuie să înţelegi că te duci acolo, departe, pentru o luptă.

Eu mărturisesc că nu mă gîndeam de fel la toate astea, dar n-am spus nimic şi i-am fost prezentat lui Aksakov, care, aflînd despre „misiunea" mea, m-a privit îndelung drept în ochi şi a spus :

— Du-te şi pune dintr-o dată piciorul în prag. Noi trebuie să fim stăpîni pe ţărmul de acolo, că doar Revelul este vechiul nostru Kolîvan !

Şi unchiul meu mi-a pomenit şi el de „Kolîvan". Cînd mergeam acasă de la Aksakov, unchiul mă dăscălea :

— De vei găsi o primire prietenoasă în familia celor din Kolîvan (aşa numea el familia Vinegretei), să le fii recunoscător, dar nu cumva să-ţi pierzi capul, pentru a nu trăda obiceiurile noastre, ruseşti. Mai bine caută de-i înrîureşte tu pe ei !

Mie mi se părea că toate astea sună cam fals. Ce Kolîvan ? Ce „misiune" ? Pe cine să influenţez şi cui să-i dau cu tifla, cînd eu însumi sînt un nimic şi caut să scap prin fugă.

Era în toate astea şi ceva de un egoism copilăresc : nici un pic de atenţie pentru starea sufletească a unui om, ci numai dorinţa de a-şi impune *gusturile* şi atîta tot ! Ai fi putut crede că nimănui nu-i pasă de *fericirea personală* a omului !

Iar eu unul nu aveam decît o singură năzuinţă : să răsuflu în voie şi să-mi mai vin în fire. Pe asta se bizuiau toate năzuinţele mele şi în asta — cel puţin aşa credeam — consta toată „misiunea" mea pe tărîmul Kolîvanului. Cu atît mai mult mă grăbeam la „prietenii" mei din Kolîvan şi, într-adevăr, am dat acolo de nişte prieteni cum alţii nici nu se găsesc.

Capitolul al optulea

Baroana Venigreta Vasilievna locuia în căsuţa ei din partea nouă a oraşului. Nu era bogată. Bărbatul ei, pe care cred că l-a iubit foarte mult, murise la puţină vreme de la căsătoria lor, fără să-i lase nimic afară de bunul său nume şi de o fetiţă, Lina. Baroana era foarte frumoasă şi primise o educaţie aleasă, ceea ce, de altfel, nu-i o raritate printre femeile din aristocraţia Balticei, chiar dacă ele fac parte din familii modeste. Datorită învăţăturii pe care o primise şi, bineînţeles, legăturilor pe care le avea, Venigreta Vasilievna primise un post de institutoare, îşi îndeplinise pînă la capăt, cu cinste, această slujbă şi ieşise de cinci ani la pensie ; banii pe

care-i primea îi ajungeau pentru a trăi împreună cu fiica ei, fără griji, în orașul lor natal. Ar fi putut rămîne fără doar și poate la Petersburg, dar înalta societate o plictisea, așa încît a preferat să se întoarcă pe meleagurile de baștină, unde mai locuia o bunică de a lor. Înfățișarea baroanei n-avea absolut nimic caraghios. Dimpotrivă, era cît se poate de impunătoare și toți din jur o stimau. Porecla de „Venigreta" i-au putut-o da numai rușii noștri, care habar n-au de ce se poate rîde și de ce nu.

Căsuța în care locuia baroana cu familia ei era mică, dar grozav de drăguță ; într-o aripă cu trei cămăruțe locuia bunica, încă în viață cînd am sosit acolo. Pe lîngă casă era și o grădiniță fermecătoare. Într-un cuvînt, o adevărată casă de nemți cinstiți și cu carte.

Cînd am fost pentru prima oară la ei, mi s-a părut că am nimerit în rai și că văd îngeri. De baroană, ce să vă mai spun ? Ați văzut și dumneavoastră ce fel de femeie este și cît respect insuflă fiecăruia. Și-l merită ! Merită chiar și mai mult ! Pe Lina... ați văzut-o și pe ea. Un înger ! Verișoara Aurora era toată strălucire și miresmă. Pînă și bătrîna bunică, pe atunci în vîrstă de optzeci de ani, era o încîntare : toată albă, toată curățică, adevărată întruchipare a bunătății ! M-au primit cu toatele, aș vrea să spun, ca pe unul din familie, dar la noi n-am văzut niciodată să i se facă o astfel de primire unuia din familie : o primire atît de caldă și simplă și în același timp atît de prietenoasă și de delicată.

Și numaidecît m-am simțit legat de ei. Am fost rugat să vin în fiecare zi și le-am îndeplinit această rugăminte întocmai. Viața frumoasă, molcomă și plăcută a „familiei din Kolîvan" mi-a cucerit sufletul. Mă potriveam cu ei în toate cele. Mie-mi plăcea viața de familie și lor așijderea. Mie-mi plăcea literatura, iar lor cred că și mai mult. Nu era limbă civilizată care să le fie străină. Eram și eu un pic muzicant, dar ele — adevărate artiste ! Lina și maică-sa cîntau la patru mîini la pian, eu la flaut, iar Aurora la vioară. Da, această zînă micuță cînta la vioară, și cu cîtă siguranță și forță, asemenea unui violonist dintr-o orchestră. În afară de asta, cele două fete pictau pe pînză și pe porțelan, lucrușoarele făcute de ele fiind în felul lor atît de minunate, încît ajungeau să fie cumpărate și de vizitatorii străini. Aveam la cine privi și pe cine admira ! Aveam de ce să gust cu nesaț și fără să mă mai satur viața lor tihnită de familie, și chiar să-mi uit necazurile ! Șeful meu de aici, fratele baroanei, baronul Andrei Vasilievici, venea acolo zilnic și

încuviința din răsputeri prietenia dintre noi. Era „*Herrnhuter*“ [1] și avea curiozități, dar era de o cinste ireproșabilă și de o mare noblețe sufletească. Nu putea suferi chefurile și chiolhanele și-i părea nespus de bine de purtarea mea.

— Ce poate fi mai bun, zicea el, decît să întîmpini dimineața rugîndu-te lui Dumnezeu, ziua să slujești țarului, iar seara să ți-o petreci într-o familie învățată și cinstită. Pe dumneata, tinere prieten, te-a îndreptat încoace mîna lui Dumnezeu, iar eu mă bucur privindu-te și-mi pare bine să am grijă de un tînăr atît de cumsecade.

Nu știu dacă baronul cunoștea toate isprăvile mele de pînă atunci, dar îmi arăta o bunăvoință fără margini și avea pentru mine o grijă pe care nu mi-o arătase nici unul dintre rușii noștri. Cît despre baroană și de celelalte persoane de sex feminin din casă, ele știau cu de-amănuntul toate nenorocirile mele. Și acestea, oricît ar părea de ciudat, le preocupau. Mai ales pe baroană, care avea știință de toate „curentele și tendințele“ noastre ruseşti din acea vreme, dar voia să știe amănunte. De altfel, îi cam plăcea să vorbească despre moravuri și în astfel de discuții vădea o toleranță atrăgătoare, proprie doar minților mari, inimilor bune și unei vaste experiențe. Așa, de pildă, după ce stătuse într-o zi cu mine de vorbă, între patru ochi, despre unele „grozăvii“, a rămas o vreme tăcută, apoi și-a strîns lucrul în coșuleț, s-a ridicat de la locul ei și a rostit cu un fel de emfază :

— Da ! Ferește-ne, Doamne, de ei, dar ferește-i și pe ei de noi ! Ei sînt îngrozitori, dar noi facem prea puțin, ori nimic pentru a-i aduce pe calea cea bună !

Eu am sărit de la locul meu și i-am sărutat mîna, iar dînsa m-a sărutat pe creștet și a adăugat :

— Fie iertat și cruțat în vecii vecilor !

— Amin ! am răspuns eu, înțelegîndu-i avîntul religios.

Și nu o dată am adus vorba despre astfel de lucruri. Adesea cînd ne așezam în jurul lămpii, ele cu lucrul lor, iar eu cu o carte franțuzească sau nemțească din care le citeam, alunecam pe nesimțite iar spre „inimile acelea îngrozitoare și gusturile acelea nesuferite“... Și iată-mă, iară și iară povestindu-le, aidoma Maurului din Veneția, cîte ceva din pățaniile mele și ele ascultîndu-mă cu luare-aminte. Bunica dormea molcom, fluierînd încetișor pe nas, baroana asculta în tăcere, călătinînd uneori din cap, iar fetele lăsau lucrul

[1] Herrnhutiani — membrii unei secte religioase protestante, înființată în sec. XV în Boemia.

din mînă şi mă priveau drept în ochi : Lina cu o compătimire plină de înţelegere, iar Aurora cu mînie ascunsă.

Şi tot aşa, pînă într-o seară de început de primăvară, cînd „bunicuţa noastră" a aţipit ca de obicei în jilţul ei, dar nu s-a mai trezit. Am înmormîntat-o într-un fel care mi-a rămas adînc întipărit în minte. Poate oare să-i placă ceva omului în ceremonia înmormîntării ? Numai reporterii ruşi scriu despre „frumoasele" coşciuge şi „minunatele" înmormîntări. Şi totuşi, datina după care am înmormîntat-o pe bunica mi-a plăcut şi mie. Bătrînica a fost culcată într-o raclă albă, în jurul căreia n-a fost nici deşertăciune, nici forfotă, nici bolboroseli : ziua era lumină de afară, iar seara ardeau pe masă lumînări obişnuite, în sfeşnice obişnuite, iar în jurul coşciugului se-nşirau jilţuri vechi, galbene, în care şedeau vorbind în şoaptă despre dînsa doar cei de ai casei : pomeneau de viaţa pe care a dus-o, de faptele ei bune şi cinstite, de care-şi aduceau aminte cu toţii : iubise, fusese nefericită, bărbatul ei, neam de franţuz, fusese gelos, cheltuitor, jucase cărţi... O părăsea, apoi se-ntorcea din nou la dînsa, cînd n-avea la cine să se mai ducă... Apoi dintr-o dată s-a descoperit că era însurat cu o poloneză din Plock. Iar cînd nevasta aceea a venit ca să-l denunţe, l-a lovit damblaua. Atunci bunica i-a dat numaidecît pîrîtoarei moşioara ei din Kurlanda şi a rămas pe lîngă omul lovit de dambla, fiindu-i înger păzitor. Apoi şi-a crescut uimitor de bine copiii : pe fiul Andrei şi pe fiicele ei, Henrietta şi Augusta, mama Aurorei, care locuia dincolo de Mitava.

Această povestire trezise în sufletele celor din jur atîta căldură pentru bunica, încît ba unul, ba altul se ridica şi se apropia de coşciug ca s-o privească. Şi pentru că era seară şi cei străini plecau pe la casele lor, curînd lîngă bunică am rămas doar noi doi, eu şi Lina. Dar şi noi trebuia să ne ducem la baroană. Atunci m-am ridicat şi m-am apropiat de coşciugul bunicuţei. De o parte eram eu, de cealaltă — Lina. Amîndoi am privit vreme îndelungată faţa liniştită a celei adormite pe vecie, apoi ne-am ridicat în acelaşi timp ochii unul spre celălalt şi am spus într-un glas :

— Ce suflet ales !

Şi am întins mîna pentru a atinge mîna bunicii, dar am tresărit : alături de mîna ei, mîna mea a atins-o pe cea a Linei şi a strîns-o, şi în aceeaşi clipă, un glas din fundul odăii a rostit încet :

— Aceeaşi fire o are şi Lina cea vie !

Ne-am întors amîndoi şi am văzut-o pe Aurora, care şedea dincolo de un paravan, unde n-o văzusem.

N-aveam nici o pricină să ne ruşinăm, dar şi eu şi Lina ne-am simţit totuşi jenaţi.

Lina s-a depărtat de mine şi a răspuns încet :

— Aurora, draga mea, din păcate nu-i aşa.

Iar Aurora i-a întors numaidecît vorba, zicînd :

— Ba nu, Lina, draga mea ! *Pentru mine* aşa este.

Capitolul al nouălea

După cele întîmplate lîngă sicriul bunicii n-am dormit toată noaptea şi m-am simţit cuprins de o mare şi inexplicabilă tulburare ce nu mă mai părăsea o clipă. După înmormîntarea bunicii, baroana m-a poftit să mă mut în aripa ocupată pînă atunci de bătrînică, iar baronul Andrei i-a sprijinit şi el propunerea, spunîndu-mi :

— Aici e mîna lui Dumnezeu ! (El vedea în toate mîna lui Dumnezeu.) Trebuie să fii fiu şi frate pentru prietenele dumitale cu suflet nobil.

— Sînt nespus de fericit, i-am răspuns eu.

— Da, da ! Cred că ţii la ele !

— Se-nţelege ! Mi-au arătat atîta bunătate !

— Foarte bine ! Eşti un tînăr recunoscător, mi-a răspuns baronul şi mi-a strîns mîna, cu ochii înlăcrimaţi de înduioşare.

După ce m-am mutat acolo şi eram mai aproape de ele, m-am contopit sufleteşte cu cele trei femei. Mă chemau cei de la Moscova şi din gubernia Kaluga să vin să-i văd, dar eu nu mă duceam şi nici nu simţeam nevoia s-o fac. Ştiam că s-ar apuca să-mi pună întrebări şi nu voiam, cum nu voiam să-mi spună vreo vorbă, fie şi-n glumă, fie din condescendenţă jignitoare. Mă simţeam prost primind scrisorile tatălui meu, care-mi tot aducea aminte să nu care cumva să mă prefac în neamţ cu nemţoaicele mele. „Să fii cu ochii-n patru : prietenie-prietenie, dar să ai pregătită o piatră în sîn, să le dai cu tifla la o adică !" Toate acestea mă supărau : le găseam fără rost, grosolane şi necinstite. Cum puteam să vorbesc sau să aud despre ele altceva decît laude şi vorbe de admiraţie ? Niciodată pînă atunci nu mai trăisem atît de liniştit şi de frumos ! O veşnică pace şi o simplitate fără gînduri ascunse atingeau la noi o limită necunoscută pentru societatea rusească de atunci. Locuinţa mea devenise un rai şi ştiam — nu puteam să nu ştiu — că buchetele de flori de pe masa mea erau schimbate mereu nu de mîinile slujnicei grase, estoniene, căreia nu-i puteam spune decît : *„eimusta"*, adică „nu

înțeleg". Pînă și rufăria mea era mereu reparată, fapt ce la început mă jena. Nu puteam să întreb, dar îmi dădeam seama foarte bine că o fac niște femei atît de învățate ; altele în locul lor s-ar fi rușinat de astfel de îndeletniciri, găsindu-le necorespunzătoare situației lor și chiar, poate, înjositoare. Literatura engleză, muzica clasică, pictura pe porțelan și... prosoapele mele ! Dar ele știau să le împace pe toate.

Vara era pe trecute. Aurora fusese s-o vadă pe maică-sa, în Kurlanda, și se întorsese. Noi o așteptam cu nerăbdare și învățam un nou vals de Chopin, pentru mult dorita revedere. Aurora s-a întors mai devreme cu cîteva zile : nu se îngrășase de fel, ba chiar slăbise puțin, și avea o înfățișare „amenințătoare". Am început să glumim pe socoteala ei, ea ne răspundea de asemenea cu cîte o glumă, dar numaidecît figura sa fermecătoare de copil căpăta iar o înfățișare amenințătoare. Se făcuse parcă mai singuratică, și toamna, cînd cădeau frunzele, nu ne-a lăsat să scoatem din grădină leagănul și hamacul, în care-i plăcea atît de mult să se legene, ca o indiană. La întrebările pline de compătimire ale Linei, care voia să știe de ce se făcuse atît de ciudată, Aurora n-a vrut să răspundă multă vreme, dar într-o zi a spus :

— Nu mă-ntreba : am presimțiri.

— Ce fel ?

— Vai, ce curioasă ești ! Mă tem că ploaia a ros frînghia hamacului meu și se va rupe.

Și zicînd așa, s-a întors atît de brusc în hamacul ei încît a căzut răsucindu-și groaznic de dureros glezna.

Această întîmplare a neliniștit toată casa și, o zi întreagă, toți i-am pus comprese cu gheață pe glezna bolnavă. Peste cîteva zile Aurora a început să umble, însă numai sprijinită în baston. Acum înfățișarea și chiar mersul ei căpătaseră o asemănare grozavă cu bunicuța moartă. Asemănarea asta era atît de mare, dar mai apoi ni s-a părut de-a dreptul uluitoare.

— Ai văzut ? îi spunea Lina, nu eu, ci tu ai să-i semeni bunicii.

— Da, îi semăn, dar numai la înfățișare, pe cînd tu îi semeni sufletește : ai o inimă de aur, pe cînd a mea e rea. Tu ești sol al vieții și al libertății, pe cînd eu — al morții și al robiei. Sînt despotică.

Lina și cu mine am izbucnit în rîs, dar chiar în aceeași zi Aurora a devenit cu adevărat un „vestitor al morții".

N-am să uit niciodată această zi, cea mai însemnată din viața mea. Era o zi răcoroasă și senină. Soarele scălda din belșug cu strălucirea lui copacii aproape desfrunziți, pe ramurile cărora se clătinau

frunzele aurite. Printre ciorchinii roșii de sorb forfoteau greoi sturzii. Baroana și Lina lipseau de acasă, slujnica robotea în bucătărie, Aurora se legăna domol în hamac cu cartea în mînă, iar eu compuneam un referat de serviciu în odaia mea. Și pentru că ziua era atît de frumoasă, țineam deschise ferestrele ce dau în grădină.

Cufundat adînc în calcule, auzisem ca prin vis cum parcă a bătut cineva cu ciocănelul la ușa de intrare și cum prin dreptul ferestrei a trecut ca o umbră mlădioasa făptură a Aurorei. M-am gîndit că pesemne n-are cine să deschidă ușa și că Aurora s-a dus chiar ea s-o deschidă. Ar fi fost, bineînțeles, mai politicos dacă i-aș fi luat-o eu înainte, dar eram ocupat cu calculele mele complicate, în care m-am și cufundat din nou.

Dar nu-mi era dat să-mi termin lucrarea : prin fereastra mea a intrat în zbor o scrisoare cu margini îndoliate, care s-a oprit chiar pe masa mea de lucru, cu benzile ei grozav de negre și — după cum mi s-a părut — din cale-afară de late, întretăiate în cruce la colțuri.

Am tresărit și m-am uitat pe geam : Aurora se depărta încet, tăcută...

„Vestitor al morții !" mi-au trecut ca fulgerul prin minte cuvintele ei.

Femeia care m-a mințit atît de josnic și care a pătat întreaga mea viață nu mai era printre cei vii. Soția mea murise la fel de îngrozitor și de scandalos cum trăise. Despre moartea ei mă vestea soră-sa, care mai demult mersese pe aceeași cale de pierzanie, dar care se folosise cu mai multă îndemînare de un prilej pentru a se întoarce pe calea cea dreaptă a bunei cuviințe. O cunoșteam foarte puțin, dar știam că e o prefăcută și o mincinoasă. Ca toți cei nesinceri, care vor să pară altceva decît sînt în realitate, întrecea măsura și era nesuferită și în noua ei înfățișare, la fel de mult cum fusese și în cea veche. Poate de aceea și doliul de pe plicul ei era mult prea îngroșat pentru o veste tristă, iar textul avea și el semnele aceleiași lipse de măsură. Îmi scria că sora ei „a ajuns dincolo de limitele posibile și și-a pus capăt vieții cu o mînă ce n-a tremurat". Urma apoi descrierea întîmplării și la urmă vorbe de simpatie pentru mine : „Ești liber acum și să te binecuvînteze Dumnezeu cu o fericire mai mare decît cea pe care ai avut-o".

Acum puteam să spun și eu ca primarul lui Gogol : „Blagoslovește-mă, Doamne, dar nu sînt vinovat". Oricum ar fi fost însă, eram liber ! Liber pentru a doua oară în viață, și acum știam să prețuiesc libertatea și n-aveam s-o mai dau pe nimic.

Cel dintîi gînd al meu, încolţit în minte îndată după ce mi-am dat seama că sînt liber, a fost : cum trebuie să mă port acum, după ce am primit ştirea asta, faţă de „familia din Kolîvan".

Să le ascund acest lucru — n-aş fi vrut ! Dar nici să-l spun baroanei nu-mi venea la îndemînă. Tristeţea pe figura mea nu şi-ar fi avut locul, indiferenţa ar fi fost o neghiobie, iar bucuria — ceva respingător. Cu fetele era altceva : erau tinere şi mă simţeam mult mai la largul meu cu ele.

Aurora tocmai trecea cu cartea dinspre hamacul ei. Am chemat-o şi ea s-a oprit :

— Te rog, fii bună şi citeşte scrisoarea asta.

Ea s-a uitat la foaia de hîrtie din mîna mea, n-a luat-o, ci doar m-a întrebat :

— Ce s-a întîmplat ?

I-am relatat neîndemînatec şi sfios, ştirea primită. Aurora m-a ascultat atît de liniştit de parcă ar fi ştiut totul dinainte, fără să-mi spună măcar o vorbă. Îndată după asta a intrat în casă şi în scurt timp au răsunat din salon nişte exerciţii dificile de vioară. Din pricina lor slujnica n-a auzit o nouă bătaie la uşă şi m-am dus eu să deschid.

Se întorseseră baroana şi Lina. Una din cumpărăturile din mîna Linei se desfăcuse şi căzuse pe jos. I-am ridicat-o şi m-am apucat s-o leg la loc. În vremea asta baroana a intrat în casă şi am rămas doar noi doi singuri afară.

Stînd pe un genunchi în faţa fetei, pe celălalt înnodînd din nou pachetul, am scos, aproape fără să-mi dau seama din buzunar scrisoarea primită şi i-am spus : „Te rog, citeşte-o", după care mi-am aplecat iar ochii asupra nodului, iar cînd i-am ridicat, am văzut că faţa Linei, pînă atunci proaspătă şi liniştită, şiroia de lacrimi.

Întorcîndu-mi grăbită scrisoarea, fata a strigat doar : *„Gott, o, Gott"*, şi a dispărut în casă. Aurora era acum la fereastră : îi vedeam mîna mică şi albă cu degete subţiri, care ştia să ţină atît de graţios arcuşul şi să cînte o fugă.

Capitolul al zecelea

În viaţa mea nu dorisem nimănui vreun rău. Da, nimănui ! De aceea nu-i dorisem moartea femeii care mă chinuise atît şi nici nu

mă aşteptam să moară. Şi mai mare mîrşăvie mi s-ar fi părut să visez la libertate, atîta vreme cît această femeie era în viaţă. Dar, vorba aceea : „pînă şi o pasăre preţuieşte libertatea !" Darmite un tînăr, cum eram eu pe atunci, adică acum şapte ani. Simţeam că-mi crescuseră iar aripile, că am o şansă cît de mică de fericire în viaţă, dar, spre mirarea mea, alături de acest gînd înviorător mă simţeam cu totul vlăguit, ştiind că trebuie să-i povestesc noutatea baroanei.

Cum şi în ce fraze să i-o spun ?

O stimam şi ţineam atît de mult la părerea ei, că pur şi simplu nu ştiam în ce fel să-i vorbesc, ca să nu arăt nici o bucurie necuviincioasă şi nici o durere prefăcută, aici nelalocul ei. Degeaba însă îmi băteam capul : nici n-a trebuit să-i mai vorbesc baroanei. Dar n-aveam cum să ştiu că aflase şi nici n-aveam cum să ştiu în ce chip primise vestea.

Cînd ne adunam la masă, aveam un obicei : înainte de a ne aşeza fiecare la locul lui, ne opream cu toţii o clipă în spatele scaunelor noastre punînd mîinile pe spetezele lor. Baroana îşi pleca atunci fruntea şi noi ştiam că în acest scurt răstimp ea rosteşte o rugă, fără vorbe. Lina urma pilda ei, iar Aurora şi cu mine aşteptam fără să ne plecăm frunţile. Acest lucru nici nu supăra şi nici nu jignea pe nimeni. În casa asta toţi îşi dădeau seama că a crede sau a nu crede nu stă în puterea omului şi niciodată nu se vorbea în contradictoriu despre credinţă, sinceritatea fiind mult mai la preţ decît prefăcătoria. După aceea, Lina ridica capacul supierei, noi ne aşezam, iar baroana ne împărţea farfuriile umplute de mîna ei.

În ziua aceea însă, lucrurile s-au petrecut altfel. După ce şi-a plecat fruntea în tăcere baroana şi-a înălţat-o şi, fără să tragă scaunul, cum făcea de obicei, şi-a ridicat ochii spre cer şi a spus cu voce tare :

— Iartă-i, Doamne, pe toţi şi spală-le păcatele cu sîngele tău.

Lina a spus „Amin" şi toate trei, mama, fiica şi Aurora s-au uitat la mine şi apoi s-au aşezat.

Masa a trecut ca de obicei, dar eu înţelesesem. Uneori mă întrebam de ce ele, care erau protestante, se rugaseră pentru moartă ? Apoi mă bătea gîndul că ruga lor era şi pentru mine şi pentru alţii, „pentru toţi". Mi-au venit în minte primele zile şi primele convorbiri în sînul acestei „familii din Kolîvan" care-mi devenise atît de dragă ; îmi aminteam cum oftase baroana atunci şi cum spusese : „Păzeşte-ne pe noi de ei, dar şi pe ei de noi, pentru că şi noi facem prea puţin sau nimic".

Cîtă armonie a simţirii şi a gîndurilor ! Cîtă fineţe, graţie, căldură, lărgime de vederi şi libertate a cugetului ! Cine ar fi putut rămîne nepăsător la farmecul învăluitor al acestui atît de armonios cerc de oameni ? Se-nţelege că eu nu ! Dacă pe atunci, cu toată tinereţea mea, la cei douăzeci şi cinci de ani ai mei, n-aş fi fost sufleteşte un infirm cu o viaţă urîtă şi schilodită în urmă, fără îndoială că m-aş fi apucat să visez şi poate că mi-aş fi închipuit chiar că sînt în drept să-mi leg şi mai strîns viaţa de viaţa acestei familii. Dar pronia cerească mi-a dat totuşi un pic de minte şi de cinste : îmi dădeam seama de cîtă beznă ne desparte, înţelegeam cît de mare le este puritatea, la care nu voi putea ajunge niciodată şi cît de întinat sînt eu. Dincolo de orice pledoarie sofisticată mă simţeam vinovat : mă încurcasem în tot soiul de istorii nedemne, mă adunasem cu tot soiul de oameni fără principii morale şi, cum-necum, noroiul trecutului meu se lipsise totuşi de mine ! Ştiam că n-am dreptul să năzuiesc la nimic şi că pentru mine nu-i — şi nici nu poate fi — îndreptare. Dar tot acum îmi aduceam aminte că nu am rădăcini adînci nici aici, că sînt un străin, că aceste fete atît de minunate şi de virtuoase îşi vor găsi soţi vrednici de ele şi că cercul nostru atît de prietenos se va destrăma într-o zi, iar eu voi rămîne singur... singur !...

„Salut, bătrîneţe singuratecă ! Consumă-ţi flacăra, viaţă fără folos" !

După ce am terminat masa, m-am apropiat de baroană pentru a-i mulţumi şi, în timp ce-i sărutam mîna, i-am şoptit încet :

— Să nu mă alungaţi niciodată de lîngă dumneavoastră !

Iar dînsa mi-a răspuns cu o strîngere de mînă.

Ce să vă mai spun ? Mai departe m-a întîmpinat tocmai acel ceva la care nu îndrăznisem nici măcar să mă gîndesc şi care constituia pentru mine o fericire de neîmplinit. În primăvara care a urmat am devenit soţul Linei — cel mai fericit şi mai nedemn soţ al celei mai sfinte şi mai curate dintre femeile trimise de Dumnezeu pe pămînt pentru a ferici pe cel mai bun dintre bărbaţi. Această binecuvîntare dumnezeiască mi-a fost hărăzită tocmai mie, nenorocitului, care... acum... am pierdut-o, ca o fiară fără minte sau ca un ocnaş... Nu, nu mai pot trăi... Trebuie să-mi pun capăt zilelor... Nu mai pot... Dar să vă spun totul pînă la sfîrşit, să ştiţi şi dumneavoastră de ce am fost în stare să fac şi ce se petrece în sufletul meu.

Să vă povestesc cum s-au întîmplat toate.

Capitolul al unsprezecelea

Toate s-au întîmplat datorită străduințelor verișoarei Aurora, care, numai Dumnezeu știe ce fel de puls are și cum îi curge sîngele prin vine, pentru că, privind-o, îți vine s-o iei razna uneori în domeniul metempsihozei și să crezi că în ea sălășluiește spiritul vreunei veverițe din Pădurea Teutoburgică. Ba-i aici, ba-i colea ! Toată lumea-i a ei. De cîtă vreme trăim cot la cot cu nemții și cît de puțin cunoșteam firea femeilor germane ! Adică, mai bine zis, se cunosc doar laturile lor cele mai banale. Cît despre Aurora, era spirt, nu altceva : o mînă construia, alta nimicea, în timp ce prima înălța iar ceva... Umbla uneori prin salon cu vioara și tot cînta la fugi... Una după alta, pînă ne înnebunea pe toți. Odată trebuia s-o întreb ceva. Am intrat și am întrebat-o. M-a privit, dar n-a răspuns nimic : venea drept spre mine, mai-mai să mă calce, ca o lunatecă, și își tot cînta fuga aia a ei. Îi mai spun o dată și tot cu același rezultat. Iar a treia oară s-a întîmplat ceva cu totul neprevăzut : înainta spre mine, tot cîntîndu-și fuga, și deodată, chiar în dreptul urechii mele, bum ! i-a plesnit o coardă !

— A plesnit răbdarea ! zic.

— Da, îmi răspunse dînsa. Și atunci, cînd ai să te hotărăști odată ?

— La ce ?

— S-o ceri pe Lina în căsătorie.

— Eu ? ! S-o cer... pe Lina ? !

— Bineînțeles că *dumneata* și nu eu, și nimeni altul !

— Gîndește-te bine ! Ce tot spui ?

— M-am gîndit și știu ce vorbesc.

— Să îndrăznesc eu să sper... sînt eu omul căruia Lina să-i dea vreo atenție ?

— Dac-ar fi să vorbim pe drept, ca între prieteni, bineînțeles că nu ! Dar... s-a întîmplat un lucru fatal. Noi, nemțoaicele sentimentale, sîntem uneori prea sensibile la durerile oamenilor... Dacă ești un om cinstit, lucru de care nu mă îndoiesc, atunci trebuie să pleci din orașul ăsta sau... că doar n-o să-ți îngădui ca Lina să sufere din pricina dumitale ! Te iubește, și de aceea ești vrednic de ea. Iar eu te întreb : cînd ai de gînd să pleci ?

— Niciodată !

— În cazul ăsta... Lina !

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu ! Dă-mi răgaz... Lasă-mă să mă gîndesc !

— Lina ! Lina ! a strigat ea şi mai tare.

— Da-a ! s-a auzit vocea Linei din salonul vecin.

— Vino cît mai repede, dacă nu vrei să-mi sparg vioara !

Şi Lina, dulce, frumoasă şi liniştită, ca de obicei, a intrat în odaie.

— Domnul acesta îţi cere mîna !

Şi, întorcîndu-se brusc pe un călcîi, Aurora a mai spus :

— Iartă-mă că te iau aşa, pe nepusă-masa, dar nici dacă stăm să ne gîndim o sută de ani nu iese nimic ! Mă duc la tanti !

— Lina ! am îngăimat eu, cînd am rămas singuri.

Ea şi-a ridicat ochii spre mine şi s-a oprit.

— Pot eu oare să îndrăznesc... pot eu cere...

— Da ! mi-a răspunse ea încet.

Peste o săptămînă Aurora a plecat în Kurlanda, la maică-sa, iar noi doi tot nu cutezam să-i spunem baroanei. În cele din urmă s-a hotărît Lina să-i spună de înţelegerea noastră. Mă aşteptam ca baroana să nu mi-o dea pe Lina şi astfel va trebui să-mi iua tălpăşiţa şi să mă întorc înapoi, la Moscova, „cea cu dangătul greu de clopote", cum spuneau schismaticii din Riga. A fost însă cu totul altfel. Am ieşit amîndoi la plimbare, eu şi baroana, şi dînsa mi-a spus :

— Nu sînt împotriva alegerii făcute de Lina, deşi nu prea mă mulţumeşte. Ştii pentru ce ?

— Ştiu ! Trecutul meu...

— De loc ! Ar fi prea crud şi o prostie să-i pui omului în cîrcă greşelile pentru toată viaţa, dar... dumneata eşti rus !...

— Dar dumneavoastră, doamnă baroană, sînteţi atît de îngăduitoare şi aţi trăit atîta vreme în Rusia !

— Eu, da !

— Păi, Lina, cu atît mai mult !

— De *dumneata* e vorba !

— Eu o să fac totul aşa cum vreţi !

— Atunci cere binecuvîntarea părinţilor dumitale !

Şi am cerut-o.

...Şi s-a pornit de la Moscova „dangătul greu al clopotelor".

Capitolul al doisprezecelea

Mama era tare amărîtă. Zicea că pînă acum de două ori mi-am bătut joc de viaţa mea, iar asta pe deasupra mai e şi *nemţoaică*. N-o să fie respectuoasă. Tata şi unchiul, dimpotrivă : se bucurau.

Dar de ce credeți ? Găseau că femeile noastre au ajuns prea fîțîite și atît de neastîmpărate, încît alături de ele n-ai nici un pic de liniște. Pe deasupra mai sînt și pretențioase și atît de costisitoare, încît un bărbat, pentru a le mulțumi, trebuie ori să fure, ori să ia mită.

„Nemțoaicele sînt mai bune", îi scria unchiul de la Moscova tatei, la Kaluga, și-i aducea pilde „de la alte neamuri", tot atît de neaoșe ca și neamul nostru al Sipaciovilor. Ei doi, unchiul și tatăl, au liniștit-o și pe mama, zicîndu-i că „nemțoaicele sînt gospodine și *bune de prăsilă*". Toate astea mi-au fost aduse la cunoștință pe larg și cu ample lămuriri, ce și cum gîndește fiecare, ce a spus unul, ce a spus altul și care l-a dat gata pe celălalt cu dovezile aduse de el. Mama, după cîte mi se pare, mai presus de toate era mîngîiată de faptul că nemțoaicele „sînt bune de prăsilă", iar tata dădea pilde și „din neamuri mari, unde sînt numeroase căsătorii cu nemțoaice, ele dovedindu-se a fi neveste bune ; mai sînt iarăși multe căsnicii de astea și printre poeți și scriitori, care, legîndu-și soarta de nemțoaice, au primit de la ele toată liniștea sufletească atît de trebuincioasă muncii lor folositoare și n-au avut a se plînge de alegerea lor". Și uite-așa ajungeau chiar pînă la înșiși stîlpii slavofilismului. Așa fiind, chiar și Dumnezeu mă va ierta. Tata mi-a scris : „Treaba ta. Tu ai să trăiești cu dînsa, nu noi, și drept care tu trebuie să faci alegerea. Să-ți dea Dumnezeu fericire și să nu trădezi credința strămoșilor tăi. Cît despre noi, tare am dori ca măcar acum să avem un nepot pe nume Nikitka. Așa să știi, că numele trebuie să dăinuie mereu în neamul nostru, al Sipaciovilor. Iar de s-o întîmpla ca cea dintîi să-ți fie fată, apoi s-o numești Marfa, în cinstea bunicii tale." Eu, se-nțelege că m-am bucurat și i-am spus baroanei că tata și mama și-au dat încuviințarea. A vrut să vadă scrisoarea. I-am dat-o, iar dînsa i-a dat-o Linei. Lina s-a îmbujorat la față, iar onorata baroană n-a făcut nici o observație. Le-am îmbrățișat pe amîndouă, le-am sărutat și le-am spus : „Dragele mele ! Este adevărat că nu se află pe lume femei mai minunate decît nemțoaicele". O credeam pe atunci cu adevărat și — m-am căsătorit. Soția mea le-a scris bătrînilor mei scrisori în limba rusă. O duceam tare bine : și Moscova și Kaluga erau liniștite și bucuroase ; atîta numai că mă tot întrebau „dacă Nikitka-i pe drum ?" În cele din urmă le-a fost gura aurită. Le-am scris : „Mi se pare că Lina a simțit că nu-i singură".

Și numaidecît, atît tata cît și unchiul au început să tragă clopotele cele mari din două clopotnițe dintr-o dată : „Binecuvîntată fie cea care nu-i stearpă și poartă prunc în pîntece : fie ca născutul ei

să fie parte bărbătească" şi altele şi altele... Unchiul meu scria cu vorbe atît de alese şi de potrivite, de parcă ar fi scris un articol de fond la gazeta lui Aksakov. Cît despre tata, el nu era chiar atît de literat şi-i dădea mai cu cele lumeşti : „Fă ce-i face, dar să fie Nikita !... Sau, de-o fi şi-o fi, în cazul cel mai rău, poate să fie şi Marfa, dar numai de data asta." Vezi Doamne, mai mult de o singură dată nu mi-o ierta.

Maică-mea nu prea era tare la scris, ci mai mult la sfaturi : „Ai grijă de femeia ta, că vremea asta-i vreme grea pentru dînsa". Tata şi unchiu-meu nu mai conteneau cu Nikita. Unchiul ne-a trimis chiar un căuş de argint din care să bea Nikitka. Iar tata vedea, cică, mereu în vis că i-a sărit pîrleazul un viţeluş rus de la o văcuţă nemţoaică. Tata cică l-a momit, spunîndu-i „na-na-na", iar viţeluşul i-a răspuns cu glas de copilă : „Nu mă cheamă „na-na-na", ci Nikituşka Ivanovici după tată şi Sipaciov de neam".

Şi a ajuns acest Nikita Ivanovici Sipaciov un fel de datorie a mea, cel puţin morală, de neabătut. Aşadar, femeia mea era bună de prăsilă şi eu — tot bun de prăsilă, căsnicia noastră fericită şi dragostea noastră fiind privite şi preţuite numai şi numai din punctul de vedere al prelungirii neamului.

„Nikitka, Nikitka !" „Mie să mi-l aduci pe Nikitka !" „Dacă Nikitka-i pe drum"... Dar pînă cînd cu prostiile astea şi chiar cu neobrăzarea asta jignitoare ! Dar dacă n-ar fi fost nici măcar „pe drum" acest Nikitka şi chiar poate nici Marfa, atunci ? Ce, era să plîngem, să ne văicărim ca de o mare nenorocire şi s-o învinuim pe Lina, cum făceau evreii din Vechiul Testament sau boierii ruşi din perioada moscovită ? Din fericire însă, eu aveam ce aştepta, şi supărarea surdă pe care o simţeam împotriva alor mei era zadarnică. Atîta doar că prea nu ne slăbeau cu asta. Tata scria că mama se roagă la Preacurata pentru „cea cu pruncul în pîntec". Ziceau că la biserică, de cîte ori îi dau preotului hîrtiuţa de pomenire a celor vii, Lina e scrisă acolo sub numele de Katerina, pentru că preotul găsea că numele de Karolina nu prea merge, nefiind pravoslavnic. Lina era „eretică". Mă tot sfătuiau s-o trag pe Lina la credinţa strămoşilor mei şi nădăjduiau că de îndată ce se va ivi Nikituşka, „dînsa o să priceapă şi singură că lucrul acesta este de neînlăturat". Iar cînd se va naşte Nikitka şi o să-l botezăm, să băgăm de seamă ca popa să-l cufunde de adevăratelea de trei ori în apă, după datină, şi nu cumva să-l stropească dintr-o farfurioară ca pe un canar. Mama îmi spunea că îi face cămăşuţe pruncului şi scutece din cîrpe vechi, ca să nu-l supere tiviturile pe sub bărbie şi la subsuori.

Într-un cuvînt se smintise de tot liniştea mea cu Nikitka ăsta. Şi, din ce se apropia vremea, mă pisau şi mai tare.

Apoi au sosit cămăşuţele şi scutecele, din partea unchiului de la Moscova o cruce veche de argint cu patru mărgăritare, iar din partea tatii alte şi alte sfaturi : „Cînd o să vină timpul sorocit, să pui lîngă cristelniţă pe dascăl ori pe paracliser ca să-mi ţină locul, că ei, cum-necum, sînt ruşi credincioşi, pentru că nici că pot fi altceva".

Toate astea trebuia să le îndeplinesc într-un fel, dar cum, că aici nu se obişnuia aşa. Trebuia, deci, neapărat să-i mint pe bătrînii mei, iar eu îi iubeam şi nu-i minţisem niciodată pînă atunci.

Aşteptarea lui Nikita devenea chinuitoare şi sîcîitoare pentru mine. De ce oare fac din ţînţar armăsar şi se perpelesc atîta ? Toate s-ar face de la sine cu mult mai liniştit şi mai paşnic, dacă ei n-ar fi stîrnit toată hărmălaia asta. Pruncul care s-ar naşte ar fi botezat cu numele de Nikita ori de Marfa. Dar aşa, simţeam că mă apucă şi grija cum o să se petreacă toate astea ? Ori poate n-o să fie chiar nimic şi degeaba aşteptăm ?

Într-o zi i-am spus chiar ceva de felul ăsta soacrei mele. Baroana, care împletea tocmai cu igliţa o păturică, a clătinat domol din cap şi mi-a răspuns, zîmbind :

— Nu, o aşteptare ca asta nu trece *degeaba*. Ai tăi fac rău că se frămîntă atîta, şi văd că şi tu ai început să te frămînţi. Ar fi mai bine dacă ai lipsi o vreme.

— Unde — zic — aş putea să plec şi cum să lipsesc tocmai acum ?

— De ce nu ? E mai bine aşa. Lina mai are mult, iar eu o să-l rog pe baron să te trimită într-o misiune. Du-te ! Lina mai are mult !

Am fost într-adevăr trimis şi într-adevăr asta mi-a făcut şi bine. Că doar „Lina mai avea mult" şi nu mă temeam de fel s-o las în grija unei mame atît de iubitoare. Şi apoi, înfăţişarea mea îngrijorată şi neliniştea mea aveau o influenţă nesănătoasă asupra soţiei mele, după spusele soacrei, iar ea avea acum nevoie de cea mai mare linişte.

Ai mei însă nu se astîmpărau de loc : chiar înainte de plecare, am primit de la unchiul meu o scrisoare în care-mi spunea că vrea să-şi lase prin testament casa din ulicioara de lîngă Arbat lui Nikita, iar tata îmi scria la rîndul lui că „tot ce-i al nostru îţi aparţine ţie şi fiului tău, primului tău născut, Nikita Ivanovici Sipaciov".

În misiune am plecat pe un cuter special.

Şi tare mai era frumos ! Marea, stihia asta nețărmurită, farurile, proviziile, controlul semnalelor, toate acestea mă absorbeau, îmi distrăgeau atenția ; dar... naiba s-o ia de treabă : de îndată ce m-am depărat de țărmul nostru, în sufletul meu a încolțit un fel de bănuială că am fost îndepărtat şi tras pe sfoară ; mi se părea că am fost gonit de acasă ca un nătărău şi că în genere mi se joacă o farsă.

Dar cine ?... Cine-mi putea juca o farsă ? Să fie oare Lina, buna, duioasa şi credincioasa mea soție ? Ori poate baroana, soacra mea cea învățată, o femeie cu adevărat cinstită şi vrednică de respect, care înțelege tot ce-i înălțător şi dispreţuieşte tot ce e lipsit de adevărată noblețe ? Cu neputință ! Nu, nu puteam da crezare unor gînduri viclene şi calomnioase.

Şi totuşi, un diavol nevăzut îmi tot şoptea la ureche : „Ehei, prietene, orice e cu putință în lumea asta ! Marele umorist englez Stern se pricepea mai bine decît tine şi iată ce a spus : «*Tout est possible dans la nature*», adică : totul este cu putință în natură. Iar o zicală rusească spune şi ea : «De la acelaşi om porneşte şi suflul cald şi cel rece». Toate doamnele din casa ta sînt în felul lor nişte ființe minunate, vrednice de stima ta ; nici ceilalți nu le stimează degeaba. Dar acolo unde ele nu vor să cedeze, apoi nici n-or să cedeze şi or să întoarcă lucrurile în aşa fel, că o să iasă pe-a lor."

Cînd adormeam pe puntea vasului, acoperit cu mantaua, îmi răsăreau în fața ochilor figura baroanei şi a Linei, cum au venit să mă petreacă, fluturîndu-şi batistele. Lina plîngea... O fi plîngînd şi acum uneori, dar eu tot nu-mi puteam goni gîndul că mă aflu în situația legendarului țar Saltan, şi că soacra mea, Venigreta Vasilievna, este „soacra cotoroanță" din basm şi că o să-mi pricinuiască neapărat un rău nemăsurat de mare : o să mi-l stîrpească pe Nikitka al meu, cum l-a stîrpit „soacra cotoroanța" pe Gvidon, iar pe mine o să mă prostească pe toată viața.

Ne mîna pe mare un vînticel înviorător, micul cuter se înclina şi lua apă la bord, dar eu nu luam seama la nimic şi-mi simțeam pieptul greu de lacrimi. În inimă purtam cele mai calde simțăminte, iar în cuget tot felul de gînduri uricioase : cum că cineva îmi ia lucrul cel mai de preț şi cel mai iubit din lume. Şi de cum mă fura somnul, numaidecît începeau să-mi joace în cap versurile : „Dar surata pînzărească, cu lelea bucătăreasă şi cu soacra cotoroanță, cotoranță rea de cloanță..." Şi apoi : „A puiat măria-sa. Nici fecior nu

e, nici fată. Plod, făptură necurată, că n-au cum să-l osebească, dacă e guzgan sau broască." Tot visînd aşa, am prins a plînge cu hohote prin somn. „Nikita, drăguţul meu, Nikituşka, ce fac ei cu tine ?"

M-a trezit un subofiţer.

— Înălţimea voastră, zice, tare vă mai zbuciumaţi prin somn şi mai daţi şi din mîini ! Făceţi-vă cruce !

Mi-am făcut cruce şi m-am mai liniştit.

Ce prostie, zău aşa : că doar n-oi fi eu Ţarul Saltan ! Iar Nikituşka nu-i nici el Gvidon Saltanovici, şi drept aceea n-o să-l bage nimeni într-un butoi, împreună cu maică-sa, şi n-o să-l arunce în mare !

În starea asta sufletească îmi continuam peregrinările de la un punct al ţărmului la altul, punînd ordine şi aprovizionîndu-i pe oameni cu toate cele de trebuinţă. Şi deodată, cînd mă aflam pe una din insulîţele alea depărtate, am primit o telegramă : „Ţi s-a născut un fiu. Totul e cît se poate de bine. *Sehr kräftiger Knabe,* adică un băieţel voinic. Şi toate temerile mele s-au risipit ca prin farmec, că doar Nikita al meu trebuia într-adevăr să fie *„kräftiger Knabe".* *„Sehr kräftiger ?"* Bravo lui ! Că aşa sîntem noi, ăştia, din neamul nostru !

Vă puteţi închipui cu cîtă nerăbdare îmi isprăveam vizitele, după primirea acestei veşti, umblînd pe la farurile care mi-au mai rămas de inspectat şi cu ce sentiment am sărit de pe bordul cuterului pe ţărmul drag al oraşului în care mă aşteptau soţia şi fiul !

La debarcader, un matroz mi-a transmis ordinul şefului meu de a mă prezenta direct la dînsul, chiar în clipa sosirii.

Eram înciudat, dar n-aveam ce face. M-am dus.

Andrei Vasilievici, cel mai bun dintre baroni, m-a strîns numaidecît în braţe, mi-a strîns şi mîna şi, privindu-mă blînd cu ochii lui albaştri, mi-a spus :

— Felicitările mele, tinere tată ! Felicitări ! Iartă-mă că te-am reţinut şi nu te-am lăsat să te duci drept acasă, dar am fost nevoit s-o fac. Lina e încă puţin slăbită, fiindcă s-a cam înşelat asupra sorocului, dar în schimb Friede e un băieţel pe cinste !

La început n-am înţeles despre ce-i vorba — cine-i Friede ăsta ?

— Care Friede ? zic.

— Păi, fecioraşul dumitale cel drăguţ ! L-am botezat ieri şi ne-am tot gîndit ce nume să-i punem ca să fie frumos...

— Şi cum l-aţi numit ? i-am curmat eu vorba.

— Gotfried, drăguţule, Gotfried ! Numele ăsta ne-a plăcut tuturor şi pastorul chiar aşa l-a şi numit : Gotfried !

— Pastorul ! am zbierat eu.

— Se-nțelege că pastorul ! Bunul și învățatul nostru pastor ! L-am chemat dinadins. N-am vrut pe altul, pentru că el e acela care a descoperit că cele două puncte trebuie puse după „Strigă glasul în pustiu : pregătiți calea Domnului". Că scrierea cea veche nu-i bună de nimic.

— Dați-mi voie, zic, am să-l sugrum cu propriile mele mîini !

— Pe cine adică ?

— Pe pastorul ăsta !

— Că a mutat cele două puncte ?

— Nu ! Că a îndrăznit să-mi boteze băiatul !

Figura baronului arăta cea mai deplină nedumerire.

— Cum adică, pentru că ți-a botezat băiatul ? La ce bun să ni-l sugrumi pe pastorul nostru ? Voiai cumva să rămînă nebotezat ?

— Trebuia să-l boteze preotul rus !

— A !... Vezi, asta n-am știut-o ! N-am știut-o ! Credeam că ai dorit-o chiar dumneata. Bine, dar luteranii sînt buni creștini !

— Or fi, dar eu sînt rus, și neam de neamul meu sînt ruși, așa că și copiii mei trebuie să țină de biserica rusească.

— N-am știut-o, n-am știut-o !

— Cum se face că ai mei, adică nevasta și soacra, n-au așteptat să mă întorc ?

— Nu știu ! Soarta...

— Ce soartă, excelență ? Soarta era ceea ce au dorit toate neamurile mele rusești !

Și după ce i-am povestit totul, am adăugat :

— Asta trebuia să fie adevărata soartă, și numele și credința pruncului. Iar acum, toate astea s-au întors pe dos. Și nu pot îndura una ca asta !

— Dacă-i așa, atunci liniștește-te aici, înainte de a te duce acasă.

— Cum să mă liniștesc ? Că doar asta rămîne pentru toată viața : primul meu născut e neamț !

— Dar și nemții sînt oameni minunați !

— Minunați, minunați, dar la una ca asta nu m-am așteptat !

— Aici a fost mîna lui Dumnezeu !

Ce era să-i mai spun ? M-am repezit acasă !

Mi-a deschis chiar baroana în persoană. Era, ca de obicei, cu bucle, cu bonetă, cu brîu de piele, în deplină sănătate și frumos îmbrăcată.

— Ssst !, mi-a zis dînsa. Friede doarme !...

— Ia să-l văd şi eu !

— Ai răbdare. Acum nu se poate !

— Ba vreau să-l văd chiar acum, că îmi pierd mintea ! Crăp de ciudă !

Şi mi l-au arătat. Era un băieţel tare drăguţ. L-am îmbrăţişat şi am început să plîng.

— Vai de tine, Nikitka, Nikitka, al meu, zic. La ce te-or fi prefăcut în Gotfried, sărmanul de tine !

Am plîns pe săturate şi n-am mai spus nimic pînă mi s-a întremat nevasta.

Apoi, am ales într-o zi o clipă potrivită şi i-am spus :

— Ce mi-ai făcut, Lina ? Cum să scriu acum despre băiat la Arbat şi în gubernia Kaluga ? Cum o să-l pot duce acum la bunicu' şi la bunică-sa, ori la Moscova, la unchi-meu, arheolog şi istoric rus ?

Lina se prefăcea că nu pricepe ce spun şi se alinta pe lîngă mine. Dar pentru mine era limpede în ce situaţie mă aflu cu nou-născutul meu neamţ. Or să înceapă tata şi mama să-mi ceară : arată-ne producţia ta din Kolîvan. Iar eu ce să le spun ? Ce să le arăt ? „V-am adus, dragii mei, de acolo, un neamţ. Asta-i producţia mea ! !... Poftim de-l vedeţi ! E Gotfried Bulionovici, prescurtat : Friede, diminutiv : Fridka. Numele nu-i greu, dar e caraghios ! Or să mă ia toţi în rîs şi or să mă gonească din casa părintească, cu neamţul meu cu tot. Sau, mai degrabă, nici n-or să-mi de-a crezare, pentru că nici nu-i de crezut ca eu, un rus din Kaluga, rus get-beget, luptător pentru drepturile ruşilor din regiunea asta, să fi adus pe lume drept întîi născut un neamţ ! Infern şi moarte !

Şi uite-aşa dădeam din colţ în colţ, scorneam tot felul de prostii, voiam să deschid un proces, să scriu o jalbă, să-mi botez din nou copilul... Dar împotriva cui să scriu jalba ceea ? împotriva propriei mele familii ? Împotriva iubitei mele soţii ? Împotriva bunei şi de toţi stimatei mele soacre Venigreta, pe care şi eu o iubeam şi o stimam ? Frumoasă poveste, naiba s-o ia !

Pînă la urmă n-am ştiut să scornesc nimic mai bun decît recunoaşterea „faptului săvîrşit" şi să văd în el „mîna lui Dumnezeu", după care am început să-i mint pe bătrînii mei, spunîndu-le că s-a întîmplat o nenorocire : Nikitka nu-i, le-am scris eu, Lina a pierdut copilul.

În situaţia mea nimic mai bun n-am putut găsi.

Capitolul al treisprezecelea

Ne-am reluat viaţa şi trăiam la fel de bine şi de liniştit ca şi înainte. Nemţişorul meu creştea, şi eu, bineînţeles, îl iubeam. Că doar era copilul meu, nu ? Carne din carnea mea ! Lina era o mamă minunată, iar baroana Venigreta — o bunică minunată. Fridka era o frumuseţe de băiat ! Baronul Andrei Vasilievici îi aducea bomboane şi asculta cu lacrimi în ochi cînd îi povestea Lina cît de mult ţin eu la băiat. Apoi îşi ştergea ochii ei mici şi albaştri cu batista de mătase, îşi proptea degetul alb de fruntea copilului şi şoptea :

— Aici e mîna lui Dumnezeu ! Noi singuri, fără El, nu sîntem nimic ! Şi cita, în nemţeşte, din Hafiz :

„Geaba gîndeşti, o artist,
Că al operei eşti creator... [1]"

Eu am fost ridicat în grad şi avansat, ceea ce ne îngăduia să ducem o viaţă mai îmbelşugată. Au trecut trei ani. Alţi copii nu mai aveam. Lina n-o ducea prea bine cu sănătatea. Andrei Vasilievici m-a trimis în Anglia să recepţionez nişte materiale pentru port. Pe Lina toată lumea o sfătuia să se ducă la Dubeln, la doctorul Nordstrehm şi să se caute în spitalul lui, după metoda lui hidropatică. Le-am dus acolo pe amîndouă şi le-am găsit o locuinţă la Majorenhof, chiar la ţărmul mării. Toate se potriveau cum nu se poate mai bine : eu urma să stau o lună-două în străinătate, iar familia mea, la doctorul Nordstrehm. Acesta din urmă era un neamţ bătrîn, grozav de simpatic. Nu-i avea de fel la inimă pe nemţii baltici şi zicea despre ei că sînt „lichele". Pe bolnavi îi punea să umble pe ţărmul mării ba desculţi, ba goi puşcă. Nu credea de loc în medicamente şi îşi bătea joc de toţi ceilalţi doctori, în afară de unul singur : Zaharin, de la Moscova, care era o excepţie.

— Numai el unul, zicea Nordstrehm, lucrează cum se cade : îşi pricepe meseria şi şi-a găsit menirea.

De fapt, lauda aceasta, dacă ar fi s-o iei pe înţelesul ei adevărat, vroia să spună că el îl socotea pe vestitul medic moscovit „cam slab de minte", dar susţinea că „la Moscova astfel de oameni sînt abso-

[1] În privinţa poeziei, Leskov face o confuzie. Strofa nu e din Hafiz, ci dintr-o poezie de A. K. Tolstoi.

lut necesari şi că Moscova e puternică tocmai pentru că aplică principiul *„credo quia absurdum"* [1].

Era un om curios. Trăia în burlăcie, pentru că socotea căsătoria o instituţie nedemnă şi care, de altfel, şi-a trăit traiul, dar mai dăinuie pentru că oamenii nu-i pot găsi ceva în loc. Umbla adesea fără căciulă, purtînd în mînă o măciucă groasă, mînca puţin, nu fuma, nu bea şi era foarte deştept.

Soacra mea se bucura de simpatia lui în calitate de „nemţoaică deşteaptă". Şi acum soţia mea trebuia să se caute la dînsul. Mai tîrziu urma să plece la tante Augusta la Polangen, unde marea era mult mai sărată.

Am încuviinţat, spunînd :

— Foarte bine.

— O să-l luăm cu noi şi pe Friede, ca să-l vadă şi Tante Aurora, că doar nu-l cunoaşte încă.

— Mă rog, luaţi-l ! Cui să-l mai arătăm, dacă nu lui *Tante* Augusta şi *Tante* Aurora !

Lina a clătinat din cap a dojană, spunîndu-mi :

— Cît eşti de rău !

— Da, eu sînt ăla rău, că tu şi cu mama ta tare bune aţi fost ! Aţi făcut în aşa fel, încît mi-e şi ruşine să le arăt alor mei pe fiul meu.

— De ce ruşine ?

— Pentru că-i neamţ ! Luteran !

— Şi ce dacă ?

— Nimic.

— Parcă nu-i tot creştin !

— Păi, aici e aici, că nu-i totuna ! Că şi eu ziceam : nu-i totuna ? Şi a ieşit că voi sînteţi acelea care găsiţi că nu-i totuna : din Nikitka mi l-aţi făcut Gotfried.

Soţia mea, pentru că nu avea ce răspunde la asta, mi-a spus :

— Te legi de noi ! Camera noastră de sus, care-i liberă, o s-o dăm unchiului, baronului (adică lui Andrei Vasilievici).

— Foarte bine !

— Îi sîntem îndatoraţi.

— Fără îndoială.

— El ţine mult la Nordstrehm.

— Şi Nordstrehm la dînsul.

— Adevărat ?

— Da !

---

[1] Cred deoarece e absurd. (Lat.).

— Ţi-a spus-o chiar el ?

— Cum să nu ? Mi-a spus că baronul e un caraghios.

Lina s-a supărat :

— Cred că glumeşti, mi-a zis dînsa.

— Nu, nu glumesc. De altfel, Nordstrehm a vrut să-l prezinte unui pastor care vorbeşte prin somn într-o noapte în evreeşte, iar în alta — în greceşte.

Lina mi-a atras atenţia că sînt impertinent şi nerecunoscător. O vedeam mereu cam nervoasă... Apoi ne-am despărţit şi nu ne-am mai văzut trei luni. În timpul despărţirii, starea mea de spirit a suferit — cum se întîmplă — modificări : amărăciunile şi-au pierdut din ascuţime, iar clipele frumoase şi fericite ale vieţii noastre ieşeau la iveală şi mă ademeneau înspre dînsa. O iubeam, doar. O iubesc şi acum.

Andrei Vasilievici m-a întîmpinat la Riga, chiar în gară, m-a dus în parc să luăm o gustare şi mi-a şi spus pe loc bucuria lui. Pastorul pe care i l-a prezentat Nordstrehm şi care „vorbea în somn o dată evreeşte, o dată greceşte" i-a adus „o înnoire a sensului".

— Şi ce anume a descoperit acest pastor ?

— Ehei, dragă prietene, ăsta-i un lucru mare ! Acum mă pot ruga aşa cum nu m-am rugat niciodată înainte ! Nu mai am îndoieli !

— Da, asta-i o mare bucurie !

— Este ! De altfel, gîndeam şi bănuiam întotdeauna că aici e ceva care nu merge, ceva care trebuie să fie mai altfel ! Vorbesc despre „Rugăciunea Domnului".

— Nu pricep nimic !

— Dar o cunoşti, doar !

— „Tatăl nostru" ? Bineînţeles că îl cunosc.

— Îţi aminteşti rugămintea : „Pîinea noastră *cea spre fiinţă* dăne-o nouă astăzi" ?

— Da, sigur.

— Păi aici e aici, că nu-i chiar aşa de sigur.

— Daţi-mi voie...

— Nu, nu-i aşa ! Mă gîndeam eu şi înainte : ce ciudat ! Că doar „Omul nu trăieşte numai din pîine" şi „nu vă îngrijiţi de mîncare şi băutură" ! Şi deodată, poftim : rugămintea să i se dea pîine ! Dar acum el mi-a deschis ochii.

— Eu aş vrea mai întîi să mă duc la Dubeln, la soţia mea, şi mă tem că pierd trenul.

— Las' că nu-l pierdem. Ştii ce înseamnă pe greceşte cuvîntul : „ἐπίνσιος" ?

— Nu, nu ştiu.

— Înseamnă : „de-asupra fiinţei" şi nu spre fiinţă. Adică nu pîinea materială, ci cea spirituală... Limpede, nu ?

L-am întrerupt :

— Daţi-mi voie, zic, în ceea ce spuneţi dumneavoastră este ceva eretic şi nu se cade să ascult.

— De ce ?

— Pentru că sînt un adevărat rus pravoslavnic şi mie îmi trebuie „pîinae noastră cea *spre fiinţă* şi nicidecum cea *„mai presus de fiinţă"* !

— Aha, aşa-i ! Iar eu unul rostesc acum cu încîntare această rugă şi, vrei-nu vrei, tot te voi prezenta pastorului. Căci eu şi nu altcineva am vrut ca acest pastor să-l boteze pe micuţul Wolia, ceea ce a şi făcut...

— Care Wolia ?

— Păi, cel de al doilea fiu al dumitale : Oswald !

— Nu pricep nimic !... Ce fiu ? Am un singur fiu : Gotfried !

— Păi da, Gotfried e cel dintîi. Dar eu vorbesc de cel de al doilea, născut acum o lună !

— Cum ? Acum o lună ?... Ori poate şi el este cumva un „ἐπιούσιος" sau mai ştiu eu cum, adică unul neobişnuit, *mai presus de fiinţă ?* De unde s-a mai ivit şi ăsta ?

— Maică-sa este Lina !

— Dar n-a fost însărcinată !

— Asta n-am cum s-o ştiu !

Ca scos din minţi, l-am lăsat pe Andrei Vasilievici şi am alergat la vila noastră. Prima care mi-a ieşit în cale a fost soacră-mea, „prea stimata baroană". Fără să-i dau bineţe, am întrebat-o direct :

— Ce s-a întîmplat ?

— Nimic deosebit !

— Lina a născut ?

— Da !

— Cum vine asta ? Pentru ce...

— Ce întrebare ? !

— Ba nu, daţi-mi voie ! Cum se face că acum trei luni, cînd plecam... nu ştiam nimic ? Că doar nu s-a întîmplat totul în aceste trei luni ?

— Fără îndoială că nu ! E nevoie de nouă luni ! Cum de n-ai ştiut-o ?

— Cum s-o ştiu, dacă nimeni nu mi-a spus ?

— Puteai să ştii şi singur, după date.

— Eşti un diavol, zic, diavol, nu femeie ! Diavol, diavol !

Ca să vedeţi ce schimbare faţă de baroana pentru care simţeam numai stimă şi faţă de care mă purtam cu toată supunerea ! !

Ce să vă mai spun ? Crăpam de ciudă, dar ce mai puteam face ? Pînă la urmă s-a terminat totul ca şi prima dată. Atîta doar, că n-am mai făcut crize de isterie, n-am mai plîns la pieptul celui de al doilea nemţişor al meu, ci am terminat discuţia pe un ton major.

I-am spus baroanei că răbdarea mea a ajuns la capăt şi că atitudinea mea faţă de familie se va schimba.

— Cum ? Pentru ce să se schimbe ?

— Uite-aşa, zic, se schimbă radical ! Încă nu ştiţi ce fire am ! O fire necunoscută !

— Cum asta : necunoscută ?

— Necunoscută şi basta ! Nici eu nu ştiu de ce sînt în stare cînd îmi ies din fire ! Şi asta s-o aveţi în vedere cînd veţi mai dori să-mi faceţi o surpriză cu datele !

— Ce prostie !

— Băgaţi de seamă, atîta vă spun !

Simţeam în mine o pornire drăcească : să-l înhaţ încetişor pe acest Oswald al lor şi să-l arunc în mare. Bine că mi-a trecut ! Am umblat şi am tot umblat pe munte şi pe ţărm, iar cînd a răsărit luna, m-am aşezat pe o dună, fără să pot găsi ceva. Mă întrebam ce să fac ? Ce să le scriu celor din Kaluga şi din Moscova şi cum să mă port mai departe în sînul familiei mele, atît de drăguţă pînă mai adineaori şi care acum parcă turbase şi se făcuse cea mai îndărătnică din lume.

Deodată, spre norocul meu, l-am zărit pe ţărmul mării pe binefăcătorul meu, Andrei Vasilievici ; mergea singur, cu căţeluşul lui credincios şi cu Biblia în mînă. Sabia scurtă i se bălăbănea în ritmul paşilor, în timp ce cînta cu glăsciorul lui naiv de om bătrîn, ce se mai şi frîngea ca la un cocoşel :

Sînt trudit şi caut tihnă
Ochii, Doamne, mi-i închide
Şi cu drag a mea odihnă
S-o veghezi, ceresc părinte !

Şi ce brav mai părea pe picioruşele-i subţirele, cîntînd tot mai subţire în falset :

Astăzi, ca şi altă dată
'N faţa Ta oi fi greşit !
Dă iertare, somn şi pace
Sufletului ostenit.

Am simţit că-i pizmuiesc vioiciunea şi liniştea şi am mai simţit de asemenea că mă trage spre viaţă, spre oameni, şi îndată în sufletul meu a încolţit dorinţa de a-i juca o festă bătrînului.

„Stai puţin, cîntăreţ tomnatec, mi-am zis, că pînă s-ajungi la patul tău pentru a gusta acolo «somnul şi pacea» pe care le ceri de la Dumnezeu, îţi fac eu puţin sînge rău pentru cele cu care şi tu «în faţa mea oi fi greşit».“

Capitolul al paisprezecelea

Am părăsit colnicul pe care şedeam şi l-am ajuns fără greutate din urmă pe Andrei Vasilievici.

Dînd cu ochii de mine, amiralul se arătă cît se poate de bucuros şi mă îmbrăţişă cu multă căldură.

— Să-mi trăieşti, prietene, zice, să-mi trăieşti ! Ce noapte minunată coboară pe pămînt după o zi tot atît de minunată ! Cuprins de încîntare, mă tot plimb şi mă tot rog, şi tot repet mereu „Tatăl nostru“ în noua lui tălmăcire, mulţumindu-i lui Dumnezeu pentru „Pîinea noastră cea mai presus de fiinţă“ şi-mi simt sufletul nespus de uşor. „Inima ni-i plină, să-i mulţumim Domnului.“ Da matale cum te simţi ?... Ai ieşit şi domnia-ta la plimbare ?

— Da, zic, mă plimb şi eu.

— Da, e o seară minunată. Acum te îndrepţi spre casă ?

— Da, spre casă !

— Minunat ! Să mergem împreună ! Nu că mi-ar fi urît singur, dar în compania unui om de inimă, care mă înţelege şi nutreşte gînduri nobile, parcă-i şi mai bine... Iar matale pesemne că te-ai lămurit cum s-au întîmplat toate cîte s-au întîmplat şi te-ai liniştit, da ?

— Nu, zic, n-am aflat nimic şi nu vreau să aflu.

— Da, aici e mîna lui Dumnezeu !

— Nu, zău ! Vă rog să mă slăbiţi cu mîna asta !

— De ce ? Cînd nu poți pricepe ceva, trebuie să recunoști că-i mîna lui Dumnezeu !

— Eu unul sînt mai degrabă înclinat să văd aici o tiflă și nu o mînă !

Amiralul s-a oprit îndelung, ca unul ce nu poate pricepe ce i s-a spus, apoi a făcut un „nu, nu, nu" cu degetul prin aer și a spus :

— Țțț ! E mîna Domnului ! Și să nu mai vorbești de tiflă, pentru că tifla e nihilismul rus !

— Nihilism ori ba, eu nu văd aici nici o „mînă". Mîna Domnului nu arată cum să înșeli un om, ori aici e vorba de înșelăciune, și de aceea eu o iau drept tiflă dată pe la nasul viitoarei mele fericiri familiale ! Fericirea mea conjugală s-a dus de rîpă...

— De ce ?

„Ehei, îmi ziceam, tare mai ești tont, frățioare ! Poftim de-i tălmăcește «de ce» ?"

— Pentru că nu mai pot crede celor mai dragi oameni !

— Păi, de ce ?

„Ptiu, naiba să te ia, îmi zic, ca să vezi unde stă puterea lor ! Ăștia cînd nu vor să înțeleagă ceva, se prefac că nu înțeleg ! Așa face și nevastă-mea, și soacra mea cea de toți stimată, și cîntărețul ăsta venerabil, atît de supus Domnului ! Eu însă, o să vă dezamăgesc ! Și am s-o fac cu toată sinceritatea mea cea rusească."

— Vreau să vă spun un singur lucru, excelență, zic. O să vă povestesc la ce explicații neplăcute am ajuns cu baroana, pe care, după cum știți, am iubit-o și am stimat-o ca pe o adevărată mamă.

— Știu, știu ! Și o merită !

— Da ! Acum însă am amenințat-o !

— Cu ce ? Și cum ai putut face una ca asta ?

— Uite-așa, bine !.. I-am spus că nu mai vreau să îndur nimic și că am în firea mea unele trăsături de care mă tem pînă și eu.

— Ai glumit, nu-i așa ?

— Nu ! Am vorbit cît se poate de serios.

— Și ce ai putea să faci, de pildă ?

— Nu știu...

— Cum adică nu știi ?

— Păi aici stă toată grozăvia, că nu știu ! Rabd mult și bine, mă stăpînesc, ca om civilizat ce sînt, ca european, dar pînă la urmă, dacă sînt zădărît tare, mă înfurii ca un taur.

— Ca un taur ? Hm ! Asta nu-i bine !

— Și asta vă spun dinainte, s-ar putea sfîrși foarte rău !

— Cum adică ?

— Uite azi, de pildă, am vrut o clipă să înşfac pruncul ăsta de picioare şi să-l azvîrl afară.

— Vai, ce mişelie !

— Da, e o mişelie ! Dar şi ceea ce mi se face mie nu-i mai frumos. O zicală spune : „trăieşti cu lupii, urlă ca ei !"

— Aha ! E o zicală bună ! Mie îmi plac grozav zicalele ruseşti, dar ceea ce ai vrut să faci nu-i bine ! Pruncul nu-i cu nimic vinovat !

— Atunci voi scrie un denunţ împotriva propriei mele familii şi-l voi trimite.

— Un ofiţer să umble cu denunţuri ! ?

— Da, un denunţ împotriva mea însumi !

— Asta nu se face !

— Ba se face ! Cînd e vorba de un divorţ, se face, chiar foarte des !

— Nu, dumneata să n-o faci !

— Atunci dumneavoastră, excelenţă, învăţaţi-mă ce să fac, cum să mă port şi cum să mă stăpînesc ?

— Păi, fă aşa cum spune proverbul ăla rusesc.

— Care adică ?

— „Cînd îţi vine să te înfurii, gîndeşte-te că vorbeşti cu generalul-guvernator."

— Un asemenea proverb nu există !

— Ba da, există.

— Daţi-mi voie mie, care sînt rus, să ştiu mai bine !

— L-am auzit de la prinţul Suvorov, la Riga.

— Prinţul acela Suvorov din Riga merită să fie pus chiar el într-un proverb !

— Asta cam aşa-i ! Cam bate cîmpii, dar are un suflet grozav de bun ! A făcut totuşi multe lucruri ce păreau cu neputinţă de înfăptuit. Îl ruga cineva mult de tot şi atunci spunea : „e cu putinţă". Îmi pare grozav de rău că nu mai este, că te-ai fi simţit bine şi dumneata dacă mai era.

— Mie nu-mi pasă ! Un singur lucru mă frămîntă : cum să le scriu alor mei că în familia mea se nasc doar nemţi !

— Da, chiar ! Cum să le-o scrii ?

— Chiar aşa am să le-o şi scriu, cu toată sinceritatea : că i-am mînţit din pricina dumneavoastră şi că n-am un fiu Nikita, în schimb am doi, şi amîndoi nemţi ! N-au decît s-o afle şi tata şi unchiul ! Ei au să mă plîngă, iar pe urmă au să lase toată moşteni-

rea lor din Rusia copiilor surorii mele, care sînt ruşi şi pravoslavnici, şi nu copiilor mei, care sînt nemţi : Robert şi Bertram.

— Vai !

— De ce vai ? Eu unul nu mai pot trăi în minciună. De îndată ce mă întorc acasă, mă apuc şi le scriu, ca să-mi mai uşurez sufletul.

— Cu ce să ţi-l uşurezi ?

— Cu gîndul că nu-i mai mint pe cinstiţii mei bătrîni.

Amiralul a rămas o clipă pe gînduri, apoi a spus încet :

— Şi asta-i adevărat !

— Se-nţelege că-i adevărat !

— Dar prima dată... despre primul copil, cum le-ai scris ?

— Am minţit.

— A ! Păcat !

— Da, i-am minţit josnic şi fără ruşine !

— Şi cum anume ?

— Am spus că soţia mea a lepădat pruncul.

— Ştii că nu-i rău ? E chiar straşnic ! Dă şi acum vina tot pe asta !

— Ba nu, excelenţă ! Mă voi strădui să găsesc altceva !

— De ce ? Altceva mai bun n-ai să poţi găsi !

Şi ne-am despărţit. M-am întors acasă şi m-am apucat cu adevărat să le scriu părinţilor totul, cu sufletul deschis... Dar scrisoarea parcă nu se închega. Îmi era scîrbă să arăt pe hîrtie ce cîrpă sînt şi cum rabd să mi se nască numai nemţi, fără să pot pune capăt acestui lucru !

Şi am lăsat baltă toată povestea asta, iar cînd s-a ivit un prilej, iar le-am scris că Lina a lepădat.

Şi am dus-o aşa mai departe. Am mai primit o decoraţie, ba şi bani pe deasupra.

Mă răcisem acum şi faţă de viaţă şi faţă de noutăţile ce-mi veneau din Rusia. Fiii mei nemţi creşteau şi viaţa se scurgea liniştită. La naiba cu toate problemele ! Trebuie să ai chef şi sănătate şi nervii tari, ca să te ocupi de ele. Şi oricum nu aici, în familia asta din Kolîvan. Nimeni nu mai aştepta pe Nikitka şi nu-mi mai pomenea de el. Cei de acolo parcă au amorţit, au amuţit, şi la fel de amuţit părea şi sufletul meu. Dar aidoma unei ciori speriate ce se teme şi de un ciot, aşa mă temeam şi eu să plec de acasă. Îmi ziceam : parcă n-ar fi nici o primejdie, parcă nu s-ar întrezări nimic... şi totuşi... Dumnezeu le ştie cum sînt ! Parcă ar fi şi ele *„mai presus de*

ființă". Poate dacă iar plec, găsesc la întoarcere încă un nemțișor în scutece !

Asta n-o mai voiam în nici un chip și trebuie să vă mărturisesc, deși-i o josnicie, că mai mult din această pricină am făcut cunoștință cu părintele Feodor Znamenski, cînd a fost numit aici la noi. M-am dus să mă spovedesc la dînsul și i-am spus :

— Uite, părinte, ce s-a întîmplat în familia mea, de două ori pînă acum. Ți-o spun chiar eu ! Matale ești acum preot și trebuie să veghezi ca legea să nu fie călcată. Lipsesc mult de acasă și te rog să veghezi... Că altfel pe dumneata am să te denunț mai tîrziu.

Părintele s-a speriat, nu mi-a luat nici bani pentru spovedanie, mi-a spus la despărțire „am onoarea", dar nu m-a denunțat.

E un laș de n-are pereche. În schimb, chiar și fără ajutorul lui, nu mai aveam de ce mă teme. N-a trecut bine o năpastă și mă pîndea alta. Fericirea mea familială era acum amenințată din altă parte : Lina, care se bucurase întotdeauna pînă atunci de o sănătate minunată, începuse acum să bolească. Pălise la față și arăta cenușie, de te și speriai.

Îmi pierdusem capul de deznădejde. Mă blestemam pentru orice vorbă de dojană pe care i-am spus-o vreodată și plîngeam ca ieșit din minți.

Iar dînsa mă îmbărbăta și mă mîngîia, zicîndu-mi :

— Fii pe pace, am să trăiesc.

Maică-sa, baroana, da dovadă de o iubire fără margini și de o mare stăpînire de sine.

Doctorii de aici îi găseau ceva nelămurit și de aceea Lina și cu baroana s-au dus la Riga. Acolo li s-a spus că Lina trebuie operată cît mai repede. Stam și ne întrebam unde-i mai bine ? La Petersburg sau la Berlin ? La Berlin, fără îndoială : acolo-i și mai bine și mai ieftin. Nu ziceam nimic : unde vrea bolnava, acolo să se ducă. Iar pe copii, ca să nu rămînă singuri cît timp voi lipsi și eu de acasă, ne-am hotărît să-i ducem la tanti Augusta și la verișoara Aurora. Și pentru că aveam o misiune grabnică, am plecat în larg de cum s-a deschis navigația ; ele două urmau să plece peste o săptămînă, după ce Lina se va pune cît de cît pe picioare. Așteptam, în locurile dinainte stabilite, vești despre plecarea lor. Întîi n-au venit, apoi am primit știrea că „încă n-au plecat", iar pe urmă că „Lina se simte mult mai bine la odihnă și la aer" ; după o vreme îmi scriau că „spre marea noastră mirare, se pare că doctorii din Riga s-au înșelat și că s-ar putea să nu fie nevoie de nici

o operație", iar la urmă că : „Lina se face bine și se vor duce amîndouă să stea în afara orașului, la o vilă din Ekaterinental."

Vestea aceasta din urmă mi-a ajuns cu foarte mare întîrziere ; am primit-o abia acum două săptămîni, odată cu alte vești. Așa, de pildă, unchiul din Moscova îmi scria că tatăl meu a murit, lăsîndu-mi drept moștenire mica lui moșioară, mie și „copiilor mei".

Eram în același timp bucuros de greșeala săvîrșită de medici și întristat de moartea tatălui meu, pe care, după ce nu-l văzusem ani în șir, îl pierdusem acum pentru totdeauna. Și uite-așa, abătut de această știre, mă întorceam ieri acasă. Dădusem buzna în odaie, nerăbdător să-mi îmbrățișez nevasta și, ce să vezi ? Era cu un prunc în brațe !

Doamne, Dumnezeule ! Mi-am plesnit fruntea cu palma și atîta am putut s-o întreb ?

— Cum îl cheamă ?

— Gunia !

— Și asta ce înseamnă ?

— Gunther !

— Va să zică m-ați mințit și pentru a treia oară !

Atunci a ieșit baroana din odaia vecină și mi-a spus cu glas stăpînit :

— Nu te-a mințit nimeni ! S-a strecurat o greșeală.

Restul îl cunoașteți. Cuvîntul „strecurat" parcă m-a scos dintr-o dată din minți, făcîndu-mă să săvîrșesc toate pe cîte le știți. Le-am alungat din casă ca un bădăran. Și acum, după ce am făcut tot ce am făcut, după ce am dat în vileag pe necioplitul din mine și mi-am nimicit pentru totdeauna fericirea căminului meu, mă disprețuiesc ! Și pe mine și toată tărășenia asta cu Nikitka. Și nu mai am decît o singură dorință : să mor ! Părintele Feodor crede că mi-a trecut. Dar se înșală : nu mai pot trăi.

— Cauți să scapi cît se poate de ușor, rosti deodată în nemțește un glas tînăr și puternic, cu inflexiuni grave.

Ne-am întors amîndoi și am zărit pe aleia de lîngă portiță o fată tînără și zveltă. Din fața ei, umbrită aproape în întregime de borurile largi ale pălăriei de paie, se întrevedea doar bărbia delicată, dar voluntară.

Am înțeles că era Aurora și am simțit că mă cuprinde o mare bucurie. Știam că nu mai am nici un rost acolo și că omul acesta frînt de necazuri și-a găsit acum un cîrmaci vrednic.

Verişoara Aurora răsărise aici fără îndoială pentru asta şi îţi puteai da seama dintr-o singură privire că ştie ce trebuie făcut şi că o va face fără greş.

— De murit nu-i greu ! Dar dumneata trebuie să faci altceva decît să mori, lăsîndu-ţi familia fără sprijin : *trebuie să recîştigi bunăvoinţa soţiei dumitale şi stima oamenilor !* Iată spre ce trebuie să tinzi ! auzeam eu prin fereastra deschisă a odăii mele, drept care m-am grăbit să-mi iau pălăria şi să plec de acasă, pentru a nu fi un martor indiscret al acestei explicaţii importante şi penibile de familie. Dar o vie curiozitate şi interesul stîrnit în sufletul meu de Aurora cea eterică, răsărită acolo ca la o comandă şi menită parcă să dea o dezlegare dramei, mă îndemnau să aflu ce se va întîmpla mai departe. Ce va scorni fata asta curajoasă şi ciudată şi ce va mai pune la cale. Cum îl va ajuta pe nenorocitul acesta să rezolve o problemă grea, găsindu-i o ieşire demnă, singura posibilă în situaţia lui, şi anume : „să nu-şi lase familia fără sprijin şi să recîştige bunăvoinţa soţiei şi stima oamenilor".

Şi nu era de fel un cîntecel dintre acelea care se cîntă pe un singur glas la Moscova : „De-om avea un fecioraş, o să-l botezăm Nikita", ci era dimpotrivă o „fugă", şi încă una grea şi îndelung gîndită, de a cărei execuţie depindea tot ce avea să urmeze ! Dar cîtă judecată şi cîtă răbdare îi trebuie cuiva pentru a duce la bun sfîrşit toată această „fugă" numai cu o singură mînă !

Fuga, alcătuită dintr-un şir de repetări, este începută mai întîi şi-ntîi de un singur glas, fără nici un acompaniament. Tema ei de bază se numeşte temă conducătoare *(Führer)*. Şi, de îndată ce glasul singuratec sfîrşeşte această temă, celelalte o repetă în dominantă faţă de tonul principal, adică răspund *(Antwort)*.

Altfel nu merge.

Capitolul al cincisprezecelea

În familia zguduită de întîmplările de mai sus lucrurile se potoliseră : harababura încetase şi părea că nimic nu s-ar fi întîmplat. Şi s-a făcut dimineaţa şi seara celei de a doua zile. Dintre toţi, cred că eu eram cel mai îngrijorat, fiindu-mi chiar teamă să arunc o privire în grădină ; iar prin curte nu treceam decît după ce mă încredinţam că drumul este liber. În cea de a treia zi era sărbătoarea *„Johannes"*, un fel de sînziene. Toată lumea ieşea *„in's Grüne"*, adică la iarbă verde, la fermă, unde mîncau, beau, cîntau şi dănţuiau, iar fetele împleteau cununi şi se găteau cu ele. Am fost şi eu acolo.

Am umblat mult, am obosit, şi, pentru o mică sumă dată unui muncitor de la fermă, am căpătat un locşor de odihnă într-o fînărie. Era un şopron de lemn, ridicat cam în felul acesta : jos o odăiţă de bîrne, peste ea aşternute alte bîrne, ceva mai lungi decît primele, iar deasupra lor o a doua odăiţă, mai încăpătoare decît prima. Aici, în odăiţa de sus, era cămara şi uscătoria. Deasupra lor, chiar sub acoperiş, era o cornişă cît se poate de originală, alcătuită dintr-un şir întreg de căsuţe pentru grauri, toate la fel şi aşezate la aceeaşi depărtare una de alta. În încăperea de sus era răcoare, linişte şi nici un fel de gîngănii supărătoare. Doar graurii foşneau molcom în căsuţele lor, pe cînd alţii cîrîiau grăbit, din cei trei tei rotaţi, schimbînd între ei discuţii aprinse şi repezite.

Locul pe care se ridica uscătoria era împrejmuit de un gard înalt de şipci, alcătuind un fel de curticică ; aici, sub un şopron, stăteau două pluguri, o cotigă, şi un stog de paie. Sub cei trei tei era o masă rotundă, aşezată pe un ciot de lemn, două bănci şi un fel de scaun grosolan, cioplit din mesteacăn de Karelia de un meşter localnic. În odăiţa de jos a uscătoriei locuia chiar muncitorul care-mi dăduse acest adăpost plăcut, pe paie.

Am dormit destul de mult şi adînc. M-a trezit un schimb de vorbe, destul de aprins, care se auzea, cel puţin aşa mi se părea, de jos.

Şi nu era numai o părere.

De cum am deschis ochii, am auzit un :

— *Nein, nein, nein !* repetat cu tărie de trei ori.

Era un glas tînăr şi viguros, care pronunţa apăsat „nein", cu insistenţă şi energie. Glasul mi s-a părut cunoscut.

Un alt glas mai profund, dar şi domol, îi răspunse :

— Dar asta-i cît se poate de nedrept şi de nefiresc, Aurora ! Trebuie să recunoşti, doar, că, dacă n-am avut dreptate şi am fost chiar grozav de vinovat pentru grosolănia şi izbucnirea mea de neiertat, pentru care nici măcar nu caut să mă dezvinovăţesc, nici ei n-au avut dreptate !

Era glasul marinarului Sipaciov.

Ca răspuns la vorbele lui se auzi acelaşi :

— *Nein, nein !* la fel de dîrz şi încăpăţînat.

— Ce încăpăţînare revoltătoare !

— *Nein !* Asta nu-i încăpăţînare ! Încăpăţînat eşti tu !

— Atunci e curată absurditate !

— O, da, da ! Neapărat ! Deşi, poate că nu-i frumos din partea ta să vorbeşti aşa, că doar azi e ziua ta, şi petrecerea pe care o

facem aici e în cinstea ta ! Iar dacă te-am luat de la ei şi te-am adus aici, am făcut-o nu ca să-ţi vorbesc de trecut, ci pentru a-ţi spune, între patru ochi, o bucurie care te aşteaptă şi în prezent şi în viitor !

— Tu trăieşti întotdeauna în viitor, Aurora !

— *Nein !* Eu trăiesc *numai în prezent,* dar pentru viitor !

— Te ascult.

— Onkel, baronul, mi-a şoptit chiar adineaori la ureche cum că a primit din partea lui Litke răspuns la hîrtia lui : vei fi numit pe vaporul care a plecat într-o călătorie în jurul lumii. În clipa de faţă acest vapor a şi ajuns la Plymouth şi va trebui să-l ajungi din urmă. Trebuie să pleci poimîine.

— Hm ! Minunat ! Baronul Andrei Vasilievici o fi făcut asta din porunca dumitale, scumpă Aurora ?

— Aurora nu porunceşte nimănui !

— Sînt gata ! Da, sînt gata şi-mi pare chiar bine că mi-ai obţinut acest lucru, Aurora !

— Cum să nu-ţi pară bine ? Este singurul mijloc ca să laşi lucrurile să se limpezească. Cînd te vei întoarce acasă inima ta va fi pe deplin potolită.

— Da, dar întoarcerea asta va fi peste vreo doi ani, Aurora !

— Da, va fi *numai* peste doi ani ! Dar dacă vei şti să te ţii în frîu şi să te autoeduci, atunci şi atîta îţi va fi de ajuns pentru a-ţi schimba tot ce nu merge în suflet.

— Adică, numai eu sînt acel care trebuie să schimbe ceva în sufletul lui ?

— Bineînţeles că numai tu ! Şi nu totul, ci numai acel ceva care strică armonia vieţii tale de familie.

— Şi cu cei doi ani de viaţă pierduţi cum rămîne ?

— De ce „pierduţi" ? Dacă sînt folosiţi pentru schimbarea ta în bine, se cheamă că nu sînt pierduţi ! Şi apoi principalul nu e o viaţă *lungă,* ci o viaţă *demnă.*

— Dar ceilalţi ? Ele nu trebuie, după tine, în tot acest timp nici să se schimbe şi nici să-şi îndrepte sufletul ?

— Ele n-au ce schimba ! Poate doar să se silească să devină mai rele decît sînt !

Şi, izbucnind în hohote de rîs, Aurora mai adăugă în glumă :

— Nu crezi că ai merita una ca asta ?

— Asta n-o cred. Dar cred altceva : că sînt impulsiv şi prost crescut ! Dar şi cei care m-au adus în starea asta de mînie oarbă sînt şi ei vinovaţi !

— *Nein !* i-o curmă Aurora.

— V-aţi purtat toţi cu mine grozav de urît.

— *Nein !*

— Aţi fost răi, încăpăţînaţi, egoişti !...

— *Nein !*

— Şi, în sfîrşit, necinstiţi !

— *Nein !*

— Mi-aţi înveninat liniştea, m-aţi lipsit de posibilitatea de a fi sincer cu părinţii mei, mi-aţi făcut toţi copiii luterani, cînd, de fapt, ei ar fi trebuit să fie ruşi !

— *Nein !*

Era limpede că puteai să-i dai cu parul în cap, şi tot cu *„nein"* al ei o să-i dea zor.

Mi-am lipit ochiul de una din răsuflătorile tăiate în peretele uscătoriei ca să-i pot vedea faţa. Voiam să ştiu ce expresie are acum şi am fost tare neplăcut surprins. Faţa ei arăta limpede că nu vrea să ţină seama de nici un argument şi că ar fi zadarnic să apelezi acum la bunul ei simţ sau la dreptate. Nu vedea decît ceea ce voia să vadă şi mergea dîrz spre ţelul spre care voia să-l atingă. Aş fi putut lua asta drept îngustime de vederi, dacă o astfel de concluzie n-ar fi fost vădit contrazisă atît de căutătura vioaie şi inteligentă a ochilor ei mari, cenuşii, cît şi de expresia dîrză a bărbiei. Cînd spunea *„nein"*, părea că rupe ceva cu dinţii, după care nici măcar nu închidea buzele, ci le lăsa întredeschise, pentru a muşca încă şi încă o dată şi a arunca cît colo bucata muşcată. Dinţii ei albi şi frumoşi se dezveliseră într-un rînjet de mică fiară.

Vorbea în picioare, cu spatele la marinar, scormonind mereu nervos cu mînerul umbrelei sale de dantelă cenuşie, cu panglică castanie pămîntul din jur, pe care-l arunca cu năduf în lături.

Marinarul şedea pe o bancă ; dar cînd Aurora începu să-i dea cu *„nein"* la toate argumentele lui, se ridică smucit, zicîndu-i:

— Bine, Ajunge ! Nu vreau să mă mai cert cu tine. Dimpotrivă : îţi sînt chiar foarte recunoscător. Dîrzenia ta încăpăţînată tot îmi va sluji şi ea la ceva... Cînd voi fi departe de voi... şi singur... şi cînd îmi va fi dor de voi... îmi voi aminti de tine aşa cum te văd acum şi-mi voi simţi inima mai uşoară.

— *Nein !*

— Adică ce : *„nein" ?* Ţi-am spus doar că îmi va fi mai uşor aşa.

— *Nein !*

— De ce *„nein" ?*

Aurora îşi întoarse pe jumătate faţa spre el şi, bătînd din picior, rosti dintr-o suflare :

— Pentru că nu aşa a-i să-ţi aminteşti de mine !

Ofiţerul zîmbi şi, ridicîndu-se domol de la locul lui, îi luă mîna şi i-o sărută.

— Ai dreptate, îi spuse el şi, sărutîndu-i pentru a doua oară mîna, adăugă : Dar să ştii, Aurora, că azi eşti cea mai nesuferită şi cea mai încăpăţînată dintre nemţoaice.

— Cred şi eu ! îi răspunse fata, ridicînd din umeri, zîmbind la rîndul ei. Că doar numai noi, nemţoaicele cele încăpăţînate, avem prostul obicei de a duce la bun sfîrşit un lucru început. Una care nu-i nemţoaică ar fi procedat cu totul altfel : lacrimi, ameninţări, sacrificii sau împăcare, fără nici un rezultat, pînă la prima nouă ocazie. Da, sînt nemţoaică, scumpul meu Johann !... Sînt o nemţoaică încăpăţînată !

— Şi, la naiba, grozav de frumoasă !

— Da, da, da ! „La naiba", sînt într-adevăr o nemţoaică destul de frumoasă.

Marinarul îi luă iar mîna, spunînd :

— Dar fă-mi măcar o concesie, cît de mică !

— Nici una !

— Atunci şi eu voi face ce vreau : îi voi spune lui Gunther al vostru Nikitka !

— Ce-ai spus ?

— Am spus că pe băiatul ăsta, al treilea, o să-l chem Nikitka.

Aurora izbucni într-un rîs sonor.

— N-ai decît !... O să iasă tare nostim !

În clipa aceea apăru de după gard baronul Andrei Vasilievici şi spuse cu blîndeţe :

— Ce i-ai spus oare scumpei noastre Aurora, de ai făcut-o să rîdă aşa de tare ?

Iar Aurora, arătîndu-i-l cu degetul pe ofiţer, răspunse :

— Dumnealui are de gînd să-i spună celui de al treilea fiu al său : Nikitka.

— Foarte bine : exclamă baronul. Dar tu, Aurora, e adevărat că rămîi aici cu noi, cu vară-ta şi cu mătuşă-ta ?

— Da, *Onkel,* o să stau de aci înainte cu tanti şi cu Lina.

— Tot timpul cît o să lipsească dînsul ?

— Da, *Onkel.*

— Copil bun ce eşti ! Dar oare la tine însăţi... te gîndeşti vreodată ?

— La ce bun, *Onkel ?* Prea multe gînduri strică !

— Oare nici pînă acum n-ai găsit pe cineva pe care să-l iubeşti ?

— Vai, vai, vai, *Onkel !* La ce ţi-ar folosi s-o ştii ?

— Iartă-mă ! Ziceam numai că ar fi timpul. Anii trec !

— N-avea grijă, *Onkel !* A venit şi pentru mine vremea iubirii şi îi culeg roadele.

— Aha ! Şi ce-ţi dă această iubire ?

— Plăcerea de a-i vedea fericiţi pe cei pe care-i iubesc, *Onkel !*

— Şi te mulţumeşti cu atît ?

— Cu atît ? Păi asta-i mult, *Onkel* ! Greu e să ajungi aici, că pe urmă nu se mai sfîrşeşte niciodată.

— Da, ai să-ţi găseşti locul în viaţă, răspunse bătrînul, clătinînd din cap.

Capitolul al şaisprezecelea

Şi Aurora şi l-a găsit într-adevăr.

De la cele descrise mai sus au trecut cincisprezece ani. Eram la Dresda, unde mă duceam în vizită la o familie de prieteni ruşi. Într-o bună zi, am întîlnit la ei în bătrînel tare slăbuţ şi firav, dar cu o înfăţişare cît se poate de plăcută, despre care mi s-a spus că este baronul Andrei Vasilievici. Abia de ne-am adus aminte unul de celălalt şi atunci am început să vorbim de Revel, unde ne-am cunoscut pe vremuri, şi de oamenii pe care-i ştiam de acolo. L-am întrebat şi de Sipaciov.

— Cum să nu ? Da, da, ştiu !... A fost aici... aici.

Andrei Vasilievici vorbea tot atît de mîngîietor şi de moale ca înainte, ori poate chiar mai moale, şi pînă şi îmbrăcămintea lui de acum era toată cît se poate de moale.

— „A fost" ? Dar acum unde-i ?

— A murit, dar a murit aici ! Că doar aici e toată familia lui şi tot aici a fost şi îngropat. Mîna lui Dumnezeu ! Aurora i-a ridicat un monument foarte frumos, la cimitirul cel mare. Poţi să-l vezi şi dumneata. Ei au acolo şi un registru. Să-i întrebi doar : „unde-i îngropat contra-amiralul Sipaciov" şi-ţi arată numaidecît.

— A ajuns contra-amiral ?

— Cum să nu ? Bineînţeles !... Gradul ăsta i l-au dat, de bună seamă, la retragere. A terminat cît se poate de bine călătoria aceea cu vaporul în jurul lumii şi tot atît de bine şi-a încheiat şi călătoria prin viaţă. Aurora are o pensie bună după el şi lucrează şi ea mult

la pictura ei pe porțelan. Își pune și monograma : „W" și „R" înăuntrul lui „A". I se plătește foarte bine, dar are o mulțime de copii. Fiica ei mai mare a și început s-o ajute în muncă.

— Dați-mi voie, zic, nu prea înțeleg bine : după cît îmi aduc aminte, pe soția lui o chema Lina.

— A, matale ai rămas tot la timpurile alea străvechi ! Lina a murit demult, și maică-sa, baroana, adică sora mea, a murit și dînsa. Pe patul de moarte, Lina l-a luat de mînă pe bărbatu-său și i-a spus · „Nu mai plînge ! Nu mi-e teamă de moarte ! Mi-e teamă doar pentru tine și pentru copii. Și ca să nu-mi fie teamă și să pot pleca la Dumnezeu cu sufletul împăcat, dă-mi cuvîntul tău că ai să te însori cu Aurora. Și, el ca să n-o supere pe Lina cea blîndă, i-a dat cuvîntul. Atunci Lina a chemat-o pe Aurora și i-a spus și ei : „Ajută-mă să plec împăcată de aici : dă-i mîna ta și ai grijă de el și de copiii mei". Și Aurora i-a întins mîna și toate s-au făcut cum a vrut Lina. Dar știi și dumneata că acolo... la noi, asta nu era cu putință, pentru că dînsul încă nu era creștin și mai fusese de două ori însurat, iar Lina îi fusese a treia nevastă. Și cu toate că una din căsătoriile lui nici n-a fost o căsătorie în toată puterea cuvîntului, nu se mai putea cununa cu Aurora. Atunci Aurora i-a spus : „Să plecăm de aici", și au vîndut tot ce au avut și s-au mutat la Dresda, și aici și-au cumpărat din nou, de toate. Pastorul i-a binecuvîntat, și-au luat o căsuță frumușică, cu grădină, atelier și cuptor pentru porțelan. Pensia i se trimitea tot aici. După ce Aurora i-a devenit soție, au avut trei fete, una mai frumoasă decît alta, și au trăit fericiți unsprezece ani. Mie mi s-a urît acolo singur și atunci Aurora mi-a scris : „*Onkel,* vino și matale aici !" și m-am stabilit la ei. Acum am rămas de-abinelea în casa lor, ca singur bărbat. Oamenii trebuie să fie oricînd gata să sară în ajutor unul altuia, iar pe mine m-a îndemnat la asta și mîna lui Dumnezeu.

— Dar feciorii lui unde sînt ? Cred că sînt de vîrsta serviciului militar și cred că ar trebui să-l facă în Rusia, nu ?

Baronul făcu o strîmbătură și-mi răspunse :

— Iar eu unul cred că nu trebuie. Căci ei sînt cu totul și cu totul... Adică tot ce-i al lor e aici, iar mama lor e Tante Aurora. Că doar dînsa i-a crescut și-i iubește grozav de mult, și ei o iubesc, iar Aurora nu poate suferi Rusia.

— Și de ce oare n-o poate suferi ?

Amiralul dădu din umeri a neştiinţă şi răspunse :

— Precis nu ştiu, dar cred că... Aurora e grozav de sigură... şi se teme de tot ce-i nesigur. E mamă şi-şi iubeşte copiii, iar acolo... parcă nimic nu-i prea sigur.

Ivan Nikitici e înmormîntat la Dresda, nu în cimitirul rusesc însă. A dat din cap ca un tăuraş şi după ce şi-a alungat cu totul din inimă şi Moscova şi Kaluga, şi-a sfîrşit drumul vieţii ca neamţ.

1889

CUPRINS

FANTOMA DIN CASTELUL INGINERILOR Din amintirile unor elevi-ofiţeri	în româneşte de			*Iulian Neacşu* şi *Xenia Stroe*		5
CĂLĂTORIE CU UN NIHILIST	„	„	„	„	„	19
COAFORUL ARTIST Povestire pe un mormînt	„	„	„ *Livia Storescu* şi *Ecaterina Tanasova*			27
FIARA	„	„	„	„	„	48
LOCŢIITORII Povestire bucolică pe canava istorică	„	„	„ *Iulian Neacşu* şi *Xenia Stroe*			66
SPERIETOAREA	„	„	„ *Livia Storescu* şi *Ecaterina Tanasova*			97
TÎLHĂRIE	„	„	„ *Iulian Neacşu* şi *Xenia Stroe*			140
UN OM DE SANTINELĂ (1839)	„	„	„ *Livia Storescu* şi *Ecaterina Tanasova*			182
MUNTELE Poveste egipteană	„	„	„ *Iulian Neacşu* şi *Xenia Stroe*			200
BĂRBATUL DIN KOLÎVAN Din însemnările baltice	„	„	„	„	„	281

Lector : NINA GRIGORESCU
Tehnoredactor : VICTOR MAȘEK

Coli de tipar 21,50

Tiparul executat sub comanda nr. 20 498 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii, nr. 1, București, Republica Socialistă România.

Leskov e unul dintre cei mai originali scriitori ruşi... Citindu-l, înţelegi mai bine Rusia, cu tot ce are ea bun şi rău, pătrunzi mai adînc sufletul atît de complex al rusului...

Maxim Gorki

Lei 12

CW

Editura Univers